

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR)
ANABİLİM DALI

ESKİ AHİD'DE VE KUR'AN'DA
“VSY” KÖKÜNÜN
SEMANTİK AÇIDAN İNCELENMESİ

147390

Doktora Tezi

Ömer MÜFTÜOĞLU

Ankara - 2004

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR)
ANABİLİM DALI**

**ESKİ AHİD'DE VE KUR'AN'DA
“VSY” KÖKÜNÜN
SEMANTİK AÇIDAN İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Ömer Müftüoğlu

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Salih AKDEMİR**

Ankara - 2004

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR)
ANABİLİM DALI

**ESKİ AHİD'DE VE KUR'AN'DA
"VSY" KÖKÜNÜN
SEMANTİK AÇIDAN İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Salih AKDEMİR

Tez Jürisi Üyeleri;

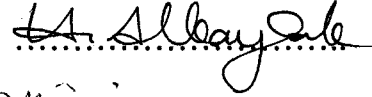
Adı ve Soyadı

İmzası

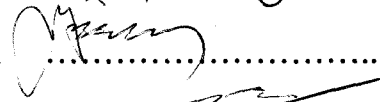
Prof. Dr. Salih AKDEMİR

Prof. Dr. Halis ALBAYRAK

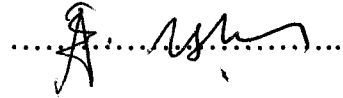
Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Prof. Dr. Mevlüt GÜNGÖR

Prof. Dr. Emrullah İŞLER

Tez Sınavı Tarihi: 25. 11. 2004

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	V
ÖN SÖZ	VI
GİRİŞ	1
0.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ	2
0.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	6
0.3. ARAŞTIRMANIN METODU	8
0.3.1. Semantik Metodlar	8
0.3.2. Kur'an'ın Anlaşılması Çabası ve Semantik Metod	14
0.3.3. Kur'an Lafızlarının Hz. Peygamber Zamanındaki Anlamlarına Ulaşma Çabasında Eldeki Mevcut Lügatlerin Rolü	17
0.3.4. Kur'an Lafızlarının Hz. Peygamber Zamanındaki Anlamlarına Ulaşma Çabasında Art-Süremlî Semantik Metod	21
0.3.4.a. Anlam Değişmeleri	26
0.3.4.a.aa. Anlam Daralması	26
0.3.4.a.bb. Anlam Genişlemesi	29
0.3.4.a.cc. Yeni Bir Anlama Geçme	31
0.3.4.b. Anlam Değişimlerinin Sebepleri	33
0.4. ARAŞTIRMANIN PLANI	37
I. BÖLÜM	42
TSaVa / תִּשְׁבַּע KÖKÜNÜN ESKİ AHİT'TE İNCELENMESİ	
1.1. TSaVa / תִּשְׁבַּע KÖKÜNÜN ETİMOLOJİK YAPISI	43
1.2. TSaVa / תִּשְׁבַּע KÖKÜNÜN ANLAM TAHLİLİ	44
1.2.1. Modern İbranice Sözlüklerde TSaVa / תִּשְׁבַּע Kökü	44
1.3. ESKİ AHİT'TE TSaVa / תִּשְׁבַּע KÖKÜ	46

1.3.1. Eski Ahit'te Geçen TSaVa / תָּצַו Köklü Kelimelerin Belirlenmesi	49
1.3.2. TSaVa / תָּצַו Köklü Kelimelerin Eski Ahit Ayetlerindeki Anlamlarına Toplu Bir Bakış	51
1.3.3. Eski Ahit'te TSaVa / תָּצַו Köklü Kelimelerin Anlamlarının Ayetler İçinde İncelenmesi	53
1.3.3.a. TSaVa / תָּצַו Köklü Kelimelerin Eski Ahit'te "emretmek" Anlamında Kullanıldığı Ayetlere Örnekler	53
1.3.3.a.aa. Tekvin 2:16. Ayet	54
1.3.3.a.bb. Tekvin 3:11. Ayet	57
1.3.3.a.cc. Tekvin 3:17. Ayet	60
1.3.3.a.dd. Tekvin 6:22. Ayet	62
1.3.3.a.ee. Tekvin 7:5. Ayet	64
1.3.3.a.ff. Tekvin 7:9. Ayet	65
1.3.3.a.gg. Tekvin 7:16. Ayet	65
1.3.3.a.hh. Tekvin 12:20. Ayet	66
1.3.3.a.ii. Tekvin 21:4. Ayet	68
1.3.3.a.jj. Tekvin 27:8. Ayet	69
1.3.3.a.kk. Tekvin 18:19. Ayet	71
1.3.3.a.ll. Tesniye 31:29. Ayet	74
1.3.3.a.mm. Tesniye 33:4. Ayet	76
1.3.3.a.nn. I. Tarihler 22:6. Ayet	77
1.3.3.b. TSaVa / תָּצַו Köklü Kelimelerin Eski Ahit'te "hükümdar kılmak, atamak, tayin etmek" Anlamında Kullanıldığı Ayet	79
1.3.3.b.aa. I. Krallar 1:35. Ayet	79
1.3.3.c. TSaVa / תָּצַו Köklü Kelimelerin Eski Ahit'te "tertiplemek" Anlamında Kullanıldığı Ayet	81

1.3.3.d.aa. II. Samuel 17:14. Ayet	81
1.4. I. BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ	83
II. BÖLÜM	86
VSY / وصى KÖKÜNÜN KUR'AN'DA İNCELENMESİ	
2.1. VSY / وصى KÖKÜNÜN ETİMOLOJİK YAPISI	87
2.2. VSY / وصى KÖKÜNÜN ANLAM TAHLİLİ	88
2.2.1. İlk Dönem Arapça Sözlüklerde VSY / وصى Kökü	88
2.2.2. Son Dönem Arapça Sözlüklerde VSY / وصى Kökü	90
2.2.3. Arapça -Türkçe Sözlüklerde VSY / وصى Kökü	92
2.2.4. Türkçe Sözlüklerde "Vasiyet" Kökü	94
2.3. KUR'AN'DA VSY / وصى KÖKÜ	95
2.3.1. Kur'an'da VSY / وصى Kökünün Fiil Formu	96
2.3.2. Kur'an'da VSY / وصى Kökünün İsim Formu	98
2.3.3. Kur'an'da VSY / وصى Kökünün Geçtiği Ayetler ve Bu Ayetlerin Konuları	99
2.3.4. Kur'an'da VSY / وصى Köklü Kelimelerin Anlamlarının Ayetler İçinde İncelenmesi	103
2.3.4.a. VSY / وصى Köklü Kelimelerin "emretmek" Anlamında Kullanıldığı Ayetler	104
2.3.4.a.aa. 31. Lukmân Suresi 14. Ayet	105
2.3.4.a.bb. 29.'Ankebût Suresi 8. Ayet	111
2.3.4.a.cc. 46.Ahkâf Suresi 15. Ayet	118
2.3.4.a.dd. 19.Meryem Suresi 31. Ayet	124
2.3.4.a.ee. 42. Şûrâ Suresi 13. Ayet	133
2.3.4.a.ff. 4.Nisâ' Suresi 131. Ayet	139
2.3.4.a.gg. 6.En'âm Suresi 144. Ayet	144
2.3.4.a.hh. 6.En'âm Suresi 151. Ayet	152
2.3.4.a.ii. 6.En'âm Suresi 152. Ayet	159

2.3.4.a.jj. 6.En'âm Suresi 153. Ayet	160
2.3.4.b. VSY / وصى Köklü Kelimelerin "tavsiyeleşmek"	
Anlamında Kullanıldığı Ayetler	167
2.3.4.b.aa. 90.Beled Suresi 17. Ayet	168
2.3.4.b.bb. 103.'Asr Suresi 3. Ayet	174
2.3.4.c. VSY / وصى Köklü Kelimelerin "vasiyet etmek"	
Anlamında Kullanıldığı Ayetler	180
2.3.4.c.aa. 2.Bakara Suresi 132. Ayet	181
2.3.4.c.bb. 2.Bakara Suresi 180. Ayet	188
2.3.4.c.cc. 2.Bakara Suresi 182. Ayet	196
2.3.4.c.dd. 2.Bakara Suresi 240. Ayet	201
2.3.4.c.ee. 36.Yâsin Suresi 50. Ayet	208
2.3.4.c.ff. 51.Zâriyât Suresi 53. Ayet	213
2.3.4.c.gg. 4.Nisâ' Suresi 11. Ayet	219
2.3.4.c.hh. 4.Nisâ' Suresi 12. Ayet	226
2.3.4.c.ii. 5.Mâide Suresi, 106. Ayet	239
2.4. İKİNCİ BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ	246
SONUÇ	249
KAYNAKÇA	251
EK TABLO: 1	259
EK TABLO: 2	324

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı Geçen Eser
A.g.m.	: Adı Geçen Makale
A.g.t.	: Adı Geçen Tez
Ark.	: Arkadaşları
AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D.İ.B.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
h.	: Hicrî
hk.	: Hakkında
krş.	: Karşılaştırma yapılabilir
ö.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa
Tahk.	: Tahkik Eden
trz.	: Tarihsiz
vef.	: Vefat tarihi
Yay.	: Yayınları

ÖN SÖZ

Hız. Peygamber'e gönderildiği andan itibaren günümüze kadar, İslam dünyasının her yerinde, Allah'ın kitabını anlama çalışmaları yapılagelmiştir. Dilsel bir metin olmasından dolayı Kur'an'ı anlama çabaları aynı zamanda dili çözümleme, kelimelerin kastettikleri anlama ulaşma çabası olmuştur.

Allah her peygambere kendi diliyle hitapta bulunmuştur. Hız. Peygamber'e Arapça olarak gelen vahyin anlaşılabilmesi için öncelikle o dönemde yaşayan ilk muhatapların onu nasıl anladıklarının belirlenebilmesi gereklidir. Bu noktada, günümüz uleması ittifak etmektedir. Ancak ilk muhatapların zihinlerindeki anlama nasıl ulaşılacağı noktasında farklı görüşler vardır ve bunun için önerilen yollar farklıdır. Eldeki mevcut malzemeyle, lügatlerle, bugün, ilk muhatapların zihnindeki anlama ulaşılmasının zorluğu, erbabınca bilinmektedir. Bu tezde, Kur'an lafızlarının ilk günkü anlamlarına ulaşma amacıyla yola çıkarken, bu amacı gerçekleştireceği savunulan yeni bir metodun pratik olarak uygulaması yapılmaktadır. Bu, art süremlî semantik metodudur. VSY / وصى kökü üzerinde uygulanan bu yeni yöntemle, ilgili kökün Kur'an'daki "doğru" anlamına ulaşıldığı ve Kur'an'ın çeşitli Türkçe çevirilerindeki bu kökün anlamıyla ilgili yanlışlıkların tespit edilebildiği düşünülmektedir..

Tezin hazırlanması sırasında kullanılan Eski Ahit ayetlerinin mealleri, Kitabı Mukaddes Şirketi tarafından yayınlanan (İstanbul, 1993) çeviriyle internet üzerinde yayında olan "<http://www.kutsalkitaplar.net>" adresli sitedeki çeviriden; Kur'an ayetlerinin çevirileri ise; Salih Akdemir'in "*Son Çağrı Kur'an*" isimli mealiyle Muhammed Esed'in "*Kur'an Mesajı*" isimli meal-tefsiri esas alınarak, yapılmıştır. VSY / وصى kökünün, Eski ve Yeni Ahit'teki kullanımlarını belirleyebilmek amacıyla internet üzerinde yayında olan "<http://bible.crosswalk.com/Lexicons/Hebrew>", "<http://www.mechon-mamre.org>", "<http://www.blueletterbible.com>", "<http://www.kitabimukaddes.com>" "<http://www.bible.ort..org>" ve "<http://www.peshitta.org>" adresli sitelerden

yararlanılmıştır. Kur'an'daki kullanımlar ise M. Fuâd 'Abdu'l-Bâkî'nin "*el-Mu'cemu'l-Mufehres*"inden yararlanılarak tespit edilmiştir.

Hiçbir çalışma tesadüfen ortaya çıkmaz. Her araştırmanın öncesinde araştırmacıyı buna yönlendiren, teşvik eden etkenler vardır. Bir çalışmaya başlayabilmek ve onu tamamına erdirebilmek ayrıca, kendine güven, cesaret ve her yönden desteklenmeyi de gerektirir.

Bu konuda bir çalışma yapmak fikri bende, Hocam Prof. Dr. Salih AKDEMİR'in, karşılaştırmalı Sami dilleri okuttuğu doktora derslerine devam ederken oluştu ve yapmayı düşündüğüm çalışmaya, Sayın Hocam, danışmanlık yapmayı kabul etti. Bu dersler sayesinde, derslere devam eden biz öğrenciler, Hocamızla karşılıklı olarak, Tevrat ve İncil'i, orijinal dillerinden okuyup anlayabilecek seviyeye geldik; bu, özgüveni de beraberinde getirdi. Kendilerine, önce, beni böyle bir çalışma yapacak seviyeye getirdiği için, sonra da tezin hazırlanması sırasında, takıldığım, tıkanıdığım, çeşitli sâiklerle ümitsizliğe düştüğüm zamanlarda, beni yeniden motive ettiği, coşkulandırdığı ve ilk günkü heyecanımı sürdürmemi sağladığı için müteşekkirim.

Yine tezin başından sonuna kadar her zaman akıl danışıp görüş aldığım, tezin çalışılma yöntemini tartıştığım Hocalarım; Prof. Dr. Ömer ÖZSOY, Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR, Prof. Dr. Mevlüt GÜNGÖR, Prof. Dr. Emrullah İŞLER, Prof. Dr. Halis ALBAYRAK'a ve Tefsir Anabilim Dalındaki bütün Hocalarıma da teşekkür ederim.

Ankara, Eylül, 2004

Ömer Müftüoğlu

GİRİŞ

0.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

VSY/ وصى kökünün, Eski Ahit'le Kur'an'da semantik olarak incelenmesi, bu kökün, söz konusu kutsal metinlerdeki anlamlarının ortaya konulması, tezin konusudur.

VSY/ وصى kökü, Tevrat'ta çoğunlukla "emretmek" anlamında kullanılan bir köktür. Bu anlam Kur'an'da korunmaya devam etmekle birlikte genişlemiştir. Günümüz Arapça-Türkçe sözlüklerinde ise kök, "emretmek" anlamından ziyade, "vasiyet etmek, tavsiyede bulunmak" anlamlarıyla karşımıza çıkmaktadır. Türkçe sözlüklerde ise; "Vasiyet" kökünün "emretmek" anlamına hiç rastlanmaz. Dolayısıyla VSY/ وصى kökünün anlamı, Tevrat'tan Kur'an'a doğru kısmen anlam değişimine uğramış, günümüz Türkçesindeki kullanımında ise, asıl anlam kaybolmuş ve kök, önceki anlamıyla bağlantılı yeni bir karşılıkla kullanılmaya başlanmıştır.

Bu araştırmada VSY/ وصى kökünün, sadece Kur'an'da geçen formları değil, Eski Ahit metinlerinde geçen formları da dikkate alınmakta ve oralarda hangi anlamlarda kullanıldıkları da belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu arada inceleme konusu yaptığımız kök, Yeni Ahit'te geçmemektedir.

"Kur'an, Nuh peygamberle başlattığı bir *vahiy geleneğinden* söz eder ve kendisini de, vahiy ürünü olarak kabul ettiği önceki kitaplar karşısında bir alternatif olarak değil, onların maruz kaldıkları tahrifi düzeltici ve onlarla aynı misyonu yüklü bir kitap olarak sunar"¹. *Vahiy geleneğinden* bağımsız, tek başına ele alındığı takdirde, Kur'an mesajının sağlıklı bir bağlama yerleştirilmesi mümkün değildir².

"Kur'an'ın arka planında oldukça köklü ve yüklü bir birikim bulunduğunu söyleyebiliriz. Kur'an'a insanlık tarihinin bir döneminde bir anda belirivermiş ve o ana kadar insanlığın yabancı olduğu bir mesaj olarak bakılamaz. Aksine o,

¹ Ömer Özsoy, *Sünnetullah*, Ankara: Fecr Yay., 1999, s.15; İlgili ayetlere örnek olarak bkz. "Sana kitabı hak ile ve kendinden öncekileri doğrulayıcı olarak indirdi. Daha önce insanlara yol göstermek için Tevrat ve İncil'i indirmişti ..." 3.Âlu'imrân, 3-4.

² Özsoy, *A.g.e.*, s.15.

insanoğlunun başlangıcından kendi zamanına kadar olan uzun zaman dilimi içindeki Vahye ait geleneğin bütününe mirasçı olmuş bir kitaptır.

Kur'an'ın kendisine baktığımız zaman görürüz ki, o kendi tarihsel varlığının bu gelenek içinde değerlendirilmesi üzerinde ısrarla durmaktadır. Kur'an'ı bize ileten Peygamber, peygamber olduğunu söyleyen ilk kişi olmadığını belirtmektedir.³ O Kur'an'ı bildirirken, daha önce de insanlara Allah'ın Vahyi'ni getirmiş olan elçilerin var olduğunu biliyordu. Onun mesajının özü ile, önceki mesajların sahip olduğu öz aynıydı. Belki sadece o, bu aynı mesajın bir başka şekilde dile getirilmesiydi. Ashında Kur'an'ı tek başına ele almak, onu söz konusu ettiğimiz gelenekten ayrı değerlendirmek anlamına da gelecektir. Başka bir söyleyişle, onu sağlıklı olarak değerlendirebilmek amacını güden herhangi bir çaba, onun tarihsel konumunu doğru olarak belirlemeyi de gözetmek durumundadır.

Burada belirtmeye çalıştığımız yaklaşım, vahyedilmiş kitaplar konusunda bir 'birlik' fikrini yansıtmayı hedeflemektedir. Bu konuda bir birlik meydana gelmektedir, çünkü bu vahiy dökümanları aynı ve tek kaynaktan, yani Bir ve Tek olan Allah'tan gelmektedir. Aynı şekilde, kitapların gönderildikleri zaman ve topluluklar farklı olsalar bile nihaî olarak muhatap aynıdır, yani insandır. Bu birlik fikri doğrultusunda Adem'e (a.s.) gelen vahiy ile, Tevrat, İncil ve Kur'an esas itibarıyla birbirinden farklı değildirler"⁴.

Aynı şekilde, Sami kültür içinde düşünüldüğünde; insanları uyarmakla görevli olan elçilerin işledikleri konular ve bu arada ürettikleri söylem de birbirine yakındır.⁵

³ 46.Ahkâf, 9.

⁴ Paçacı, *A.g.e.*, s.82-83; Konuyla ilgili ayetler için bkz. aynı yer. "Batılıların anlayışına göre İslam'ın diğer kutsal kitapların meşruiyetini tanınması bir yetersizliktir. Bizim bakış açımıza göre ise bu kendine güvendir." Şaban Ali Düzgün, *Din Birey ve Toplum*, Ankara: Akçağ Yay., 1997, s.111

⁵ Sami kültürün tarih içindeki yazılı kanunlarını karşılaştırmalı olarak inceleyen ve Avram Gálanti tarafından "*Üç Sâmi Kanun Koyucu: Hammurabi, Musa, Muhammed*" adıyla kaleme alınan kitapta, bu üç ismin de vazettikleri (!) kanunlardaki tarihî, hukukî ve ictimâî benzerlikler, yedi bölüm halinde işlenmiştir. Orijinal ismiyle "*Üç Sâmi Vâzı-ı Kânûn*"da yazar, Hz. Musa'yı ve Hz. Muhammed'i birer peygamber olarak değil, fertler arasındaki ilişkileri düzenleyen birer kanun koyucu sıfatıyla ele almış ve Eski Ahit'teki hükümleri Hz. Musa'ya, Kur'an hükümlerini de Hz. Muhammed'e nispet etmiştir. Kitabı yayına hazırlayan Eyyüp Tanrıverdi, yazdığı önsözde bu

"Bütün elçiler esas olarak aynı esasları tebliğ etmişlerdir. Bu da, O'nun bütün kulluk ve ibadete layık olduğu ve nihaî olarak sevilen ve korkulanın yalnız kendisi olan bir tek Allah'ın var olduğudur"⁶.

"Dünyanın bütün dinleri ve bütün bilgelikleri gibi, İslam'ın da temel ve evrensel mesajı şu iki esasa dayanır: a. Allah'ın yüceliği (ululuğu) ve birliği, b. İnsanların ümmet oluşu"⁷.

"Dinin esasını ilgilendiren temel prensipler, vahye dayanan dinlerde aynıdır. Değişiklikler daha ziyade ibadetler ve beşerî ilişkiler konusunda olup, bu değişiklikler, insan topluluklarının tekamül etmiş olmasının bir sonucudur"⁸.

"*Vahiy* kelimesi, İslamî olan-olmayan bütün metinleri içine alacak şekilde genişlik arzeder. Bu sebeple o, Allah'ın insanlığa yönelik hitabına delalet eden tüm

duruma dikkat çekmiş ve "gerekçesi ne olursa olsun böyle bir tutumun bilimsel olmadığı açıktır" ifadesiyle tavrını koymuştur. Vahyin, tarihin değişik dönemlerinde benzer söylemlerle gerçekleştiğine dair yapılan başka çalışmaların yanında 1873-1961 yılları arasında yaşamış ve 1914'de Dârülfunûn Edebiyat Fakültesi Sami Dilleri ve Kültürü hocası Alman Gotthelf Bergstrasser'e tercüman ve yardımcı olarak atanmış ve Bergstrasser'in ayrılmasıyla Mukayeseli Sâmi Dilleri Kürsüsünde profesör olmuş Avram Galanti'nin İstanbul'da Anka yayınları arasında 2002 yılında basılan bu çalışması da dikkate değerdir.

⁶ Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'an*, (Çev.: Alparslan Açıkgenç), Ankara: Ankara Okulu Yay., 1987, s.137; Fazlur Rahman, bütün dinlerin kaynağının aynı olmasına rağmen, dinlerde bir takım farklılıkların da olduğunu söyler ve bunu şöyle açıklar: "Aslında tüm dinlerin kaynağının bir olmasına rağmen, dinlerdeki ayrılıklar Peygamber'in de kafasında birinci dereceden önemli bir kelimâ sorun (theological problem) doğurdu. Bu sorun onu o kadar üzmüş ve zihnini meşgul etmişti ki, hayatının sonuna kadar gelen tüm vahiylerde, bu konu değişik yönlerden ele alınmıştır. Dinlerin sadece birbirlerinden ayrılmış olması değil, aynı zamanda kendi içlerinde bölünmüş olmaları konusu da Kur'an'da yer yer etraflıca işlenmiştir. Fakat bu konu ile ilgili olarak değişik diyebileceğimiz yeni bir görüş Kur'an'da belirtilmiştir. İnsanlık başlangıçta birlik içinde idi, fakat sonra peygamberlere vahiy gelmeye başlayınca bu birlik bozuldu ve bölünmeler oldu. Peygamberlere gönderilen vahyin insanları birbirinden ayıran set vazifesi görmesi ve bölücü güç görevi yapması ilahî bir sır olarak kalacaktır. Çünkü, eğer Allah birlik dileseydi elbetteki bütün insanları bir tek yolda birleştirebilirdi." Fazlur Rahman, *A.g.e.*, s.242.

⁷ Roger Garaudy, *İslam ve İnsanlığın Geleceği*, (Çev.: Cemal Aydın), İstanbul: Pınar Yay., 2000, s.13.

⁸ Düzgün, *A.g.e.*, s.148.

metinleri kapsayan bir kavramdır"⁹. Vahyin bu geniş anlam yelpazesine¹⁰ rağmen, Kur'an ve Kitabı Mukaddes dışındaki vahiy ürünlerinden bugün fiilen yoksun olunması, günümüzde vahiy metinleri üzerinde yapılacak incelemelerin, bu iki kaynakla sınırlı tutulmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu inceleme sırasında değer ölçümüz, elbette Kur'an olacaktır. "Vahyedilmiş kitap ve dinleri değerlendirirken bir başka gereklilik daha bulunmaktadır. Bu da sağlam bir değer ölçüsüdür. İşte Kur'an-ı Kerim bu ölçüyü bize sağlamaktadır. Çünkü Kur'an, diğer vahyedilmiş kitaplar gibi kendi çevresinde tarihi boyunca oluşan yapıdan etkilenmemiş olan tek vahyedilmiş kitaptır. Bu vasfiyle Kur'an hem diğer kitapları, hem de dinleri değerlendirmede kullanılabilir tek değer ölçüsü olarak elimizdedir. Kur'an'ın burada bir değer ölçüsü olarak kabul edilmesinin geçerliliği, Tevrat, İncil ve Kur'an'ın aynı kaynaktan gelmiş olmasında ve ilk ikisinin değişmiş olmasına rağmen Kur'an'ın değişmemiş olmasındadır"¹¹.

Kur'an'da herhangi bir kökün geçtiği ayetlerin belirlenip, bunların, kökün etimolojik yapısı dikkate alınarak incelenmesi uzun zamandır kullanılan bir yöntemdir. Bu şekilde yapılmış tezler ve basılmış çalışmalar vardır. Bizim çalışmamız ise bu klasik şeklin dışına taşan bir yöntem izlemektedir. Önceki çalışmalardan fark, kısaca şudur: VSY/ وصى kökünün Eski Ahit'teki kullanımları ve bu kullanımlardaki anlamlarının belirlenmesi yanında, Kur'an'daki kullanımlar incelenirken ayetlerin nüzul sebepleri dikkate alınmakta ve ayrıca, içinde VSY/ وصى kökünün türevi geçen ayetin siyak-sibak bağlantıları da göz önünde bulundurularak VSY/ وصى kökünün o ayetteki anlamı da tespit edilmeye çalışılmaktadır.

⁹ Ebu Zeyd, *İlahi Hitabın Tabiatı*, (Çev.: Mehmet Emin Maşalı), Ankara: Kitâbiyât, 2001, s.53.

¹⁰ Vahiy kavramı, vahyin çeşitleri, diğer dinlerde vahiy olgusu vb. konularda bkz. Abdülgaffar Aslan, *Kur'an'da Vahiy*, Ankara: Ankara Okulu Yay., 2000; Zeki Duman, *Vahiy Gerçeği*, Ankara: Fecr Yay., 1997; J.M.S. Baljon, *Kur'an Yorumunda Çağdaş Yönelimler*, (çev. Şaban Ali Düzgün), Ankara: Fecr Yay., 1994, s.83-89; Fazlur Rahman'ın Vahiy anlayışı ile ilgili olarak bkz. Adil Çiftçi, *Fazlur Rahman'la İslam'ı Yeniden Düşünmek*, Ankara: Kitâbiyât Yay., 2001, s.57-89; Ebu Zeyd, *A.g.e.*, s.64-77.

¹¹ Paçacı, *A.g.e.*, s.81.

VSY/ وصى kökünün, semantik açıdan, art süremlî semantik metotla vahiy geleneğinde incelenmesi, tefsir anabilim dalında ilk kez yapılmaktadır. Bununla beraber, bu metot kullanılarak, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde, Salih Akdemir'in danışmanlığında EMR/ أمر¹², QRE/ قرأ¹³, ŞHD/ شهد¹⁴ ve ABD/ عبد¹⁵ köklerini konu alan tezler yapılmıştır. Bu tezde ise; VSY/ وصى kökü, vahiy geleneğinde aynı metotla incelenmektedir.

Akdemir, Kur'an'da geçen köklerin gerçek anlamlarının, o köklerin vahiy geleneğindeki metinlerdeki kullanımları da dikkate alınarak ortaya çıkarılabileceği görüşüne paralel olarak bu alanda son bir kaç yıldır yoğun biçimde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmalar neticesinde şimdiye kadar ulaşılamamış anlamlar ortaya çıkmıştır. Akdemir, bu metotla yaptığı çalışmalardan ciddi ve heyecan uyandırıcı sonuçlara ulaşmıştır. "*Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu* " ismini taşıyan ve henüz tamamlanmamış çalışmasında yönteminin uygulamasını gösteren Akdemir, incelediği köklerden QRE/ قرأ, RHM/ رحم gibi köklerin vahiy geleneğinde kazandığı anlamları ortaya koymuştur.

0.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

İnsan, dünyada kendisine sunulan yaşama alanında yapıp etmeleri açısından özgür bir varlıktır. Ancak onun özgürlüğünün yanında bir de, toplum içinde yaşamasından dolayı, gerek topluma karşı ve gerekse o toplumla birlikte tüm bir kainatı yaratan Varlığın, bütün bu yaratılanların kusursuz bir düzen içinde

¹² Aliye Abdurrahman, *Vahiy Geleneğinde EMR Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

¹³ F. Betül Çipiloğlu, *Vahiy Geleneğinde QRE Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

¹⁴ Hatice Korkmaz, *Vahiy Geleneğinde ŞHD Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

hayatîyetlerini devam ettirebilmeleri amacıyla kurduğu sisteme karşı sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar, insanın yapıp etmelerindeki keyfiliği, "canım istediği için yapabilirim" düşüncesini bir tarafa bırakıp, "olağanüstü mükemmellikte kurulan bu birlikteliğin bozulmaması için üzerime düşenler var" noktasına götürür.

Bu düşünce yapısı içerisinde "bağlayıcılık" olgusu devreye girer ve insan kendisini başkalarına karşı sorumlu ve yaptıkları açısından da sınırlı hissetmeye başlar. Bu his, onun eylemlerinde hemen veya zaman içine yayılarak davranış modelleri olarak ortaya çıkacaktır. Anılan süreç içerisinde insanın özgürlüğüne müdahale sayılamayacak bazı zorunlu yaptırımlar gündeme gelecektir. Kutsal metinlerde, onların muhataplarının dikkate alıp uyması gerekli direktifler bu amaçla yer almıştır. Tezin amacı; kutsal metinlerdeki emir ifadelerinden birisi olan VSY/ وصى kökünün tarihî süreç içerisinde, Kutsal metinlerde kazandığı anlamları ortaya koymaya çalışmak ve günümüz Kur'an tercümelerinde bu köke verilen anlamın doğru, isabetli olup olmadığını tartışarak, özelde VSY/ وصى köklü kelimelerinin geçtiği ayetlerin, genelde ise; –yöntem olarak- Kur'an'ın tamamının doğru anlaşılmasına katkı sağlayabilmektir.

Bu amacın temelinde, kuşkusuz Kur'an'ın doğru anlaşılabilmesi çabası vardır. Bunun başarılabilmesi, öncelikle seçilecek yöntemle bağlıdır. Belirlenen yöntem ve bunun uygulanmasıyla elde edilecek sonuç, Kur'an'ın "doğru" anlaşılmasına katkı sağlamalıdır. Ortaya konan bu amaca uygun olarak, tezde uygulanan yöntem; Kur'an'ın doğru anlaşılması çabasında, hedeflenen sonuca en yakın neticeyi vereceğine inanılan bir methodur ve zaten bunun için kullanılmaktadır.

Kur'an'ın doğru olarak anlaşılabilmesi için Kur'an lafızlarının üzerinde çalışılması ve onların "anlama dönüşümlerinin" incelenmesi, vazgeçilemez bir yoldur. Bu inceleme yapılırken, art süremlî çalışmaların önemini ortaya koymak ve çıkacak sonuçları akademik camiaya sunmak da tezin amaçları arasındadır.

¹⁵ Nermin Akça, *Vahiy Geleneğinde ABD Kökünün Semantik Açından İncelenmesi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

0.3. ARAŞTIRMANIN METODU

0.3.1. Semantik Metodlar

Araştırmamız, semantik metodlardan birisi olan art-süremlî semantik metod kullanılarak yapılacaktır. Bir "dildeki anlam çalışmasının"¹⁶ adı olan Semantik; "dilbilimin bir bölümünü oluşturmaktadır"¹⁷ ve kısaca "anlambilim" olarak Türkçeleştirilebilir. Semantik, anlama ulaşma çabası olarak algılanabilir. Kelimelerin, ortaya çıktıkları dönemdeki anlamlarına ulaşabilmek, o kelimenin, ortaya çıktığı günden itibaren geçirdiği anlam değişmelerini belirlemekle, bu anlam değişikliklerini takip ederek ilk anlamına gitmekle mümkün olabilmektedir. Bu bakımdan "dilbilimciler, genel olarak anlamı, anlam değişmeleri açısından ele alma eğilimindedirler"¹⁸. Semantiğin asıl işi; kavramların, "sözcüklerin anlamını incelemektir"¹⁹.

"Semantik (Fransızca *semantique*), "*sema*" (gösterge) kökenli Yunanca *semaniô* (şu ya da bu anlama gelmek, anlam aktarmak) sözcüğüne bağlanır. Başlangıçta "anlam"ın sıfatıdır, "*anlamsal*" demektir: Semantik bir değişim, anlamsal bir değişimdir; bir sözcüğün semantik değeri, o sözcüğün anlamıdır. Sonra sözcük sınırları aşılarak terim her türlü göstergeye uygulanır"²⁰.

Kim tarafından ve ne şekilde tanımı yapılırsa yapılsın F.R. Palmer'e göre semantik, net bir tanıma ulaşamamıştır. Dilbilimin içindeki konumu ve etkinliği de yine Palmer'e göre, diğer dilbilim dallarıyla kıyas kabul etmeyecek kadar düşüktür. O, bu konuda şöyle der: "Semantik, net bir şekilde tanımlanmış bir dilbilim alanı

¹⁶ James R. Hurford-Brendan Heasley, *Semantics: a coursebook*, New York: Cambridge University Press, 1983, s.1.

¹⁷ F.R. Palmer, *Semantik Yeni Bir Anlambilim Projesi*, (Çev.: Ramazan Ertürk), Ankara: Kitabiyât, 2001 s.15.

¹⁸ Salih Akdemir, *Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, Basılmamış kitap, s.1.

¹⁹ Palmer, *A.g.e.*, s.15.

²⁰ Pierre Guiraud, *Anlambilim*, (Çev.: Berke Vardar), İstanbul: Multilingual Yay., 1999, s.16.

değildir; hatta öyle ki, fonoloji ve gramerle karşılaştırılabilecek bir düzeyde dahi değildir"²¹.

Aynı sıkıntıyı Toshihiko İzutsu da dile getirir. O da semantiğin son derece muğlak ve soyut bir ifade olduğunu savunarak şöyle der: "Semantik sözcüğü had safhada muğlak ve ele gelmeyen bir ifadedir. Ve herhangi bir nesnenin semantik etüdünden belli bir tutarlılık ölçüsü dahilinde bahis açmak isteyen herkes, istese de istemese de, tabiatı itibarı ile belli ölçüde kuralsız olan pratik bir tanıma müracaat etmek zorundadır. Benim anladığım Semantik ilmi, kısaca söylemek gerekirse, bir bütün dünya görüşünün, bir kesiminin yahut kesimlerinin, o kesim yahut kesimleri isimlendiren anahtar sözcüklerin tahlili yolu ile ortaya konmasından ibarettir. İlahiyat yahut felsefe gibi bir ilim dalında, anahtar sözcük genel olarak teknik terim adı ile bilinen kavramlardır"²².

Palmer ve İzutsu'nun tanımlamada ve alanını belirlemede noktasında "semantik"le ilgili olarak yaşadıkları sıkıntıyı bertaraf edebilecek açıklamalar da yapılmış ve alanının ne olduğundan ziyade, ne olmadığı ile ilgili sözler sarf edilmiştir: "Semantik, diller arasındaki farklılıklardan ziyade, benzerlikler üzerine yoğunlaşır. Semantik teorisi, daha büyük bir girişim içinde, anlamın yanında gramer (sentaks) ve telaffuz (fonetik) çalışmasını da barındıran, dilbilimin bir teorisidir"²³. Nitekim Palmer de semantiğin konusunun ne olduğunu anlatırken, içine düştüğü belirsizliği gidermek, zihnindeki alan sorununu çözmek adına şunları söyler: "Semantiğin konusu, "anlam" denilen kavranması güç varlığı araştırmak değildir ve olamaz da... Semantiğin konusu, kelime ve cümlelerin nasıl olup da bir şeyler ifade edebileceklerini -belki de daha iyi bir ifadeyle, onların nasıl anlamlı olabildiklerini- anlamaya çalışmaktır"²⁴.

²¹ Palmer, *Semantik*, s.184; Semantik'in iki türünün olduğu, bunlardan birincisinin; "semantik yapı" [dilin kendi içindeki semantik yapı] ile ilgilenen semantik; diğerrinin de anlam konusuyla, onun dil-dışı tecrübemizle olan ilgisi bakımından ilgilenen semantik olduğu hususunda bkz. *A.g.e.*, s.44.

²² Toshihiko İzutsu, *İslam Düşüncesinde İman Kavramı*, İstanbul: Pınar Yay., 2001, s.273.

²³ Hurford-Heasley, *A.g.e.*, s.11.

²⁴ F.R. Palmer, *A.g.e.*, s.43

Semantik incelemenin ne olduğu, Türkçe ifadeyle "anlambilim" in neyi incelediği sorusuna Pierre Guiraud; "Anlambilim, sözcüklerin anlamını inceler"²⁵, cevabını verir. John C. Condon'a gelince O, anlambilim incelemesini; "insanların kelimelere ve diğer sembollere nasıl karşılık verdiklerinin incelenmesi"²⁶ olarak açıklamaktadır. James R. Hurford ve Brendan Heasley, ortaklaşa yazdıkları kitapta, semantiğin alanı ile ilgili olarak; "Anlambilimin işi, anlamsal doğruluğun standartlarını incelemek değil, kelimelerin ne gibi anlamlarda kullanılabileceğini incelemektir"²⁷ derler. Görüldüğü üzere semantiğin neyi inceleyeceği, konusunun ne olduğu hususunda, alanın ilgilileri tarafından ciddi tartışmalar yapılmaktadır.

Semantiğin tanımlanmasında ve alanının belirlenmesinde bu çeşitlilikte açıklamalar olmasına karşın, "Semantik teorinin, dünya ile ilgili bir doğruluğun oluşumuyla ilgilenmediği"²⁸, "semantik gerçeklerle, anlamla ilgili gerçeklerle ilgilendiği"²⁹ noktasında hemen herkes hemfikirdir. Şimdiye dek hiç kimse, semantiğin, "anlam" ın dışında dilbilimin başka unsurlarıyla ilgilendiğini, konusunun bu olduğunu söylememiştir. O halde "Ciddi anlambilimcinin amacı, anlamın doğasını belirginleştirmek ve açıklamak"³⁰ olmalıdır.

Semantik incelemenin yapılabilmesi için kelimelerin insanlar tarafından belirli anlamlarda kullanılması gerekir. Bu da insanların öncelikle karşılıklı konuşmaları ve aralarında gizli bir anlaşma varmış gibi, aynı nesneye aynı sözcüğü isim olarak vermeleri ile olacak bir şeydir. Toplumdaki herkes, x nesnesine y ismini vermiyorsa, bu durumda anlamdan bahsedilmesi güçleşir. Bu bağlamda, isimlendirmenin belki de

²⁵ Guiraud, *A.g.e.*, s.18

²⁶ John, C. Condon, *Kelimelerin Büyülü Dünyası Anlambilim ve İletişim* (çev: Murat Çifkaya), İstanbul: İnsan Yay., 1998., s.11

²⁷ Hurford-Heasley, *A.g.e.*, s.8.

²⁸ Semantiğin, dünya ile ilgili bir doğruluğun oluşumuyla ilgilenmediği, onun, insanlar arası etkileşimin kompleks ve zorunlu temsiline çalışması olduğu hk. bkz. Robert L. Benjamin, *Semantics and Language Analysis*, Indianapolis: The Bobbs Merrill Company, 1969, s.vii (Russel R. Windes'in Sunuş Yazısı'ndan)

²⁹ Hurford-Heasley, *A.g.e.*, s.9.

³⁰ Hurford-Heasley, *A.g.e.*, s.2.

tek evrensel eğlence olduğu söylenir. İsimlendirme bir adettir ve aynı zamanda, dilin ilk boyutudur.³¹

Anlamın, evrensel bir anlambilim temsili içerisinde ifade edilmesi gerektiği söylenmiştir. A nesnesine, onun dış görünüşünden, çıkardığı sestten, yaptığı işten vs. dolayı falanca isim veriliyorsa, evrensel nitelikli bir iş yapılıyor, "anlam", kelimeyle buluşuyor demektir. Günümüzde, diller oluşturulmuş anlamlara karşılık gelen kelimeler belirlenmiş ve insanlar arasındaki bildirişim sağlanmıştır.³² Buna karşın anlamlandırma ve isimlendirme faaliyeti bitmiş yahut bir süre sonra bitecek de değildir. Geçmişin insanı bu konuda nasıl üzerine düşeni yapmışsa bugünün insanı da ihtiyaç duyulduğunda, anlamları karşılamak üzere yeni kelimeler türetecektir. Bu iş yapılırken, Katz ve Fodor'un ifade ettiği gibi; "anlamların evrensel bir anlambilim temsili içerisinde ifade edilmesi gerekir. Tıpkı seslerin evrensel bir fonetik temsille ifade edilmesi gibi. (...) Katz ve Fodor ayrıca; semantik temsilin, insan beyninin bilgi sistemiyle çok sıkı bir ilişki içerisinde olduğunu söylemişlerdir.³³

Günün birinde herhangi bir ihtiyaçtan dolayı türeyen kelime, kendisinin türemesini sağlayan anlamı bir süre ifade eder, insanlar türettikleri kelimeyi, ilk anlamında, belki de uzunca bir süre kullanırlar. Ancak zamanla, değişime tâbî olan her şey gibi kelimeler de ilk anlamlarının yanına başka anlamlar almaya başlarlar ve bu yeni anlamlar, sonraları, kullanıcılar tarafından daha çok kastedilir hale gelebilir.³⁴ Bu olguya "anlam değişmesi" denmektedir ve tanımı; "bir kelimenin

³¹ Bu bilgiler ve "bir kelimenin sesiyle (veya eğer basılıysa şekliyle) o kelimenin temsil ettiği şey arasında mutlaka bir ilişki mevcut olmadığı" ile ilgili olarak bkz. Condon, *A.g.e.*, s.39.

³² İnsanlar arasındaki bildirişimin sağlanmasında rol oynayan kelimelerin çeşitliliği ile ilgili olarak Condon; "Genel bir kural olarak, bir dilde belli kavramlar için ne kadar çok kelime varsa, o kavramlar o kadar önemlidir. Arapçada deveyi ifade etmek için binlerce kelime bulunuyordu, fakat devenin önemi azaldıkça, bu kelime hazinesi de zayıfladı" demektedir. Bkz. Condon, *A.g.e.*, s.47

³³ Ray S. Jackendoff, *Semantic Interpretation in Generative Grammar*, London: Them MIT Press, 1972, s.1. (J.D. Fodor, *Semantics: Theories of Meaning in Greative Grammer*, New York, 1977, s.?'dan naklen.)

³⁴ Anlam'ın; doğuşundan itibaren günümüze gelinceye kadar bir takım tarihi merhalelerden geçtiği, böylece insan topluluklarına ait dillerin, uzun mesafeler kat ettiği, üzerlerinden asırlarca pek çok neslin gelip geçtiği, lafızların da dillerin geçmiş olduğu bu evrelerden geçtikleri, söz konusu lafızların taşımış olduğu anlamların, henüz tamamını kesin olarak bilmediğimiz fakat bizzat

anlattığı kavramdan az ya da çok uzaklaşması, onunla uzak-yakın ilgisi bulunan ya da hiç ilgisi bulunmayan yeni bir kavramı yansıtır duruma gelmesidir"³⁵, şeklinde yapılmaktadır.

Anlamın değişmesi zamanla, yani, şartların, o anlamı kullanan insanların değişmesiyle gündeme gelmelidir. Anlamın, "ıztırarî değil, istidlâlî bir yolla elde edildiği"³⁶ bilinmektedir. Aynı dönem içinde, aynı toplumda en azından çoğunluk tarafından bir anlamı karşılamak için genellikle aynı kelime kullanılmıştır. Bu bakımdan "dil, toplumda en önemli bildirişim aracıdır. Aynı zamanda diller, düşüncelerimizi başkalarına aktarmamızı sağlar"³⁷. Dildeki kelimelerin anlamları üzerinde, o dili kullanan insanlar tarafından değil de dıştan bir iradeyle yapılması düşünülen değişikliğin kısa zamanda kabul görmesi zordur. İşte bu yüzden, "Dil ile varlık", "isim ile müsemmâ" arasındaki ilişki doğru bir biçimde belirlenemediği takdirde, dilsel bir metni anlamaya yönelik kimselerin, kendisine yöneldikleri metnin mahiyeti hakkında açık-seçik bir görüşe ulaşabilmeleri mümkün değildir"³⁸.

Kelimelerin anlamları olduğunu, bu anlamların açıkça telaffuz edilebilirliğini, geçmişte bu anlamların doğru telaffuz edilmediyse bile, bunun kelimelerin anlamlarının sürekli olmamasından değil, metodolojinin bu anlamları belirleyememesinden kaynaklandığını söyleyen Anna Wierzbicka sözlerine şöyle devam eder:

"Anlamlar tabî ki değişebilir. Bu değişim bir lehçeden, sosyal sebeplerden ya da yeni bir anlama doğan ihtiyaçtan olabilir. Semantik değişim ise bu kadar kademeli değildir, kademeli olan sadece semantik değişimin yayılışdır. (Bir anlam kademeli

lafızları incelemek suretiyle bir kısmını öğrenebileceğimiz bir takım sebep ve kanunlara bağlı olarak; kimi zaman olduğu gibi kalırken, kimi zaman da değişim ve sapmalara uğrayarak nesilden nesile süratle intikal ettiği ile ilgili olarak bkz. Muhammed es-Seyyid Ali Belâsî, *Arap Dili Semantiği*, (Çev.: Celaleddin Divlekci), *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:4, 1997, s.269.

³⁵ Doğan Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, Ankara, 1978, s.118.

³⁶ Dücane Cündioğlu, *Anlamın Buharlaşması ve Kur'an*, İstanbul: Kitabevi, trz., s.10.

³⁷ Bu konuda bkz. Guiraud, *A.g.e.*, s.18

³⁸ Cündioğlu, *A.g.e.*, s.12

bir şekilde kaybolabilir, bir diğeri de kademeli bir şekilde yayılabilir, bu anlamlardan her ikisi de kesindir, vardır. Aralarındaki fark, birinin diğ erinden ö ne çıkması, belirgin hale gelmesidir.) Her konuşma topluluğ unda anlamlar paylaşılır. Paylaşılan anlamlar, iletişimin temelini ve kültürünü oluştururlar. Ayrıca bu anlamlar kültürü iletme aracıdır lar.³⁹"

Anna Wierzbicka, bu sözlerle; kelimenin birden çok anlamından bir tanesi zaman içinde kaybolabileceğini ya da; yine o kelimenin anlamlarından bir diğ erinin zaman içinde ö ne çıkabileceğini, bu anlamların ikisinin de o kelimenin anlamları olduğunu, ancak aralarındaki farkın, birisinin ö ne çıkmış, kullanılır hale gelmiş, diğ erinin ise belirginliğini yitirmiş, kaybolmaya yüz tutmuş olduğunu söylemek istemektedir.

Katz ve Fodor'un "The Structure of a Semantic Theory / Semantik Teorinin Yapısı (1963)" isimli çalışması yayınlandığ ından beri; linguistik bilgiyi tarif etme amacının bir parçasının, biçim ve anlamlandırma arasındaki uygulamayı tarif etmek olduğ u kabul edilmiştir.⁴⁰

Biçim-anlam, yahut isim-müsemma arasındaki ilişkinin doğru biçimde belirlenemediğ i durumlarda, dile ait bir metni anlama ç abasındaki insanların net sayılabilecek görüşlere ulaşabilmelerinin mümkün olmaması durumu, sadece kutsal metinlerin gönderildiğ i diller için değ il, bütün diller için geçerli bir durumdur. Zira, "bütün dillerdeki anlamla ilgili temel gerçeklikler birbirine paraleldir"⁴¹. Bu paralellikten ö türü, anlamın peşinden koş an "semantik teorisinin, Arapçaya ve Rusça'ya, tıpkı Fransızca ve Almanca'ya uygulandığ ı gibi uygulanabilirliğ i"⁴² konusunda kimsenin ş üphesi olmamalıdır.

O halde, bir metin semantik usulle nasıl anlaşılabilir, onun anlamına nasıl ulaşılabilir sorusuna Fazlur Rahman'ın verdiğ i cevaba katılmak gerekmektedir.

³⁹ Anna Wierzbicka, *Semantics*, New York: Oxford University Press, 1996, s.24.

⁴⁰ Ray Jackendoff, *Semantics And Cognition*, London: The MIT Press, 1995, s.8.

⁴¹ Hurford-Heasley, *A.g.e.*, s.11.

⁴² Hurford-Heasley, *A.g.e.*, s.10.

Fazlur Rahman'a göre; metni anlamamız için her şeyden evvel onun "sahibi" olan zihnin kastettiği anlamı belirlemeliyiz⁴³. Bu "anlamın ne olduğu üzerine teori kurarken yapılması gereken ilk şey ise; ayrımı belirgin bir şekilde görmek ve kelimelerin, cümlelerin ne anlama geldiğini ve konuşanın neyi kastettiğini akılda tutmaktır."⁴⁴

Semantik incelemelerde, dilin geçmiş dönemlerdeki durumuna ait bilgilerini elde etmenin iki yolunun olduğu söylenir. Bu yolların ikisinin de ortak noktası ana dildir. Yollardan birincisi; ana dili konuşanlar tarafından geçmiş dönemlerde üretilmiş yazılı ya da sözlü malzemedir. İkincisi ise; dilin asıl konuşanları tarafından oluşturulmuş anlama dair yapıdır.⁴⁵

Günümüz, semantik çalışma yapacaklar için dünden daha elverişlidir. Bu konuya dikkat çeken James R. Hurford-Brendan Heasley; "Semantik teoriler, aktüel semantik gerçeklerle kontrol edilerek doğrulandı. Konu geliştikçe, yeni anlamın doğasında yeni bakış açıları kazanılmaya başlandı ve bugünün semantikçileri eski dönemlerde olmayan modern teknikleri kullanıyorlar"⁴⁶ derler.

0.3.2. Kur'an'ın Anlaşılması Çabası ve Semantik Metod

Kur'an'ın anlaşılması çabası, yeni ortaya çıkmış bir çaba değildir. İlk asırlardan itibaren günümüze dek Kur'an'ı anlamak için müslümanlar çeşitli metodlar geliştirmişlerdir. Tefsir disiplini içerisinde ele alınan "Tefsir Usulu" başlığı altında, bu metodlar tartışılmış, geliştirilmiş ve bu yöntemlerin uygulandığı tefsirler kaleme alınmış, ulaşılan neticeler insanlara sunulmuştur. Hangi yöntem kullanılacak olursa olsun, Kur'an'ı anlama çabasında ilk adım, Kur'an ifadelerinin yerli yerine oturtulması olmak durumundadır⁴⁷.

⁴³ Çiftçi, *A.g.e.*, s.107

⁴⁴ Hurford-Heasley, *A.g.e.*, s.5.

⁴⁵ Bu bilgiler için bkz. D.A. Cruse, *Lexical Semantics*, New York: Cambridge University Press, 1989, s.8-9.

⁴⁶ Hurford-Heasley, *A.g.e.*, s.13.

⁴⁷ Özsoy, *A.g.e.*, s.184

Kur'an'ı anlamaya yönelik vaz' edilen her usul, önce kavramlarını *açık-seçik* ortaya koymalı, sonra da anlama'nın *nesnel* koşullarından söz edebilme cesareti gösterebilmelidir⁴⁸.

Günümüzde de Kur'an'ın anlaşılması konusunda çeşitli metodlar tartışılmaktadır. Kur'an lafızlardan oluştuğuna göre, bütün yöntemlerin ortak noktası; bu lafızların karşılık geldiği anlamlara ulaşmak gerektiği gerçeğidir. Farklılıklar, bu anlamlara nasıl ulaşılabileceğinin belirlenmesi sırasında ortaya çıkmaktadır. Mesela; bir yöntem;

"a. Lafzın maruz kaldığı anlam değişikliklerini tarihsel seyri içerisinde izleyip, ortaya koymak;

b. Lafzın orijinal anlamının ne olabileceğini araştırmak;

c. Belirlenen anlam çerçevesinde yeni yaklaşımlar sergilemek⁴⁹ olarak maddeleştirilir. Kur'an'ın içeriğiyle ilgili her çalışmada yapılması gerekenin ise;

"a. Bütün olarak Kur'an'ın zeminini teşkil eden durum,

b. İlgili pasajların tarihsel bağlamları,

c. İncelenen pasajların Kur'an'ın metinsel bütünlüğü içerisindeki yeri öncelikle belirlenmeye çalışılması⁵⁰ olduğu ifade edilmiştir.

Bunlar kuşkusuz haklı ve doğru söylemlerdir. Kur'an lafızlarının anlamlarına ulaşmadaki başarıları tartışılabilir olmasının yanında; metod olarak kullanıcısını doğru yönlendirdiği muhakkaktır. Ancak Kur'an'ı anlamaya çalışan araştırmacı için, "asıl önemli olan Kur'an'ın indiği dönemin bizzat kendisidir. Çünkü Kur'an'daki kelimelerin hangi anlamlarda kullanıldığı konusuna ışık tutacak olan; bu dönemdir. Bununla birlikte herhangi bir kelimenin mevcut anlamı kazanıncaya kadar geçirdiği anlam değişiklikleri tamamen önemsiz sayılamaz. Dolayısıyla söz konusu olguya

⁴⁸ Cündioğlu, *A.g.e.*, s.43

⁴⁹ Özsoy, *A.g.e.*, s.41.

⁵⁰ Özsoy, *A.g.e.*, s.40,91.

niçin bu ismin verildiği sorusuna cevap teşkil edecek anlam ilgilerinin tespitinde bize yardımcı olduğu ölçüde bu süreçle de ilgilenmemiz gerekecek"⁵¹ tir.

Geçmişteki yöntemler bir yana; "biz çağdaş araştırmacıların "dilbilim", "yorum bilim" ve "göstergebilim" ile ilgili çağdaş modern yöntemlerden ve bu yöntemlerin bize Kur'an'ı anlama ve tahlil etme noktasında sunduğu enstrüman ve argümanlardan yararlanmamız gerekir"⁵².

Kur'an'ın Arap dilinde indiği noktasında kimsenin aksi bir söylemi yoktur. Ancak, Akdemir'in bu bağlamda dikkat çektiği bir şey vardır: O, "Kur'an'ın hangi Arap dilinde indiği sorusunu sorar ve bu soruyu; "Hiç kuşkusuz ki , Hz. Peygamber zamanındaki Arap dilinde inmiştir. Bu gerçeğin hiç bir zaman göz ardı edilmemesi gerekir"⁵³ diye cevaplar. Peki, Kur'an'ın Hz. Peygamber dönemindeki Arap diliyle inmiş olduğunu bilmenin, Kur'an'ı anlama sorununu çözücü bir katkısı var mıdır? Aksine, sorun bu belirlemeyle birlikte gündeme gelmektedir. Akdemir, bu aşamadaki şu çarpıcı suali gündeme getirir: "Arap dili sürekli bir değişim içinde olduğuna göre, bu durumda, Kur'an'ı Hz. Peygamber'in ve O'nun güzide Sahabesinin anladığı gibi anlama imkanımız var mıdır?"⁵⁴

Böyle bir anlamayı gerçekleştirebilmek için yapılması gereken şey, Kur'an'ın kullandığı kelimelerin, Hz. Peygamber zamanındaki anlamlarına ulaşmaktır. Bu ulaşımda bize yardımcı olabilecek malzeme olarak ne vardır? Kuşkusuz ki eldeki mevcut lügatler. Bu lügatler, bahsedilen amaca ulaşma çabasında bize yeterli katkıyı yapabilecekler midir? Akdemir, bu soruya olumlu cevap verilemeyeceğini, çünkü elimizdeki Arapça sözlüklerin bu amacı gerçekleştirmekten uzak olduklarını söyler.⁵⁵

⁵¹ Özsoy, *A.g.e.*, s.46-47.

⁵² Ebu Zeyd, *A.g.e.*, s.21.

⁵³ Akdemir, *A.g.e.*, s.3.

⁵⁴ Aynı yer.

⁵⁵ Aynı yer; Bu konuda ayrıca bkz. Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara: Ankara Okulu Yay., 2004, s.XV (Giriş)

0.3.3. Kur'an Lafızlarının Hz. Peygamber Zamanındaki Anlamlarına Ulaşma Çabasında Eldeki Mevcut Lügatlerin Rolü

Akdemir, eldeki mevcut Arapça sözlüklerin, Kur'an'ın ilk muhataplarının zihinlerindeki anlama ulaşmada yetersiz olduğunu söylemesinin ardından şu âna kadar İslam dünyasında bu boşluğu dolduracak hiçbir çalışmanın yapılmamış olmasının üzücü olduğunu ifade eder. Ama Akdemir'e göre bundan daha da üzücü olan bir husus vardır: Bir kaç araştırmacı dışında kimse, bu sorunun varlığından haberdar bile değildir.⁵⁶

Sorunun varlığından haberdar olan Cündioğlu; "Kur'an'da geçen bir sözcüğün anlamını tayin için herhangi bir sözlükte kayıtlı olan anlamları değil, Hz. Peygamber'in ilk hitap çevresinin o sözcükten ne anladıklarını tespit etmek gerekir" dedikten sonra sorduğu "sözcüklerin Kur'an'ın nüzulü sırasında delalet etmiş oldukları manaları tesbit etmek mümkün müdür?"⁵⁷ sorusuna, Emin el-Hûlî'den nakille verdiği cevap, Akdemir'in cevabı gibi hiç de iç açıcı gözükmemektedir: "Mevcut lügatler bu işe kolaylık sağlayıcı ve yardım edici bir durumda değildir"⁵⁸. Emin el-Hûlî, söylediği bu cümleyi açıklayıcı mahiyette bugün eldeki mevcut lügatlerin yapısıyla ilgili olarak şu tespitleri yapar:

"Bu sahada sahip olduğumuz en büyük lügatlerden İbn Manzur el Mısrî'nin (h.vef.711) *Lisânu'l-Arab'* ı bile, çağdaş lügatçıların dediği gibi, zaman itibariyle birbirine uygunluk arz etmeyen bilgilerin bir araya getirilmesi ile yazılmış olan bir eserdir. Bu sebeple, eserde, birbirinden birkaç asır farklı devirlerde yaşamış olan kimselerin metinleri yan yana zikredilmiştir. Mesela, dördüncü hicri asrın başlarında yaşamış olan *İbn Dureyd* (h.vef.321) ile hicri yedinci asrın başlarında yaşamış olan *İbn'ul-Esîr* (h.vef.606) yan yana zikredilerek, birincinin *dil* ile ilgili sözleri ile ikincinin *dinî* sözleri meczedilmeye çalışılmıştır. Yine mesela [Fîruzâbâdî'nin (h.vef.817) eseri olan] *el-Kâmus'ul-Muhît*, bildiğimiz gibi, birbiriyle uyumu

⁵⁶ Akdemir, *Yöntem Sorunu*, s.3; Akdemir, *Son Çağrı*, aynı yer.

⁵⁷ Cündioğlu, *A.g.e.*, s.75.

⁵⁸ Emin el-Hûlî, *Kur'an Tefsirinde Yeni Bir Metod*, (Çev.: Mevlüt Güngör), İstanbul: Kur'an Kitaplığı Yay., 1995, s.86.

olmayan, ayrı ayrı ve birbirine zıt kültürlere ait bilgilerin özetidir: Aklî, felsefî bilgilerden, amelî, tıbbî bilgilere... sonra lugavî, edebî bilgilere, oradan da itikâdî, dinî bilgilere kadar, vb..."⁵⁹

Emin el-Hûlî, kadim sözlüklerin durumu ile ilgili olarak bunları söylerken, onlardaki bu türden eksikliklerin, kaynak olmaları bakımından değerlerini küçültmeyeceği zirâ, kadim sözlüklerin rehberliği olmadan, klâsik Arapça metinlerin anlaşılmasının mümkün olmadığı gibi, Kur'an'ın herhangi bir dile çevirisini yapmanın da hemen hemen imkansız olduğu, bu sözlüklerin eksikliklerine rağmen, Arap dilcilerinin, hicri 1. asırda başlayan bazı çabaları sonucunda ortaya çıktıkları, özellikle Emeviler döneminde, eski Arap kültür ve şiirinin ortaya konulması amacıyla dil bilimcilerin çöllere giderek kabilelerle görüştüğü ve onlardan bilmedikleri kelimelerle ilgili bir çok bilgi topladıkları ve neticede "Kitâbu'l-Hayl" örneğinde olduğu gibi küçük çaplı sözlükler meydana getirdikleri, bunların da sonraki büyük sözlüklerin alt yapısını oluşturdukları savını dile getirenler de vardır.⁶⁰

Ali Galip Gezgin'e göre de eldeki mevcut lügatlerden yararlanılarak Arapça kelimelerin, Kur'an'ın indiği zamanda delalet ettikleri manaları tespit edebilmek mümkündür.⁶¹ Yine Gezgin'e göre; Arapçayı ve bu dilin özelliklerini çok iyi bilmekle birlikte, Kur'an bir bütün olarak düşünülmesi, ayetler Kur'an'ın kendi içindeki kontekstine uygun olarak tefsir edilmelidir.⁶²

Dillerdeki anlam değişiklikleri tartışmasını Arapça ile sınırlamayıp bütün dillere yayan Belâsî; "Her dilin tarihî seyri içinde tâbi olduğu kendine özgü bir takım kural ve anlatım yolları olduğunu, ne var ki bunların zaman içinde bazı değişikliklere uğradıklarını, bu yüzden hangi dilde ve ne kadar mükemmel hazırlanmış olursa olsun

⁵⁹ Emin el-Hûlî, *A.g.e.*, s.85-86.

⁶⁰ Bu değerlendirmeler için bkz. Azmi Yüksel, *III. Kur'an Haftası, Kur'an Sempozyumu* (13-19 Ocak 1997), Ankara: Fecr Yay., 1998, s.184-186.

⁶¹ Ali Galip Gezgin, *Kur'an'da Sevgi*, Isparta: Fakülte Kitabevi, 2003, s.26.

⁶² Ali Galip Gezgin, *Tefsirde Semantik Metod ve Kur'an'da "Kavm" Kelimesinin Semantik Analizi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2002, s.57.

sözlüklerin tek başına herhangi bir incelemeye ihtiyaç bırakmayacak şekilde, lafızların ifade ettiği anlamları yansıtabileceğini düşünmediğini"⁶³ söyler.

Belâsî'nin makalesinin çevirisini yaparken Celaleddin Divlekci de çevirenin notu olarak dipnotta, müsteşrik Fischer ve anlambilime değerli katkılarıyla tanınan İbrahim Enîs'ten yaptığı alıntılarla, mevcut lügatlerin, Kur'an'ın ilk muhataplarının zihinlerindeki anlama ulaşmadaki katkılarının ne olabileceği tartışmasına katılarak Enîs'in Fischer'den yaptığı alıntıya atıfta bulunur. Bu atıfta Fischer, kadim sözlüklerin durumu ile ilgili olarak maddeler halinde şunları söyler:

a. Kadim sözlükler, izahlarında yeterince açık olmayıp, ince tanım ve açıklamalardan yoksundurlar.

b. Açıklamalarında, metin çözümlemelerinde ciddi yanlış anlamalara sebebiyet verecek bazı ihtilaflara düşmüşlerdir.

c. Hicri III. asra gelinceye kadar -ki bu asırdan sonraki kullanımların linguistik bir değeri yoktur- kelimelerin tarihi, geçirmiş olduğu evrimi ve ilk defa ya da son olarak hangi şair ve yazarlar tarafından kullanıldığı vs. hususlarına yer verilmemiştir.

d. Sözlükler, kelimelerin sahip olduğu çeşitli anlamların birbirleriyle olan ilgilerini, nasıl türediklerini, bir mantık örgüsü içerisinde, kronolojik sıralama ile vermekten çok uzaktadır.

e. Anlamların sınırlandırılması çok titiz ve hassas bir şekilde yapılmalıdır. Kadim sözlüklerde bu husus ihmal edilmiştir.

Enîs, Fischer'in bu tespitine katıldığını ifade ederek şu ilavede bulunur: "Gerçekten de sözlüklerdeki pek çok kelime yeterince açıklanmamış ve birbiriyle ilintisiz, kopuk bir görünüm arz etmektedir. Böylece sözlüklerimiz, iyi bir sözlükte

⁶³ Belâsî, *A.g.m.*, s.270.

bulunması gereken en önemli vasıflardan birisi olan hassasiyet ve titizlikten yoksundurlar"⁶⁴.

Lügatler bu durumda iken kendini eli-kolu bağlanmış ve kıpırdayamaz hale gelmiş gibi hisseden araştırmacı için, bir lafzın Kur'an'ın indiği dönemde ne anlama geldiğini belirleyebilmek adına yapılacak başka bir şey var mıdır? el-Hûlî, tüm sorumluluğu araştırmacıya yükleyerek bu problemi halletme taraftarıdır. Ona göre yapılacak şey, araştırmacının kendi çabasını ortaya koymasıdır:

"Bu durumda bir Kur'an müfessirinin önünde, Kur'an kelimelerinden birisinin ilk manasını öğrenmek istediği zaman, bunun için bizzat kendisinin bir araştırma yapmasından başka bir seçenek yoktur. Bu çalışma kısa veya uzun, ne kadar bir zamana mâl olursa olsun, bugün için mümkün olan şey budur. Kelimelerin istikakını ve onlarda tadrîcî olarak meydana gelen değişiklikleri ihtiva eden, lugavî manalar kendine ait bir tertib üzerine, ıstılahî manalar da ortaya çıkışlarına göre gruplara ayrılmış olan bir lügate sahip oluncaya kadar da bu böyle devam edecektir..."⁶⁵.

Kur'an lafızlarının, onun nâzil olduğu dönemdeki anlamlarını tespite yönelik yapılan çalışmaların, hangi çetin şartlarda yürütüleceğini böylece ortaya koyduktan sonra, el-Hûlî, Râgıb el-İsfehânî'nin (h.vef.425) *Müfredât*'ını, bir takım eksiklikleri olmakla birlikte alanındaki yegane çalışma olarak niteler ve araştırmacının nereye kadar gideceğini de şu ifadelerle anlatır:

"Bu çalışma, kelimenin lugavî manası hakkında bir tercihe varıluncaya kadar, yani o mananın, Kur'an'ın o ayetini Arabin ilk duyduğu zamanki bilinen manası olduğuna kanaat getirilinceye kadar -gücü yettiğince- devam edecektir"⁶⁶.

Bu hedefe pozitif olarak ne derece yaklaşılabilir? Gerçekte bu imkan dahilinde midir? İşte bu soruların cevabını düşünerek olsa gerek el-Hûlî, "gücü

⁶⁴ Divlekci bu bilgileri, Belâsî'nin makalesinin çevirisinde, 1 numaralı dipnotta, İbrahim Enîs'in *Delâletu'l-Elfâz* (Kahire, 1993, s.248-251) isimli eserinden naklen vermektedir. Bkz. Belâsî, *A.g.m.*, s.270.

⁶⁵ el-Hûlî, *A.g.e.*, s.86.

⁶⁶ el-Hûlî, *A.g.e.*, s.86

yettiğince" demekten kendini alamamıştır. İşin zorluğu ortadadır. Bu işe kalkışanın gayreti ve başarıma konusundaki azminin onu nereye kadar götüreceği de belli değildir. Şartlar ne olursa olsun ve hedef daha işin başında ne kadar uzaklarda görünürse görünsün, vazgeçmek değil, gevşeklik göstermek bile yakışıksızdır ve kesinlikle akla getirilmemelidir.

Bütün bu çalışmaların ardından ele ne geçecektir? İncelenen lafızların anlamlarına, özellikle Hz. Peygamber'in ilk muhataplarının anladıkları anlamlarına ulaşılabilir midir? el-Hûlî'ye göre bu "araştırmacının çabası"na bağlıdır. Cündioğlu ise geçmişte bu tür çalışmaların yapılmış olduğunu ama bunların çoğunun kütüphanelerin tozlu raflarında ilim dünyasına kazandırılmayı beklediklerini söyleyerek⁶⁷ araştırmacıyı, geçmişini ortaya çıkartmaya yöneltmektedir.

Kur'an lafızlarının anlamları üzerinde çalışacak bir araştırmacı için bu yol gösterme aslında bir adım geriye atmak, bir basamak aşağı inmek demektir. Çünkü, bu yöntemle; önce kütüphaneler taranacak, Kur'an lafızlarının anlamlarını konu alan yazmalara şayet ulaşılabilirse, bunların tahkikli neşri gündeme gelecek, bu da başarıldıktan sonra araştırmacı kendi işine başlayabilecektir. Bunu tercih edeceksek, bizim neslin günlerini kütüphanelerde el yazmaları arasında geçirmeleri gerekecek ve bizim yapmayı hedeflediğimiz çalışmalar bir sonraki kuşağa nasip olabilecektir.

0.3.4. Kur'an Lafızlarının Hz. Peygamber Zamanındaki Anlamlarına Ulaşma Çabasında Art-Süremlî Semantik Metod

O halde bir başka yöntem gerekmektedir. Bugünün araştırmacısının Kur'an lafızlarının ilk muhatapların zihinlerindeki anlamlarına ulaşabilmesini mümkün kılacak bir yöntem... Bunun nasıl bir yöntem olacağı sorusuna Akdemir cevap vermekte ve yeni bir öneri getirmektedir. Akdemir, "özellikle art süremlî ve eş süremlî semantik konusunda yapılan araştırmalar, eskiden pek farkına varılamayan bir çok konuyu yeniden gündeme taşımışlardır"⁶⁸ ve "Bazı araştırmacılar (...) anlam değişikliklerini konu alan art süremlî semantik yerine, dilin yapısallığını ve

⁶⁷ Dücane Cündioğlu, *Kur'an Çevirilerinin Dünyası*, İstanbul: Kitabevi Yay., 1999, s.62.

⁶⁸ Akdemir, *Yöntem Sorunu*, s.9.

bütünselliğini daha çok ön plana çıkaracaklarını düşündükleri eş-süremlî araştırmalar üzerinde yoğunlaşılmasını yeğlemektedir. Ancak bize göre, dilin art süremlî araştırmaları yapılmadıkça, dizge ve bütünlük konusunda da sağlıklı sonuçlar alınamaz, çünkü dilde meydana gelen değişmeler, o dili konuşan toplumun ruhunu, canlılığını ve yaratıcılığını gözler önüne sermektedir. Toplumun bu özellikleri bilinmeden dilin yapısallığı ile ilgili doğru tespitler yapılamaz. Diğer taraftan özellikle dinî ve tarihî metinler söz konusu olduğunda, geçmişî doğru olarak anlamının ancak art-süremlî bir anlambilim araştırmayla olabileceği asla göz ardı edilmemelidir"⁶⁹ diyerek, metodunun, art süremlî semantik bir metod olduğunu ortaya koymaktadır.

Kur'an'da kullanılan lafızların önceki vahiy dilinde de var olduğunu bu şekilde ortaya koyduktan sonra Akdemir, bu lafızların Kitabı Mukaddes'teki anlamlarını belirleyip, anlamın Kur'an'ın indiği döneme kadar geçirdiği değişmeleri tespit edebilmenin imkan dahilinde olduğunu belirtmektedir. Bütün bunların, Arapçanın da içinde yer aldığı, hatta içlerinde en eskisi (*Prototip*) olduğu Sami dillerin incelenmesiyle gerçekleştirilebileceği tezini savunan Akdemir, İbranice ve Aramice başta olmak üzere Sami dillerin Kur'an'ın anlamlandırılması ve anlaşılması çabalarında, özellikle bugün gelinen nokta itibarıyla asla vazgeçilemeyecek bir önemi haiz olduklarını ısrarla vurgular.⁷⁰

Bu yaklaşım, el-Hûlî ve Cündioğlu'nunkinden tamamen farklı ve yeni bir yaklaşımdır. Bugüne kadar, Akdemir'den başkası tarafından dile getirilmemiş ve dolayısıyla da üzerinde konuşulmamıştır.

Bir Kur'an lafzının, ilk günkü muhatapların zihnindeki anlamının belirlenebilmesine yönelik olarak, Sami dillerdeki, dolayısıyla Kitabı Mukaddes'teki kullanımları dikkate alınarak, bunlar üzerinde art süremlî semantik çalışmalarla, ilgili lafzın anlamlarına ulaşabilmek projesi, sorunu giderici ve hedefe vardırıcı bir yöntem olarak görünmesine karşılık bazı sorunları da beraberinde getirmiyor değildir.

⁶⁹ Akdemir, *A.g.e.*, s.26-27.

⁷⁰ Akdemir, *A.g.e.*, s.9.

Hemen ilk olarak akla, ele alınan lafzın Eski yahut Yeni Ahit'teki anlamına nasıl ulaşılabilirdiği ve bu ulaşılan anlamın ne kadar güvenilir olduğu sorusu gelmektedir. Zira Kur'an lafızlarının anlamlarını inceleyen müstakil Kur'an sözlüklerinin -mesela Râgıb'ın *Mufredât* 'ının 5. hicri asra ait olduğu düşünülürse- Kur'an'ın nazil olduğu asırdan en az bir kaç asır sonra yazıldığı gerçeği ortada dururken, Kitabı Mukaddes'teki lafızların anlamlarının incelendiği eserlerin de benzer şekilde sonraki dönemlere ait olması ve dolayısıyla bu geçen asırlar içinde lafızların anlamlarında meydana gelebilecek değişikliklerin doğru bir biçimde belirlenebilmesi nasıl olacaktır? Arada ondört asırlık uzun bir zaman farkından dolayı Kur'an'ın ilk muhataplarının zihinlerindeki anlamlara gitmek bu denli zorken Kur'an'dan çok daha önceleri gönderilmiş vahiy kaynaklı metinlerin anlamlarına, bugün nasıl ulaşılacaktır? Kur'an'daki lafızlarla aynı köklü Eski ve Yeni Ahit lafızlarının anlamları için kullandığımız sözlüklerin, ilk anlamları yansıtması ve zaman içinde meydana gelmiş anlam değişikliklerini içermesi bakımından güvenilirliklerinin, Halil b. Ahmed'in *Kitâbu'l-Ayn* 'ından, Râgıb'ın *Müfredât* 'ından ya da *Lisânu'l-Arab* 'tan daha fazla olduğunu neye dayanarak söyleyebileceğiz?

Tevrat ve İncil'in de içlerinde yer aldığı Eski ve Yeni Ahit metinlerinin tamamının yazıya geçiriliş tarihleri yaklaşık olarak milattan sonraki birinci asırdır. Yazılma tarihleri belli olan bu kutsal metinlerin başka dillere çevrilme tarihleri de bellidir. Eski Ahit'in M.Ö. 271 yıllarında Yunancaya yapılmış Yetmişler Çevirisi (Septuagint) ile M.S. 405 yılında Saint Jerôme tarafından yapılmış Latince (Vulgate) çevirisi bulunmaktadır. Bu çevirilerin, anlam değişimlerini ortaya koyma açısından çok önemli katkılar sağladığını Akdemir ifade etmektedir.⁷¹ Dolayısıyla Eski ve Yeni Ahit metinlerinin yazıldıkları dönemlerdeki anlamlarına, bu çeviriler sayesinde büyük ölçüde ulaşabilmek mümkün olmaktadır.

Bu çalışmada uygulanacak metodla; VSY/ وصی (İbranice versiyonuyla TSaVa/ 717) kökünün vahiy geleneğini oluşturan kutsal metinlerde kullanımları incelenecek ve böylece, önceki ve sonraki kutsal metinler arasında, -varsa- anlam değişimleri (anlam daralması, genişlemesi, özelleşmesi) ortaya konabilecektir.

⁷¹ Akdemir, A.g.e., s.30.

"Bir kelimenin önceden sahip olmadığı bir anlamı kazanması"⁷² olarak tanımlanabilecek anlam değişimleri, "istisnasız bütün dillerde gerçekleşmiş ve gerçekleşmeye devam edecek olan bir olgudur"⁷³. Çünkü dil, canlı bir organizma gibidir ve canlı bir organizmanın değişime sürekli açık olması gibi dildeki kelimeler de anlam değişmelerine sürekli açıktır. "Dilde meydana gelen değişimler, o dili konuşan toplumun ruhunu, canlılığını ve yaratıcılığını gözler önüne sermektedir. Dilin bu özelliği bilinmeden, dilin yapısallığı ile ilgili doğru tespitler yapılamaz. Diğer taraftan özellikle dinî ve tarihî metinler söz konusu olduğunda, geçmişini doğru olarak anlamının ancak art süremliliğiyle anlambilim araştırmalarıyla mümkün olabileceği asla göz ardı edilmemelidir"⁷⁴.

Anlam değişmesinin çeşitlerinden bahseden Gustaf Stern, 7 ayrı sınıfta bunun incelenebileceğini belirterek bu sınıfları teker teker sayar:

1. Başka bir anlama geçme (Substitution): Teknoloji değişikliği ya da diğer kültürel faktörler gibi dış sebeplere bağlı olan bir değişiktir. Sözcük, önceki anlamından tamamen ayrı yeni bir anlama geçer.

2. Benzeşme (Analogy): Morfolojik yapıda olduğu gibi semantik yapıda da benzeşme, önemlidir. Örnek olarak İngilizce'deki "fast" sıfatı, iki tane çok farklı anlama sahiptir. Birinci anlamı, "sabit, hareketsiz" iken, ikincisi "hızlı"dır. Bu iki anlam arasında herhangi bir etkileşim yoktur. Diğer yandan zarf olarak kullanılan "fast" kelimesinde, "hareketsiz" anlamından "hızlı" anlamına bir geçişi görürüz. Yani "fast" kelimesi zarf olarak yeni bir anlam kazandığında, sıfatken sahip olduğu anlamla benzeşmiş ve değişmiştir.

3. Kısaltma (Shortening): Günlük hayatta kullandığımız kısaltmaların, alışkanlık haline gelmesi de anlam değişikliğine yol açabilir.

⁷² Gustaf Stern, *Meaning and Change of Meaning*, USA: Indiana University Press, 1931, s.163.

⁷³ Akdemir, *A.g.e.*, s.26.

⁷⁴ Akdemir, *A.g.e.*, s.27.

4. Aday gösterme (Nomination): Aday gösterme, bir ismin bilinçli bir şekilde bir anlamdan diğerine transfer edilmesidir.

5. Geçiş (Transfer): Kasıtsız olarak yapılan bir anlam değişmesidir. Cisimler arasındaki benzerlik, anlamın geçişinde önemli rol oynar.

6. Mübadele (Permutation): Beraber kullanılan kelimelerin zaman içerisinde kullanıla kullanıla birbiriyle benzeşmesi ve birbirinin yerini tutmasına denir. Tesbih çekmek ve namaz kılmak ifadelerinin birbirinin yerine kullanılması gibi.

7. Uygunluk (Adequation): Kelimenin ifade etmekle yükümlü olduğu asıl anlam(lar)a adapte olmasıdır.⁷⁵

Sözcükler, zaman içinde çeşitli nedenlerden dolayı anlam değişikliklerine uğrarlar. Bununla birlikte anlam değişimleri, sözcüğün kök anlamı tamamen ortadan kalkarak yeni bir anlama geçiş şeklinde olabileceği gibi, çoğunlukla kök anlamı kaybetmeden buna paralel yan anlamlar kazanma şeklinde olmaktadır. Doğan Aksan bu konuyla ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Şurası kesindir ki, değişik bilginlerce nasıl değerlendirilmiş olursa olsun, anlam değişmesi dendiği zaman göndergeyle sözcük, daha doğrusu, gösterilenle gösteren arasında kurulmuş olan bir ilişkinin az çok değişmesi söz konusudur. Ancak bu değişme, genellikle birbiriyle bağlantılı, birbirine yakın kavramlar arasında olmaktadır".⁷⁶

Anlam değişimleri, çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır⁷⁷. Bunların içinde "mantıksal sınıflama"nın, yöntemi açısından daha sağlıklı olduğunu vurgulayan Akdemir, mantıksal sınıflamanın, anlam değişikliklerini üç ana başlıkta (1. Anlam

⁷⁵ Bu bilgiler için bkz. Gustaf Stern, *A.g.e.*, s.167-169.

⁷⁶ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Anlambilim*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1990, s.213, ayrıca bkz. s.214-215.

⁷⁷ Bu konuda bkz. Akdemir, *A.g.e.*, s.28.

daralması, 2. Anlam genişlemesi, 3. Yeni bir anlama geçiş) incelediğini söyler ve bunları örnekler vererek açıklar:⁷⁸

0.3.4.a. Anlam Değişmeleri

0.3.4.a.aa. Anlam Daralması:

Anlam daralması, bir göstergenin "gösterilen" yönünün eskiye göre daralması ve dolayısıyla sözcüğün eskiden anlattığı nesnenin ancak bir bölümünü anlatabilecek duruma gelmesi durumlarında meydana gelir. Örneğin, eski Türkçede, "oğlan" sözcüğü kız ve erkek çocuk için kullanılırken, günümüzde ise sadece erkek çocuk için kullanılmaktadır.

"Erik kelimesindeki daralma ilgi çekicidir. Önceleri şeftali, kayısı, zerdali hatta armut gibi meyvelerin ortak adı olan kelime bugün artık bir tek bitkinin meyvesinin adı haline gelerek daralmıştır."⁷⁹

Göktürk belgelerinde gecelemek anlamına gelen "konmak" kelimesi, yine aynı belgelerde yerleşmek, yer tutmak anlamlarında görülüyordu. Bugünkü Türkçede ise, daha çok uçan şeylerin bir yere inmesini anlatmak için kullanılmaktadır.⁸⁰

"Davar", Uygur metinlerinde mal, servet anlamlarına geliyordu. Bugün anlam daralmasına uğramış, sığır ve büyükbaş hayvan anlamıyla kullanılmaya başlamıştır.⁸¹

"Dirilmek" kelimesi de önceleri yaşamak ve ölümden sonra canlanmak anlamındaydı. Günümüzde ise sadece ölümden sonra canlanmak anlamına daralmıştır. "Et" de Uygur metinlerinde aynı zamanda vücut anlamına geliyordu. Türkiye Türkçesinde bu anlamını kaybetmiştir.⁸²

⁷⁸ Bu bilgiler ve devam eden açıklamalar için bkz. Akdemir, *A.g.e.*, s.28-29; Aksan *A.g.e.*, s. 216-219;

⁷⁹ Doğan Aksan, *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle)*, Ankara, AÜDTCF Yay., 1978, s.137.

⁸⁰ Bu bilgiler için bkz. Aksan, *A.g.e.*, s.138.

⁸¹ Aksan, *A.g.e.*, s.139.

⁸² Aksan, *A.g.e.*, s.140.

Anlam daralması, Arapçadan Türkçeye geçen sözcükler için özellikle söz konusudur.⁸³ Arapçada birden çok anlamı olan sözcük, genellikle Türkçeye bu anlamlarının hepsiyle değil sadece bir tanesiyle aktarılmıştır. Örnek olarak; "CeZâ / جزاء" kelimesinin Arapçada "karşılığını vermek, ödemek, yapılan bir davranışın, herhangi bir şeyin olumlu ya da olumsuz karşılığı"⁸⁴ anlamı varken "ceza" Türkçeye, anlam daralmasına uğrayarak girmiş ve "suç, kusur veya yanlış hareket sonucunda tatbik edilen müeyyide"⁸⁵ anlamıyla, sadece "olumsuz karşılığı" ifade eder halde kullanılmıştır.

Kur'an'da 18.Kehf suresinin 88. ayetinde "iman edip de iyi işler yapanlar için güzel bir karşılık, mükafat (=جزاء) hazırlandığı", 39.Zumer suresinin 34. ayetinde "muhsinlerin "cezâ"sının, Rableri katında dilediklerini elde etmeleri" olduğu söylenmekte ve 98.Beyyine suresinin 8. ayetinde de "Rableri katında yaptıklarının karşılığı (=جزاء) olarak Adn cennetine gireceklerden" bahsedilmektedir. Bunun yanında "kasten bir mü'mini öldürenin cezasının da cehennemde pek uzunca bir süre kalmak" olduğu 4.Nisâ' suresinin 93. ayetinde haber verilmektedir.

Anlam daralmasına uğrayan bir başka kelime de "BeLâ / بلاء" kelimesidir. Arapçada "denemek, tecrübe etmek, deneme amaçlı olarak insanın başına gelen sıkıntı, vs."⁸⁶ anlamına gelen kelime, Türkçeye geçerken, denemek ve tecrübe etmek anlamlarını kaybetmiş; "1.İçinden çıkılması, savuşturulması zor hal, felaket,

⁸³ Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerin büyük çoğunluğunda anlam daralması olduğu hk. bkz. Emrullah İşler, *Türkçe'de Anlam Kaymasına Uğrayan Arpça Kelime ve Kelime Grupları*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1997; Fitne Katilden Beter mi? –Fitne Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu-, *İslâmiyât* II (1999), sayı 2, s.137; İşler'in yukarıdaki makalesinden bu konuyla ilgili başka makaleleri de vardır. Örnek olarak; "Secde" kelimesiyle ilgili "Secde Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu" (*İslâmiyât* I (1998), sayı 3, s.105-116) makalesiyle, "Çokanlamlılık, Anlam Daralması ve Kur'an'ın Türçe Çevirilerinde Yapılan Yanlışlar" (Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kur'an ve Dil –Dilbilim ve Hermenötik- Sempozyumu Bildirileri, s.385-397.) isimli makaleleri verilebilir. Bu ikinci makalede İşler, Hudâ, Sû', Salât, Rahmet, Rûh, Dîn ve Hakk kelimelerinin Kur'an'daki anlamlarını incelemektedir.

⁸⁴ Mevlüt Sarı, *Arapça-Türkçe Lügat*, İstanbul: Bahar Yay., trz., s.218.

⁸⁵ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Rehber Yay., 1992, s.166.

⁸⁶ Sarı, A.g.e., s.129.

2.Sıkıntılı iş, hadise veya kimse, 3. Tasa, kaygı, 4.Ceza, hak edilmiş ceza"⁸⁷ anlamıyla kullanılır olmuştur.

Kur'an'da "BeLâ / بلاء" kelimesi fiil haliyle; denemek, tecrübe etmek anlamlarında kullanılmaktadır. Bu ayetlerden en bilineni 2.Bakara suresinin 155. ayetidir. Burada; "muhakkak ki, ölüm tehlikesiyle ve açlıkla, dünya malının, canın ve [alınları] ürünlerinin kaybı ile sizi *sınayacağız*..." buyrulurken BLV kökü "ولنبلونكم" kelimesiyle kullanılmaktadır. Aynı türev 47.Muhammed suresinin 31. ayetinde de yine aynı anlamda şöyle geçer: "ve hepinizi mutlaka *sınayacağız* ki [Bizim yolumuzda] üstün gayret gösterenleri ve sıkıntılara göğüs gerenleri (diğerlerinden) ayırabilelim: çünkü biz, bütün iddialarınızı[n doğruluğunu] *deneyeceğiz*."

"BeLâ / بلاء" kelimesi isim olarak "imtihan, sınanma" karşılığıyla Kur'an'da kullanılmaktadır. 2.Bakara suresinin 49. ayetinde, 7.A'râf suresinin 141. ayetinde ve 14.İbrahim suresinin 6. ayetinde "bu sizin için Rabbinizden büyük bir *imtihan*" buyrulmaktadır. 8.Enfâl suresinin 17. ayetinde "güzel bir *sınav* " 37.Sâffât suresinin 106. ayetinde "apaçık bir *sınama* " 44.Duhân suresinin 33. ayetinde de "açıkça haber verilen bir sınav" karşılığıyla "BeLâ / بلاء" kelimesi kullanılmaktadır.

Allah Teâlâ'nın, tezahürü insan hayatında en çok hissedilen, en çok bilinen ve en çok kullanılan sıfatlarından birisi olan "RaBB/ رَبّ" kelimesinde de anlam daralmasının olduğu görülmektedir. Arapçada "Efendi, sahip, mürebbi (=terbiye eden), düzene sokan"⁸⁸ anlamlarına gelen kelime, Türkçede büyük ölçüde Allah'ın sıfatı anlamıyla öne çıkar. "Efendi" ve "Sahip" anlamları günlük dilde kullanılmaz. Nitekim Türkçe sözlükte "Rabb"in karşılığı olarak; "Alemin yaratıcısı, yaşatıcısı ve besleyicisi olan Allah"⁸⁹ açıklaması yazılıdır.

⁸⁷ Doğan, A.g.e., s.103.

⁸⁸ Sarı, A.g.e., s.563.

⁸⁹ Doğan, A.g.e., s.925.

0.3.4.a.bb. Anlam Genişlemesi

Anlam genişlemesi ise, bir göstergenin, temel anlam olarak bir nesnenin, bir işin bir bölümünü ya da bir türünü gösterirken zaman içinde o nesnenin bütünü, bütün türlerini anlatır duruma gelmesi durumlarında ortaya çıkar. Örneğin "ödül" sözcüğü, eskiden sadece güreşlerde verilen mükafat için kullanıldığı halde, günümüzde her türlü yarışmada verilen mükafat için kullanılmaktadır.⁹⁰

Anlam genişlemesine uğramış bir başka kelime de "Yıldız" kelimesidir. "Yabancı dillerin de etkisiyle (karş. İngilizce "star") "herkesçe sevilen, beğenilen, mesleğinde çok parlayan sinema sanatçısı" anlamında kullanılmaya başlamıştır."⁹¹

Kur'an'ın kendi içinde de, kelimelerin anlam genişlemesine uğrayabildikleri görülmektedir. Önceleri kök anlamıyla paralel olarak kullanılan kelimeler, sonradan Kur'an tarafından bu kök anlamını kaybetmeden yeni anlamlarda da kullanılmaya başlanmıştır. Bu şekilde, kök anlamının yanında, Kur'an'daki kullanımınlarında yeni anlamlar kazanan yani, anlam genişlemesine uğramış kelimelerden bir tanesi de "Kâfir / كافر" kelimesidir. Kur'an'da bu kelimeye terim anlamı yüklenmezden önce sadece "örtmek, bürümek, üzerini örtmek (karanlığıyla her şeyi örttüğü için) gece"⁹² anlamlarına gelen "Kâfir / كافر" kelimesi, sonradan "Allah'ı inkar edip O'na iman etmemek"⁹³ anlamında kullanılmaya başlamıştır. İyilik bilmeyen, siyah, uğursuz, yaramaz gibi anlamlar da Kâfir kelimesinin, kök anlamıyla bağlantılı olarak sonradan kazandığı anlamlardır.

Kur'an'da KFR/ كفر kökü 57.Hadîd suresinin 20. ayetinde isim haliyle ve çoğul olarak "toprağı eken çiftçiler" anlamında kullanılmaktadır. Çiftçilere, toprağa tohum ekip üzerini kapattıklarından dolayı "KuFFÂR / كُفَّار" denilmektedir. Kökün orijinal anlamıyla Kur'an'da kullanıldığı tek yer burasıdır. KFR/ كفر kökünün kronolojik

⁹⁰ Bu konuda bkz. Aksan, *A.g.e.*, s.216.

⁹¹ Aksan, *A.g.e.*, s.142-143.

⁹² Sarı, *A.g.e.*, s.1316-1317.

⁹³ Doğan, *A.g.e.*, s.567.

olarak Kur'an'da geçtiği ilk yer ise 74.Muddessir suresinin 10. ayetidir. Muhammed Esed'in, bu ayetin mealini verirken yaptığı dipnot açıklaması şöyledir:

"Bu, *kâfir* teriminin Kur'an'da geçtiği ilk yer olduğundan (yukarıdaki sureden önce yalnızca 96. surenin ilk beş ayeti nazil olmuştu), buradaki -ve dolayısıyla Kur'an'ın tümündeki- kullanılışı, doğal olarak, Muhammed (s)'in peygamberliğinden önce Arapların konuşmalarında kullanıldığı anlama dayanmaktadır.

Yani *kâfir* terimi, klasik dönem sonrası birçok Müslüman alimin ve Kur'an'ın bütün Batılı mütercimlerinin yaptığı gibi, basitçe, Kur'an'da ortaya konulan ve Hz. Peygamber'in öğretilerince geliştirilen temel ilkeleri ve hukuk sistemini reddeden şekilde özel ve sınırlı bir anlama sahip olan "inançsız" veya "inkarcı" terimleri ile özdeşleştirilemez; tersine *kâfir* terimi daha geniş ve daha genel bir anlam taşımaktadır. *Kâfir* isim-fiilinin (ve *kufir* masdar isminin) kök-fiilinin KeFeRa, "[herhangi bir şeyi] örttü" olduğunu göz önüne alırsak, *kâfir* 'in anlamını daha kolay kavrarız. 57.Hadîd, 20'de; toprağı işleyen kimseden, *kâfir* (olumsuz bir anlam yüklenmeden), "örten kimse", yani ekilen tohumu toprak ile örten kimse olarak söz edilmiştir. Aynı şekilde gecenin yeryüzünü karanlık ile "kapladığı"ndan (KeFeRa/ كَفَرَ) bahsedilmiştir.

Soyut anlamıyla hem bu fiil, hem de ondan türetilen isimler, mevcut olan bir şeyi "gizleme" veya doğru olan bir şeyi "inkar etme" anlamındadır. Bu nedenle, Kur'an'daki kullanımında -"toprağı işleyen" anlamında kullanıldığı bir yer (57.Hadîd, 20) dışında- *kâfir* , kelimenin en geniş ve derûnî anlamıyla "hakikati inkar eden [veya "kabul etmeye yanaşmayan"] kimse"yi anlatır; bu inkarın, yüce hakikatin -yani Allah'ın varlığının- bilinmesiyle yahut ilahî kelimada telaffuz edilen bir doktrin veya sistemle, yahut gerçekliği aşıkâr olan ahlakî bir önermeyle, ya da gördüğü yardımları itiraf ve dolayısıyla teşekkür etme ile ilgili olup olmadığı önemli değildir."⁹⁴

⁹⁴ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, İstanbul: İşaret Yay., 2002, III, 1205, 4. dipnot; Ayrıca bkz. III, 1116, 31. dipnot.

0.3.4.a.cc. Yeni Bir Anlama Geçme

Gösterge, eskisinden tamamen farklı yeni bir anlamı yansıtacak olursa, bu gibi durumlarda göstergenin, yeni bir kavramı yansıtmasından ve dolayısıyla yeni bir anlama geçmesinden söz edilir. Bu duruma, anlam kayması da denilmektedir. Örneğin, "üzmek" eylemi Eski Türkçe metinlerde, "kesmek, kırmak, koparmak" anlamlarında kullanılmıştır. Ancak, günümüz Türkçesinde sözcüğün bu anlamları tamamen ortadan kalkmıştır. Bu sözcük bugün, aktarmalı bir anlamla sadece insan için kullanılmakta ve "bir kimseye dert ve üzüntü vermek" anlamına gelmektedir.

"Sakınmak" kelimesi, eski Türkçede düşünmek, üzerinde durmak, yaslanmak, kederlenmek anlamlarına geliyordu. Günümüzde ise "bir şeyi yapmaktan herhangi bir korku veya düşünce ile uzak durmak, önleyici tedbirler almak, korumak" anlamlarını almıştır.⁹⁵

"Ucuz", eskiden kolay, değersiz, hakir anlamlarına geliyordu. Günümüzde, "benzerlerine göre daha az para ile alınan" anlamını kazandığı görülmektedir.⁹⁶

"Tütün", eskiden sadece "duman" anlamındaydı. Yakılarak içilen bitkinin ülkemizde yayılıp genelleşmesinden sonra Türkiye Türkçesinde sadece bu bitkinin adı olarak yerleşmiştir.⁹⁷

"Canavar" Farsça'daki gibi başlangıçta Türkçede de "canlı mahluk" anlamında kullanılıyordu. Sonradan anlam kötülemesine uğramıştır.⁹⁸

Arapçadan Türkçeye geçerken anlam kaymasına uğramış kelimelere "MiSâFiR/ مسافر" örnek olarak verilebilir. Arapçada SFR/ سفر kökünün pek çok karşılığı vardır. Bunların başta gelenleri; "Bir şey zahir olmak, açığa çıkmak, sabah açılıp ağarmak, güneş doğmak, açmak, meydana çıkarmak, kavmin aralarını ıslah etmek, devenin burnuna burunsalık geçirmek, harp kızışp şiddetlenmek, ağacın

⁹⁵ Aksan, *A.g.e.*, s.145.

⁹⁶ Aksan, *A.g.e.*, s.145.

⁹⁷ Aksan, *A.g.e.*, s.146.

⁹⁸ Aksan, *A.g.e.*, s.146.

yaprakları dökülmüş olmak, sefere kuvveti olmak, birini sefere yollamak, bir yerden diğerine seyir ve göç etmek..."tir.⁹⁹

Bu kadar geniş bir anlam yelpazesine sahip olan SFR/ سفر kökünden türeyen "MiSâFiR/ مسافر" kelimesi Türkçeye geçerken anlam kaymasına uğramıştır. Türkçe sözlüklerde misafir kelimesi için; "1. Sefer eden, seyahat eden, yolcu, gezgin, seyyah. 2. Yolculuk sırasında bir yere, bir kimsenin evine konan, ziyaret amacıyla başka birinin evine giden, konuk, mihman. 3. Gözün şeffaf tabakasında meydana gelen leke."¹⁰⁰ karşılıkları yazılıdır. "Misafirhane", "Misafirlik", "misafirperver", "misafirsever" gibi türev kelimeler, hep misafir kelimesinin "konuk" anlamı dikkate alınarak türetilmiş kelimelerdir. Halbuki "konuk" için Arapçada kullanılan kelime, "MiSâFiR/ مسافر" değil; "DaYF/ ضيف" kelimesidir.

Anlam kaymasına uğramış bir diğer örnek de "MiSKÎN / مسكين" kelimesidir. "Düşkün, bir şeye malik olmayan, fakir"¹⁰¹ anlamlarıyla Arapçada kullanılan "Miskin" kelimesi, Türkçede anlam kaymasına uğramış ve "Elinden iş gelmeyen, beceriksiz, âciz, uyuşuk, zayıf, halsiz, zavallı, cüzzamlı"¹⁰² anlamlarında kullanılmaya başlanmıştır.

Kur'an'da tekil şekliyle 11 yerde¹⁰³, çoğul (MeSâKÎN / مساكين) şekliyle de 12 yerde¹⁰⁴ kullanılan "MiSKÎN / مسكين" kelimesi buralarda hep "düşkün, hiç bir şeyi olmayan, aşırı yoksul" anlamlarına gelmektedir.

⁹⁹ Sarı, *A.g.e.*, s.758-759.

¹⁰⁰ Doğan, *A.g.e.*, s.784.

¹⁰¹ Sarı, *A.g.e.*, s.769.

¹⁰² Doğan, *A.g.e.*, s.785.

¹⁰³ 2.Bakara, 184; 17.İsrâ, 26; 30.Rûm, 38; 58.Mucâdele, 4; 68.Kalem, 24; 69.Hâkkâ, 34; 74.Muddessir, 44; 76.İnsân, 8; 89.Fecr, 18; 90.Beled, 16; 107.Mâ'ûn, 3.

¹⁰⁴ 2.Bakara, 83, 177, 215; 4.Nisâ', 8,36; 5.Mâide 79,95; 8.Enfâl, 41; 9.Tevbe, 60; 18.Kehf, 79; 24.Nûr, 22; 59.Haşr, 7.

0.3.4.b. Anlam Değişimlerinin Sebepleri

Anlam değişimlerinin sebeplerini genel ve detaylı sebepler olarak iki ana başlıkta incelemeyi yeğleyen Gustaf Stern, anlam değişimlerinin genel sebeplerinin; çağrışımdan kaynaklanan, öznenin yaklaşımından kaynaklanan ya da sözel ilişkilerden kaynaklanan sebepler olduğunu bildirerek detaylı sebeplere geçer. Stern'e göre, detaylı sebepler de üç ana başlık altında ele alınabilir. Bunlar;

1. Dıştan gelen etkenlerin oluşturduğu sebeplerdir. Anlam değişmesinin çeşitlerinden sadece "Başka bir anlama geçme (Substitution)" sınıfı bu gruptadır. Başka bir anlama geçmede, yansıtılan çağrışımın değişimleri, tamamıyla dil dışı sebeplerdendir.

2. Dilsel sebeplerdir. Bunlar, konuşma esnasında ortaya çıkan fiziksel olaylardır.

3. Bilinçli ve kasıtsız yollardır. Bilinçli yöntemde, keyfi bir durum söz konusudur. Kasıtlı yöntemde ise, bir güdü sonucu ortaya çıkan ve farkedilmeden biten basit bir fiziksel olay devrededir. Anlam bu yüzden değişmektedir.¹⁰⁵

Gustaf Stern, söylediklerini şematize ederek şöyle bir gruplandırma oluşturur¹⁰⁶:

A. Dışsal Sebepler --> Bir başka anlama geçme (Substitution)

B. Dilsel Sebepler :

1. Sözel (Verbal) ilişkide değişme --> a. Benzeşme (Analogy)

b. Kısaltma (Shortening)

¹⁰⁵ Bu bilgiler için bkz. Stern, *A.g.e.*, s. 169-170. "İki ya da daha fazla anahtar kelimenin birbiri ile yakın biçimde ilgili bulunup saha adını verdiğimiz sıkı bir semantik örgü oluşturuluşu, belli başlı üç şekilde olur: 1) Anlamdaşlık ilişkisi 2) zıtlam ilişkisi ve 3) bir anahtar kavramın, herbiri bir anahtar sözcük tarafından ifade edilen belli sayıda ögeye ayrılması" bilgisi için bkz. Toshihiko İzutsu, *A.g.e.*, s.274

¹⁰⁶ Bu şema için bkz. Stern, *A.g.e.*, s. 175.

2. Atıfsal (Referential) ilişkide değişme ->a. Aday gösterme (Nomination)

b. Geçiş (Trensfer)

3. Öznesel (Subjective) ilişkide değişme ->a. Mübadele (Permutation)

b. Uygunluk (Adequation)

Anlam değişimleri, dünden bugüne oluşan hızlı değişimler değildir. Uzun bir zaman dilimine yayılarak anlam değişimleri oluşurlar. Bir de anlam değişirken, önceki anlam tamamıyla terkedilip yeni anlama geçilmez, önceki anlam da bir süre daha varlığını korumaya devam eder. Bu konuda Doğan Aksan şunları söyler:

"Anlam değişimleri genel olarak uzun bir süre içinde meydana gelir. Bu süre çoğu zaman bir kaç yüzyılı bulur. (...) Anlam değişimleri uzun bir süre içinde oluştukları için eski anlamlar dilde hemen kaybolmaz, ortak dilde unutulmuş, kaybolmuş olsalar bile lehçe bilgisince saptanmış olan birtakım eğilimler ve kanunların etkisiyle dilin lehçe ve ağızlarında uzun bir süre daha yaşamaya devam ederler."¹⁰⁷

Özellikle dinî metinler söz konusu olduğunda anlam değişimlerinin sebebi çoğunlukla; Allah'a saygısızlık etmemek, O'nu daha fazla yüceltmek gibi masum gerekçeler¹⁰⁸ olabildiği gibi, kendi yorum şeklinin en doğru yorum olduğunu, başka yorumların ise hiç bir şekilde doğru olamayacağını insanlara dayatmak şeklinde de olmuştur. Salih Akdemir, din adamlarının kutsal metinleri kendi görüşleri doğrultusunda yorumlamalarının da sözcüklerin anlamlarının değişime uğramasında önemli bir etken olduğunu ifade eder.¹⁰⁹

Pierre Guiraud'a göre de sözcüklerde meydana gelen anlam değişimlerinin sebepleri şunlar olabilir:

¹⁰⁷ Aksan, *A.g.e.*, s.146-147.

¹⁰⁸ Tevrat'ın bazı ayetlerinin bu tür masum gerekçelerle, Allah'a saygısızlık olmasın diye, *Soferim* adı verilen kutsal kitap yazıcıları tarafından değiştirildiği hk. bkz. Adam, *A.g.e.*, s.117-135.

¹⁰⁹ Akdemir, *A.g.e.*, s.30.

a. Tarihsel nedenler ya da bilimlerde, tekniklerde, kurumlarda, törelerde görülen değişimler.

b. Dilsel nedenler, ya da seslere, biçimlere, söz dizimine ilişkin nedenlerden doğan değişimler.

c. Toplumsal nedenler.

d. Ruhsal nedenler¹¹⁰.

İster bu maddelerde ifade edilen bir gerekçeyle, isterse dini metinleri kendi görüşlerine uygun olarak yorumlayan din adamlarının katkılarıyla olsun, sözcüklerin anlam açısından tarih boyunca gösterdikleri gelişmeleri, çeşitli dillerin anlam bilgisi çerçevesinde inceleyen çalışmalar, "tarihsel anlambilim"¹¹¹ veya "art süremlî semantik" adını almaktadır. Art süremlî semantik, sadece gösterenle ilgili evrim olgularını incelemekle kalmaz, ayrıca zaman içerisinde gösterilende görülen çeşitli değişimleri de belirleyip açıklamaya çalışır¹¹².

Semantik incelemelerin, dilin kullanıcılarını dışlayarak, dilin dünya ile arasındaki soyut ilişkileri incelemek olduğunu savunanların, anlam değişimleriyle ilgili olarak söyleyecekleri şeyler de dili konuşanları ve onların durumlarını, düşüncelerini, karşı karşıya oldukları şartları dikkate almadan söylenen şeyler olacaktır. Halbuki dili kullananların beyninde, aklında çeşitli etkenlerle oluşan sebepler de o zihnin, kullandığı kelimenin anlamının oluşmasında ve değişmesinde etkilidir. Özellikle dini metinler söz konusu olduğunda, buradaki kelimelerin anlamlarının değişmesine sebep, ilgili metinleri okuyan, anlamaya ve anlatmaya çalışan öznenin zihninde oluşan bir takım kaygılardır.¹¹³ İleride değinilecek olan ve

¹¹⁰ Guiraud, *A.g.e.*, s.82.

¹¹¹ Aksan, *A.g.e.*, s.213.

¹¹² Vardar, Berke, *Dilbilim*, Multilingual, İstanbul, 1998, s.123. Bu konuda ayrıca bkz. Abdurrahman, *A.g.t.*, s.7-8.

¹¹³ Bu konuda Ray Jackendoff'un ciddi tespitleri bulunmaktadır. O, semantik incelemeleri E-Semantik ve I-Semantik olarak iki başlık altında gruplandırırken, bu ayırımına temel olarak, semantiği; dili kullananı dışarıda bırakacak şekilde soyut bir dil-dünya ilişkisi olarak tanımlamakla semantiği, dili

Akdemir tarafından seslendirilen bu önemli sebep bugüne kadar göz ardı edilegelmiştir. Anlam değişmelerinin nedenleri ile ilgili olarak Akdemir şunları söyler:

"Dilin değişikliklere uğramasının en önemli nedenlerinden biri, hiç kuşkusuz, dilin içinde barındırdığı yaratıcılıktır. Dil, bu bağlamda halkın ruhunu oluşturur. Bu yüzden dil, gereksinme duyduğu konularda, yaratıcılığını harekete geçirerek, durumuna en uygun ifade biçimlerini ortaya koyar. Böylece dil, çeşitli aktarmalar ve yaklaşımlar ile anlam değişmelerinin ortaya çıkmasında çok önemli rol oynar. Anlam değişmelerinin bir başka önemli nedeni de toplumsal etkenlerdir; çünkü dildeki göstergelerin toplumun yaşantısıyla, karşılaşmış olduğu sosyal ve kültürel değişmelerle çok sıkı ilişkileri bulunmaktadır.¹¹⁴ Örneğin, Kur'an'ın nazil olmasıyla birlikte, Müslüman toplumların dünya görüşlerinde köklü değişimler meydana gelmiştir. Böylece dil, bu köklü değişimleri ifade edebilmek için mevcut sözcüklere yeni anlamlar yüklemek durumunda kalmıştır. Bu konuda Kur'an çok çarpıcı bir örnek olarak karşımızda bulunmaktadır.

Yine anlam değişmelerinin temelinde, özellikle Kutsal Dinî metinler söz konusu olduğunda, din adamlarının dinî metinleri kendi dünya görüşlerini doğrulayacak şekilde yorumlamaları yatmaktadır. Anlambilimle ilgili araştırmaların hiç birinde, bu önemli ve hayati konu üzerinde her nedense hiç bir şekilde durulmaz. Hayati diyoruz; çünkü Kutsal metinlerin yanlış yorumlanması, çoğu zaman insanların yaşama sevinçlerini yitirmesine neden olmuştur. Hıristiyanlıktaki asli günah öğretisi buna en açık delildir. Batı'da din adamları, çok yakın bir geçmişe kadar, yaptıkları yanlış yorumların doğru olduklarını, insanlara zorla kabul ettirmekten ve hatta karşı çıkanları öldürmekten bile çekinmemişlerdir. Yanlış yorumlar diyoruz; çünkü dinî metinlerin, çok defa söz konusu yorumlarla hiç bir şekilde bağı yoktur. Buna rağmen, Batı'da Kilise, bizde ise Mezhepler, yaptıkları yorumların, dinî metinlerin en doğru

kullanının zihnindekileri dikkate alarak tanımlamayı koyar. Jackendoff'a göre; günümüzde I-Semantik'in, dili kullananları dışlamadan onların zihin dünyalarını da dikkate alarak anlam değişmelerini incelemesi metodu benimsenmiştir. Bu bilgiler için bkz. Ray Jackendoff, *Semantics and Cognition* (Shalom Lappin'in "*The Handbook of Contemporary Semantic Theory* " (USA: Blackwell Publ., 1997), isimli kitabının içinde), s.539-540; Aynı şahsın benzeri görüşleri için ayrıca bkz. Ray Jackendoff, *Semantic Structures*, London: The MIT Press, 1995, s.8 ve devamı.

¹¹⁴ Bu konuda bkz. Aksan, *A.g.e.*, s.218-219.

yorumu oldukları ve dolayısıyla, onlar olmadan dinî metinleri anlamının mümkün olamayacağını kesin biçimde vurgulamışlardır.

Aynı durum Eski Ahit için de geçerlidir. Gerçekten de Soferim adı verilen Kutsal Kitap yazıcıları, Allah-insan ilişkisinde, Allah'a saygısızlık olacağı gerekçesiyle, Tevrat'taki bazı ayetleri değiştirmekten bile geri kalmamışlardır.¹¹⁵ Her ne kadar Soferim'in hareket noktası, Tanrı'yı yüceltmek gibi görünse de aslında söz konusu olan Allah'ın Kitabını tahrif etmekten başka bir şey değildir. Sonuçta insanlar, genelde farkında olmadan ve Tanrı'yı yüceltiklerini sanarak bir şekilde Allah'ın sözlerine taşımadıkları anlamlar yüklemişlerdir. Böylece, onlar, Kutsal metinlerde, bize göre, en önemli anlam değişmelerini meydana getirmişlerdir. Bu durum, Kur'an da dahil olmak üzere bütün Kutsal Kitaplar için geçerlidir. Özellikle Eski ve Yeni Ahit söz konusu olduğunda, bu anlam değişmelerini doğrudan izleyebilme şansımız vardır; çünkü elimizde Eski Ahid'in M.Ö. 271 yıllarında yapılmış olan Yetmişler Çevirisi (Septuagint) ile M.S. 405 yılında Saint Jerôme tarafından yapılmış olan Latince (Vulgate) çevirisi bulunmaktadır. Bu çeviriler, bize, anlam değişikliklerinin ortaya konmasında çok önemli katkılar sağlamaktadırlar."¹¹⁶

Tezde, art süremlili semantik metod kullanılarak VSY/ وصی kökünün Eski Ahit'ten Kur'an'ın indiği döneme kadar ve o dönemden günümüze kadar geçirdiği anlam değişikliklerinin tespitine çalışılacaktır. Zira Kur'an'ın, Hz. Peygamber'in, etrafındaki sahabilerine okurken onların anladığı anlama ulaşabilmek, ancak böyle bir metodla yapılacak bir çalışmayla mümkün olabilecektir.

0.4. ARAŞTIRMANIN PLANI

Araştırma, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin konusu, önemi, amacı ve metodu başlıkları altında bu konularla ilgili bilgi sunulmuştur.

¹¹⁵ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Adam, *A.g.e.* s.117-135.

¹¹⁶ Akdemir, *A.g.e.*, s.29-30.

Birinci bölümde, TSaVa / 𐤀𐤒𐤕 kökünün İbranice'deki anlamları, sözlüklerden çıkarımlarla ortaya konulacaktır. Ardından TSaVa / 𐤀𐤒𐤕 kökünün Eski Ahit'teki kullanımlarına geçilecek, ayetler orijinalleriyle birlikte alınacak, Yetmişler (Septuagint), Vulgate ve çeşitli İngilizce çeviriler de dikkate alınarak anlam değişimleri görülmeye çalışılacaktır. TSaVa / 𐤀𐤒𐤕 kökünün Yeni Ahit'te kullanımının olmaması dolayısıyla tezin ikinci bölümü, VSY/ وصى kökünün Kur'an'daki kullanımlarının incelendiği bölüm olacaktır.

TSaVa / 𐤀𐤒𐤕 kökünün Yeni Ahit'te kullanımı yoktur. VSY/ وصى kökünün Yeni Ahit'teki kullanımlarını belirlemek üzere internet üzerinden yayın yapan "<http://www.peshitta.org>" adresli sitede ve "*Dictionary of The New Testament*" isimli eserde, kökün İngilizce karşılıkları olan "to entrust, comment, commit, direct, bid, advise, recommed, impress, to order, charge, commission" kelimeleriyle ve Eski Ahit'te kullanıldığı karşılıklar olan "command, commandment, charge, appoint, order, commander ve bade" kelimelerinden yapılan taramalardan bir sonuç alınamamıştır. Bu sonuçlara dayanarak VSY/ وصى kökünün Yeni Ahit metinlerinde geçmediği söylenmek durumundadır. Bu incelemeler, Yeni Ahit'te, "emretmek" anlamının; "FeQaD" köklü kelimelerle karşılandığını ortaya koymuştur.

İkinci bölümde öncelikle VSY/ وصى kökünün ilk dönem ve son dönem Arapça sözlüklerdeki karşılıklarıyla Arapça-Türkçe sözlüklerdeki karşılıkları verilecektir. VSY/ وصى kökünün ve türevlerinin anlamları bu şekilde ortaya konduktan sonra VSY/ وصى köklü kelimelerin Kur'an ayetlerinde kullanımları çıkartılacak ve ayetler ayrı ayrı incelenecektir.

Bu inceleme sırasında ilk dönem tefsirlerinden başlanılarak, bazı klasik tefsirlerde kökün anlamlandırılışına, bazı son dönem tefsirlerde ve Kur'an'ın bazı Türkçe meallerindeki anlamlandırmalara dikkat çekilecektir. Böylece VSY/ وصى kökünün Kur'an'da kazandığı anlam yelpazesi oluşturulmaya çalışılacaktır. Tezde müracaat edilen mealler, Elmalılı ya da Esed mealleri gibi görülmemeleri eksiklik sayılabilecekler dışında, Türkçe yayınlanmış ellinin üstündeki mealin arasından örneklik oluşturmaları amacıyla, herhangi özel bir kriterle değil, rastgele

seçilmişlerdir. Yayın tarihi itibariyle tezin hazırlandığı tarihe en yakın olması ve alanında ciddi bir iddiayla ortaya çıkmış olması itibariyle Akdemir'in mealine de özellikle yer verilmiş, ayetlerin çevirileri, bu mealden aktarılmıştır. Tezde müracaat edilen mealler şunlardır:

1. Elmalılı M. Hamdi Yazır -> Hak Dini Kur'an Dili Meali,
2. Talat Koçyiğit -> Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali,
3. D.İ.B. (Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin)-> Kur'an-ı Kerim Meali,
4. Süleyman Ateş -> Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meali,
5. Muhammed Hamidullah -> Aziz Kur'an,
6. Muhammed Esed -> Kur'an Mesajı,
7. Yaşar Nuri Öztürk -> Kur'an-ı Kerim Meali,
8. Ömer Dumlu-Hüseyin Elmalı -> Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı,
9. Mehmet Çakır -> Kur'an-ı Kerim ve Türkçesi,
10. M. Nuri Yılmaz -> Kur'an-ı Kerim ve Meali,
11. Bekir Sadak -> Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlatımı,
12. Suat Yıldırım -> Kur'an-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali,
13. Ahmet Tekin -> Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru,
14. Hasan Karakaya ve Arkadaşları -> Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli,
15. Salih Akdemir -> Son Çağrı Kur'an.

İkinci bölümde, içinde VSY/ وصی kökünün geçtiği her ayet incelenirken ilk dönem müfessirlerinden bazılarının eserlerinden başlanarak bazı klasik tefsirlerden oluşan 12 esere bakılacaktır. Bu müfessirler ve eserleri, ölüm tarihleri sırasıyla, şunlardır:

1. **İbn ‘Abbâs** (ö.h.69) -> Tefsîru İbn ‘Abbâs (Sahifetu ‘Ali b. Ebi Talha).
 2. Ebu ‘Abdu'l-Lah **Sufyân** b. Sa‘îd b. Mesrûk **es-Sevrî** (ö.h.161) -> Tefsîru Sufyân es-Sevrî.
 3. Ebu Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyâd el-**Ferrâ** (ö.h.207) -> Me‘âni'l-Kur‘ân.
 4. el-**Ahfeşu'l-Evsat** (ö.h.210) -> Me‘âni'l-Kur‘ân.
 5. Ebû Bekr ‘**Abdurrezzâk b. Hemmâm** (ö.h.211) -> Tefsîru'l-Kur‘âni'l-‘Azîz.
 6. Ebû C‘afer Muhammed b. Cerîr et-**Taberî** (ö.h.310) -> Câmi‘u'l-Beyân ‘an Te‘vîl-i Âyi'l-Kur‘ân.
 7. Ebû Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb el-**Mâverdî** el-Basrî (ö.h.450) -> en-Nuketu ve'l-‘Uyûn.
 8. Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-**Zemahşerî** (ö.h.538) -> el-Keşşâf ‘an Hakâiki Ğavâmizi't-Tenzîl ve ‘Uyûni'l-Ekâvîl fi Vucûhi't-Te‘vîl.
 9. Fahrüddîn **Râzî** (ö.h.604) -> Mefâtihu'l-Ğayb.
 10. Ebû ‘Abdi'l-Lâh Muhammed b. Ahmed el-**Kurtubî** (ö.h.671) -> el-Câmi‘ li Ahkâmi'l-Kur‘ân.
 11. Ebu'l-Fidâ İsmâ‘il b. **Kesîr** (ö.h.774) -> Tefsîru'l-Kur‘âni'l-‘Azîm.
 12. Ebu'l-Fadl Şihâbu'd-Dîn es-Seyyid Mahmûd el-**Âlûsî** (ö.h.1270) -> Rûhu'l-Meânî fi Tefsîru'l-Kur‘âni'l-‘Azîm ve Seb‘i'l-Mesânî.
- İkinci bölümde incelenen her ayetin bu tefsirlerde açıklaması olup olmadığına bakılacak, yapılan açıklamalar aktarılacak, bunların dışında günümüz Türkçe tefsirlerinden;
13. **Süleyman Ateş** -> Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri

14. Elmalılı M. Hamdi Yazır -> Hak Dini Kur'ân Dili ile,

15. Reşid Rızâ -> Tefsîru'l-Menâr'ında ilgili ayetle ilgili yapılan açıklamalar dikkate alınacak ve gerektiğinde aktarılacaktır.

Bunlarla birlikte, Muhammed Esed'in çevirisini yaparken yer verdiği açıklamalara da, tezde değinilecektir. İlk dönem tefsirlerinin, incelenen kökle ilgili açıklamalarına müracaat edilmesinin sebebi, Hz. Peygamber'in vefatından kısa sayılabilecek bir süre sonra yazılmış olmalarından dolayı ilk muhataplarının anlam dünyalarına, sonrakilerden daha yakın oldukları düşüncesidir. Daha sonra Tefsir literatüründeki önemli ve meşhur tefsirlerin bazılarında da sırasıyla müracaat edilecektir. Çalışma, bölümlerin ardından yapılan değerlendirme yazılarının yanında en sondaki Sonuç yazısıyla bitirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESKİ AHİT'TE TsaVa / 777 KÖKÜ

1.1. TSaVa / 713 KÖKÜNÜN ETİMOLOJİK YAPISI

Arap dilinde ve Kur'an'da Vav/ و, Sad/ ص ve Ye/ ی harfleriyle sembolize edilen VaSiYe(T)/ وصية kökünün, İbranice'deki karşılığı TSaVa / 713 'dır. TSaVa / 713 ile VSY/ وصی kökleri arasındaki ortak harfler Sad/ ص ve Vav/ و'dır. Ye/ ی harfi ise İbranice versiyonda He / 71'ye dönüşmüştür.

Arapçadaki 28 harfe karşılık İbranice'de 22 harf vardır. Bu 22 harfe indirgeniş, Arapçadaki bazı yakın mahreçli seslerin (fonem), İbranice'de tek ses olarak değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun en güzel örneği; Sad/ ص , Dad/ ض ve Zı/ ظ seslerinin İbranice'de tek bir sembolle / TsaDi / 3'harfiyle karşılanmasıdır. Bu bakımdan TsaDi / 3'harfi güçlü bir harftir.

VSY/ وصی kökü, içinde çift illetli (=uzun ünlü) harf bulunduran bir köktür. Ancak bu uzun ünlüler, fiil içinde yanyana değil, ayrı haldedirler. Üç sembolen tek salim harf Sad/ ص, iki uzun ünlünün ortasındadır. Dolayısıyla fiil kökü Vav/ و harfiyle başlar, Ya/ ی harfiyle de biter. Aynı fiilin İbranice karşılığında ise; Sad / TsaDi / 3'harfi yer değiştirmiş, ilk harf olmuştur.

Vav/ و göstergesinin ilk harf olduğu kelimeler İbranice'de çok azdır.¹¹⁷ Bu gerçek bir yanda dururken, Sad / ص yani TsaDi / 3'harfinin ilk harf olması durumu, yadırganacak bir hal olmaktan çıkmaktadır. Zira yukarıda da belirtildiği gibi Vav/ و harfine nazaran TsaDi / 3'harfi, çok daha güçlü bir harftir. Bu gücünü, adeta, ilk harfi Vav/ و olan bir fiilde ilk harfin yerine geçerek göstermektedir.

VSY/ وصی kelimesi İbranice'de yapı değişikliğine uğramıştır. Harflerin önce sırası değişmiştir, ardından da Ye/ ی Harfi He/ ه'ye dönüşmüştür. Bu değişiklikler,

¹¹⁷ 1430 sayfa ve 2860 sütundan oluşan Reuben Alcalay tarafından kaleme alınmış "The Complete Hebrew-English Dictionary" (Tel-Aviv, 1965) isimli sözlükte; İbranice'deki 22 harften oluşmuş kelimelerin İngilizce karşılıkları verilmektedir. Bu kadar hacimli bir sözlükte Vav/ 1 harfiyle başlayan kelimeler ve karşılıkları sadece 6 sayfa (12 sütun)dır (633-643. sütunlar arası). Bu kıyas, Vav/ 1 harfiyle başlayan İbranice kelimelerin azlığı için bir fikir verebilir niteliktedir.

sadece fiilin görüntüsünde kalmış, anlamına sirayet etmemiştir. VSY/ وصى kökünün anlamlarıyla TSaVa / הָצַד kökünün anlamları büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Aşağıdaki başlık altında TSaVa / הָצַד kökünün anlam tahlili yapılacaktır. Böylelikle ikinci bölümün başında anlam tahlili yapılabilecek olan VSY/ وصى ile TSaVa / הָצַד 'nın anlamlarının aynılık, benzerlik ya da farklılıkları ortaya konabilecektir.

1.2. TSaVa / הָצַד KÖKÜNÜN ANLAM TAHLİLİ

1.2.1. Modern İbranice Sözlüklerde TSaVa / הָצַד Kökü

הָצַד : a. Takdim etmek, vergilendirmek, yüklemek, zorlamak, korumak, kalkışmak, yasaklamak [lay charge (upon)],

b. Emretmek, sunmak, tavsiye etmek [give charge (to)],

c. Vazifelendirmek, mes'ul tutmak, mükellef addetmek [charge],

d. Emir vermek, emretmek, buyurmak, ısmarlamak, sipariş etmek, emir yağdırmak [order],

הָצַד'ın Arapça karşılığı وصى 'dır. Bu da 1. birleştirmek [combine], 2. emir vermek, söylemek, emretmek [enjoin], 3. vazifelendirmek, mes'ul tutmak, mükellef addetmek [charge] anlamlarına gelir. Bunların yanında; aynı kökün men etmek, yasaklamak [injunction] ve emretmek [command] anlamı da vardır.

e. Yükümlülüğten, zorunluluktan kurtulmak, yakalamak, umursamak [give charge onto],

f. Hükmetmek, yönetmek [give charge over],

g. Emretmek, birine bir şeyi yaptırmak [command to],

h. Görevlendirmek [appoint],

1. Mirasını bırakmak [to bequeath]¹¹⁸.

וָיָצַח : a. Vasiyet, vasiyet etmek [to make a will],

b. Birinin son isteğini(vasiyetini) açıklaması [to declare one's last willand testament],

c.Hükmedilmek [to be commanded],

d. Emredilmek [to be ordered, to be enjoined]¹¹⁹.

TSaVa / וָיָצַח kökü görüldüğü üzere, emretmek anlamı başta olmak üzere hükmetmek, yönetmek, atamak, vazifelendirmek, buyurmak, görevlendirmek temel anlamlarına gelmektedir. Bununla birlikte; Arapçadaki وصى (yani Sad/ ص harfi şeddelenmeden VaSâ/ وصى) karşılığıyla ve Arapçadaki birleştirmek anlamının aynısıyla İbranice'de de yer aldığı belirlenmiştir.

Yukarıya alınan karşılıklardaki ortak anlam, “emretmek”tir. Atamak, tayin etmek, vasiyet etmek, anlamları, “emretmek” şemsiyesi altında değerlendirilebilecek yan anlamlardır. Atamak, zaten sıradan bir memur ataması değildir. Atanan kişinin, emredebilmesi için ortam oluşturmak üzere yapılan bir görevlendirmedir. Vasiyet etmek de yine aynı şekilde, kişinin hayattayken, hayatta olmayacağı zaman uygulanacak şeyleri emretmesi, çevresindekilere ısmarlamasıdır. Bu da emrin bir başka çeşididir, hatta emirden daha kuvvetli bir durumdur. Zira emrederken, emri veren kişi muhatabının karşısındadır ve muhatabın bu emri kabullenmeme, karşı gelme yahut değişmesini talep etme hakkı varken, vasiyette, vasiyetin uygulanma

¹¹⁸ William Gesenius, *A Hebrew And English Lexicon of The Old Testament*, Oxford: The Clarendon Press, 1959, 845-846; Marcus Jastrow, *A Dictionary Of The Targumim The Talmud Babli And Yerushalmi And The Midrashic Literature*, New York: Pardes Publishing House, 1950, I, 1275; TSaVa kökünün İbranice karşılıkları için bkz. Jehuda b. Elieser, *Thesaurus Totius Hebraicitatis et Veteris et Recentioris*, Tel Aviv, trz. XI, 5415-5420

¹¹⁹ Haim Shachter, *The New Universal Hebrew-English Dictionary*, Tel Aviv: Yavneh Publishing House, 1962, II, 650; Reuben Alcalay, *The Complete Hebrew-English Dictionary*, Jerusalem: Massadah Publishing, 1965, 2159.

zamanı geldiğinde, vasiyette bulunan kişi hayatta olmadığı için bunların hiçbirini yapmak mümkün değildir.

Dolayısıyla TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökünün temel anlamının “emretmek” olduğu çıkarımını yapmak gerekmektedir, diğer anlamların bu temel anlamın yelpazesi içinde yer alır olması durumu da, bu isabetli çıkarımı destekler niteliktedir.

İkinci bölümün başında TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökünün Arapça versiyonu olan VSY/وصى'nin durumu incelenirken benzeri bulgulara ulaşılma olasılığı da şimdiden güçlü görünmektedir.

TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökünün, İbranice sözlüklerdeki anlamları incelenebilmiştir. Bu sözlükler de zaten İbranice-İngilizce sözlüklerdir. Bu yüzden kökün karşılıkları verilirken, İngilizce karşılıkları da köşeli parantez içinde sunulmuştur. Şimdi TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökünün Eski Ahit'teki incelenmesine geçilebilir.

1.3. ESKİ AHİT'TE TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 KÖKÜ

TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökü Eski Ahit'te sıkça geçen bir köktür. 27 bölümdeki toplam 475 ayette geçer. Tesniye bölümü, TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökünün en çok geçtiği bölümdür (86 defa). Çıkış, Sayılar, Yeşu, Yeremya, Levililer ve Tekvin bölümleri sırasıyla, Tesniye'nin ardından TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökünün en çok geçtiği bölümlerdir. Bu yoğunluk, Eski Ahit'in Tevrat denilen ilk beş bölümünde TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökünün sıkça geçtiğini göstermektedir. Aşağıdaki tabloda bu konuyla ilgili detaylar sunulmaktadır.

TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökü Eski Ahit'te, -aşağıda, ilgili ayetlerdeki kullanımları teker teker verileceği üzere- en genel olarak "emretmek" anlamında kullanılmaktadır. Bununla beraber, vasiyet etmek, yasaklamak, hükümdar kılmak, atamak, tayin etmek

ve tertipleme anlamlarında kullanılmış kelimelere de rastlamak mümkündür. Bunların detaylı incelenmesi, devam eden sayfalarda yapılacaktır.

EMR/ أمر kökü ile ilgili değerlendirme yaparken Akdemir, şunları söyler: "Köke isnat edilen "emretmek" anlamına gelince, bu anlam, köke din adamlarınca zorlanarak yüklenmiş bir anlamdır. Aslında Eski Ahit metinleri, bu zorlanma olmaksızın, anlamlarını daha iyi ifade edebilmektedir. Bunun en büyük kanıtı, *Yetmişler* çevirisidir. EMR/ أمر köküne, din adamlarının zorlamaları sonucu sokulan ve köke doğrudan hiçbir bağı bulunmayan "emretmek" anlamı, üzümlere ifade edelim ki, sonraları Arapçada EMR/ أمر kökünün kök anlamı haline gelecektir. Aslında gerek Arapçada gerek diğer bütün Sami dillerde bu kökün anlamı "söylemek"tir. Emretmek anlamına gelince, bu anlamı ifade etmek için kullanılan kök VSY/ وصى köktür. (...)"¹²⁰

Eski Ahit'in orijinal metinlerinde, Allah ya da, bir hükümdar, peygamber, muhataplarına söz söylerken "emredip söylemektedir". Örnek olarak Tekvin'in 2. babının 16. ayetinde Allah'ın, Adam'a; bahçedeki her ağaçtan istediği gibi yemesini, söylemesi, *emrederek* olmaktadır. Cümle, "emretti" fiiliyle (ve YeTSaV / וַיִּצַו) başlar. Fiilin ardından özne (Rab Allah / YaHVe ELoHiM / יהוה אלהים), sonra harfi cer (-e, -a / 'AL / על) ardından nesne (Adam/ Ha ADaM / אָדָם) gelir. Buraya kadar anlam; "Allah, Adam'a emretti" şeklinde çıkmaktadır. Ancak ifadeye, bunların ardından "dedi" fiili eklenir ve iki nokta işareti konarak denilen şeyin ne olduğu açıklanır. Son kelime olan "dedi / EMuR / דָּבַר" ifadesi, hâl cümlecisi olarak alınır, Allah Adam'a; iki noktadan sonra söylenenleri "diyerek" emretmiş olur. Dolayısıyla Allah aslında, muhatabına bir şey "söylemekte" değil, "emretmekte"dir.

Kur'an'daki ifade biçimlerinde ise durum buradaki gibi değildir. Orada Allah yahut bir başkası, peygamber yahut konuşan hükümdar, muhatabına bir şeyi "söyler",

¹²⁰ Akdemir, *Yöntem Sorunu*, s.52.

"der"¹²¹ ya da "emreder"¹²². "Diyerek emretmek" şeklinde çevrilebilecek bir yapı, Kur'an ayetlerinde karşılaşılan bir durum değildir.

Eski Ahit ifadelerinde dikkat çekici bulunan bir başka durum da, konuşan kişinin konuştukları aktarılırken; "emrederek dedi" ifadesi yerine; "diyerek emretti" ifadesinin kullanılıyor olmasıdır. Yani, cümlenin asıl fiili "emretti"dir. Fâil, her kim olursa olsun, muhatabına bir şey "demek" suretiyle emretmektedir. Fail konumunda genellikle Rab Allah, Peygamberlerden biri ya da devrin hükümdarı olduğuna göre, bunlar, muhataplarına hep "emretmekte"dirler. Kur'an'da ise Allah, emretmekten daha ziyade, karşısındaki muhatabı "söylemekte, demekte"dir. Dolayısıyla Eski Ahit metinleri okunduğunda, okuyucunun karşısına, emreden anlamında "âmîr" bir Allah (/ Peygamber yahut yönetici / hükümdar) çıkmaktadır. Eski Ahit'teki cümle yapısı, fâilin söylediklerini "emretmesine" ciddi bir vurgu yapar, niteliktedir.

Bu kısa analizden ardından, Eski Ahit'te TSaVa / 𐤀𐤓𐤕 kökünün kullanımlarının incelenmesine geçilebilir. Ancak önce, TSaVa / 𐤀𐤓𐤕 köklü kelimelerin Eski Ahit'teki yerleri belirlenmelidir.

Aşağıda, tablolar halinde, öncelikle TSaVa / 𐤀𐤓𐤕 kökünün Eski Ahit'teki genel kullanımları, hangi bölümdeki hangi bablarda ve hangi ayetlerde kullanıldığı detaylarıyla aktarılacaktır. Ardından gelecek ikinci tabloda ise, ilk tabloda rakamsal olarak yer alan ayetlerin, içinde geçen TSaVa / 𐤀𐤓𐤕 köklü kelimelerin karşılıkları bulunmaya çalışılacak ve bu ayetlerin hangi konularla ilgili olduğunun tespitine yer verilecektir. Daha sonra da, farklı anlamlarda kullanılan kelimelerin ayetler içindeki kullanımlarının incelenmesine geçilecektir. Yoğun anlam olan "emretmek" karşılığında kullanılan kelimelere örnek ayetler alınacak, diğer anlamlardaki kelimelerin geçtiği ayetler ise, örnekler alınarak değil, tamamı ayrı ayrı incelenecektir.

¹²¹ Örnek bir ayet için bkz. 2.Bakara 258 (İbrahim; "Benim Rabbim öldürür ve diriltir" demişti)
5.Mâide 115 (Allah, "Ey Meryem oğlu İsa" ... demişti)

¹²² 4.Nisâ 11 (Allah miras taksiminde, erkeğe, iki dişi payı kadar verilmesini emretti)

1.3.1. ESKİ AHİT'TE GEÇEN TSaVa / תַּשְׁבָּעֵת קֹכְלֵי קְלִמָּה לִמְשָׁלֵם

Aşağıda, TSaVa köklü kelimelerin, Eski Ahit'in tamamında, hangi bab ve ayetlerde geçtikleriyle ilgili olarak oluşturulan tablo sunulacaktır.

TABLO : 1¹²³

TSaVa / תַּשְׁבָּעֵת קֹכְלֵי (GENEL KULLANIM)			
E S K İ A H İ T ' T E			
	BÖLÜM	AYETLER	KAÇ DEFA
1	Tekvin	2:16; 3:11,17; 6:22; 7:5,9,16; 12:20; 18:19; 21:4; 26:11; 27:8; 28:1,6; 32:4,17,19; 42:25; 44:1; 45:19; 47:11; 49: 29,33; 50: 2,12,16.	26
2	Çıkış	1:22; 4:28; 5:6; 6:13; 7:2,6,10,20; 12:28,50; 16:16,24,32, 34; 18:23; 19:7; 23:15; 25:22; 27:20; 29:35; 31:6,11; 32: 8; 34:4, 11,18,32,34; 35:1,4,10,29; 36:1,5,6; 38:22; 39:1, 5,7,21,26, 29,31,32,42,43; 40:16,19,21,23,25,27,29,32..	54
3	Levililer	6:9; 7:36,38; 8:4,5,9,13,17,21,29,31,34,35,36; 9:5,6,7, 10, 21; 10:1,13,15,18; 13:54; 14:4,5,36,40; 16:34; 17:2; 24:2,23; 25:21; 27:34.	34
4	Sayılar	1:19,54; 2:23,34; 3:16,42,51; 4:49; 5:2; 8:3,20,22; 9:5,8; 15: 23,36; 17:11; 19:2; 20:9,27; 26:4; 27:11,19,22,23; 28: 2; 29: 40; 30:1,16; 31:7,21,31,41,47; 32:25,28; 34:2,13, 29; 35:2; 36:2,5,6,10,13.	45

¹²³ Bu tablo oluşturulurken, internet üzerinde yayında olan "<http://www.bible.crosswalk.com/Lexicons/Hebrew>" adresli siteden, ayet numaraları tek tek kontrol edilerek, yararlanılmıştır.

5	Tesniye	1:3,16,18,19,41; 2:4,37; 3:18,21,28; 4:2,5,13,14,23,40; 5:12,16,32,33; 6:1,2,6,17,20,24,25; 7:11; 8:1,11; 9:12, 16; 10:5,13; 11:8,13,22,27,28; 12:11,14,21,28,32; 13: 5,18; 15:5,11,15; 17:3; 18:18,20; 19:7,9; 20:17; 24:8,18, 22; 26:13,14,16; 27:1,4,10,11; 28:1,8,13,14,15,45; 29:1; 30:2,8,11,16; 31:5,10,14,23,25,29; 32:46; 33:4; 34:9.	86
6	Yeşu	1:7,9,10,11,13,16,18; 3:3,8; 4:3,8,10,16,17; 6:10; 7:11; 8:4,8,27,29,31,33,35; 9:24; 10:27,40; 11:12,15,20; 13:6; 14:2,5; 17:4; 18:8; 21:2,8; 22:2,5; 23:16.	39
7	Hakimler	2:20; 3:4; 4:6; 13:4; 21:10,20.	6
8	Rut	2:9,15; 3:6.	3
9	1. Samuel	2:29; 13:13,14; 17:20; 18:22; 20:29; 21:2; 25:20.	8
10	2. Samuel	4:12; 5:25; 6:21; 7:7,11; 9:11; 11:19; 13:28,29; 14:8,19; 17:14,23; 18:5,12; 21:14; 24:19.	17
11	1.Krallar	1:35; 2:1,43,46; 5:6,17; 8:58; 9:4; 11:10; 11:11,38; 13:9, 21; 15:5; 17:4,9; 22:31.	17
12	2.Krallar	11:5,9,15; 14:6; 16:15,16; 17:13,15,27,34,35; 18:6,12; 20:1; 21:8; 22:12; 23:4,21.	18
13	1.Tarihler	6:49; 14:16; 15:15; 16:15,40; 17:6,10; 22:6,12,13,17; 24:19.	12
14	2.Tarihler	7:13,17; 18:30, 19:9; 23:8; 25:4; 33:8; 34:20	8
15	Ezra	4:3; 8:17; 9:11.	3
16	Nehemya	1:7,8; 5:14; 7:2; 8:1,14; 9:14.	7
17	Ester	2:10,20; 3:2,12; 4:5,8,10,17; 8:9.	9
18	Eyub	36:32; 37:12; 38:12.	3
19	Mezmurlar	7:6; 33:9; 42:8; 44:4; 68:28; 71:3; 78:5,23; 91:11; 105:8; 111:9; 119:4,138; 133:3; 148:5.	15
20	İşaya	5:6; 10:6; 13:3; 23:11; 34:16; 38:1; 45:11,12; 48:5; 55:4.	10

21	Yaremya	1:7,17; 7:22,23,31; 11:4,8; 13:5,6; 14:14; 17:22; 19:5; 23:32; 26:2,8; 27:4; 29:23; 32:13,23,35; 34:22; 35:6,8, 10,14,16,18; 36:5,8,26; 37:21; 38:10,27; 39:11; 47:7; 50:21; 51:59.	37
22	Yar.Mer.	1:10,17; 2:17; 3:37.	4
23	Hezekiel	9:11; 10:6; 12:7; 24:18; 37:7,10.	6
24	Amos	2:12; 6:11; 9:3,4,9.	5
25	Nahum	1:14.	1
26	Zekerya	1:6.	1
27	Malaki	4:4.	1
TOPLAM:			475

1.3.2. TSaVa / תנ"ך KÖKLÜ KELİMELERİN ESKİ AHİT AYETLERİNDEKİ ANLAMLARINA TOPLU BİR BAKIŞ

TSaVa / תנ"ך köklü kelimelerin geçtiği ayetlerin, tezde incelemeleri yapılırken, bu ayetlerin mealleri, "*Kitabı Mukaddes* " adıyla yayınlanan çeviri esas alınarak verilecektir. Kitabı Mukaddes Şirketi tarafından İstanbul'da 1993 yılında, yayınlanan çeviri esas alınmış olsa da, ayetler, İbranice orijinalleriyle karşılaştırılmıştır.¹²⁴ Bu karşılaştırma yapılırken; özellikle TSaVa / תנ"ך köklü kelimenin ayet içindeki anlamının ne olduğu, önceki ve sonraki ayetler bağlamında araştırılıp, çeviriye, gerektiğinde katkılar yapılabilecektir.

Bunun yanında, ayetlerin orijinaleri ve İngilizce çevirileri, internet üzerinde hâlâ yayında olan "<http://www.bible.crosswalk.com/Lexicons/Hebrew/>", "<http://www.mechon-mamre.org/>" ve "<http://www.blueletterbible.org/>" adresli sitelerden de görülmüş ve özellikle İngilizce çeviriyle Türkçe çeviri, ayetin

¹²⁴ 2000 yılı Şubat'ta İsrail'e gidip dönen ve "Eski Ahit'in İbranicesi" siparişimi unutmayıp, gelirken getiren, dostum Metin Ebre'n'i de burada şükranla anmam gerekir. Bu yolla temin edilen, elimizdeki, "*Torah ve Nev'im ve Ketuv'im* " İsrail'de yayınlanmıştır ancak basım tarihi yoktur.

orijinaliyle karşılaştırılarak, TSaVa / הָנִצַּח köklü kelimenin, o ayet içindeki anlamına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Bu titizlikle ve hassasiyetle oluşturulacak tabloda, TSaVa / הָנִצַּח köklü kelimelerin, Eski Ahit metinlerinde geçtiği 475 ayetin tamamının konusu ve ilgili kökün o ayet içinde kazandığı anlamı görebilme imkanı ortaya konmuş olacaktır. Bu tablo, tezin sonundaki EK kısmında sunulacaktır.

Sıra, TSaVa / הָנִצַּח kökünün anlamlarıyla ilgili bir tablo oluşturmaya gelmiştir. Aşağıdaki tabloda da TSaVa / הָנִצַּח kökünün Eski Ahit'teki hangi ayetlerde hangi anlamlarda kullanıldığı okuyucuya sunulmaktadır. Bu tablo sayesinde TSaVa / הָנִצַּח kökünün Eski Ahit'in tamamında hangi anlamlara geldiği ve bu anlamların hangi ayetlerde olduğu topluca görülebilecektir.

Anlamların belirlenmesi aşamasında, internet üzerinde hâlâ yayında olan "http://www.bible.crosswalk.com/Lexicons/Hebrew" adresli sitede 6680 numarayla kaydedilmiş olan TSaVa / הָנִצַּח köküyle ilgili sayfada kategorize edilen anlam çeşitlerinin, ciddi olarak ve titizlikle hazırlanıp oraya yerleştirilmediği sonucu çıkmıştır. Yeri gelmişken bu detayın hatırlatılması yapılmaktadır.

TABLO : 2

TSaVa / הָנִצַּח KÖKÜ (ANLAMLAR)			
ESKİ AHİT'TE			
	ANLAM	KİTAP ADI BAB VE AYET NO	KAÇ DEFA
1	Emretmek	Kalan diğer ayetler.	471
1.	Yasaklamak	Tesniye 2:37.	2
a.	(Emretmenin zıt anlamı)	Tesniye 4:23.	

2	Hükümdar kılmak, atamak, tayin etmek (Emretmeye yetkili kılmak, görevlendirmek, memur etmek)	I. Krallar 1:35.	1
3	Tertiplemek	II. Samuel 17:4.	1
TOPLAM :		475 ayet.	

1.3.3. TSaVa / הִצִּיחַ KÖKLÜ KELİMELERİN ANLAMLARININ AYETLER İÇİNDE İNCELENMESİ

Toplu olarak tablo halinde TSaVa / הִצִּיחַ köklü kelimelerin Eski Ahit ayetlerindeki anlamlarının sunumu yapıldıktan sonra, bu anlamlardaki ayetlere örnekler verilmesi gerekmektedir. İlk olarak TSaVa / הִצִּיחַ köklü kelimelerin en çok kullanıldığı "emretmek" anlamına gelen ayetlere örnekler verilecektir. Eski Ahit'in tamamındaki 449 ayette TSaVa / הִצִּיחַ köklü kelimeler "emretmek" anlamında kullanıldığı için "emretmek" anlamına gelen ayetlerin hepsi değil, seçilen örnekler incelenecektir. Bunun dışındaki anlamlara gelen ayetler ise, atlanmadan teker teker ele alınacaktır.

1.3.3.a. TSaVa / הִצִּיחַ Köklü Kelimelerin Eski Ahit'te "emretmek" Anlamında Kullanıldığı Ayetlere Örnekler

Bu başlık altında, TSaVa / הִצִּיחַ kökünün, Eski Ahit'teki en çok kullanılan anlamı olan "emretmek" anlamında kullanıldığı ayetlere örnekler verilecektir. TSaVa / הִצִּיחַ köklü kelimelerin Eski Ahit'te geçtiği toplam 475 ayetten 473 tanesinde, kök "emretmek" anlamına gelmektedir. Aşağıda incelemesi yapılacak ayetler, bu 473 ayetin içinden seçilenler olacaktır.

1.3.3.a.aa. Tekvin 2:16. Ayet

טו וַיִּצַו יְהוָה אֱלֹהִים, עַל-הָאָדָם לֵאמֹר: מִכָּל עֵץ-הַגֶּן, אָכַל תֹּאכַל.

“*Ve Rab Allah Adama şöyle diyerek emrett: Bahçenin her ağacından istediğin gibi ye;*”

Eski Ahit'te TSaVa / וַיִּצַו kökünün geçtiği ilk ayet, Tekvin kitabının 2. babındaki 16. ayettir. Tekvin kitabının birinci babındaki 31 ayette, kainatın yaratılmasıyla ilgili olarak ilk altı günde yapılanlar anlatılır. İkinci bab, yaratılışın yedinci gününde, Allah'ın işlerini bitirdiği ve istirahat ettiğinin haber verildiği ayetle başlar. 7. ayetten itibaren ise insanın yaratılışı anlatılmaya başlanır. Adam'ın topraktan yaratıldığı, Allah'ın, onun burnuna hayat nefesi üflediği böylece Adam'ın canlandığı, şarka doğru Allah'ın Aden'de bir bahçe diktiği ve yarattığı Adam'ı oraya koyduğu, bu bahçede görünüşü güzel ve yenilmesi iyi olan her ağacın, bahçenin ortasında da hayat ağacının, iyilik ve kötülüğü bilme ağacının yerden bittiği, bunların sulanması için Adenden bir ırmağın çıktığı, bu ırmağın dörde bölündüğü devam eden ayetlerde anlatılır. Dörde bölünen ırmağın her bir kolunun özellikleri de 14. ayetin sonuna kadar anlatılır. 15. ayette; Allah'ın Adam'ı, bakıp koruması için Aden bahçesine koyduğu söylenir.

Aden bahçesine konulan Adam'a, Rab Allah'ın (YaHVe ELoHiM / וַיִּצַו) söyleyecekleri vardır. Yalnız, bu söylenecekler muhatabın yapıp yapmaması kendi reyine bırakılabilecek türden, sıradan sözler değildir. Gereği yapılmadığı zaman, yaptırımı olan, bedel ödenen sözlerdir. Söylenen sözlerdeki bu ciddiyet, seçilen lafza da yansımıştır ve 16. ayet TSaVa / וַיִּצַו kökünün müzari hâliyle başlar ve Rab Allah (YaHVe ELoHiM / וַיִּצַו) fâil yapılarak bizzat O'nun ağzından şöyle denilir: "Rab Allah, Adam'a şöyle diyerek emretti : Bahçenin her ağacından istediğin gibi ye!" Bahçedeki her ağaçtan istenildiği gibi yenilmesinin "emredilmesine" ne gerek var? diye sorulabilir. Zira sonuçta, muhatap her hangi bir konuda kendi isteğiyle baş başa bırakılmaktadır. Bunun emredilmesine gerek yoktur.

Ancak ayetin devamı okunduğunda, emredilen şeyin mahiyeti anlaşılacaktır: "Fakat, iyilik ve kötülük bilme ağacından yemeyeceksin; çünkü ondan yediğin günde mutlaka ölürsün!"

Eski Ahit'in ilk ayetlerinde ilk kez geçen TSaVa / 𐤀𐤓𐤕 kökü, yukarıdaki izaha göre, olumsuz olan bir şeyi emretmek için kullanılmaktadır. Yani burada yapılması emredilen şey, her canının istediği ağaçtan Adam'ın yemesi değil, iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yememesidir. Kur'an'da, 6.En'âm suresinin 151-153. ayetlerinde de, VSY/ وصی kökünün benzer bir şekilde, yasaklar emredilirken kullanıldığı görülmektedir. İkinci bölümde 6.En'âm suresinin bu ayetleri açıklanırken bu konuya değinilecektir.

Aynı olayın Kur'an'daki anlatımında "emretti" ifadesi yoktur. Sadece "Adem'e dedik" kısmı vardır. Serbest bırakılanlar, oradaki bütün ağaçlardır, bunlardan sadece bir tanesi istisna edilmiştir. Bu istisna edilen ağaç, 2.Bakara suresinin 35. ayetindeki anlatımda tanımlanmazken, 20.Tâhâ suresinin 120. ayetinde "ebedî hayat ağacı" olarak tanımlanır. Muhammed Esed'e göre bu yasak ağaç; "Yaratıcı'nın, insanın arzu ve eylemleri için koyduğu sınırları, yani insanın Allah-vergisi kendi tabiatını zorlayıp bozmadan aşamayacağı sınırları simgeleyen bir temsilden ibarettir."¹²⁵

Görüldüğü üzere, TSaVa / 𐤀𐤓𐤕 kökü, Eski Ahit'teki bu ilk kullanımında "emretti" anlamına gelmektedir.

Yetmişler çevirisi, kaynak metne sadık olduğu için, TSaVa / 𐤀𐤓𐤕 kökünün kök anlamını yansıtmaya büyük bir özen göstermektedir. O, kök anlamını, genel olarak incelenecek örneklerde görüleceği üzere, Yunanca iki eylemle karşılamaya çalışmaktadır. Bunlar;

1. εντελλομαι: "Entelleomai"
2. συνταξο: "Suntakso"

¹²⁵ Bu bilgiler ve konu hakkında daha geniş açıklamalar için bkz. Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, s.12 (27. dipnot) ve s.642 (106. dipnot.)

Bu iki fiil de Eski Ahit metinlerinin çevirisinde “Emretmek” anlamında kullanılmaktadır.¹²⁶

16. ayetin Yetmişler Çevirisi’ndeki çevirisi aşağıya alınmıştır.¹²⁷ Bu çeviride TSaVa / 𐤀𐤍𐤔 kökünün karşılığı olarak kullanılan kelime; “emretmek” anlamındaki “ενετειλατο”dir.

¹⁶ και ενετειλατο κυριος ο θεος τω αδαμ λεγων απο παντος ξ
υλου του εν τω παραδεισω βρωσει φαγη

Latince Vulgate çevirisi ise, Praecîpîo eylemi ile TSaVa / 𐤀𐤍𐤔 kökünün “Emretmek” anlamını karşılamıştır.¹²⁸ Tekvin 2:16. ayetin çevirisi şöyledir: “*praecipitque ei dicens ex omni ligno paradisi comede*”.¹²⁹ İngilizce çevirilerde de zaten çoğunlukla “emretti” anlamındaki “commanded” kelimesi kullanılmıştır. İnternet ortamında “www.blueletterbible.org” adresiyle yayında olan sitede yer alan Eski Ahit çevirilerinde bu durumu gözlemlemek mümkündür.¹³⁰

¹²⁶ Danışmanım’la birlikte, tezde incelenen ayetlerin Yunanca çevirilerini inceleyerek bu sonuca ulaştık. Kendilerine; Yetmişler ve Vulgate çevirilerini inceleyip TSaVa / 𐤀𐤍𐤔 kökünün Yunanca ve Latince karşılıklarını ve bu karşılıkların anlamlarını belirlemesinden dolayı teşekkür ederim.

¹²⁷ Bu ayetin ve devam edecek sayfalardaki diğer ayetlerin Yetmişler Çevirisi’ndeki karşılıkları için, internet üzerinde yayında olan “<http://spindleworks.com/septuagint>” ve “<http://www.bible.crosswalk.com/Lexicons/Greek>” adresli sitelerden yararlanılmıştır.

¹²⁸ Praecîpîo kelimesinin İngilizce karşılığı; “emretmek” demek olan “charge” ve “command” kelimeleridir. Bu konuda bkz. *Cassell’s Latin Dictionary, Latin-English English-Latin*, London, 1952, s.430.

¹²⁹ Bu çeviri için bkz. . Jerome’s Latin Vulgate 405 A.D. Info.

¹³⁰ “...Lord God commanded ...” çevirisi için bkz. New King James Version © 1982 Thomas Nelson, New American Standard Bible © 1995 Lockman Foundation, Revised Standard Version © 1947, 1952, Noah Webster Version 1833 Info, American Standard Version 1901 Info, Hebrew Names Version 2000 Info; “...LORD God gave him ...” çevirisi için bkz. New Living Translation © 1996 Tyndale Charitable Trust; “...Jehovah Elohim commanded ...” çevirisi için bkz. J.N.Darby Translation 1890 Info; “...Jehovah God layeth a charge ...” çevirisi için bkz. Robert Young Literal Translation 1862, 1887, 1898 Info.

1.3.3.a.bb. Tekvin 3:11. Ayet

יֵאָמֵר--מִי הִגִּיד לְךָ, כִּי עִיר ׀ אָתָּה; הֲמֹן-הָעֵץ, אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לִבְלֹתִי אֶכְלֶה--אֶכְלֶה.

“Ve Rab; Çıplak olduğunu sana kim bildirdi? Ondan yeme, diye sana emrettiğim ağaçtan yedin mi?, diye sordu.”

Eski Ahit'in ikinci babında, TSaVa / זָרַח kökünün geçtiği 16. ayetin devamında Adam'ın cennetteki maceraları anlatılmaya devam edilir. 18. ayetten itibaren Adam'ın yalnız olmasının iyi olmadığı gerekçesiyle Allah'ın ona yardımcı yaratmak istediği, bu amaçla her türlü kır hayvanı ve göklerdeki kuşları yarattığı, bunlara isim koyması için Adam'a getirdiği ve Adam'ın onların adını ne koyduysa o canlının adının o olduğu ancak bu yeni yaratılanların hiç birinin Adam'a yardımcı olacak nitelikte olmadığı için Rab Allah'ın Adam'ın üzerine derin bir uyku getirdiği ve uyuyan Adam'ın kaburga kemiklerinden birini alıp etrafını etle kapadığı, böylece yeni bir canlı (kadın) yarattığı anlatılır.

Kur'an'da aynı olayın anlatımı sırasında, kara ve havada yaşayan canlıların yaratılış gerekçeleri, Adem'in yalnızlığını giderecek birini bulma arayışına bağlanmaz, sadece; Adem'e bütün isimlerin öğretildiği sonra isimlerini Adem'in öğrendiği şeylerin meleklerin önüne konduğu, onlara; "haydi bunların isimlerini bana söyleyin bakalım" dediği, meleklerin ise Allah'a "Sen kudret ve egemenlikte kusursuz ve eksiksizsin! Senin bize bildirdiğin dışında bizim bir bilgimiz yoktur. Doğrusu yalnız Sensin her şeyi bilen, gerçek hikmet Sahibi" cevabını vererek kendi kapasitelerinin buna müsait olmadığını bildirdikleri, bunun üzerine Adem'in onlara, Allah'ın söylemesiyle, kendilerinin bilemediği isimleri bildirdiği, meleklerle Adem arasında böyle bir kıyaslamaya giden Allah'ın bu olayın ardından "Size, göklerin ve yerin gizli gerçekliğini, açıkladıklarınızın ve gizlediklerinizin tümünü yalnız Ben bilirim, dememiş miydim?" dediği anlatılır. Meleklerin, kendilerinden daha bilgili ve

yetenekli bir yeni yaratık olan Adem'i, bu üstünlüklerinden dolayı selamlamaları¹³¹ bu sırada İblis'in bunu reddetmesi ve böylece gerçeğe karşı çıkan birisi olduğu da Kur'an'daki anlatımda¹³² öne çıkan ayrıntılardır.

Eski Ahit'teki anlatıma göre, yaratılan kadın'a "insan"dan parça alınıp da yaratılmasından dolayı "Nisa" ismini koyan da yine Adam'dır. Tekvin kitabının 2. babı, Adam'ın da karısının da çıplak oldukları ama bundan utanç duymadıkları söylemiyle biter ve 3. bab, yılanın en hilekar kır hayvanı olduğu yargısıyla başlar. Devam eden ayetlerde, yılanın önce kadını, sonra da Adam'ı aldattığı, her ikisinin de yılanın kandırmasıyla yasaklanan ağaçtan tattıkları, böylece gözlerinin açıldığı ve çıplak olduklarını bildikleri ve bu durumlarından utanıp kendilerine incir ağaçlarından önlükler yaptıkları, günün serinliğine kadar bu şekilde kaldıkları, günün serinliğinde bahçede gezmekte olan Rab Allah'ın sesini işittikleri, kendilerini görmemesi için Rab Allah'tan, bahçedeki ağaçların arasına gizlendikleri, ve Rab Allah'ın Adam'a, "Nerdesin?" demesiyle birlikte konuşmaya başladıkları hikaye edilir.¹³³ Adam, "Nerdesin?" sorusuna, "Senin sesini bahçede işittim ve korktum, çünkü ben çıplaktım ve gizlendim" cevabıyla birlikte Rab Allah Adam'ın yasakladığı ağaçtan yediğini anlar ve şöyle sorar: "Ondan yeme diye sana *emrettiğim* (אָמַרְתִּי) ağaçtan yedin mi?" Eski Ahit'te TSaVa / אָמַרְתִּי kökünün ikinci kez geçtiği ayet işte bu 11. ayettir ve kök yine, olumsuz bir emri kastetmek üzere "emretmek" anlamında kullanılmıştır.¹³⁴

¹³¹ Buradaki SeCDe/ سَجْدَة lafzının "selamlamak" anlamında olduğu konusunda bkz. Emrullah İşler, "Secde" Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu, *İslâmiyât*, I, (3), 1998, s.105-116.

¹³² İlgili ayetler için bkz. 2.Bakara, 31-34.

¹³³ Tekvin, 3:1-8.

¹³⁴ Ayetin yukarıdaki ilk ayet incelenirken isimleri zikredilen İngilizce çevirilerinde, אָמַרְתִּי kelimesine "emretmek" anlamındaki "commanded" kelimesi kullanılmaktadır. Vulgate çevirisi ise "cui dixit quis enim indicavit tibi quod nudus esses nisi quod ex ligno de quo tibi praeceperam ne comederes comedisti" şeklindedir. Bu çeviri için bkz. Jerome's Latin Vulgate 405 A.D. Info.

Anlatılan hadisenin Kur'an'daki versiyonunda bu denli detaya inilmeden, İblis'in önce Adem'in eşini, dolayısıyla da Adem'i aldattığı, çiftin bu hatalarının faturasını pahalıya ödedikleri, cennetten kovuldukları haber verilir.¹³⁵

Adam bu soru üzerine paniklemiş bir haldedir ve bu durumda kalan her insanın ilk yapacağı şeyi yaparak suçu kadına atar: "Yanıma verdiğin kadın o ağaçtan bana verdi ve yedim."¹³⁶ Bundan sonra Allah'ın kadına dönüp "bu yaptığın nedir?" diye sorduğu, kadının da kendisini yılanın aldattığını söylemesi üzerine Rab Allah'ın önce yılanı sonra kadını, en son olarak da Adam'ı çeşitli şekillerde cezalandırdığı anlatılır.¹³⁷

Cennette Allah'ın emrine (TaVSİYe) uymamak, insan nesli için sonucu ağır bir itaatsizlik olmuştur. Dolayısıyla Eski Ahit versiyonuyla TSaVa / 717, Kur'an versiyonuyla VaSSâ/ وَصَى kökünün, ne denli ciddi bir emir ve gereği yerine getirilmediğinde ne denli ağır yaptırımları olduğu ortadadır.

Ayetin Yetmişler Çevirisi, yine; "emretmek" anlamındaki "ενετειλαμην" (=Emrettiğim) kelimesiyle yapılmıştır. Aşağıya ayetin çevirisi alınmıştır:

¹¹ και ειπεν αυτω τις ανηγγειλεν σοι οτι γυμνος ει
μη απο του ξυλου ου ενετειλαμην σοι τουτου μον
ου μη φαγειν απ' αυτου εφαγες

Vulgate çevirisinde kullanılan kelime de yine bir önceki ayette olduğu gibi "emrettiğim" anlamındaki; "*praeceperam*" kelimesiyle yapılmıştır: "*cui dixit quis enim indicavit tibi quod nudus esses nisi quod ex ligno de quo tibi praeceperam ne comederes comedisti*".

¹³⁵ 2.Bakara, 36.

¹³⁶ Tekvin, 3:9-12.

¹³⁷ Bu anlatımlar için bkz. Tekvin, 3:13-21.

Ayetteki, צִוִּיתִיךָ kelimesi İngilizce çevirilerde, “emretmek” anlamındaki “commanded” kelimesiyle karşılanmaktadır.¹³⁸

1.3.3.a.cc. Tekvin 3:17. Ayet

יָד וּלְאָדָם אָמַר, כִּי-שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ, וְתָאֵכַל מִן-הָעֵץ, אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר
לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ--אֲרוּרָה הָאֲדָמָה, בְּעִבּוּרְךָ, בְּעֵצָבוֹן תֹּאכְלֶנָּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ.

“Ve Adama dedi: Karının sözünü dinlediğin ve: Ondan yemiyeceksin, diye sana emrettiğim ağaçtan yediğin için, toprak senin yüzünden lanetli oldu; yaşamın boyunca emek vermeden yiyecek bulamayacaksın;”

TSaVa / צִוִּיתִיךָ kökünün, Eski Ahit'in Tekvin kitabının üçüncü babındaki üçüncü ve son kullanılışı 17. ayettedir ve bu ayette de kendisine yasaklanan ağacın meyvesini yemesinden dolayı cezalandırılan Adam konu edinilmektedir. Önce yılan, kadını aldattığı için karnının üstünde yürüme cezasına çarptırılmıştır. Ardından kadının zahmeti ve gebeliği ziyadesiyle çoğaltılmış, ağrı ile çocuk doğurma, kocasına karşı arzulu olma ve kocasının da ona hakim olması ile cezalandırılmıştır. Üçüncü olarak ceza verme sırası Adam'a gelmiş, işlediği bu günahattan dolayı toprak lanetli kılınmış, insanın topraktan beslenmesine karar verilmiştir.¹³⁹

TSaVa / צִוִּיתִיךָ kökü, Allah'ın, Adam'ı cezalandırırken söylediği ifadede kullanılmaktadır. 11. ayette geçen türevle, 17. ayette geçen türev aynıdır: "Karının sözünü dinlediğin, ve: Ondan yemeyeceksin, diye sana emrettiğim ağaçtan yediğin için, toprak senin yüzünden lanetli oldu; ömrünün bütün günlerinde zahmetle ondan yiyeceksin; toprağa dönünceye kadar alınının teriyle ekmek yiyeceksin; çünkü ondan alındın; çünkü topraksın ve toprağa döneceksin."

¹³⁸ "...commanded ..." çevirisi için bkz. New King James Version; Thomas Nelson Version; New American Standard Bible; Lockman Foundation; Revised Standard Version, Noah Webster Version; American Standard Version; Hebrew Names Version; New Living Translation; Tyndale CharitableTrust; J.N.Darby Translation. Robert Young Literal Translation.

¹³⁹ Tekvin 3:14-17.

Buraya kadar incelenen örnek ayetlerin üçünde de TSaVa / ٧١٧ kökü, olumsuz bir emir kastedilerek kullanılmaktadır. Bir başka ifadeyle emre konu olan şey, bir "yasak"tır. Bu durumun benzerine, Kur'an'da 6.En'âm suresinin 144. ayetinde rastlanmaktadır. Bu ayette de emre konu olan şey "yasak"tır. İlgili ayette; cahiliye dönemi inançları sorgulanır ve bu inanca göre; sekiz çift hayvan, yani; dişisi ve erkeğiyle birer tane olmak üzere dört türlü hayvanın tüketimi insana yasaktır. Bu hayvanlar; koyun, keçi, deve ve sığırdır.

Erkeğiyle, dişisiyle, tüketilmesi yasak olduğu savunulan bu hayvanları tüketmenin hiç bir dini engeli yoktur, yani bunlar "helal" hayvanlardır. İlgili ayette, helal olan bir şeyi haram kılmaya kalkışanların bu tutumu öyle tepkiyle karşılanır ki, bu inancın batıl olduğunu muhataplara idrak ettirebilecek sorular arka arkaya sıralanır: "[Onlara] sor: O'nun yasakladığı, iki erkek mi, yoksa iki dişi mi, yahut iki dişinin rahminde taşıdıkları mı? Bu konuda ne biliyorsanız bana söyleyin, eğer söylediğinizde haklı iseniz! (...) [Kendilerine] sor: O neyi yasakladı? İki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi, yahut iki dişinin rahminde taşıdığını mı? Yoksa Allah (bütün) bunları size *emrederken* (VaSSâKuM/ وَصَّيْكُمْ) siz şahit miydiniz? Hiçbir [gerçek] bilgiye dayanmadan kendi uydurduğu yalanları Allah'a isnat eden, böylece insanları saptırandan daha zalim kim olabilir? Unutmayın ki Allah; [böyle] zalim bir halka doğru yolu göstermez."¹⁴⁰

Ayette söylenmek istenen aslında, "Allah bütün bunların size yasak olduğunu emrederken"dir, ya da daha kısa bir ifadeyle, "Allah bütün bunları size yasaklarken" de denilebilir. Eski Ahit'te geçen bir ifade şeklinin benzerinin Kur'an'da da geçiyor olması, bu kutsal metinlerin her ikisinin de benzer dil özellikleriyle ve aynı kaynaktan geldiği konusunda güzel bir örnek oluşturmaktadırlar. Kısacası, emrin konusunun, herhangi bir yasak olması durumunda, TSaVa / ٧١٧ yahut VaSSâ/ وَصَّى köklerinin kullanılması Eski Ahit'te ve Kur'an'da karşılaşılabilen bir durumdur. Burada benzerlikten dolayı değinilen 6.En'âm suresinin 144. ayetinin detaylı incelemesi ikinci bölümde yapılacaktır.

¹⁴⁰ 6.En'âm, 143-144.

Bu ayetin de Yetmişler çevirisine bakıldığında “ ׀׀׀׀׀׀׀ / (=emrettiğim)” kısmının; “emretmek” köklü “ενετειλαμην” kelimesiyle yapıldığı görülmektedir. Aşağıya ayetin tamamının çevirisi alınmış ve ilgili kelimenin altı çizilmiştir.

17τω δε αδαμ ειπεν οτι ηκουσας της φωνης της γυναικος σου και εφαγες απο του ξυλου ου ενετειλαμην σοι τουτου μονου μη φαγειν απ' αυτου επικαταρατος η γη εν τοις εργοις σου εν λυπαις φαγη αυτην πασας τας ημερας της ζωης σου

Vulgate çevirisinde ise ilgili kök için “emretmek” köklü “*praeceperam*” kelimesi kullanılmaktadır: “*ad Adam vero dixit quia audisti vocem uxoris tuae et comedisti de ligno ex quo praeceperam tibi ne comederes maledicta terra in opere tuo in laboribus comedes eam cunctis diebus vitae tuae*”

Ayette geçen ׀׀׀׀׀׀׀ kelimesinin, çeşitli tarihlere yapılan İngilizce çevirilerinde çoğunlukla “... I commanded you ... / sana emrettiğim” kelimesiyle çeviri yapılmıştır.¹⁴¹

1.3.3.a.dd. Tekvin 6:22. Ayet

כב ויעש, ב'ח: ככ ל אשר צנה א'תו, אל הים--כן עשה.

“*Ve Nuh Allah'ın kendisine emrettiği her şeyi yerine getirdi.*”

¹⁴¹ Tekvin 3:17. ayette geçen TsaVa köklü (׀׀׀׀׀׀׀) kelimesinin karşılığı olarak “... I commanded you...” ifadelerini kullanan çeviriler için bkz. New King James Version; Thomas Nelson, New American Standard Bible; Lockman Foundation, Revised Standard Version; Noah Webster Version; J.N. Darby Translation; American Standard Version; Hebrew Names Version; “... I have charged...” çevirisi için bkz. Robert Young Literal Translation; “... I have placed ...” çevirisi için bkz. New Living Translation; Tyndale Charitable Trust.

Tekvin kitabının 6. babında Nuh Peygamber'in kıssası anlatılmaya başlanır. Babın ilk ayetlerinden itibaren sonuna kadar, Allah'ın helak kararı vermesi, bunun gerekçeleri, Nuh'un ve soyunun tufandan kurtulacakları, bunun için Nuh'un bir gemi yapması gerektiği, ağacın cinsi, geminin uzunluğu, genişliği ve yüksekliği olarak ifade edilebilecek boyutları, kat sayısı, kapısının nerede olacağı, ışık deliğinin nereye konacağı, içine kimlerin bineceği anlatılır. 22. ayete gelindiğinde ise "Ve Nuh, Allah'ın kendisine *emrettiği* her şeye göre yaptı; öyle yaptı" denilerek, Nuh Peygamber'in durumuna değinilir. TSaVa köklü kelime / 713 bu ayette geçmektedir ve Allah'ın Nuh Peygamber'e söylediği her şeyin "kesin emir"ler olduğu ve mutlaka aynen yapılması gerektiği, nitekim bu emirlerin muhatabının da söylenenleri harfiyen yaptığı ifade edilmektedir.

Yukarıda incelenen 3 ayetten farklı olarak burada emre konu olan şeyler yasaklar değildir. Nuh Peygamber'e gemi yapımıyla ilgili olarak vahyedilenlerdir. Olayın muhatabı Nuh Peygamberdir ve gemi yapılması olayı, o gemiye binip kurtulacaklar ya da binemeyip helak olacaklar açısından düşünüldüğünde son derece ciddiyet gerektiren türdendir. Emredilen şeklin dışına çıkmaya teşebbüs etmek, gemiyi ve içindekileri tehlikeye atmak demektir ve bu ayrıntı, Nuh Peygamber tarafından gayet iyi bilinmektedir. Bu bakımdan Nuh Peygamber, kendisine emredilen şeyleri aynen yapmıştır.

Olayın Kur'an'daki anlatımında "Bizim gözetimimizde ve vahyettiğimiz biçimde gemiyi inşa et (...)"¹⁴² denilmekte, Eski Ahit'tekine benzer bir ifade geçmemektedir. Her ne kadar Nuh Peygamber'in gemi inşasını bitirdiği ve bunu kendisine *emredildiği* şekilde yaptığı söylenmese de, olayın devamı anlatılmakta, gemiye binme ânı ve sonrasına ayetlerde yer verilmektedir.

TSaVa köklü kelime (713), Tekvin kitabının 6. babındaki bu ayette mâzi zamanlı ve yalın haldedir.

Aşağıya orijinal metni alınan Yetmişler Çevirisi'nde "emretmek" karşılığında uygun olarak, bu anlamdaki "ενετειλατο" kelimesi geçerken; Vulgate çevirisinde

de önceki ayetlerle aynılık görülmektedir. Orada da “emretmek” ifadesinin karşılığı olarak “*praeceperat*” kelimesi kullanılmaktadır: (fecit ergo Noe omnia quae *praeceperat* illi Deus)

²² και εποιησεν νοε παντα οσα ενετειλατο αυτω κυριος ο θεος
σ ουτως εποιησεν

Eski Ahit’in değişik tarihlerde İngilizce’ye yapılan çevirilerinde de ilgili türeve “emretmek / commanded” karşılığı verilmiştir.¹⁴³

1.3.3.a.ee. Tekvin 7:5. Ayet

ה וַיַּעַשׂ, נִתְּ, כִּכ לְאֲשֶׁר-צִוָּהוּ, יְהוָה.

“Ve Nuh, Rabbin bütün emirlerini yerine getirdi.”

Ayetteki “emrettiğine göre/ צִוָּהוּ” ifadesi Yetmişler çevirisinde de yine “emretmek/ ενετειλατο” kelimesiyle karşılanmaktadır. Aşağıya ayetin çevirisinin tamamı alınmıştır.

⁵ και εποιησεν νοε παντα οσα ενετειλατο αυτω κυριος ο θεος

¹⁴² 11.Hûd, 37.

¹⁴³ “... God had commanded him...” karşılığı veren çeviriler için bkz. New Living Translation © 1996 Tyndale Charitable Trust, New King James Version; Thomas Nelson, New American Standard Bible; Lockman Foundation, Revised Standard Version; Noah Webster Version, J.N. Darby Translation; Robert Young Literal Translation; “... God commanded him...” karşılığı veren çeviriler için bkz. American Standard Version; Hebrew Names Version.

Tekvin kitabının 7. babının 5. ayetindeki ifadenin aynısı 9. ve 16. ayette de geçmektedir. Dolayısıyla aşağıya bu ayetler arka arkaya alınacak ve incelenecektir.

1.3.3.a.ff. Tekvin 7:9. Ayet

ט שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל-נֹחַ, אֶל-הַתֵּבָה--זָכָר וּנְקֵבָה: כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים, אֶת-נֹחַ.

(8-9)“Allah’ın Nuha emrettiği gibi temiz ve kirli sayılan her türlü hayvan, kuş ve sürüngenden erkek ve dişi olmak üzere birer çift Nuh’a gelip gemiye bindiler.”

Bu ayetin Yetmişler Çevirisi’nde de emretmek anlamındaki ενετειλατο kelimesi kullanılmaktadır. Aşağıda ayetin tamamının Yunanca çevirisi sunulmaktadır.

⁹δου δυο εισηλθον προς νοε εις την κιβωτον αρσεν και θη
λυ καθα ενετειλατο αυτω ο θεος

1.3.3.a.gg. Tekvin 7:16. Ayet

טז וַהֲבֵאִים, זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בְּשָׂר בָּאוּ, כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים; וַיִּסְגֹּר יְהוָה,
בַּעֲדוֹ.

“Gemiye giren hayvanlar, Allah’ın Nuh’a emrettiği gibi erkek ve dişiydi ve Rab Nuh’un ardından kapıyı kapadı.”

Birbirine benzeyen ayetlerin üçüncüsü de 16. ayettir. Yunanca çeviride de yine aynı kök kelime (ενετειλατο) kullanılmaktadır.

¹⁶ και τα εισπορευομενα αρσεν και θηλυ απο πασησ σαρκ
 οσ εισηλθεν καθα ενετειλατο ο θεοσ τω νωε και εκλεισεν
 κυριοσ ο θεοσ εξωθεν αυτου την κιβωτον

Tekvin kitabının 7. babının 5., 9. ve 16. ayetinde Nuh'un, Allah'ın kendisine *emrettiğine* göre her şeyi yaptığı bildirilmektedir. 7:9 ve 7:16. ayetlerde geçen kelimeler, TSaVa / הִצַּו kökünün mâzî zamanlı ve yalın haldeki şekilleridir (הִצַּו). 7:5'te ise üçüncü tekil eki almış, mâzî zamanlı TsaVaHu / הִצַּו kelimesi geçmektedir. Her üç türev de "emretmek" anlamında kullanılmıştır.¹⁴⁴ Bu ayetlerde, Nuh'un, kavmiyle diyalogunun, gemi ile ilgili olarak bütün yaptıklarının, tufan ve sonrasındaki davranışlarının hepsinin, Allah'ın kontrolünde, gözetiminde ve onun direktifiyle olduğunun vurgusu yapılmaktadır.

1.3.3.a.hh. Tekvin 12:20. Ayet

כּ וַיִּצְוּ עָלָיו פַּרְעֹה, אֲנָשִׁים; וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ אֶת-אִשְׁתּוֹ, וְאֶת-כָּל-אֲשֵׁר-לוֹ.

“Ve İbrahim’le ilgili olarak Firavun adamlarına emretti; böylece onu, ve karısını sahip oldukları şeylerle birlikte gönderdiler.”

TSaVa / הִצַּו kökünün "emretmek" anlamında kullanımıyla ilgili olarak Eski Ahit'teki bir başka örnek, Tekvin kitabının 12. babının son ayetinde, muzârî zamanlı olarak geçen VeYTSa / וַיִּצַּו kelimesidir. Tekvin kitabının 11. babında, 29. ayetinden itibaren İbrahim Peygamber'in (Abram) kıssası anlatılmaya başlanır. 12.

¹⁴⁴ Ayetlerin İngilizce çevirilerinde de “emretmek / commanded” karşılığının kullanıldığı görülmektedir. “God had commanded Noah...” şeklindeki çevirilere örnek olarak bkz. New American Standard Bible; Lockman Foundation, Robert Young Literal Translation; Hebrew Names Version; New King James Version; Thomas Nelson.

bab, tamamen İbrahim Peygamber'in başından geçenlerin hikayesiyle doludur. İçinde TSaVa / 713 köklü kelimenin geçtiği 20. ayete gelinceye kadar, İbrahim Peygamber'in Mısır'a, karısı Sara ile gidişi, Mısırlıların, karısını elinden almak için kendisini öldürebilecekleri düşüncesiyle karısına, kendisinin kız kardeşi olduğunu söylemesi şeklinde tembihi, güzel bir kadın olan Sara'nın, Mısır'a girmesiyle birlikte Firavunun adamlarının Sara'yı Firavuna methedişleri ve nihayet Sara'nın, İbrahim'in kız kardeşi olduğunu söylemesi üzerine saraya alınması ve İbrahim'e de çeşitli hediyeler verilip misafir edilmesi anlatılır.

Ancak bütün bu olanlara Rabb'in müdahale ettiği ve Firavunun sarayını, İbrahim'in karısını alıkoymasından dolayı kuvvetlice sarstığı, Firavun'un bu sarsıntıdan sonra İbrahim'i çağırıp olayı anlamaya çalıştığı ve gerçeği öğrenince Sara'yı serbest bıraktığı da 12. bapta haber verilir. Burada, asıl suçun, "benim kız kardeşim olduğunu söyle" diye Sara'ya tembihte bulunan ve karısının bu yanlış beyanı üzerine alıkonmasına sebep olan İbrahim'e ait olduğu söylenmek istenmektedir. Zira Firavun, gerçeği öğrendiğinde, adamlarına emir vermiş ve İbrahim, karısı ve onlara verilen her şeyin serbest kalmasını sağlamıştır.

TSaVa / 713 köklü VeYTSa / 1371 kelimesi, Firavun'un, adamlarına emretmesini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu ayetle birlikte fâil değişmiştir. Bundan önce incelenen ayetlerde hep fâil Allah iken, bu ayetle birlikte bir insan, bir hükümdar fâil olmuş ve onun yönetimi altındakilere emretmesi kastedilmiştir.

Görüldüğü üzere burada da TSaVa / 713 köklü bir türev (1371), "emretmek" anlamıyla geçmektedir. Ayetin Yetmişler Çevirisi'nde kullanılan kelime; "emretmek" anlamındaki "ενετειλατο" kelimesidir.

²⁰ και ενετειλατο φαραω ανδρασιν περι αβραμ συμπροπεμψαι αυτον και την γυναικα αυτου και παντα οσα ην αυτω και λωτ μετ' αυτου

Vulgate çevirisi de yine “emretmek” anlamındaki *praecepitque* kelimesiyle yapılmıştır: “*praecepitque* Pharao super Abram viris et deduxerunt eum et uxorem illius et omnia quae habebat”.¹⁴⁵

İngilizce’ye yapılan çevirilerde de ilgili türev için “emretmek” anlamındaki “commanded” karşılığı çoğunlukla kullanılmıştır.¹⁴⁶

1.3.3.a.ii. Tekvin 21:4. Ayet

ד וַיִּמְלֵךְ אֱבְרָהָם אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ, בֶּן-שֶׁמֶן נְתַיִמִים, כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים.

“*Ve İbrahim Allah’ın kendisine emrettiği gibi, oğlu İshak’ı sekiz günlükken sünnet etti.*”

Tekvin kitabının 21. babı, doğurganlık yaşını geçmiş ve kısır olmasına rağmen Sara’nın doğurduğu İshak’ın anlatımıyla başlar. İshak ismini, babası İbrahim Peygamber’in verdiği¹⁴⁷ ve yine İbrahim Peygamber’in, Allah’ın kendisine *emretmiş* olduğu üzere, oğlu İshak’ı sekiz günlükken sünnet ettirdiğini bildirerek devam eder. TSaVa / צִוָּה kökünün yalın haliyle kullanımı (צִוָּה) bu 4. ayettedir. Fâili Allah olan

¹⁴⁵ Bu çeviri için bkz. Joreme’s Latin Vulgate.

¹⁴⁶ Örnek olarak “... commanded his men...” çevirisi için bkz. New King James Version; Thomas Nelson, New American Standard Bible; Lockman Foundation, Noah Webster Version; “... charge ...” karşılığıyla yapılan çeviriler için bkz. Robert Young Literal Translation; Ameerican Standard Version; Hebrew Names Version

¹⁴⁷ Bu inceleme sırasında, aynı hadisenin Kur’an’daki anlatımı da gözden geçirilirken “İshak” isminin yazılışı ve türeyişiyle ilgili detay dikkat çekmiştir. Tekvin kitabının 18:9-15. ayetlerinde; İshak’ın müjdelenmesi sırasında Sara’nın güldüğü, gelenlerin neden güldüğünü sormaları üzerine utandığı ve güldüğünü inkar ettiği ve bu yüzden çocuğa ‘gülmek’ demek olan “TSoHaQ/ צהק” köklü “İshak” isminin verildiği söylenmektedir. Sara’nın gülmesi detayı Kur’an’da da (11.Hûd, 71) anlatılır. Gülmek fiili (DaHiKe/ ضحك) İbranice’den Arapçaya aynen, özellikle de son harfi (Kef/ ك) itibariyle, harf değişikliğine uğramadan geçmiştir. Bu kökten türediği söylenen İshak’ın (إسحق) son harfi, gülmek fiilinin son harfiyle aynı değildir. Gülmek (TSoHaQ/ צהק -DaHiKe/ ضحك) ‘Kêf/ ك’ harfiyle yazılırken, İshak, hem İbranice hem de Arapçada ‘Qaf/ ق’ harfiyle yazılmaktadır. Karşılaşılan bu durum, dikkat çekici bulunmuş ve okuyucuyla paylaşılmak istenmiştir.

"TSaVa / הָצַו " kelimesinin, bu ayet için "emretmek"ten başka anlamının olmadığı ortadadır.

Kaynak metne sadık olan Yetmişler Çevirisi'nde de "emretmek" anlamının korunduğu görülmektedir. Ayette geçen "TSaVa / הָצַו " kelimesine karşılık olarak Yunanca "ΕΝΕΤΕΙΛΑΤΟ" kelimesi kullanılmıştır:

⁴ περιετεμεν δε αβρααμ τον ισαακ τη ογδοη ημερα καθα εν
ετειλατο αυτω ο θεος

Vulgate çevirisinde ise; Praecipio köklü "praeceperat" kelimesinin "TSaVa / הָצַו " kelimesine karşılık olarak kullanılmıştır: "et circumcidit eum octavo die sicut *praeceperat* ei Deus".¹⁴⁸

İngilizce çevirilerin hemen hepsinde de kullanılan karşılık; "emretti" anlamındaki "commanded" kelimesidir.¹⁴⁹

1.3.3.a.jj. Tekvin 27:8. Ayet

ח ועתה בני, שמע בקולי--לאֲשֶׁר אָנִי, מְצַוֶּה אֹתְךָ.

"*Ve şimdi, oğlum, sana söyleyeceğim emirlerimi iyi dinle.*"

Tekvin kitabının 27. babı, yaşlanan ve gözleri görmez hale gelen İshak'ın, kendinden sonra yerine hangi oğlunu vekil bırakacağını belirleyecek olan formülünü

¹⁴⁸ Vulgate çevirisi için bkz. Jerome's Latin Vulgate.

¹⁴⁹ "... God had commanded..." karşılığı için bkz. New Living Translation; Tyndale Charitable Trust, New King James Version; Thomas Nelson, New American Standard Bible; Lockman Foundation, Revised Standard Version; Noah Webster Version; Robert Young Literal Translation; J.N.Darby Translation, American Standard Version; Hebrew Names Version.

açıklamasıyla başlar. Buna göre büyük oğul Esav, babasının sevdiği hayvanları avlanacak, yine babasının istediği şekilde onları pişirip babasına sunacak ve böylece babası onu mübarek kılacak, dolayısıyla da Esav, diğer kardeşlerinin içinde lider olacaktır.

Ancak, İshak'ın karısı Rebeka bu aşamada devreye girer ve küçük oğul Yakub'la baba İshak'a bir düzmece tertipleyerek veliahdın Yakub olmasını sağlarlar. TSaVa / 713 köklü türev, İshak'ın, büyük oğul Esav'la konuşması sırasında geçen diyalogda kullanılır. Baba İshak şöyle der: "Ve şimdi, oğlum, sana *emrettiğime* göre sözümü dinle / 713 א 713, 713." ¹⁵⁰

Bu cümlede de fâil babadır ve emredilenler, hükümdarlığın devri için önem arz etmektedir. Bu bakımdan dikkatle dinlenmeli ve titizlikle yerine getirilmelidir. TSaVa köklü türev (713) yine sıradan bir emirden farklı, daha ciddi, daha önemli bir durumda kullanılmaktadır. Kelimenin Yunanca'ya çevirisinde "emretmek" anlamı "εντελλομαι" kelimesinin, İngilizce çevirilerde ise "emretmek / command" kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. ¹⁵¹

⁸ οὐν οὐν υἱε ακουσον μου καθα εγω σοι εντελλομαι

Burada, Eski Ahit'te, TSaVa / 713 köklü kelimelerin "vasiyet etmek" anlamına geldiği 17 ayetin incelemesi yapılacaktır. Aşağıda, Eski Ahit'teki diziliş sırasına uygun olarak ayetler sıra ile ele alınacaktır.

¹⁵⁰ Tekvin, 27:8.

¹⁵¹ "I tell you..." çevirisi için bkz. New Living Translation; Tyndale Charitable Trust; "I command you..." çevirisi için bkz. New King James Version; Thomas Nelson, New American Standard Bible; Lockman Foundation, Revised Standard Version; Noah Webster Version; Robert Young Literal Translation; J.N. Darby Translation; American Standard Version; Hebrew Names Version.

1.3.3.a.kk. Tekvin 18:19. Ayet

יט כי ידעתי, למען אשר יצנה את-בניו ואת-ביתו אחריו, ושמרו דרך יהוה,
לעשות צדקה ומשפט--למען, הביא יהוה על-אברהם, את אשר-דבר, עליו.

"İbrahim'i, doğru ve adil olanı yaparak yolumda yürümeyi oğullarına ve soyuna emretsin diye seçtim. Öyle ki; O'na verdiğim sözü yerine getireyim."

TSaVa / צנה köklü kelimelerin Eski Ahit'te "emretmek" anlamında kullanıldığı bir başka ayet de budur. Tekvin kitabının 18. babında İbrahim Peygamber'le ilgili anlatıma devam edilmektedir. ve Lut kavmini helak etmek üzere görevlendirilen meleklerin, önce İbrahim Peygamber'e uğrayarak ona bir erkek evlat müjdelemeleri, ardından da Sodom'a doğru gitmek için İbrahim Peygamber'in yanından ayrılmalarından sonra Rabb'in ağzından aktarılan cümlede muzârî zamanlı YeTSVa / צנה kelimesi geçer. Rab şöyle der: "Ben yapmakta olduğum şeyi İbrahim'den gizleyecek miyim? Çünkü İbrahim gerçekten büyük ve kuvvetli bir millet olacak, ve yeryüzünün bütün milletleri onda mübarek kılınacaklardır. Kendisinden sonra oğullarına ve ev halkına salâh ve adalet yapmak için RABBİN yolunu tutmalarını *vasiyet etsin* diye, onu tanıdım; ta ki, RAB onun hakkında söylemiş olduğu şeyi İbrahim'in üzerine getirsin."¹⁵²

Bu ayette, aslında İbrahim Peygamber'in kendinden sonraki kuşağa Rabb'in yolunu tutmaları için vasiyette bulunması anlatılmak istenmektedir. Ancak Eski Ahit'in elimizdeki mevcut çeviri nüshasında "vasiyette bulunmak" şeklinde bir çeviri yapılmamıştır. Eski Ahit'teki bu ayete paralel olan Kur'an ayetinde de benzer şeyler söylenmektedir: "Ve İbrahim çocuklarına bunu aynen vasiyet etti; Yakup da [böyle yaptı]: "Evlatlarım! Bakın, Allah size en saf ve temiz inanca bahşetti; öyleyse O'na teslim olmadan ölümün sizi alt etmesine izin vermeyin".¹⁵³

¹⁵² Tekvin, 18:17-19.

¹⁵³ 2.Bakara, 132.

Kur'an'daki anlatımda, bu ayetten önce, İbrahim Peygamber'e ve onun temelini attığı, altyapısını oluşturduğu, kendisi bizzat yaşayarak öncülük ettiği inanç sistemine övgü vardır. Bu bir abartı değildir. İbrahim Peygamber, gerçekten övülecek şeyler yapmış, "Rabbi O'na "Bana teslim ol!" dediğinde; "[Sana], bütün âlemlerin Rabbine teslim oldum!" diye cevap vermiştir"¹⁵⁴.

Hz. İbrahim sadece bununla kalmamış, kendi temelini atıp yaşadığı bu inanç sistemini kendinden sonraki kuşağa aktarmak için girişimde bulunmuş ve çocuklarına bunu "vasiyet etmiş"tir. Hatta bu vasiyet öyle etkili olmuştur ki, İbrahim Peygamber'den sonra, torunu Yakup Peygamber de kendinden sonrakilere, dedesi İbrahim'in vasiyetinin aynısını yapmıştır.

Eski Ahit'te anlatılmak istenenler de; birebir olmasa bile bu paraleldedir ve İbrahim Peygamber'in, kendinden sonraki kuşağa, kendi hayatta olmadığı zaman dilimi içerisinde yapacaklarını bildirmesi söz konusudur. Bu bildirim, kendisinin hayatta olmayacağı bir zaman dilimini kapsayacak şekilde yapılırsa, bunun adı Türkçede "vasiyet etmek"tir. Dolayısıyla Eski Ahit'teki bu metnin ilgili yeri (7:14) de "vasiyet etsin diye ..." şeklinde de çevrilebilir.

Vasiyet, emir şemsiyesi altındaki bir türev olarak da düşünülebilir. Sonuçta vasiyet etmekle de kişi emir vermektedir. Farklı olan şey, vasiyet yoluyla verilen emrin muktezası hemen değil, emri veren öldükten sonra yerine getirilecektir. Yoksa, onun muktezasının yapılmasında, muhatabın kendi haline bırakılması, yapıp yapmama noktasında ona serbesti tanınması söz konusu değildir. Dahası, vasiyeti yapan bizzat denetleyemediği için, vasiyete muhatap olanın kendi denetim mekanizmasıyla, vicdanıyla baş başadır ve kişinin kendi kendini aldatması, başkalarını aldatmasından daha zordur. Bu açılarından düşünüldüğünde, vasiyet etmek, emretmekten daha bağlayıcı bir söz söylemektir, aynı şekilde, vasiyete muhatap olmak da, denetimin kişinin kendisi tarafından yapılmasından dolayı emre muhatap olmaktan daha fazla titizlenilecek, ayrıca gereği daha iyi ve eksiksiz yerine getirilecek bir durumdur.

¹⁵⁴ 2.Bakara, 131.

Eski Ahit'te geçen ve İbrahim Peygamber'in kendinden sonraki nesle, kendi inanç ve din sistemini vasiyet ettiğini anlatan ayetin neredeyse aynısının Kur'an'da da geçiyor olması, hem bir karşılaştırmaya imkan tanınması hem de TSaVa / 713 (Arapça versiyonuyla VSY/ وصى) kökünün bu ayetlerdeki anlamına ulaşılması bakımından son derece önemlidir ve dikkate değerdir. Bununla birlikte her iki kutsal metindeki benzer ayetlerdeki TSaVa / 713 (Arapça versiyonuyla VSY/ وصى) köklü kelimeleri "vasiyet etmek" yahut "emretmek" karşılığıyla Türkçeye çevirmek, onların gerçek anlamlarının ortaya çıkması ve bağlayıcılık yönünden daha güçlü hale gelmeleri bakımından gereklidir. İkinci bölümde, 2.Bakara suresinin 132. ayetinin incelemesi yapılırken bu konuda yine bir değerlendirme yapılacağı hatırlatmasının ardından, ayetin Yunanca çevirisinde, "emretmek" anlamlı bir diğer Yunanca fiil olan "συνταξει" fiilinin kullanıldığı, Vulgate çevirisinde ise yukarıdaki ayetlerin çevirilerinde de geçen ve yine "emretmek" anlamındaki "*praecepturus*" kelimesinin kullanıldığı dikkatlere sunulmalıdır.¹⁵⁵ İngilizce çeviriler ise çoğunlukla "command" kelimesini kullanmaktadırlar.¹⁵⁶ Ayetin, Yetmişler Çevirisi aşağıya alınmıştır:

¹⁹ηδειν γαρ οτι συνταξει τοις υιοις αυτου και τω οικω αυτου μετ' αυτον και φυλαξουσιν τας οδους κυριου ποιειν δικαιοσυνην και κρισιν οπως αν επαγαγη κυριος επι αβρααμ παντα οσα ελαλησεν προς αυτον

¹⁵⁵ Vulgate çevirisi (scio enim quod *praecepturus* sit filiis suis et domui suae post se ut custodiant viam Domini et faciant iustitiam et iudicium ut adducat Dominus propter Abraham omnia quae locutus est ad eum) için bkz. Jerome's Latin Vulgate.

¹⁵⁶ 1947 yılında "Revised Standard Version" adıyla yapılan Eski Ahit çevirisinde, ayetin bu bölümü "he may charge his children" şeklinde çevrilmiştir. "Charge" kelimesinin; "birini mükellef addetmek, mes'ul tutmak, vazifelendirmek" anlamlarına geldiği bilinmektedir. Bunun dışındaki çevirilerde ise yine "command / emretti" kelimesi kullanılmıştır. Örnek olarak bkz. (he may command his children...) New King James Version; Thomas Nelson; New American Standard Bible; Lockman Foundation; (he will command his children...) Noah Webster Version; (he commandeth his children...) Robert Young Literal Translation.

1.3.3.a.II. Tesniye 31:29. Ayet

כַּאֲשֶׁר יִדְעֵתִי, אֲחֵרֵי מוֹתִי כִּי-הִשְׁחַחַת תְּשַׁחֲתוּן, וְסִרְתֶּם מִן-הַדֶּרֶךְ, אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתְכֶם; וְקִרְאת אֹתְכֶם הִרְעָה, בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים--כִּי-תַעֲשׂוּ אֶת-הַרְעָה בְּעֵינֵי יְהוָה, לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם.

“Ölümünden sonra büsbütün yozlaşacağınızı ve size emrettiğim yoldan sapacağınızı biliyorum Son günlerde kötülüklerle karşılaşacaksınız. Çünkü Rabb'in gözünde kötü olanı yapacak ve yaptıklarınızla O'nu öfkelendireceksiniz.”

Tesniye kitabının 31. babında Musa Peygamber'in İsrailoğulları ile konuşması nakledilir. 24. ayette, Musa Peygamber'in şeriatının bittiği ve O'nun bunları bir kitaba yazdığı bildirilir, ardından da Allah'ın ahit sandığını taşıyan Levililer'e emredip; "Bu şeriat kitabını alın ve onu Allahınız Rabb'in ahit sandığının yanına, sana karşı orada şahit olsun diye koyun" dediği haber verilir.

Musa Peygamber, Levililerden yana dertlidir, çünkü onlar isyankardılar, Eski Ahit'teki ifadeyle, "sert enseli"dirler¹⁵⁷. Musa Peygamber yanlarındayken, daha hayattayken Rabb'e karşı âsi olmuşlardır.¹⁵⁸ Musa Peygamber, işte böyle bir topluluğa, kendi ölümünden sonra tutmaları için vasiyet etmek ister ancak, yine sözlerine uyulacağı noktasında kuşkuları vardır. Bunun için söylediklerine daha fazla kişinin şahitlik etmesini ister ve "Sıptlarınızın bütün ihtiyarlarını, ileri gelenlerinizi yanıma toplayın ve kulakları ile işitsinler diye bu sözleri onlara söyleyeyim ve onlara karşı gökleri ve yeri şahit tutayım"¹⁵⁹ der.

Musa Peygamber, Levililer'in, kendisinin ölümünden sonra büsbütün bozulacaklarını ve onlara vasiyet ettiği yoldan sapacaklarını, sonra onlara kötülük

¹⁵⁷ Tesniye 31:27.

¹⁵⁸ Tesniye, aynı ayet.

¹⁵⁹ Tesniye 31:28.

geleceğini, çünkü Rabb’ı öfkelenmek için O’nun gözünde kötü olanı yapacaklarını tahmin etmektedir.¹⁶⁰

Ölümünden sonra bozulacaklarını ve kendilerine "söylediklerini" tutmayacaklarını bilen Musa Peygamber’in, ölümünden sonrası için, Levililer’e karşı söyledikleri emirler "vasiyet" niteliğindedir. Zaten ayetin Yunanca çevirisinde; “emrettiğim” ifadesinin karşılığı olarak “ενετειλαμην” kelimesi kullanılmıştır. Aşağıya ayetin tam çevirisi alınmıştır:

²⁹οιδα γαρ οτι εσχατον της τελευτης μου ανομια ανομησε
τε και εκκλινειτε εκ της οδου ης ενετειλαμην υμιν και ου
ναντησεται υμιν τα κακα εσχατον των ημερων οτι ποιησε
τε το πονηρον εναντιον κυριου παροργισαι αυτον εν τοις
εργοις των χειρων υμων

Latince çeviri ise “emrettiğim” anlamına gelen “*praecepi*” kelimesiyle yapılmıştır.¹⁶¹ Yine belirtmek gerekir ki; Kitabı Mukaddes Şirketi’nin çevirisinde; "emrettiğim" ifadesi geçmektedir. İngilizce çevirilerde ise ayetin ilgili kısmı ($\Gamma\psi\lambda$ $\delta\zeta\eta\theta\iota\theta\iota\iota\psi$) “I have *commanded* you” şeklinde çevrilmiştir.¹⁶²

¹⁶⁰ Tesniye 31:29.

¹⁶¹ Vulgate çevirisi için bkz. Jerome’s Latin Vulgate.

¹⁶² “...I have commanded you...” şeklindeki çeviriler için bkz. New Living Translation; Tyndale Charitable Trust, New King James Version; Thomas Nelson, New American Standard Bible; Lockman Foundation, Revised Standard Version; Noah Webster Version; J.N. Darby Translation; American Standard Version; Hebrew Names Version; “I commanded you” şeklindeki çeviri için bkz. Robert Young Literal Translation.

1.3.3.a.mm. Tesniye 33:4. Ayet

ד תורה צוה לנו, מ'שה: מו'שה, קהלת יצק'ב.

"Yakub topluluğuna miras olarak, Musa bize bir şeriat emretti."

Tesniye kitabının 33. babı Musa'nın, ölümünden evvel, İsrailoğulları'na okuduğu hayır duayı konu edinmektedir. Bunlar duadan ziyade o güne kadar İsrailoğulları'nın başından geçenlerin bir özeti, nazım şeklinde söylenmiş bir ilahi niteliğinde sözlerdir. 4. ayette; Yakub cemaati için miras olarak Musa'nın İsrailoğulları'na bir şeriat **emrettiği** yazılıdır. Ancak bu **emredilen** şeriatın, yukarıda incelenen ve Musa Peygamber'in ölümünden evvel, İsrailoğulları'nın bütün sıptlarının hepsinin başlarının da toplu olarak hazır bulunduğu bir ortamda yaptığı vasiyet olduğu 5. ayetten anlaşılmaktadır. 5. ayette; "Ve İsrail'in bütün sıptları birlikte olarak, Kavmin başları toplandığı zaman" açıklaması vardır. Dolayısıyla burada bir emretmeden ziyade, "vasiyet etme" durumu söz konusudur. Zira Türkçede kişinin, ölümünden evvel, kendisinin hayatta olmadığı zamanı kastederek siparişte bulunmasına, ferman buyurmasına, **vasiyet etmek** denmektedir. Bununla birlikte; vasiyet etmek, emretmek şemsiyesi altında değerlendirilebilecek bir eylem olduğundan dolayı ayetin Yetmişler Çevirisi "emretmek" anlamındaki "ενετειλατο" kelimesiyle yapılmıştır.

⁴νομον ον ενετειλατο ημιν μουσησ κληρονομιαν συναγωγαι
σ ιακωβ

Latince Vulgate çevirisinde de yine aynı anlamdaki "*praecepit*" kelimesi kullanılmıştır.¹⁶³

¹⁶³ Vulgate'nin "legem praecepit nobis Moses hereditatem multitudinis Iacob" çevirisi için bkz. Jerome's Latin Vulgate.

Yine, İngilizce çevirilerin çoğunluğunda ise olay, Musa Peygamber'in emretmesi (commanded) olarak anlaşılmıştır.¹⁶⁴

1.3.3.a.nn. I. Tarihler 22:6. Ayet

וַיִּקְרָא, לְשֵׁלֹמֹה בְנוֹ; וַיִּצְוֵהוּ לְבָנוֹת בַּיִת, לִיהֲנֶה אֵלֶּי יִשְׂרָאֵל.

“Davud, oğlu Süleyman'ı yanına çağırdı ve İsrail'in Allah'ı Rab için bir ev yapmasını O'na emretti.”

Davud Peygamber'in, ölümünden evvel, oğlu Süleyman'a verdiği bir başka emir, I. Tarihler kitabının 22. babında konu edinilmektedir. Asıl konu, Rabb'ın evinin yapılmasıdır. Bu ev için yontma taş kullanılacaktır ve Davud Peygamber taşları yontacak taşçıları, kapıların kanatlarında kullanılacak çivileri, demirleri, tunçları erz ağaçlarını önceden hazırlamıştır. Saydalıların ve Surluların Rabb'ın evinin yapımında kullanılmak üzere pek çok erz ağacı getirdiği de yine burada haber verilir.¹⁶⁵

Rabb'ın evini yapmayı Davud Peygamber iştihakla istemiştir. Ancak Rab buna, "Davud'un çok kan döktüğü, büyük cenkler yaptığı, Rabb'ın gözünün önünde yere çok kan döktüğü" gerekçesiyle izin vermemiştir.¹⁶⁶ Bir bakıma kutsal sayılan bu işi, "barış adamı" olan Süleyman yapacaktır. O'nun günlerinde İsrail'e selamet ve sükûn verilecek, O, Rabb'e oğul, Rab da O'na baba olacaktır.¹⁶⁷

¹⁶⁴ “...Moses commanded...” şeklindeki çeviri için bkz. New King James Version © 1982 Thomas Nelson, Revised Standard Version © 1947, 1952, Noah Webster Version 1833 Info, Robert Young Literal Translation 1862, 1887, 1898 Info, J.N.Darby Translation 1890 Info, American Standard Version 1901 Info, Hebrew Names Version 2000 Info; “...Moses charged us...” şeklindeki çeviri için bkz. New Living Translation © 1996 Tyndale Charitable Trust, New American Standard Bible © 1995 Lockman Foundation;

¹⁶⁵ I. Tarihler 22:2-4.

¹⁶⁶ I. Tarihler 22:7-8.

¹⁶⁷ I. Tarihler 22:9-10.

Davud Peygamber, istediği halde kendinin yapmasına izin verilmeyen Rabb'in evi için bütün hazırlıkları ölmeden önce yapmıştır ve ölmeden önce, bu evi yapmasını oğluna emretmektedir. 22. babın 6. ayetinde söylenen husus budur: "Ve oğlu Süleyman'ı çağırdı ve İsrail'in Allahı Rab için ev yapın diye ona **emretti**." Davud Peygamber, evin, kendisinin ölümünden sonra yapılacağını bildiğine göre, oğluna yaptığı şeyin "emretmek" değil, "vasiyet etmek" olduğu da söylenebilir. Ancak, kaynak metne sadık kalmaya ciddi özen gösteren Yetmişler Çevirisinde bu ayet, "emretmek" anlamındaki "ενετειλατο" kelimesiyle karşılanmıştır.

⁶και εκαλεσεν σαλωμων τον υιον αυτου και ενετειλατο αυτω του οικοδομησαι τον οικον τω κυριω θεω ισραηλ

Latince Vulgate çevirisinde de durum değişmemiş ve İbranice "וְצִוָּה" kelimesine, "emretmek" anlamındaki "*praecepit*" kelimesi karşılık olarak kullanılmıştır.¹⁶⁸

Eski Ahit'in Türkçe çevirisinde de, yine "emretmek" karşılığının kullanıldığı görülmektedir. İngilizce çeviriler ise, וְצִוָּה kelimesi için genellikle, "charge" kelimesiyle yapılmıştır.¹⁶⁹ Devam eden ayetlerden, oğul Süleyman'ın, babasının emrine uyararak ve babasının hazırladığı malzemeleri, kavimden de yirmi dört bin kişiyi kullanarak Rabb'in evini yaptığı anlaşılmaktadır.¹⁷⁰

¹⁶⁸ "vocavitque Salomonem filium suum et praecepit ei ut aedificaret domum Domino Deo Israhel" çevirisi için bkz. Jerome's Latin Vulgate.

¹⁶⁹ "... and charged him..." karşılığı için bkz. New King James Version; Thomas Nelson, New American Standard Bible; Lockman Foundation, Revised Standard Version; Noah Webster Version; Robert Young Literal Translation; J.N. Darby Translation; American Standard Version; Hebrew Names Version; "...and instructed him..." karşılığı için bkz. New Living Translation; Tyndale Charitable Trust.

¹⁷⁰ İlgili ayetler için bkz. I. Tarihler 22:17; 23:4.

1.3.3.b. TSaVa / הַיָּצֵק Köklü Kelimenin Eski Ahit'te "hükümdar kılmak, atamak, tayin etmek" Anlamında Kullanıldığı Ayet

TSaVa / הַיָּצֵק köklü sadece bir türev (צִוִּיתִי) I. Krallar kitabının :35. ayetinde, "tayin etmek" anlamında kullanılmıştır. Aşağıda bu ayetin incelemesi yapılacaktır.

1.3.3.b.aa. I. Krallar 1:35. Ayet

לֵךְ וְעָלִיתָם אֶת־כִּסְאִי, וְהָיָה יְמֵלְךָ, תְּחַתִּי; וְאֵת חֹצֵיטִי לְהִיטֹת נְגִיד, עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְהוּדָה.

"Onun ardından gidin; çünkü o gelip tahtıma oturacak ve yerime kral olacak. O'nu İsrail ve Yahuda'ya yönetici olarak tayin ettim."

I. Krallar kitabında geçen bu ayette ise kral Davud'un; oğlu Süleyman'ı İsrail üzerine hükümdar tayin etmesi anlatılmaktadır. 1. babın 27. ayetinde, Davud'un, kendisinden sonra kimi hükümdar kılacağını açıklaması yönünde bir talebin olduğu haber verilmektedir. Davud ise bu önemli kararı açıklamadan önce bazı hazırlıkların yapılmasını ve bazı isimlerin de bu açıklama sırasında orada hazır bulunmalarını ister. Davud'un, hazır bulunmasını istediği isimler; kâhin Tsadok, peygamber Natan ve Yehoyada'nın oğlu Benaya'dır. Bu kişiler Davud'un yanına gelirler ve Davud, onlardan, oğlu Süleyman'ı kendi katırına bindirmelerini ister. Bu üç kişi Süleyman'ı, babasının katırıyla Gihon'a götürecekler ve orada kâhin Tsadok ve peygamber Natan İsrail üzerine kral olarak O'nu meshedecekler, diğerleri de boru çalacak ve "Yaşasın Kral Süleyman!" diyeceklerdir.¹⁷¹

Bu tembihlerini bitirdikten sonra Davud, oğlunun gelip tahtına oturacağını ve kendi yerine İsrail üzerine ve Yahuda üzerine oğlunu hükümdar tayin ettiğini söyler. "Hükümdar tayin etmek" anlamında burada çevrilen TSaVa / הַיָּצֵק köklü TSaViTi/

¹⁷¹ I. Krallar 1:28-34.

ׁתׁתׁל kelimesinin geçtiği yer bu ayettir ve kelimesin, bu bağlam içinde başka bir türlü çevirisinin yapılması doğru olmayacaktır.

Diğer iki ayetten farklı olarak bu ayette hükümdar olarak atayan Allah değil, Davud'dur. Bir başka ifadeyle, kral olan baba, yerine oğlunu, halkına hükümdarlık etmesi için atamaktadır. Kitabı Mukaddes Şirketince yayınlanan Türkçe Çeviride, ilgili türeve (ׁתׁתׁל) "hükümdar kılmak" anlamının verildiği görülmektedir.

İngilizce çevirilerde bu detay gözden kaçmamış ve ׁתׁתׁל kelimesine “onu hükümdar tayin ettim / ...I have appointed him...” karşılığı verilmiştir.¹⁷²

Bununla birlikte Yetmişler ve Vulgate çevirilerinde, ilgili türev, “emretmek” anlamı kelimelerle karşılanmıştır. Aşağıda, önce Yetmişler, ardından da Vulgate çevirilerinin, bu ayetle ilgili bölümleri sunulmaktadır.

³⁵ και καθησεται επι του θρονου μου και αυτος βασιλευσει
αντ' εμου και εγω ενετειλαμην του ειναι εις ηγουμενον επι
ισραηλ και ιουδα

“*et ascendetis post eum et veniet et sedebit super solium meum et ipse regnabit pro me illique praecipiam ut sit dux super Israhel et super Iudam*”.¹⁷³

Yukarıdaki çevirilerde “emretmek” anlamındaki karşılıklar kullanıldığı halde, ayetin öncesi ve sonrası da dikkate alınarak düşünüldüğünde “hükümdar kılmak” karşılığı kullanılarak yapılan çevirinin daha doğru olduğu söylenebilir.

¹⁷² “...I have appointed him...” karşılığı için bkz. New Living Translation; Tyndale Charitable Trust, New King James Version; Thomas Nelson, New American Standard Bible; Lockman Foundation, Revised Standard Version; Noah Webster Version; J.N. Darby Translation; American Standard Version; Hebrew Names Version; “...I have appointed to be leader over Israel...” karşılığı için bkz. Robert Young Literal Translation.

¹⁷³ Bu karşılık için bkz. Jerome’s Latin Vulgate.

1.3.3.c. TSaVa / הַנְּצֵה Köklü Kelimenin Eski Ahit'te "tertiplenmek" Anlamında Kullanıldığı Ayet

TSaVa / הַנְּצֵה kökü, Eski Ahit'in II. Samuel kitabının 17. babındaki bir ayette "tertiplenmek" anlamında kullanılmaktadır. Bunun dışında, Eski Ahit'te geçen diğer TSaVa / הַנְּצֵה köklü kelimelere "tertiplenmek" anlamını vermek mümkün görünmemektedir. Az sonra incelenecek ayetteki TSaVa / הַנְּצֵה köklü türeve de, "tertiplenmek" dışındaki, kökün diğer anlamlarının verilmesi uygun değildir.

II. Samuel kitabının yazılış tarihi itibarıyla Esfâr-ı Hamse'den daha sonraki döneme ait olmasının bu farklı anlamın ortaya çıkmasında bir katkısının olabileceği düşünülmektedir. Ancak bu düşünce, II. Samuel kitabında geçen TSaVa / הַנְּצֵה köklü türevden sadece 1 tanesinin bu anlama gelmesi, diğer 15'inin "emretmek", 1 tanesinin de "hükümdar kılmak, atamak, tayin etmek" anlamına gelmesi gerçeğini de hemen karşısında bulmaktadır.

"Tertiplenmek", TSaVa / הַנְּצֵה ve -Arapça versiyonuyla- VaSSa/ وَصَى köklerinin anlamları içinde olmayan bir karşılıktır. Sadece, VaSSa/ وَصَى'nın Arapçada; bir şeyin bir başka şeye bitişmesi anlamına gelmesi, "tertibin" de; birden fazla şeyi bir araya getirerek bir sonuç elde etmeyi planlamak yönüyle benzeşmesine dikkatler yoğunlaşmaktadır. Buna rağmen Kur'an'da ve Eski Ahit'te kökün bu anlamda kullanılmamasından dolayı daha fazla bir şey söylenememektedir.

1.3.3.c.aa. II. Samuel 17:14. Ayet

יָדַי אֶמְרָא אֲבִישׁ לָוֶה, וְכָל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל, טוֹבָה עֲצַת חוּשֵׁי הָאָרֶץ, מֵעֲצַת אַחִית פֶּל; {ס} וַיְהִי צָנָה, לְהַפֵּר אֶת-עֲצַת אַחִית פֶּל הַטּוֹבָה, לְבַעֲבוֹר הַבְּיָא יְהִי אֶל-אֲבִישׁ לָוֶה, אֶת-הַרְעָה.

"Abşalomla İsraililer; 'Arklı Huşayın öğüdü Ahitofelin öğüdünden iyidir', dediler. Çünkü Rab Abşalomu yıkıma uğratmak için, Ahitofelin iyi öğüdünü boş çıkarmayı tertiplemişti."

II. Samuel kitabının 17. babı, Ahitofel'in, Davud'u alt etme planlarını Abşalom'a anlatmasını nakleden sözlerle başlar. Ahitofel'in planını anlatması üzerine Abşalom, Ark'lı Huşay'ın da görüşünü almasını öğütleyerek onu Huşay'a yönlendirir.¹⁷⁴ Ahitofel'in planını dinleyen Huşay, bundan memnun kalmaz ve Abşalom'a, Ahitofel'in düşüncesinin iyi olmadığını, bunun yerine kendisinin başka bir plan düşündüğünü söyler ve kendi planını anlatır.¹⁷⁵ Abşalom'la İsrail'in ileri gelenleri, Ark'lı Huşay'ın planının, Ahitofel'in söylediğinden daha iyi olduğu noktasında görüş birliğine varırlar.¹⁷⁶

İşte tam burada bir değerlendirme yapılır ve "Rab Abşalom'u yıkıma uğratmak için Ahitofel'in iyi öğüdünü boşa çıkarmayı Rab **tertiplemişti**" denilir. "TSaVa(H)/ ׀׀׀ " kelimesinin geçtiği bu ayette, Rabb'in bu gelişmeleri önceden ayarladığı ve olacakları buna göre tertiplediğinin vurgusu yapılmaktadır.

Yunanca Yetmişler çevirisine bakıldığında, ayetteki "TSaVa(H)/ ׀׀׀ " kelimesinin, "emretmek" anlamına gelen "׀" karşılığıyla çevrildiği görülmektedir:

¹⁴ και ειπεν αβεσσαλωμ και πασ ανηρ ισραηλ αγαθη η βουλη χουσι του αραχι υπερ την βουλην αχιτοφελ και κυριος ενετειλατο διασκεδασαι την βουλην αχιτοφελ την αγαθη ν οπως αν επαγαγη κυριος επι αβεσσαλωμ τα κακα παντα

Ayetin İngilizce çevirilerinde ise değişik karşılıklar kullanılmaktadır.¹⁷⁷ Kitabı Mukaddes Şirteki tarafından yayınlanan Türkçe çeviride de "**tertiplemişti**" olarak çevrilen türeve, bunun dışında bir karşılık vermek uygun olmayacaktır.

¹⁷⁴ II. Samuel 17:5.

¹⁷⁵ II. Samuel 17:6-13.

¹⁷⁶ II. Samuel 17:14.

¹⁷⁷ "... LORD had arranged ..." çevirisi için bkz. New Living Translation; Tyndale Charitable Trust; "... LORD had ordained ..." çevirisi için bkz. Hebrew Names Version; "...LORD had ordained ..." çevirisi için bkz. Revised Standard Version; New American Standard Bible; Lockman Foundation; "...Jehovah had ordained ..." çevirisi için bkz. American Standard Version;

BİRİNCİ BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ

Birinci bölümde TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 köklü kelimelerin Eski Ahit metinlerinde geçen 475 kullanımının hepsi incelenmiş, bu ayetlerin konuları tablo halinde EK'te sunulmuş ve bu ayetlerde, ilgili kökün kelimelerinin toplam üç farklı anlama geldiği tespit edilmiştir. Bu anlamlardan hepsi, "emretmek" anlamının şemsiyesi altında toplanabilecek türdendir. Zira hükümdar kılmak, atamak ve tayin etmek, emir verecek konuma getirmek, emretmesi için uygun ortamı oluşturmak demektir. Dolayısıyla bu karşılığın "emretmek"le yakın bir ilişkisi vardır.

Geriye "tertiplenmek" anlamı kalmıştır ki; bu anlam, II. Samuel kitabının 17. babındaki 14. ayette karşımıza çıkmaktadır.

TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 köklü kelimelerin Eski Ahit'te, yüksek bir oranla "emretmek" anlamında kullanıldıkları görülmektedir. Bu, kökün asıl anlamının "emretmek" olduğu noktasında bizim iddiamızı güçlendiren en ciddi durumdur. 475 ayette geçen kelimelerin 473 tanesinde "emretmek" anlamıyla karşılaşmamız, TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 kökünün, kök anlamının "emretmek" olduğu sonucunun çıkarılmasında en güçlü dayanaktır. İkinci bölümde Kur'an ayetlerindeki kullanımlar incelendiğinde bu anlamın, vahiy sürecinin son halkasını oluşturan Kur'an'da da gücünü kaybetmeden devam ettiğini gösterecektir.

Eski Ahit'te TSaVa / 𐤀𐤍𐤕 köklü kelimelerin geçtiği ayetlerde yapının "diyerek emretti" şeklinde olması da dikkat çekici bulunmaktadır. Söze bir yaptırım gücü kazandırmak, muhatabın sözü ciddiye almasını, gereğini daha titizlikle, daha çabuk ve daha kararlı olarak yapmasını temin etmek amacıyla böyle bir ifadenin kullanıldığı sonucunu çıkarmak zor değildir. Eski Ahit'in orijinal metinlerinde önce

"...Jehovah had appointed ..." çevirisi için bkz. J.N. Darby Translation; "... LORD had appointed ..." çevirisi için bkz. Noah Webster Version; "...Lord had purposed..." çevirisi için bkz. New King James Version; Thomas Nelson; "...Jehovah willed to make ..." çevirisi için bkz. Robert Young Literal Translation; Latince çeviri için bkz. Jerome's Latin Vulgate.

TSaVa / ٧١٧ köklü türev, ardından da EMeRa/ امر köklü kelimesin kullanılmasından hareketle söylenebilecek bir başka şey de; muhatapların, kendilerine söylenen sözleri değerlendirirken bu detayın farkında oldukları, yani emredilmeden söylenen sözlerin gereğini yapmada, emredilenlerin gereğini yaparkenki titizliği göstermedikleri bulgusudur. Bu ifadenin bir devamı olarak, özellikle Allah'ın emrederek söyledikleri yapılmadığında, ya da bu emirlerin tersine davranıldığında bu tutumun mutlaka cezalandırıldığı da hemen ilk ayetlerdeki anlatımlardan çıkarılabilecek bir sonuçtur.

Tekvin kitabında yememesi emredilen ağaçtan yiyen Adam'la karısının, bu davranışlarının bedelini cennetten kovularak ödemişlerdir. Kadın'ı böyle bir itaatsizliğe sevk eden yılan, yılanın söylediklerine kanan kadın ve nihayet kadının sözlerine uyup da yasak meyveyi tadan Adam, her biri kendi şartlarına göre cezalandırılmışlardır. Öyleyse TSaVa / ٧١٧ köklü kelimelerle ifade edilen emirler, gereği yerine getirilmediği zaman, emri verenin gücü nispetinde cezayla karşılık bulan emirlerdir.

TSaVa / ٧١٧ köklü kelimelerin kullanıldığı bağlamlarda genellikle emri verenler tanrısal gücü olan varlığın kendisi (Rab Allah, İsrail'in Rabbi) ya da tanrıdan güç alan kral, hükümdar yahut peygamberlerdir. Bunun dışında TSaVa / ٧١٧ kökü, örnek olarak annenin çocuğundan bir şeyi emrederek istemesi sırasında kullanılan bir kök değildir. Dinî ya da siyasî güç, (iktidar) sahiplerinin, bu yetkilerini ve güçlerini kullanarak başkalarına emir niteliğinde sözler sarf ederken " TSaVa / ٧١٧ " köklü kelimeleri kullandıkları bir gerçektir. Onlar, karşısındaki muhataplarına söz söylerken normal bir biçimde "de"mezler, "diyerek emreder"ler. Emretme yetkisi olanların, bu yetkiyi cömertçe kullandıkları, Eski Ahit metinleri üzerinde yapılan bu incelemede ortaya çıkan bir diğer sonuçtur.

Nuh Peygamber'in gemiyi yapması ve yüzdürmesi sırasında Rabb'ından ne çok "emir" aldığı, bu olayın anlatıldığı Eski Ahit ayetlerinde görülebilir.¹⁷⁸ Aynı olay

¹⁷⁸ Tekvin 6:22; 7:5,9,16.

Kur'an'da Nuh'un, ilahî vahiy yardımıyla gemiyi yaptığı şeklinde anlatılmaktadır.¹⁷⁹ Bu örnek, İsrailoğulları'nın Rablerini, hep "emir veren", kendileriyle ilgili sözlərini hep "emrederek söyleyen" birisi olarak görmek istediklerini ve bu düşünce tarzlarını kutsal metinlerine yansıttıklarını ortaya koyması açısından seçilmiştir.

Eski Ahit'in ilgili kısımlarının incelenmesi sırasında, emre konu olan şeylerin muhataplar tarafından genellikle yapıldığı, yani emre uyulduğu da görülmüştür. Zaten yaptırım gücü olanlar tarafından emredilen şeylerin, gereği yapılmadığında cezalandırılması, bu uyumu olumlu yönde destekleyen önemli bir etkidir.

¹⁷⁹ 11.Hûd, 37.

İKİNCİ BÖLÜM

VSY / وصی KÖKÜNÜN

KUR'AN'DA İNCELENMESİ

İkinci bölümde VSY/ وصى kökünün etimolojisinin yapılmasıyla işe başlanacaktır. Ardından kökün Kur'an'daki kullanımları tespit edilecek, Kur'an'daki kullanımıyla ilgili detaylara değinilecektir. Daha sonra ise, ilgili kökün kelimelerinin Kur'an'da geçtiği 21 ayet, anlamlarına göre gruplandırılarak, -varsa- nüzul sebebi rivayeti dikkate alınarak ve ilk dönem müfessirlerinden bu tezde kullanılması için seçilenlerinin görüşleri belirlenerek incelenecektir. Ayetlerin incelemesi yapılırken, günümüz Türkçe meallerinde ayetin çevirisinin nasıl yapıldığına bakılacak ve örnek olarak seçilen 15 mealdeki çeviriler verilerek bunların isabetli olanları ve olmayanları ortaya konacaktır. Bütün bunların ardından bölüm, bir değerlendirmeyele sona erecektir.

2.1. VSY / وصى KÖKÜNÜN ETİMOLOJİK YAPISI

VSY/ وصى kökü Arapçada ikinci bابتandır. Muzarisi يَصِي "YeSî", mastarı da وصيًا "VaSY[en]" şeklinde gelmektedir. İki illetli harften müteşekkil olan (*lefif-i mefrûq*) VSY/ وصى kökü, üçlü (sülâsî) haliyle; yüksek bir payede, mevkide iken düşmek, basit, bayağı ve alçak hale gelmek demektir. Hafif tabiatlı bir kimsenin ağırlaşması, vakar ve temkin sahibi olması, bir şeyin bir başka şeye bitişmesi, ulaşması anlamına da gelir¹⁸⁰.

VSY/ وصى kökünün اِفْعَال "if'âl" babına sokulmuş şekli اَوْصَى "EVSâ" dır. Gür olan otların içine girdi, demektir. Vasî tayin etti, ölümünden sonra malını ve işlerini düzenlemesi için bir başkasına yetki verdi, bir başkasıyla her hangi bir şey üzerine sözleşti, birine bir şeyin yapılmasını emretti, Allah, insanlar üzerine bir şeyleri farz kıldı anlamları da vardır. Master olan الإِصْنَاء ; "el-îSâ" ve التَّوْصِيَّة "et-TaVSiYe[T]" bir nesnenin işlemesini bir adama siparişle yaptırmak demektir. "el-îSâ' الإِصْنَاء " mastarı ل harf-i ceri'yle kullanılmaktadır. اَوْصَى فُلَانٌ لِفُلَانٍ يَكْذَا Kişinin, malını, vasi

¹⁸⁰ VSY kökünün bu ve bundan sonraki karşılıkları şu kaynaklardan yararlanılarak aktarılmaktadır: Râğıb el-İsfehânî, *Mufredât* s.873-874; Cevherî, *Sihâh*, II, 1829; İbn Fâris, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*, VI, 116; Ebu Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tehzibu'l-Luğa*, (Tahk.: Ahmed Alim el-Berdûnî), Dâru'l-Misriyye, Mısır, 1964, XII, 267; ; İbn Manzûr (ö.h.711), *Lisânu'l-'Arab*, (Tahk.: Yusuf Hayyât- Nedim Mer'aşlı) Beyrut: Dâru Lisani'l-'Arab, Trz. (Dört ciltlik baskı), III, 938-939; Asım Efendi, *Kâmûs Tercümesi*, III, 949.

tain ettiği kişiye, vasiyet etmesi demektir. Aynı anlam, اَوْصَى "EVSâ"nın إلى harf-i ceri'yle kullanıldığında da elde edilmektedir.

"Tef'îl" babına sokulduğunda وَصَى "VaSSâ" şekline dönüşen kökün; "yerin otlarının birbirine bitişik olması" anlamına geldiği görülmektedir.

ثَوَّاصَى, "TeVâSâ" VSY/ وَصَى kökünün "tefâ'ul" babına girmesiyle oluşan bir türevidir. İnsanlar için kullanıldığında "birbirlerine emir ve tavsiye ettiler" anlamına gelir. Otlar fâil olduğunda da otların birbirine girmesi hali kastedilir.

VSY/ وَصَى kökünün اِسْتَوْصَى istif'âl babına sokularak elde edilen türevi olan اِسْتَوْصَى "İsTeVSâ" ise; "tavsiyeyi kabul etmek" anlamına gelmektedir.

VSY/ وَصَى kökünün etimolojik yapısı bu şekilde incelendikten sonra, ilgili tökün ilk dönem ve son dönem Arapça sözlüklerdeki anlam tahlillerine geçilebilir.

2.2. VSY/ وَصَى KÖKÜNÜN ANLAM TAHLİLİ

2.2.1. İlk Dönem Arapça Sözlüklerde VSY Kökü

İlk dönem Arapça sözlüklerde, VSY/ وَصَى kökünün anlamlarını şöylece sıralamak mümkündür.

2.2.1.a. Bir kimsenin kendi yokluğunda bir işin yapılmasını talep etmesi:

اِئْتِصَاءٌ ve اَوْصَى - يُوصِي - اِئْتِصَاءٌ bir nesnenin işlenmesini bir adama siparişle yaptırmak manasına kullanılmaktadır.

اَوْصَاهُ وَوَصَّاهُ Ona sipariş verdi.

Kâmûs mütercimi Asım Efendi'nin beyanına göre; "اِئْتِصَاءٌ" ve "اِئْتِصَاءٌ" "TaVSiYe-i ŞeR'î/ تَوْصِي شَرْعِي" bundan alınmıştır. "İttisâl (=bitişmek)" anlamından ayrı olarak bu anlama gelmektedir.

اِئْتِصَاءٌ Bir kimse kendi yokluğunda başka bir adamdan bir işin yapılmasını ya da başlanmış ve yapılmakta olan bir işin devam ettirilmesini istemesidir. Hukuki

olarak kişinin vefatından sonra işlemlerini devam ettirmek istediği şeyler için kullanılır. "el-İSâ' / الإيصاء" Lâm/ ل harf-i ceriyle kullanılmaktadır.

2.2.1.b. Vasiyet etmek, birisini vasî olarak belirlemek:

أوصى فلان فلان بكذا Birisi için şu malı vasî olarak belirlediği kişiye vasiyet etti.

أوصى fiili إلى harf-i ceriyle de kullanılmaktadır. O takdirde;

أوصى فلان إلى فلان Falanca kişiyi malına mutlak olarak vasî olarak belirledi.

الوصاية و الوصاة Bir şeyin yapılması için onu yapacak olan kişiye verilen "sipariş"e denmektedir. Ölen kişinin vasiyet ettiği mal anlamına da gelmektedirler.

وصية و وصاة و وصا و وصي Bohça türü şeyleri sarıp bağladıkları hurma dallarına denmektedir.

ج أوصياء الوصي Nesne vasiyet eden adama denir. Kendisine nesne vasiyet olunmuş adama da aynı kelime kullanılmaktadır. Bu kelimenin müennesi yoktur. Müennes anlamı karşılamak için de aynı kelime kullanılmaktadır. İkili ve أوصياء 'dan başka çoğulu da yoktur.

2.2.1.c. Emretmek

... في أولادكم ayetinde olduğu gibi أوصى fiilinin fâili Allah olursa anlam "emretti"ye dönüşmektedir. *Kâmûs* mütercimi Asım Efendi; "Hudâ-i Muteâl tarafından vasiyet; "emir" ve "îcâb"tır. Açıklandığı üzere Vasiyet maddesi "ısmarlamak" manasınadır ve mecazen "isti'tâf" ve "emr" manalarında kullanılır. Şâri' tarafından varid olduğunda elbette emir ve îcâb manasına olur" demektedir. Bunun ardından da; talep içeren bütün ihbar sigalarının emir anlamında olduğunu söyleyen Asım Efendi bu söylediklerini bir hadis zikrederek delillendirmeye çalışır. Zikrettiği hadis şudur:

”لقد فازَ مَنْ اتقى و رَحِمَ اللهُ مَنْ شَغَلَهُ عَنِّيهِ عَنِ عِيُوبِ النَّاسِ“

"Allah'a karşı sorumluluk bilincinde olan ve (buna göre davranan) kazanmıştır ve İnsanların kusurlarıyla ilgilenmeyip kendi kusurlarıyla ilgilenene de Allah rahmet

eder." Yukarıdaki yoruma göre bu hadiste, insanların Allah'a karşı sorumluluk bilinciyle davranmaları ve başkalarının kusurlarıyla ilgilenmeyip kendi kusurlarıyla ilgilenmeleri emredilmektedir.

Arapçada VSY/ وصى kökünün, fâilinin Allah olduğu durumlarda "emretmek" anlamını kazandığı görülmektedir.

2.2.2. Son Dönem Arapça Sözlüklerde VSY/ وصى Kökü

Son dönem Arapça sözlüklerde VSY/ وصى köküne verilen anlamlar şunlardır:

2.2.2.a. Bitişmek, otlar birbirine girmek

وَصِيَ لِشَيْءٍ بِهِ Bitişmek, bir şeyin bir başka şeye bitmesi, eklenmesi¹⁸¹.

وَصَيَا وَصَاءُ الْمَكْنِ Yer in otlarının birbirine yapışması, bitmesi.

وَالنَّبْتُ كَثْرًا وَاتَّصَلَ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ Yer in otlarının çok olması ve bunların birbirine girmesi.

وَالْوَصِيَّةُ وَالْوَصَايَةُ جَرِيدَةُ النَّخْلِ يُحْرَمُ بِهَا Kendisiyle bir şeylerin birbirine bağlandığı hurma dalları, hurma lifleri.

2.2.2.b. Söz vermek, birine herhangi bir konuda nasihat etmek

وَصَى تَوْصِيَةً فَلَانَا بِكَذَا Birisine herhangi bir konuda söz vermek, birisine herhangi bir konuda söz söylemek, nasihat etmek.

2.2.2.c. Ölümünden sonra geride bıraktıkları için birisini vasî tayin etmek, ölümünden sonra yapılması için emir vermek

¹⁸¹ Yukarıdaki karşılıklar şu kaynaklardan yararlanılarak aktarılmaktadır: ; İbn Manzûr (ö.h.711), *Lisânu'l-'Arab*, (Tahk.: Yusuf Hayyât- Nedim Mer'âşî) Beyrut: Dâru Lisani'l-'Arab, Trz. (Dört ciltlik baskı), III, 938-939; Maluf, Louis, *el-Muncid*, Beyrut: el-Matba'atu'l-Katulikiyye, 1956, s.904; Cubrân Mes'ûd, *er-Râid, Mu'cemu'l-Luğaviyyûn Asriyyûn*, Beyrut: Dâru'l-'İlmi'l-Melâyîn, 1981, II, 1610; İbrahim Mustafa ve Ark., *Mu'cemu'l-Vasî*, İstanbul: Çağrı Yay., 1989, s.1038.

و- إلى فلانا : جعله وصيًا على ماله و أطفاله بَعْدَ موته Bir kimseyi, ölümünden sonra, kalan malı ve çocukları için vasî tayin etmek.

الوصية ج وصايا: إسم من الإيصاء قيل لها ذلك لائصالها بأمر الميتة

Vasiyet (çoğulu: VaSâYâ/ وَصَايَا), îSâ'/ إيصاء masterından türemiş isimlerden birisidir ve ölmek üzere olan kişinin, kendisi öldükten sonra yapılmasını istedikleri (emirleri)dir.

2.2.2.d. Emretmek

و- إليه بالصلاة : أمره بها Birisine bir şeyi emretmek. (Namaz örneğinde olduğu gibi.)

وَصَاءَهُ بِفُلَانٍ أَنْ يُحْسِنَ إِلَيْهِ أَيْ أَمْرَهُ بِذَلِكَ Birisine, bir başkasına iyi davranmasını emretmek.

أَوْصَى إِيصَاءً فُلَانًا بِكَذَا عَهْدَ إِلَيْهِ فِيهِ أَمْرَهُ بِهِ Birisine bir konuda söz vermek, ondan söz verdiği şeyi yapmasını istemek.

2.2.2.e. Bir yerden bir başka yere varmak, ulaşmak

وَأَصَلَهُ بِلَدِّ الْبَلَدِ وَأَصَلَهُ Bir yerleşim yerinden bir başkasına varmak, ulaşmak.

2.2.2.f. Birilerine bir şeyleri tavsiye etmek

تَوَاصَى تَوَاصِيًا الْقَوْمُ وَصَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا Bir topluluğun karşılıklı olarak birbirlerine tavsiyelerde bulunması.

Son dönem Arapça sözlüklerden belli başlıları taranarak elde edilen VSY/ وصى kökünün anlamları yukarıdaki şekilde tasnif edilerek sunulmuştur. Sırada, Arapça-Türkçe sözlüklerde bu kökün türevleri ve anlamlarının incelenmesi vardır.

2.2.3. Arapça-Türkçe Sözlüklerde VSY/ وصى Kökü

VSY/ وصى köküne Arapça-Türkçe sözlüklerde aşağıdaki anlamlar verilmektedir.

2.2.3.a. وصى يَصِي وَصِيًا : Efendi, ağa iken düşkün hale gelmek¹⁸²,

إِثْرَنَ بَعْدَ خِفَةٍ : Hafifken ağırlaşmak,

به الشيء : Bir şey diğerine bitişmek,

ه بالشيء : Bir şeyi diğerine bağlamak.

2.2.3.b. وصى يَصِي وَصِيًا ، وَصِيًا ، وَصَاءَهُ الْمَكَانَ Bitkisi birbirine girmek.

النباتات - Bitki çok ve birbirine girmiş olmak.

2.2.3.c. أوصى إيصاءً Çok ve birbirine girmiş otlağa girmek.

فلاناً أو إليه - Vasî tayin etmek,

عهد إليه - Emanet etmek,

إليه أو له بشيء - Birine bir şey vermek,

فلاناً بالشيء - Üzerine bir şeyi gerekli kılmak, bir şeyi yapmasını emretmek,

فلاناً لفلان - Vasiyet etmek.

2.2.3.d. وصى توصية إليه أو له بشيء Birine bir şey vermek.

له يكذا - Ölümünden sonra birinden bir iş işlemlerini istemek,

بعمل - Birinden bir işi yapmasını istemek,

به : مدحه - Övmek, methetmek,

¹⁸² VSY kökünün türevleri ve Türkçe karşılıkları şu kaynaklardan yararlanılarak buraya aktarılmaktadır: Sarı, Mevlüd, *el-Mevârid*, Bahar Yay., İstanbul, 1982, s.1661; Topaloğlu Bekir ve diğ., *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, Nesil Yay., İstanbul, 1989, s.494;

فَلَانَا - Birini ölümünden sonra malında, işinde ve iyali hakkında vasî tayin etmek,

بِالشَّيْءِ فَلَانَا - Emretmek, üzerine gerekli kılmak.

2.2.3.e. تَوَاصَى تَوَاصِيًا الْقَوْمُ **Birbirine vasiyet etmek.**

2.2.3.f. اِسْتَوْصَى اِسْتِصَاءً بِهِ **Vasiyeti kabul etmek,**

بِهِ خَيْرًا - Birinin iyiliğini istemek, iyiliği için gayret etmek.

2.2.3.g. الْوَصِيَّةُ : فُلَانٌ وَاصِيَةٌ **Diğer bir çöle bitişen çöl.**

2.2.3.h. الْوَصَاءُ ج وَصِيٌّ **Vasiyet, Sipariş, Bohça, vs. sarıp bağladıkları hurma dalları.**

2.2.3.i. الْوَصَايَةُ ج وَصَايَا **Vasiyet, ölümünden sonra yerine getirilmek üzere verilen tasarruf hakkı (Mal, evlat, vs. hakkında).**

2.2.3.j. الْمُوصِيٌّ **Vasiyet eden, vasiyet sahibi.**

2.2.3.k. اَوْصِيَاءُ ج **Vasiyet eden kişi. Küçük çocuğun işlerini tasarruf edip çeviren. Vasiyeti yerine getiren. Bir şey vasiyet eden kişi. (Tesniye ve cemisi gelmez). Birbirine girmiş bitki.**

2.2.3.l. الْوَصِيَّةُ ج وَصَايَا **Vasiyet. Birinin ölümünden sonra yerine getirilmesini istediği nesne.**

ج وَصِيٌّ - Bohça vs. sarıp bağladıkları hurma dalları.

Arapça-Türkçe olarak düzenlenmiş ve piyasada bu kategoride bulunan başlıca lügatlerde VSY/ وصى köklü kelimeler ve Türkçedeki anlamları bu şekilde dizilmektedir. Bunların yanında bir de Arapçadaki VSY/ وصى kökünden elde edilen ve Türkçede kullanılan kelimeler vardır. Bu kelimeler, genellikle vasiyet etmek ve bununla bağlantılı olan diğerleridir. Kökün, Arapça sözlüklerde yer alan diğer anlamlarıyla ilgili kelimelerin Türkçeye geçmediği görülmektedir. Türkçe sözlüklerdeki VaSiYeT kökünden kelimeler ve karşılıkları şunlardır:

2.2.4. Türkçe Sözlüklerde “Vasiyet” Kökü

2.2.4.a. Vasî: Ölen bir kimsenin vasiyetini yerine getirmekle vazifeli veya ölen birinin vasiyetle işlerinin tanzimine vekil bıraktığı kimse. 2. Yetimlerin mallarını idare eden ve kendilerini besleyip büyüten kimse¹⁸³. Bir ölünün vasiyetini yerine getirmeye memur edilen kimse. Bir yetimin veya akılca zayıf, hasta olan bir kimsenin malını idare eden kimse¹⁸⁴.

2.2.4.b. Vâsilik: Vâsi olma hali, yetimlerin mülkiyet ve nafakalarına bakma işi. (eşanlamlısı: **vesâyat**)¹⁸⁵.

2.2.4.c. Vasiyet: Bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şeyler hakkında sağlığında verdiği emir ve ısmarlama. Ölümünden sonra yapılmak üzere ısmarlanan şey¹⁸⁶. Bir kimsenin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey¹⁸⁷: Bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını ısmarladığı şey, tutsu¹⁸⁸. ç. **vesâyâ:** Nasihatlar, hatırlatmalar, tembihler¹⁸⁹.

2.2.4.d. Vasiyetnâme: Vasiyet kağıdı¹⁹⁰. Bir kimsenin vasiyetini yazmış olduğu belge¹⁹¹. Bir adamın vasiyetini yazmış olduğu kağıt¹⁹².

Görüldüğü gibi VSY/ وصى kökünden türemiş dört türev Türkçede kullanılmaktadır. Bu kelimelerin hepsi de kökün sonradan kazandığı "vasiyet etmek"

¹⁸³ *Temel Türkçe Sözlük Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî*, Tercüman Gazetesi Yay., İstanbul, 1985, III, 1435.

¹⁸⁴ Abdullah Yeğin ve Ark., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, İstanbul, 1978, II, 1582.

¹⁸⁵ *Temel Türkçe Sözlük*, III, 1435.

¹⁸⁶ Doğan, D.Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Rehber Yay., Ankara, 1992, s.1137.

¹⁸⁷ *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, II, 2335.

¹⁸⁸ *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, (Haz.: Mehmet Ali Ağakoy), Ankara, 1959, s.796.

¹⁸⁹ *Temel Türkçe Sözlük*, III, 1435.

¹⁹⁰ Doğan, A.g.e., s.1137.

¹⁹¹ *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, (1988 baskı tarihli), II, 2335.

¹⁹² *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, (1959 baskı tarihli), s.796.

anlamıyla ilgilidir. Bu anlamın dışında Arapçadaki diğer anlamlara Türkçeye geçen kelimelerde rastlamak mümkün değildir. Buradan hareketle, VSY/ وصى kökünün, Türkçeye geçişi sırasında anlam daralmasına uğradığı söylenebilir. Vasiyet kökünün Türkçedeki kelimeleri ile Türkçe sözlüklerdeki anlamları bu şekilde ortaya konduktan sonra Kur'an'daki kullanımlarına geçilebilir.

2.3. KUR'AN'DA VSY/ وصى KÖKÜ

VSY/ وصى kökü, Kur'an'ın 13 suresindeki 21 ayette, toplam 32 defa geçmektedir. Dolayısıyla bazı ayetlerde aynı kökten türemiş birden çok türev bulunabilmektedir. VSY/ وصى köklü kelimeler, Kur'an sureleri içinde en çok, 11 kullanımla 4.Nisâ suresinde geçmektedir. 2.Bakara, 6.En'âm surelerinde 4'er, 42.Şûrâ, 90.Beled ve 103.Asr surelerinde ise ikişer defa geçen kök, kalan surelerde (5.Mâide, 19.Meryem, 29.Ankebût, 31.Lukmân, 36.Yâsîn, 46.Ahkâf, 51.Zâriyât) birer defa kullanılmaktadır.

VSY/ وصى kökünün fiil hali 10, isim hali ise 3 türevle Kur'an'da karşımıza çıkmaktadır. Bu kelimelerin anlamları açısından sınıflandırılmaları ve neden o anlamda olduklarının incelenmesi, ileriki sayfalarda yapılacaktır.

VSY/ وصى kökünün Kur'an'ın genelindeki kullanımları, Kur'an'ın mushaf tertibi dikkate alınarak sırayla, ayrıca sure ve ayet numaraları detaylarına yer verilerek sunulmaktadır. Birinci tablo bu şekilde oluşturulmuştur. Herhangi bir kökün Kur'an'daki tüm türevleriyle birlikte geçtikleri yerleri gösteren M. Fu'âd 'Abdu'l-Bâkî'nin eseri *el-Mu'cemu'l-Mufehres* 'ten yararlanılarak düzenlenen bu tablodan sonra, ilerleyen sayfalarda, öncelenen kökün fiil kullanımları, isim kullanımları için birer tablo daha oluşturulmuş, bunlardan başka bir de içinde VSY/ وصى köklü kelimelerin geçtiği ayetlerin konularının incelendiği bir başka tablo daha yapılmıştır.

Okuyucuya hem bilgiyi toplu olarak sunmak hem de kullanım kolaylığı sağlayan bu tabloların ilki aşağıdadır:

TABLO : 3

VSY/ وصى KÖKÜ (GENEL KULLANIM)			
KUR'AN'DA			
	SURE	AYETLER	KAÇ DEFA
1	2.Bakara	132,180,182,240.	4
2	4.Nisâ	11 (üç defa),12 (yedi defa), 131.	11
3	5.Mâide	106.	1
4	6.En'âm	144,151,152,153.	4
5	19.Meryem	31.	1
6	29.Ankebût	8.	1
7	31.Lukmân	14.	1
8	36.Yâsîn	50.	1
9	42.Şûrâ	13 (iki defa).	2
10	46.Ahkâf	15.	1
11	51.Zâriyât	53.	1
12	90.Beled	17 (iki defa).	2
13	103.Asr	3 (iki defa).	2
	Toplam		32

2.3.1. KUR'AN'DA VSY/ وصى KÖKÜNÜN FİİL FORMU

VSY/ وصى kökü Kur'an'da hem mâzî, hem de muzârî zamanlı fiil olarak kullanılmaktadır. Fiil formundaki 10 kelimenin yarısı mâzî, yarısı da muzârî zamanlı kelimelerdir.

VSY/ وصى kökünün en sık kullanılan türevi, 5'er defa ile; *tef'îl* kalıbına sokulmuş ve birinci çoğul şahıs eki almış "VaSSaYNâ / وَصَّيْنَا " ile *tefâ'ul* kalıbına sokulmuş ve üçüncü çoğul şahıs eki almış "TeVâSaV/ ثَوَّاصُوا "dır. "VeSSâKuM / وَصَّيْكُمْ " türevi 4 defa, yalın haldeki "VaSSâ / وَصَّى " kelimesi de 2 defa geçmektedir. Fiil halindeki kökün diğer türevleri sadece birer defa Kur'an'da geçer.

VSY/ وصى kökünün fiil halinin geçtiği ayetler 11 sureye dağılmış haldedir. 4.Nisâ suresinde kökün yoğun kullanımı, fiil formundaki kelimelere de yansımıştır ve VSY/ وصى kökünün fiil formundaki toplam 6 kullanım 4.Nisâ suresindedir.

Aşağıdaki tabloda, VSY/ وصى kökünün fiil formunun Kur'an'daki kullanımları sunulmaktadır.

TABLO: 4

VSY/ وصى KÖKÜ (FİİL HALİ)					
KUR'AN'DA					
	FİİL	ZAMANI	KAÇ DEFA	SURELER	AYETLER
1	وَصَّى	Mâzî	2	2.Bakara 42.Şûrâ	132. 13.
2	وَصَّيْكُمْ	Mâzî	4	6.En'âm	144,151,152,153.
3	وَصَّيْنَا	Mâzî	5	4.Nisâ 29.Ankebût 31.Lukmân 42.Şûrâ 46.Ahkâf	131. 8. 14. 13. 15.
4	وَأَوْصَانِي	Mâzî	1	19.Meryem	31.
5	ثَوَّاصُونَ	Muzârî	1	4.Nisâ	12.

6	يُوصِي	Muzârî	1	4.Nisâ	11.
7	يُوصِيكُمْ	Muzârî	1	4.Nisâ	11.
8	يُوصِينَ	Muzârî	1	4.Nisâ	12.
9	يُوصَى	Muzârî	1	4.Nisâ	12.
10	تُوصَوُا	Mâzî	5	51.Zâriyât 90.Beled 103.Asr	53. 17 (iki defa). 3 (iki defa).
Toplam:			22	11	22

2.3.2. KUR'AN'DA VSY/ وصى KÖKÜNÜN İSİM FORMU

VSY/ وصى kökünün isim formu, Kur'an'ın 4 suresindeki 7 ayette, toplam 10 defa geçmektedir.

İsim formunda en çok geçen türev "VaSiYYe[T] / وصية"tir, Kur'an'da 8 defa geçmektedir, bunların 5 tanesi 4.Nisâ suresindeki ayetlerdedir. Buradaki kullanımlarda "VaSiYYe[T]/ وصية" kelimesi, ölen kişinin malı ile ilgili kararı anlamına gelmektedir. Sadece 12. ayetin sonunda geçen "VaSiYYeT[en] MiNe'LLâH / وَصِيَّةٌ مِنْ اللَّهِ" ifadesinde; bu belirlemenin Allah tarafından yapıldığı ve miras taksimiyle ilgili konularda konulan ilkelerin bağlayıcı ilkeler olduğu vurgulanmaktadır. Miras taksimi, önceki ayetlerde açıklanan şekilde yapılacaktır. Bunun başka yolu yoktur, zira belirleme Allah tarafından yapılmaktadır ve konan ilke Allah'ın kesin olarak "emri"dir.

Aşağıdaki tabloda VSY/ وصى kökünün isim formunun Kur'an'daki kullanımları sunulmaktadır.

TABLO: 5

VSY / وصى KÖKÜ (İSİM HALİ)				
K U R ' A N ' D A				
	İSİM	KAÇ DEFA	SURELER	AYETLER
1	مُوصٍ	1	2.Bakara	182.
2	وَصِيَّةٍ	8	2.Bakara 4.Nisâ 5.Mâide	180,240. 11,12 (dört defa). 106.
3	تَوْصِيَّةٍ	1	36.Yâsîn	50.
	Toplam:	10	4	10

2.3.3. KUR'AN'DA VSY/ وصى KÖKÜNÜN GEÇTİĞİ AYETLER VE BU AYETLERİN KONULARI

Kur'an'da VSY/ وصى kökünün geçtiği ayetlerin tek tek incelenmesine geçilmeden önce, bu ayetlerin konularının tablo halinde sunulması amacıyla aşağıdaki tablo oluşturulmuştur. Bu tabloda, ayetlerin topluca mealleri de sunulabilirdi. Ancak, ilerleyen sayfalarda zaten ayetlerin mealleri üzerinde yeterince durulacağından burada böyle bir ayrıntıya girilmedi. Sadece, VSY/ وصى köklü kelimenin geçtiği ayetin konusu, anlaşılabilir kadar kısalıkta sunuldu. Bu sunum sırasında, VSY/ وصى köklü kelimenin, o ayet içindeki anlamına dikkat edildi ve bu anlam bold karakterlerle yazıldı. Aşağıdaki tablonun ardından ayetlerin müstakil olarak incelenmesine geçilecektir.

TABLO: 6

KUR'AN'DA VASY/ وصى KÖKÜ (KONULAR)		
MUSHAF TERTİBİNE GÖRE AYETLER		
	SURE	AYET NUMARASI VE AYETİN KONUSU
1	2.Bakara	<p>(2/132) İbrahim'e (as) teslim ol, denince Alemlerin Rabbine teslim olduğu, (kendi teslim olduğu) bu dini İbrahim'in (as) oğullarına vasiyet ettiği, Yakûb'un (as) da (oğullarına bu dini vasiyet ettiği.)</p> <p>(2/180) Ölüm gelen kişiye, eğer bir hayır bırakacaksa, ana babaya, akrabaya, örfeye uygun olarak vasiyette bulunması gerektiği.</p> <p>(2/182) Vasiyet edenin haksızlık etmiş veya günah işlemiş olmasından endişe duyup da tarafların arasını düzeltene bir vebal olmadığı.</p> <p>(2/240) Karılarını geride bırakarak vefat eden kocaların, (ölmeden önce) eşlerinin evden çıkarılmaksızın bir sene kadar geçimlerinin sağlanmasını vasiyet etmeleri gerektiği.</p>
2	4.Nisâ	<p>(4/11) Allah'ın miras taksimini erkeğe, iki dişi payı kadar verilmesi ve ... şeklinde emretmesi. Ölenin yakınlarına dağıtılacak mirasın, onun borçları ödendikten ve vasiyet ettiği "vasiyeti" yerine getirildikten sonra taksim edilebileceği.</p> <p>(4/12) Kocanın payına, karısının -çocuğu yoksa- bıraktığının, borçları ödendikten ve vasiyet ettiği vasiyeti yerine getirildikten sonra yarısının, çocuk varsa dörtte birinin düştüğü.</p> <p>Eşinden çocuk sahibi olmayan kadına, kocasının bıraktığından - borçları ödendikten ve vasiyet ettiği vasiyeti yerine getirildikten sonra- dörtte bir payın, çocuk varsa, sekizde bir payın olduğu.</p>

4.Nisâ (Devam)	Öldüğünde usul ve furu' u olmayan kişinin (kelâle) mirasının, kardeşlerine düşen payın, borçları ödendikten ve vasiyet ettiği vasiyeti yerine getirildikten sonra (kardeşleri tarafından) hak edilişi. Miras taksiminde konan ilkelerin, Allah tarafından bir emir olduğu. (4/131) Bizden önce kitap verilenlere ve bize, Allah'ı düşünerek günahlardan sakınmamız (<i>ittikâ</i>) ve nankörlük etmememizin emredildiği .
3 5.Mâide	(5/106) Ölüm geldiğinde vasiyet anında yapılacaklar.
4 6.En'âm	(6/144) Allah'ın (en'âm'dan yasakladıklarını) emrederken (inkarcıların) bu (hadiseye) şahitlik mi ettikleri sorusu. (6/151-152-153) Hz. Peygamber'in , nelerin haram kılındığını bir bir saydıktan sonra "O size bunları emretti , akledesiniz, düşünesiniz, korunasınız, diye" demesi.
5 19. Meryem	(19/31) Hz. İsa'ya hayatta kaldığı süre boyunca namaz ve zekatın emredildiği .
6 29. Ankebût	(29/8) İnsana anne-babasıyla ilgili olarak, onlara güzellikle (husn) (davranmasının) emredildiği .
7 31. Lukmân	(31/14) İnsana ana-babasına karşı (iyi davranmasının) emredildiği .
8 36.Yâsîn	(36/50) Kafirlerin çekişip dururken onları bir çılgınlığa (sayha) yakalayivermesi ve vasiyet edecek güç dahi bulamamaları.
9 42.Şûrâ	(42/13) Allah'ın Nûh'a emrettiği din, Allah'ın İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya (as) emrettiği din.
10 46.Ahkâf	(46/15) İnsana, ana-babasına fazlasıyla iyilikle (ihsan) davranmasının emredildiği .
11 51.Zâriyât	(51/53) Allah'ın Hz. Peygamber'den önce gönderdiği elçilere de, "büyücü", "deli" diyenlerin, bu düşünce tarzını birbirlerine vasiyet mi ettikleri.

12	90.Beled	(90/17) Birbirlerine sabrı ve merhameti tavsiye edenler.
13	103.Asr	(103/3) Birbirlerine haklı ve sabrı tavsiye edenler.
	Toplam	13 surede 21 ayet, 32 kullanım.

Aşağıda oluşturulan bir başka tablo ile de VSY/ وصى kökünün Kur'an'ın tamamındaki anlamlarına dikkatler çekilmektedir. Anlamlar dikkate alınarak oluşturulmuş olan tabloda, o anlamın hangi suredeki hangi ayette geçtiği ve Kur'an'ın genelinde VSY/ وصى köklü kelimelerin kaç defa bu anlama geldikleri görülebilmektedir.

VSY/ وصى kökünün Kur'an'da üç değişik anlama geldiği, bu arada "yasaklamak" anlamının, "emretme"nin zıt anlamlısı olduğu için müstakil bir anlam sayılmadığı ve 1.a. başlığıyla verildiği, tablo sunulmadan önce hatırlatılmalıdır.

TABLO : 7

VSY/ وصى KÖKÜ (ANLAMLAR)			
KUR'AN'DA			
	ANLAM	SURE ADI AYET NO	KAÇ DEFA
1	Emretmek	4.Nisâ' 11,12,131. 6.En'âm 151,152,153. 19.Meryem 31. 29.Ankebût 8. 31.Lukmân 14. 42.Şûrâ 13. 46.Ahkâf 15.	11 ayette 12 defa

1a	Yasaklamak (Emretmenin zıt anlamlısı)	6.En'âm 144.	1 ayette 1 defa
2	Vasiyet etmek (Ölmeden önce, kişinin, öldükten sonra yapılması için yakınlarına direktif vermesi, siparişte bulunması.)	2.Bakara 132,180,182,240. 4.Nisâ' 11,12. 5.Mâide 106. 36.Yâsîn 50. 51.Zâriyât 53.	9 ayette 15 defa
3	Tavsiyeleşmek (Birinin, diğerine öneride bulunması.)	90.Beled 17 (İki defa.) 103 'Asr 3 (İki defa.)	2 ayette 4 defa
TOPLAM :		21 ayette 32 defa kullanım.	

VSY/ وصى köklü kelimelerin Kur'an'daki kullanımlarıyla ilgili detaylar, bu kelimelerin geçtiği Kur'an ayetlerinin konuları bu şekilde belirlendikten sonra ilgili ayetlerin incelemesine geçilebilir.

2.3.4. KUR'AN'DA VSY/ وصى KÖKLÜ KELİMELERİN ANLAMLARININ AYETLER İÇİNDE İNCELENMESİ

Bu başlık altında, VSY/ وصى köklü kelimelerin geçtiği 13 suredeki toplam 21 ayetin incelemesi yapılacaktır. İlgili ayetler birer birer ele alınacak, öncesi ve sonrasıyla birlikte düşünülüp, nüzul sebebiyle ilgili rivayet varsa bu rivayetler ışığında ayetle ilgili ilk dönem müfessirlerince yapılmış açıklamalara verilecektir. Ayetin, günümüz Türkçe Kur'an meallerinde anlamlandırılmaları da yine bu başlık altında ele alınacak, çeşitli meallerden, o ayetin çevirileri aktararak

karşılaştırma yapılabilmesine olanak sağlanacaktır. Daha sonra ise, içinde VSY/ وصى köklü türev geçen ayetin, öngörülen çevirisi sunulacaktır.

VSY/ وصى kökünün türevlerinin geçtiği ayetler dört grup olarak değerlendirilecektir. Bu gruplandırma, anlamlar esas alınarak yapılacaktır. VSY/ وصى köklü kelimeler, Kur'an'da dört değişik anlama geldiklerinden dolayı böyle bir sınıflamaya gidilmiştir. İlk olarak VSY/ وصى köklü kelimelerin "emretmek" anlamında kullanıldığı ayetler incelenecektir.

2.3.4.a. VSY/ وصى Köklü Kelimelerin "emretmek" Anlamında Kullanıldığı Ayetler

VSY/ وصى kökü, "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" türeviyle Kur'an'ın toplam 5 ayetinde "emrettik" anlamında kullanılmıştır. Bu kullanımlardan 3 tanesi, anne-babaya iyiliğin, güzellikle davranmanın emredildiği ayetlerdir. Günümüzdeki Türkçe meallerin çoğunluğunda "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" eylemine "tavsiye ettik" karşılığı verilmektedir. Aşağıda ayetlerin müstakil olarak incelenmesi sırasında bu tür meallere örnekler verilecektir. Ancak bunun doğru olmadığı ve "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" eylemine, fâilinin "Allah" olduğu durumlarda, "tavsiye ettik" anlamı verilemeyeceği, yapılan incelemeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Zira, "tavsiye etmek" günümüzde, karşı tarafı muhayyer bırakmak, söylenen şeyin yapılıp yapılmaması noktasında kararı tamamen onun reyine havale etmek, olarak anlaşılmaktadır. Ancak, söyleyenin, söylenen şeyin yapılması yönünde arzusu olduğu da yapılan tavsiyenin satır aralarında muhataba iletilmek istenmektedir. Bu istem, karşı tarafı icbar edici nitelikte değil, onun kendi özgür iradesini yönlendirme niteliğinde bir tutumdur.

Meallerin çoğunda, ayette geçen "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" kelimesine, "tavsiye ettik" anlamı verilen ama aslında fâilinin "Allah" olmasından dolayı, "emrettik" olarak çevrilmesi gereken¹⁹³ ayetler şimdi incelenecektir.

¹⁹³ Kur'an'da geçer EMR/ köklü kelimeler ve bunların anlamlarıyla ilgili olarak bkz. Abdurrahman, *A.g.t.*, s. 56 ve devamı.

2.3.4.a.aa. 31.Lukmân Suresi, 14. Ayet:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهَنَا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالَهُ فِي غَامِنٍ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ

{14}

“Biz insana, annesine ve babasına iyi [davranmasını] emrettik. Annesi onu binbir güçlükle taşımıştır. Sütten kesilmesi ise iki sene içinde olmuştur. [Bu yüzden, biz insana]: “Bana, annene ve babana şükret ve dönüşün Bana olacağını [sakın unutma! Annene ve babana saygılı davran] Sonunda dönüşünüz Bana olacaktır”

31.Lukmân suresi, mukatta‘a harflerinden Elif, Lâm ve Mîm (الم) ile başlar ve ilk ayetlerde; ilahî kelamın tamamının ve buradaki ifadelerin, güzel işler yapanlar için rahmet ve hidayet kaynağı olduğu belirtilir.¹⁹⁴ Kur'an'ın muhatap aldığı bu insan tipinin özellikleriyle, insanlara yol gösterici mesajlar üzerinde kelime oyunu yapmaya kalkışanların durumundan bahsedilir.¹⁹⁵ Sonra, yaratıcı sıfatıyla, Allah kendini gündeme getirir.¹⁹⁶ 12. ayetten itibaren ise Lokman'dan söz edilmeye başlanır. Allah'ın Ona; "Allah'a şükret; çünkü [O'na] şükreden kendi iyiliği için şükretmiş olur; nankörlük etmeyi tercih eden ise [bilsin ki,] Allah, kesinlikle hiçbir şeye muhtaç değildir ve her zaman hamde layıktır"¹⁹⁷ dediği haber verilir.

13. ayetten itibaren ise Lokman'la oğlunun aralarında geçen konuşma, Lokman'ın ağzıyla nakledilir. Bunlar bir babanın oğluna nasihatleridir. Lokman, Muhammed Esed'in yorumuyla; "Halk arasında (yeterli kanıtlara dayanmasa da)

¹⁹⁴ 31.Lukmân, 2-5.

¹⁹⁵ 31.Lukmân, 6-7.

¹⁹⁶ 31.Lukmân, 10-11, "O gökleri görünür destekler olmadan yarattı; sizi sarsmasın diye yeryüzünü sabit dağlar ile donattı ve orada her çeşit canlı varlığın çoğalmasını sağladı. Biz, gökyüzünden sular indirir ve bununla yeryüzünde her türlü faydalı [canlı]nın yetişip büyümesini sağlarız. Bunların tümü Allah'ın hilkatidir: Peki, gösterin bana, O'ndan başkası ne yaratabilmiş! Hayır, [gösteremezsiniz,] zalimler açık bir sapıklık içindedirler!"

¹⁹⁷ 31.Lukmân, 12.

Aesop (Ezop) ile özdeşleştirilen, eski Arap geleneğinde köklü bir yeri olan, dünyevî üstünlüklere ve kazançlara değer vermeyen ve ruh olgunluğu için çaba gösteren bilge kişilerin bir prototipidir"¹⁹⁸.

Kimliği ile ilgili detaylar bir yana, olgun ve bilge herhangi bir baba da çocuğuna nasihat ederken, Allah'ın yegane tanrı olduğunu, ondan başkasına ilahî sıfatların yakıştırılamayacağını, bu işin gerçekten büyük bir haksızlık olduğunu ifade ederek sözlerine başlar. Lokman da sözlerine bu ifadelerle başlamıştır.¹⁹⁹ Bu sözler Lokman'ın ağzından çıktığı haliyle nakledilmektedir. Devamındaki iki ayette geçenler ise vahiy metinlerinde var olan ilkelerdir, bu ilkeleri Lokman dile getirir: "Biz, insana, anne-babasına karşı iyi davranmasını emrettik; annesi onu nice acılara katlanarak karnında taşıdı ve çocuğun annesine bağımlılığı iki yıl sürdü; [öyleyse ey insanoğlu,] Bana ve anne babana şükret, [unutma ki] bütün yollar sonunda Bana ulaşır."

Anne-babaya iyi davranmak, ilke olarak bütün dinlerde, düşünce sistemlerinde ve disiplinlerde var olan temel bir prensiptir.²⁰⁰ Kur'an da bu evrensel ilkeyi zikretmektedir. 31.Lukmân suresindeki şekliyle, bu prensip Lokman'ın ağzından aktarılmaktadır. Kur'an'ın başka iki ayetinde ise (29/8 ve 46/15) herhangi birinin aracılığıyla değil, ilahî irade bizzat kendisi bu emri hatırlatmaktadır.

Bu tezde incelenen ayetlerin mealleri için başvurduğumuz 15 değişik mealin 6 tanesi, "VaSSaYNâ/ وَصَيَّا" kelimesine "tavsiye ettik" anlamı verirken, "tavsiye ettik" söyleminin Türkçe versiyonu sayılabilecek "önerdik" ifadesini 2, "öğütlüyoruz"u da 1 çeviri kullanmaktadır. Ele alınan çevirilerden 6 tanesi ise "VaSSaYNâ/ وَصَيَّا" kelimesine, "emrettik" anlamı vermektedir. İlgili ayetin, "VaSSaYNâ/ وَصَيَّا" ifadesini, "tavsiye ettik" şeklinde çeviren mealler şunlardır:

¹⁹⁸ Esed, II, 836, (12. dipnot).

¹⁹⁹ 31.Lukmân, 13.

²⁰⁰ Anne-babaya iyi davranmak, onlara hürmet etmek, Yahudiliğin on emri olarak bilinen emirlerin içinde de geçmektedir. Eski Ahit'te "Allahın Rabb'in sana emrettiği gibi babana ve anana hürmet et; ta ki, ömrün uzun olsun ..." denilmektedir. Bkz. Tesniye 5:16.

2.3.4.a.aa.i. 31.Lukmân Suresi, 14. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Gerçi insana ebeveynini de [ana-babasını da] **tavsiye ettik** (...)"²⁰¹

Koçyiğit: "Biz insana, ana ve babasına iyi davranmasını **tavsiye etmişizdir.**
(...)"²⁰²

Yılmaz: "İnsana ana ve babasına iyi davranmayı **tavsiye ettik.** (...)"²⁰³

Ateş: "Biz insana, ana babasını **tavsiye ettik.** (...)"²⁰⁴

Tekin: "Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını **tavsiye ettik.** (...)"²⁰⁵

Sadak: "Biz insana, ana-babasına itaat etmeyi **tavsiye ettik.** (...)"²⁰⁶

İki mealde ise, ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" ifadesi "tavsiye ettik" değil de aynı anlama gelen Türkçe bir kelime ile "önerdik" şeklinde çevrilmiştir. Öztürk ve Çakır'ın mealleri ise şöyledir:

Öztürk: "Biz, insana anne-babasını **önerdik.** (...)"²⁰⁷

Çakır: "İnsana da ana-babasına hoş davranmasını **önerdik.** (...)"²⁰⁸

²⁰¹ Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, (Hazırlayan: Dücane Cündioğlu), İstanbul: İslamoğlu Yay., 1993, s.411

²⁰² Talat Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Ankara: Kılıç Kitabevi, trz., s.411.

²⁰³ Mehmet Nuri Yılmaz, *Kur'an-ı Kerim ve Meali*, Ankara: Kürsü Yay., 1998, s.411.

²⁰⁴ Süleyman Ateş, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*, Ankara: Kılıç Kitabevi, 1977, s.411.

²⁰⁵ Ahmet Tekin, *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru, Tefsiri Meal*, İstanbul: Kelam Yay., 2002, s.413.

²⁰⁶ Bekir Sadak, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlatımı*, İstanbul: Ötüken Yay., 1989, s.411.

²⁰⁷ Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali (Türkçe Çeviri)*, İstanbul: Yeni Boyut Yay., 2000, s.236.

²⁰⁸ Mehmet Çakır, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçesi*, Ankara, trz., s.413.

Aslı Fransızca olan ve Fransızca'dan dilimize tercüme edilen Muhammed Hamidullah'ın *Aziz Kur'an* isimli çevirisinde ise "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" ifadesine "öğütlüyoruz" karşılığı verilmiştir.

Hamidullah: "Ve biz insana, ana-babası hakkında şunu **öğütlüyoruz**, (...)"²⁰⁹

"VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" ifadesine "emrettik" anlamı veren mealler de vardır. Sayıca diğerlerine oranla daha az olan bu meallerde, ilgili lafza direkt olarak "emir" anlamı verilmiştir. Bu mealler şunlardır:

Esed: "[Allah diyor ki:] "Biz, insana, anne babasına karşı iyi davranmasını **emrettik**; (...)"²¹⁰

Diyamet: "İnsana da, anne babasına iyi davranmasını **emrettik**. (...)"²¹¹

Dumlu-Elmalı: "Biz insana, anne ve babasına iyi davranmasını **emrettik**. (...)"²¹²

Yıldırım: "Biz insana, annesine babasına iyi davranmasını **emrettik**. (...)"²¹³

Karakaya ve Ark.: "Biz insana, ana-babasına karşı iyi davranmasını **emrettik**. (...)"²¹⁴

Akdemir: "Biz insana, annesine ve babasına iyi [davranmasını] **emrettik**. (...)"²¹⁵

²⁰⁹ Muhammed Hamidullah, *Aziz Kur'an*, (Çev: Abdülaziz Hatip-Mahmut Kanık), İstanbul: Beyan Yay., 2000, s.559.

²¹⁰ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, (Çev: Cahit Koytak- Ahmet Ertürk), İstanbul: İşaret Yay., 2002, s. 836.

²¹¹ *Kur'an-ı Kerim Meali*, (Haz.: Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2001, s.411. (İleride bu kaynağa "Diyanet Meali" şeklinde atıf yapılacaktır.)

²¹² Ömer Dumlu-Hüseyin Elmalı, *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Anlamı (Meal)*, İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 2001, s.375.

²¹³ Suat Yıldırım, *Kur'an-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*, İstanbul: Işık Yay., 2002, s.411.

²¹⁴ Hasan Karakaya ve Arkadaşları, *Kur'an-ı Terim ve Türkçe Meali*, İstanbul: Hikmet Yay., 1985, s.413.

Görüldüğü üzere meallerde "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا / emrettik" kelimesine, tavsiye ettik, önerdik, uyardık, öğütledik gibi karşılıklar yanında, "emrettik" karşılığı da verilmektedir. Kökün Türkçeye geçerken yaşadığı anlam değişmesinin etkisiyle olsa gerek, Kur'an'ı Türkçeye çevirenlerin çoğunluğu "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا"ya, gerçek anlamı olan "emrettik" değil de günümüz Türkçesindeki karşılığı olan tavsiye ya da öneriyi dikkate alarak "tavsiye ettik, önerdik" karşılığını vermişlerdir.

2.3.4.a.aa.ii. 31.Lukmân Suresi, 14. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden Sufyân es-Sevrî, İbn ‘Abbâs, Ahfeş, Ferrâ ve ‘Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm'dan gelen rivayetlerle oluşturulmuş tefsirlerde, 31.Lukmân suresinin bu ayeti ile ilgili açıklama yer almamaktadır.

Taberî'ye gelindiğinde ise o; "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" ifadesini, "EMeRNâ/ أَمَرْنَا" kelimesiyle tefsir etmektedir ve insanın anne-babasına iyi davranmasının emredildiğini söylemektedir.²¹⁶

Kurtûbî, bu sözleri Lokman'a Allah'ın söylettiğini, adeta, Lokman'a; "Sen oğluna bunları söyle" tarzında bir emir olduğunu ifade ettikten sonra "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" ifadesini, Taberî gibi, "EMeRNâ/ أَمَرْنَا" kelimesiyle tefsir etmektedir. Ayetin bu kısmının; "biz insanlara şöyle şöyle emrettik" anlamına geldiğini söylemektedir.²¹⁷

Zemahşerî, Keşşâf'ında, ilgili ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" fiilini tefsir etmemiştir.

²¹⁵ Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara: Ankara Okulu Yay., 2004, s.411.

²¹⁶ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (ö.h.310), *Câmi'u'l-Beyân, 'an Te'vili 'Âyi'l-Kur'ân*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1988, XI (2), 69.

²¹⁷ Kurtubî, Ebû 'Abdi'l-Lâh Muhammed b. Ahmed (ö.h.671), *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1998, VII (2), 59-60.

Mâverdî de, "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" fiilini tefsir etmemiş, ayetteki hitabın tüm insanlara mı yoksa sadece Sa'd b. Ebî Vakkâs'a mı olduğu yönündeki tartışmaya, iki nakil zikrederek dikkat çekmiştir.²¹⁸

'Âlûsî'ye gelince, o da, 31.Lukmân suresinin bu ayetinde, insana, anne-babasına iyilik etmesinin emredildiğini söyler.²¹⁹ İbn Kesîr, ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" fiilini açıklamadan, "VeHN[en] 'ALâ VeHN[in]/ وَهَذَا عَلَى وَهْنٍ" ile ilgili olarak sahabe ve tabi'inden gelen rivayetleri aktarmaya geçmiştir.²²⁰

Son olarak Râzî ise; anne-babaya hizmetin bu ayet mucibince gerekli (vâcib) olduğunu belirtmiş ve bu gerekliliğin sebeplerini açıklama yoluna gitmiştir.²²¹

İlk dönem müfessirleri, yukarıdaki nakillerde de ortaya çıktığı üzere "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" kelimesine "emrettik" anlamı vermekten çekinmemektedirler. Buradan hareketle VSY/ وصى kökündeki anlam daralmasının daha sonraki dönemlere tekabül ettiği söylenebilir.

31.Lukmân suresinin 14. ayetinde anne-babaya iyilik etmek, açıkça emredilmektedir. Bu öneriden, uyarıdan, öğütten çok farklı bir durumdur ve onlardan çok daha kesin bir ifade şeklindedir. Gerçi her ne kadar ayette mef'ul zikredilmese de okuyan herkes, anne-babaya emredilen şeyin, onlara iyilik etmek olduğunu anlamaktadır. Kur'an, ilk muhataplarına "sözlü" bir hitap olduğu için bu tarz söylemlere rastlamak mümkündür. Muhataba o anda cümlenin mef'ulünü yahut fiilini, fâilini söylemek gerekmiyorsa, ayet gerekmeveni söylemeden inmektedir. Unutulmamalıdır ki Kur'an, yazılı bir kültürün değil, sözlü bir kültürün ürünüdür. Bu bakımdan, o, dilsel ve mantıksal bir disiplin içinde kuralları belirlenmiş, sağlam bir

²¹⁸ Mâverdî, Ebu'l-Hasen 'Ali b. Muhammed (ö.h.450), *en-Nuketu ve'l-'Uyûn*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi-'İlmiyye, trz., IV, 234.

²¹⁹ 'Âlûsî, Ebu'l-Fadl Şihâbu'd-Dîn Seyyid Mahmud (ö.h.127), *Rûhu'l-Me'ânî fî Tefsiri'l-Kur'ânî'l-'Azîm*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1987, XI (1),85

²²⁰ İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâ'îl (ö.h.774), *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'Azîm*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, trz., III, 445.

²²¹ Râzî, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer (ö.h.604), *Mefâtihu'l-Ğayb*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, trz., XIII, 147-148.

kurguyla düzenlenmiş yazılı metinlerin dil, anlatım ve yazım özelliklerini taşımaz.²²² Dolayısıyla, ele alınan ayetteki zikredilmeyen mefulün ne olduğu, muhatap tarafından rahatça anlaşılabilir bir şeydir.

2.3.4.a.bb. 29.'Ankebut Suresi 8. Ayet:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَإِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

“Biz, insana, anne ve babasına iyi davranmasını emretmişizdir. Bununla birlikte onlar, seni hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi, Bana ortak koşman için zorlayacak olurlarsa, sakın onlara uyma; çünkü dönüşünüz Bana olacaktır. Ben de [o zaman] size yapmış olduklarınızı haber vereceğim.”

31.Lukmân suresinde gizlenen meful (iyi davranmak), benzer iki ayetin ikisinde de açığa çıkmaktadır. Bu ayetlerden ilki, yukarıya orijinali alınan 29.Ankebût suresinin 8. ayetidir. Burada, anne-babaya, iyilik yapmak, iyi davranmak (husn) emredilmektedir. 31.Lukmân suresindeki ayetten farklı olarak, burada, anne-babaya iyi davranılması gerektiğinin belirtilmesinden sonra, bu gerekliliğin açıklaması yapılmamakta, bir başka konuya geçilmektedir. Bu, Allah'a herhangi bir şeyin ortak koşulması konusudur ve anne-babanın bu yöndeki bir yönlendirmesi ya da ısrarı durumunda buna uyulmaması istenir.

29.Ankebût suresi de, 31.Lukmân suresi gibi, mukatta'a harflerinden Elif, Lâm ve Mîm ile başlar ve hemen ikinci ayetten itibaren bir sorgulamaya girer. Sorgulanan, insandaki yanlış bir kanaattir. (İnandık! demeleriyle bırakılacaklarını ve sınava çekilmeyeceklerini mi sanıyorlar?²²³) İnanmakla her şeyin bitmeyeceği ve

²²² Bu konuda bkz. Hamidullah, A.g.e., s.13.

²²³ 29.Ankebût, 2.

inanmanın sınava çekilmeyi engellemediği, doğru dürüst davrananlarla yalancılardan ortaya çıkması için, daha önce olduğu gibi bugün yaşayanların da sınava tâbi tutulacakları söylenir.²²⁴ Adil olduğu noktasında hiçbir şüphenin bulunmadığı Sınav Sahibinin bu yargılaması sonucunda da kötülük işleyenlerin mutlaka, yaptıklarının karşılığını görecekleri ifade edilirken; "Yoksa onlar -[inandıklarını iddia ettikleri halde] kötülük işleyenler- Bizden kurtulabileceklerini mi sanırlar? Ne tuhaf bir düşünce bu!"²²⁵ denilir.

Allah'a kavuşmayı bekleyen, o güne hazırlıklı olması, zira insan ömrü için takdir edilen vadenin mutlaka gelip çatacağı, Allah yolunda üstün gayret gösterenin (CâHeDe/ جَاهِدْ), bu davranışı kendisi için yapmış olacağı, çünkü Allah'ın her türlü ihtiyaçtan uzak olduğu, iman edip de doğru ve yararlı işler yapanlara gelince; onların önceden yaptıkları kötülüklerin de silineceği ve yaptıkları iyiliklere paralel olarak ödüllendirilecekleri devam eden ayetlerde ifade edilmektedir.²²⁶

Anne-babaya iyi davranmanın emredildiği sekizinci ayet işte böyle bir söylemin ardından gelmektedir. Bu bağlamda, muhatabın anne-babasına iyi davranmasının, onun kendi tercihine bırakılarak, "öğütlenmesi", "tavsiye edilmesi" zaten ayetin öncesiyle uygunluk arzetmez. Burada, anne-babaya iyilik etmek, onlara iyi davranmak, kesin bir dille emredilmektedir. Onlara ne zaman ya da ne kadar süreyle iyi davranılacağı sorusu ise hemen arkasından gelen "eğer onlar [ilah olarak] kabul edemeyeceğin herhangi bir şeyi Bana ortak koşmanı isterlerse onlara uyma" uyarısıyla cevaplanmaktadır. Anne-baba, evladını şirke yönlendirirlerse onların bu yönlendirmeleri dikkate alınmayacak, bu isteklerine uyulmayacaktır. Bu ifadeden, çocuklarını şirke yönlendiren anne-babalara kötülük edilebileceği gibi bir anlam zaten çıkarılamaz. O takdirde, anne-babaya her zaman, onlar hayatta oldukları süre boyunca iyilik edilecektir. Yanlış yönlendirmede dahi bulunsalar, bu yanlışlığa prim verilmeyecek, ancak, onların bu tutumu, çocuğun iyilikle davranmasına mani olmayacaktır.

²²⁴ 29.Ankebût, 3.

²²⁵ 29.Ankebût, 4.

²²⁶ 29.Ankebût, 5-7.

Anne-babaya iyi davranmanın, tavsiye niteliğinde olmayıp, kesin bir emir olduğu, ayetin devamındaki bu ifadelerden de anlaşılmaktadır. İslam dininin her şekilde, her türlüyle mücadele ettiği şirk dahi söz konusu olsa, anne-babanın bu isteklerine uyulmayacak, ama yine iyiliğe devam edilecektir. Anne-babanın yavrusunu şirke yönlendirmek istemesi, evladın onlara kötülük etmesini serbest hale getirmemektedir. Dolayısıyla ayetin siyak-sibak bütünlüğü dikkate alındığında da "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" fiiline "emrettik" karşılığında başka bir karşılığın verilmesinin doğru olmayacağı görülmektedir.

Günümüzdeki Türkçe çevirilere bakıldığında, "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" fiiline "tavsiye ettik, önerdik" karşılığı verenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Aşağıda, örnek olarak alınan meallerde bu durum, somut olarak ortaya çıkmaktadır.

2.3.4.a.bb.i. 29.'Ankebut Suresi 8. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Hem insana valideyni [ana-babası] hakkında güzellik **tavsiye ettik.** (...)"²²⁷

Koçyiğit: "Biz insana, ana ve babasına karşı iyi davranmasını **tavsiye etmişizdir.** (...)"²²⁸

Yılmaz: "Biz insana anne ve babasına iyi davranmasını **tavsiye ettik.** (...)"²²⁹

Ateş: "Biz insana ana babasına iyilik etmeyi **tavsiye ettik.** (...)"²³⁰

Öztürk: "Biz insana, anne-babasına en güzel bir biçimde davranmasını, şunu söyleyerek **önerdik:** (...)"²³¹

Çakır: "Biz insana anne ve babasına hoş davranmasını **önerdik.** (...)"²³²

²²⁷ Elmalılı, *A.g.e.*, s.396.

²²⁸ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.396.

²²⁹ Yılmaz, *A.g.e.*, s.396.

²³⁰ Ateş, *A.g.e.*, s.396.

²³¹ Öztürk, *A.g.e.*, s.366.

Yıldırım, "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" fiiline, "tavsiye ettik" ya da "emrettik"ten farklı olarak "bildirdik" karşılığını vermektedir. Bu karşılık "tavsiye etmek"ten daha keskin bir ifadedir. VSY/ وصى kökünün diğer kelimelerine "emrettik" karşılığı veren Yıldırım'ın, "bildirdik" ifadesini, "emrettik"in eş anlamlısı olarak kullandığı anlaşılmaktadır: "Biz insana, yapacağı en hayırlı iş olarak, annesine ve babasına iyi davranmasını **bildirdik**. Ama bununla beraber, onlar senden, hakkında bilgin olmayan bir şeyi, Bana şirk koşmanı isterlerse, itaat etme! Hepinizin dönüşü Bana'dır ve Ben de yapageldiğiniz şeyleri bir bir bildirip karşılığını vereceğim."²³³

Hamidullah'ın Fransızca'dan dilimize çevrilen mealinde de yukarıdakiyle benzer bir tercih söz konusudur: "Ve insana, anne ve babasına iyi davranmasını **buyuruyoruz**. (...)"²³⁴

Sadak'ın çevirisinde ise ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" kelimesi "görevlendirdik" olarak tercüme edilmiştir: "Biz, insanı, ana ve babasına iyi davranmakla **görevlendirdik**. (...)"²³⁵ Görevlendirmek karşılığı bu ayetin çevirisinde sorun teşkil etmiyor gibi görünse de, aslında ayetin aslındaki kelimenin kök anlamıyla (emretik) aynı paralelde değildir. Görevlendirmek, emretmekten öte bir durumdur.

29.Ankebût suresinin 8. ayetinde geçen "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" kelimesine "emrettik" karşılığı verilen mealler ise şunlardır:

Esed: "Biz insana [yapacağı en hayırlı işlerden biri olarak] anne ve babasına iyi davranmasını **emrettik**; (...)"²³⁶

Diyanet: "Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini **emrettik**. (...)"²³⁷

²³² Mehmet Çakır, *A.g.e.*, s.398.

²³³ Suat Yıldırım, *A.g.e.*, s.396.

²³⁴ Hamidullah, *A.g.e.*, s.544.

²³⁵ Sadak, *A.g.e.*, s.396.

²³⁶ Esed, *A.g.e.*, II, 805.

²³⁷ Diyanet Meali, *A.g.e.*, s.396.

Dumlu- Elmalı: "Biz, insana, anne ve babasına iyilik yapmasını **emrettik**. (...)"²³⁸

Karakaya ve Arkadaşlarının hazırladığı çeviride, ayetin bu kısmı; "Biz insana anne ve babasına iyi davranmasını **emrettik**"²³⁹ şeklinde çevrilmişken, Akdemir, aynı ayeti "Biz, insana, anne ve babasına iyi davranmasını **emretmişizdir**. (...)"²⁴⁰ diye çevirmiştir.

Tekin ise, 31.Lukmân suresindeki benzeri ifadeye "tavsiye ettik" anlamı verirken, bu ayetin çevirisinde, birine karşı diğerinden vazgeçemeyerek "tavsiye ettik" ve "emrettik" karşılıklarının ikisini birden vermektedir: "Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını **tavsiye ettik, emrettik**. (...)"²⁴¹

29.Ankebût suresinin 8. ayetiyle ilgili nüzul sebebi rivayetlerine bakıldığında, hepsinde ortak olan yön, müslüman olmayan bir annenin, müslüman olmuş evladını, bu kararından vazgeçirmek için başvurduğu caydırma metodları sonunda evladın takındığı tavır ve kararında ısrarcı olmasıdır. Ayetin, Sa'd b. Ebî Vakkâs ya da Ayyâş b. Ebî Rebî'a hakkında nazil olduğu yönünde iki ayrı rivayet vardır. Bu rivayetlerin ikisi de özü itibariyle aynıdır. Sa'd'ın annesi, ölünceye kadar yiyip içmemekle Ayyâş'ın annesi de, ölünceye kadar güneşin altında beklemekle oğullarını tehdit ederler. Bu eylemlerinden vazgeçmeleri için de oğullarının İslam dini tercihlerinden vazgeçmelerini şart koşarlar.²⁴² Bu zor tercih aşamasında çocuklar, anne-babalarına iyilik etmekle emroldukları gibi diğer taraftan da Allah'a şirk koştuktan da uzak durmaya çağırılırlar. Tikel iki durum olan bu rivayetlerde anlatılan olayların ardından genel bir ilke Kur'an'da ortaya konmaktadır. Bu; "Allah'a hiçbir surette şirk

²³⁸ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.361.

²³⁹ Karakaya ve Ark., *A.g.e.*, s.398.

²⁴⁰ Akdemir, *A.g.e.*, s.396.

²⁴¹ Ahmet Tekin, *A.g.e.*, s.398.

²⁴² Bu rivayetler için bkz. Tirmîzî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, 29/1, Hadis nu: 3189; Taberî, *A.g.e.*, XI, 131; Âlûsî, *A.g.e.*, X (2), 138-139; Vâhidî, *Ebu'l-Hasen 'Ali b. Ahmed (ö.h.468), Esbâbu'n-Nuzûl*, Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1988, s.284-285.

koşulmayacağı, ama aynı zamanda anne-babaya da mutlaka iyi davranılacağı, onlara iyilikten vazgeçilmeyeceği" ilkesidir.

2.3.4.a.bb.ii. 29.'Ankebut Suresi 8. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden olan ve kendilerinden yapılan rivayetlerle onlar adına oluşturulmuş tefsirlerinde, İbn 'Abbâs, Sufyân es-Sevrî, Ferrâ ve 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm'da, bu ayetle ilgili bir açıklama yoktur.

Yine ilk dönem müfessirlerinden olan Ahfeş, iyilik (HuSN/ الحسن) kelimesini, hayır (HaYR/ الخیر) 'la tefsir etmiş; insana, anne-babasına karşı hayırlı olmasının emredildiğini söylemiştir. "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" kelimesini ayrıca tefsir etmemiştir.²⁴³

İncelenen ayetteki "VaSSâ/ وَصَى" köküyle ilgili olarak en net açıklamayı Zemahşerî yapmıştır. Anlam ve gereklilik olarak "VaSSâ/ وَصَى"nın hükmünün, "EMR/ أمر" in hükmüyle aynı olduğunu söylemiş ve "Zeyde, "bir hayır yapmasını TaVSiYe ettim" demenin; ona yapacağı şeyi EMR etmekle aynı olduğunu" örneğiyle söylediklerini pekiştirmek istemiştir. Zemahşerî, Kur'an literatüründe, VSY/ وصى kökünün "emretti" anlamına geldiğini söylemek istercesine, bir örnek vermiş ve 2.Bakara suresinin 132. ayetindeki "VaSSâ/ وَصَى" fiilinin de emir anlamında olduğunu belirtmiştir.²⁴⁴

Râzî, anne-babaya iyi davranmanın, Allah emrettiği için vacib olduğunu söylemek suretiyle, dolaylı olarak "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" ifadesinin emir anlamında olduğunu ihsas ettirir.²⁴⁵

Taberî, ayetin iniş sebebi ile ilgili rivayetleri zikrettikten sonra (HuSN/ الحسن) kelimesini, (HaYR/ الخیر) kelimesiyle açıklar. Anne-babaya her türlü ihsanın

²⁴³ Ahfeşu'l-Evsât (ö.h.210), *Me'âni'l-Kur'ân*, (Tahk.: Fâiz Fâris), Basım yeri yok, 1981, II, 436.

²⁴⁴ Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârû'l-Lâh Mahmûd b. 'Umer (ö.h.538), *Tefsîru'l-Keşşâf*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1995, III, 428.

²⁴⁵ Râzî, *A.g.e.*, XIII (1), 36.

yapılacağını ancak, onların şirke yönlendirmeleri durumunda onlara itaatin bir gereklilik olmaktan çıkacağını belirtir.²⁴⁶

İbn Kesîr, ayeti açıklarken 17.İsrâ' suresindeki "anne-babaya üff! bile denmeyeceği" ile ilgili ayeti zikreder ve anne-babaya ihsanda bulunmanın Allah'ın kullarına bir "emri" olduğunu söyler.²⁴⁷

Kurtubî de ayetin Sa'd ve annesiyle ilgili olarak indiğini belirtir, ancak, "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" kelimesinin açıklaması sadedinde bir şey söylemez.²⁴⁸

Mâverdî, ayetin "Ve VaSSaYNe'L-İNSâNe.../ وَ وَصِيَّتَا لِلْإِنْسَانِ" kısmının; anne-babaya iyilik etmenin son derece gerekli (ELZeM/ الزَّم) bir davranış ve onlara gerekli olan iyilik etmenin de, güzel davranmak (HuSN/ حَسَن) olduğu şeklinde iki şıkta anlaşılabilceğini söyler.²⁴⁹

Müfessir Âlûsî, "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" kelimesini, "EMeRNâ/ أَمْرَتَا" fiiliyle açıklar ve ayetin iniş sebebi ile ilgili rivayetleri zikreder.²⁵⁰

Türkçe tefsir yazan Süleyman Ateş²⁵¹ ve Elmalılı²⁵² anne-babaya iyiliğin "tavsiye" olduğunda hemfikir olmalarına karşın, yukarıda görüldüğü üzere 29.Ankebût suresinin 8. ayetinin açıklamasını yapan Müfessirlerin büyük çoğunluğu, anne-babaya iyi davranmanın bir öneri, bir uyarı değil, kesin bir emir olduğunu ifade etmişlerdir. Buradan hareketle "VaSSaYNâ/ وَصِيَّتَا" kelimesiyle ilgili çeviri probleminin, Türkçe meal ve tefsirlerde ortaya çıkan bir problem olduğu, ilk dönem tefsirlerinde böyle bir anlam ve çeviri probleminin olmadığı söylenebilir.

²⁴⁶ Taberî, *A.g.e.*, XI, 131.

²⁴⁷ İbn Kesîr, *A.g.e.*, III, 405.

²⁴⁸ Kurtubî, *A.g.e.*, VII (1), 302.

²⁴⁹ Mâverdî, *A.g.e.*, IV, 276.

²⁵⁰ Âlûsî, *A.g.e.*, X (2), 138-139.

²⁵¹ Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988, VI, 500.

2.3.4.a.cc. 46.Ahkâf Suresi, 15. Ayet:

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمَلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ
وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ
وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

“Biz, insana ana-babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu zahmetle taşımış ve zahmetle doğurmuştur. Onun ana karnında taşınması ile sütten kesilme süresi otuz aydır. Sonunda insan olgunluk çağına ulaşır kırk yaşına vardığında: Ey Rabbim! Bana, ana ve babama verdiğin nimete şükretmem, hoşnut olacağın yararlı iş yapmam konusunda gönlüme ilham ver! Soyumda da güzellikleri devam ettir! Ben sana dönmüş bulunuyorum: çünkü Ben, kendimi Sana teslim edenlerdenim! demişti.”

Anne-babaya iyi davranmakla ilgili Kur'an'daki üçüncü ve son ayet budur. 46.Ahkâf suresinin ilk 14 ayeti, kendi içinde bir anlam bütünlüğüne sahiptir. 15 ilâ 20. ayetler de yine kendi aralarında bir bütünlük oluştururlar. 21. ayetten itibaren de Âd'ın kardeşleri anlatılmaya başlanır.

15-20. ayetler arasında iki insan tipinden bahisle, onların anne-babalarıyla ilişkileri ele alınır. Tahmin edilebileceği üzere, bu tipolojiden birincisi anne-babasına iyi davranan, bu bağlamda Allah'la ve dinle ilişkileri olumlu olan, ikincisi ise anne-babasına karşı gelen, yeniden dirilme konusuna inanan anne-babasını kınayan, buna rağmen anne-babasının kendisine hayır dua ettiği tiptir. Burada dikkat çekilmek istenen nokta, anne-babayla iyi ilişkinin Allah'la iyi ilişki olduğu, onlarla sorunlu ilişkinin de Allah'la sorunlu ilişkiyi beraberinde getirdiğidir.

Kur'an'da anne-babaya iyiliğin ele alındığı ayetlerin üçünde de, yani hem 31.Lukmân suresinin 14., hem 29.Ankebût suresinin 8., hem de yukarıya orijinali alınan 46.Ahkâf suresinin 15. ayetlerinde bu ortak nokta göze çarpmaktadır. 17.İsra

²⁵² Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Eser Neşriyat, 1979, V, 3763.

suresinin 23 ve 24. ayetlerindeki "Allah'ın, sadece kendisine kulluk edilmesini ve anne-babaya iyi davranılmasını karara bağladığı (QaDâ/ قضی)" da bu ayetlerle birlikte düşünülecek olursa, başka hiçbir şeye değil, sadece Allah'a kulluk etmekle anne-babaya iyi davranmanın birbirinden ayrılamaz iki önemli ilke ve müslümanlığın en temel şartları olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Kur'an'ın birbirinden ayırmadığı bu iki durumdan birisi; imanın sonucu olan sadece Allah'a kulluk, ikincisi de anne-babaya iyi davranmaktır. Bunların ikisi de davranış niteliğindedir ve İslam dininde imanın hemen arkasından, ona uygun davranışın geldiği söylemini güçlü kılan önemli örneklerdir.

46.Ahkâf suresinin bu ayetinde, olgunlaşıp 40 yaşına gelmiş birinin, ettiği duadan bahsedilir. Bu durum, ister istemez zihinlerde, "kim bu 40 yaşına gelip de böyle dua eden kişi?" sorusunun oluşmasına sebep olmuştur. Genel bir üslup özelliği olarak Kur'an'ın; tikel bir tutumla bireylerle ya da olaylarla, onların örneklik teşkil etmesinden ya da onlar üzerinden ders verilmesinden başka bir amaç için ilgilenmediği gerçeği dikkate alındığında aslında bu sorunun çok da önemli olmadığı ortadadır. Genel geçer bir bilgi olarak, 40 yaşın bir olgunluk aşaması olduğu bilindiğine göre, 40 yaşına ulaşmış herhangi -kimliği önemsiz- birinin böyle demesi muhtemel olabileceği gibi, bir teori olarak da 40 yaş olgunluğuna ulaşan birinden böyle bir düşünce tarzı da beklenebilir.

Nüzul sebebi rivayetlerinde²⁵³ bu şahsın Hz. Ebu Bekir olduğu ile ilgili nakil, bir takım sıkıntılarla doludur. 38 yaşında ilk yetişkin erkek olarak müslümanlığı kabul etmiş Hz. Ebu Bekir'in, ayette ifadesini bulan duayı, müslüman olduktan neden iki sene sonra yapmış olması düşündürücü olduğu kadar, babasının Mekke'nin fethinden sonra müslüman olduğu bilgisi de, bu duanın yapıldığı sırada müslüman olmayan birinin ayette lutfedildiği bildirilen hangi nimetle nimetlendiği problemini beraberinde getirmektedir. İkinci şıkta dile getirilen problem, naklin doğru olabilme ihtimalini ciddi anlamda sıkıntıya sokmaktadır. Durumu kurtarmak için, 46.Ahkâf

²⁵³ Bu rivayetler için bkz. Ferrâ, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyâd (ö.h.207), *Me'âni'l-Kur'ân*, Beyrut, 1980, III, 52; Âlûsî, *A.g.e.*, XIII (2), 16-17; Vâhidî, *A.g.e.*, s.314; İbn Kesîr'de ise bu ayetin nüzul sebebi olarak 29.Ankebût suresinin 8. ayetiyle ilgili olarak aktarılan Sa'd ve annesiyle ilgili rivayet, "daha önce de geçti" açıklamasıyla zikredilmektedir. Bkz. İbn Kesîr, *A.g.e.*, IV, 157.

sureninin Mekke'nin fethinden sonra nazil olmuş olabileceği ise, düşüncesi kabul edilebilirliği mümkün olmayacak derecede düşük bir tez olarak kalmaktadır. Zira 46.Ahkâf suresi, Mekki bir sure olup iniş sırası itibarıyla 66. sıradadır.²⁵⁴ Dolayısıyla incelediğimiz ayetin nüzul sebebi olarak gösterilen naklin doğruluğunu kabul edebilmek bir hayli güçtür.

2.3.4.a.cc.i. 46.Ahkâf Suresi, 15. Ayet'in Çevirileri

Türkçe meallerde bu ayetin karşılığı, özellikle "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" kelimesine verilen karşılıklar yine üç grupta toplanabilir. İlk olarak, ilgili türeve "tavsiye ettik / önerdik / öğütledik" karşılığı verilen mealler şunlardır:

Elmalılı: "Hem biz o insana valideyni [ana-babası] ihsan **tavsiye**²⁵⁵ **ettik**;
(...)"²⁵⁶

Koçyiğit: "Biz insana, anasına babasına iyilikte bulunmasını **tavsiye ettik**.
(...)"²⁵⁷

Yılmaz: "Biz insana, anne babasına iyi davranmasını **tavsiye ettik**. (...)"²⁵⁸

Ateş: "Biz insana, ana babasına iyilik etmesini **tavsiye ettik**. (...)"²⁵⁹

Tekin: "Biz insana, anne ve babasına devamlı iyilik yapmayı, ihsanda bulunmayı, onlardan hiç bir şeyi esirgememeyi **tavsiye ettik**. (...)"²⁶⁰

²⁵⁴ Bu konuda bkz. Suyûtü, Celâlu'd-Dîn 'Abdu'r-Rahmân, *el-Itkân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut: Mektebetu's-Sakâfiyye, 1973, I, 14; Zerkeşî, Bedru'd-Dîn Muhammed b. 'Abdi'l-Lâh, *el-Burhân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, (Tahk.: Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim), Su'udi Arabistan, 1980, I, 193.

²⁵⁵ Tavsiye: Bir kimseye yapması gereken bir şeyi, va'z u nasihat (öğüt) tarzında önceden söylemektir. (Elmalılı, *A.g.e.*, IV, 4343)

²⁵⁶ Elmalılı, *A.g.e.*, s.503.

²⁵⁷ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.503.

²⁵⁸ Yılmaz, *A.g.e.*, s.503.

²⁵⁹ Ateş, *A.g.e.*, s.503.

²⁶⁰ Tekin, *A.g.e.*, s.505.

Öztürk: "Biz insana, anne-babasına çok iyi davranmasını **önerdik**. (...)"²⁶¹

Çakır: "Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını **önerdik**: (...)"²⁶²

Hamidullah: "Ve insana, anne ve babasına iyilik yapmayı **öğütledik**; (...)"²⁶³

Ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" kelimesine, "emrettik" karşılığı veren mealler ise şunlardır:

Esed: "İmdi, insana **emrettiğimiz** [fiillerin en güzellerinden biri,] anne-babasına karşı iyi davranmasıdır. (...)"²⁶⁴

Diyanet: "Biz insana anne babasına iyi davranmayı **emrettik**. (...)"²⁶⁵

Dumlu-Elmalı: "Biz o insana, anne ve babasına iyi davranmasını **emrettik**. (...)"²⁶⁶

Yıldırım: "Biz insana, anne ve babasına güzel muamele etmesini **emrettik**. (...)"²⁶⁷

Karakaya ve Ark.: "Biz insana, anne ve babasına iyilikte bulunmasını **emrettik**. (...)"²⁶⁸

Akdemir: "Biz, insana ana-babasına iyi davranmasını **emrettik**. (...)"²⁶⁹

²⁶¹ Öztürk, *A.g.e.*, s.287.

²⁶² Çakır, *A.g.e.*, s.505.

²⁶³ Hamidullah, *A.g.e.*, s.651.

²⁶⁴ Esed, *A.g.e.*, III, 1028.

²⁶⁵ Diyanet Meali, s.503.

²⁶⁶ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.461-462.

²⁶⁷ Yıldırım, *A.g.e.*, s.503.

²⁶⁸ Karakaya ve Ark., *A.g.e.*, s.505.

²⁶⁹ Akdemir, *A.g.e.*, s.503.

Sadak ise, 31.Lukmân suresinin 14. ayetindeki aynı türeve "tavsiye ettik" anlamını vermiş, ardından, yukarıda incelenen 29.Ankebut suresinin 8. ayetindeki aynı türevi "görevlendirdik" kelimesiyle çevirmişti. Aynı paraleldeki bu ayete de "İnsanı, ana-babasına iyilik yapmak, iyi davranmakla görevlendirdik (...)"²⁷⁰ karşılığını vermektedir.

2.3.4.a.cc.ii. 46.Ahkâf Suresi, 15. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

46.Ahkâf suresinin 15. ayetiyle ilgili yapılan açıklamaları görebilmek için müracaat edilen ilk dönem müfessirlerinden İbn 'Abbâs, Ahfeş, Sufyân es-Sevrî'ye atfedilen tefsirlerde bu ayetin açıklamasının olmadığı görülmüştür.

'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" kelimesiyle ilgili bir şey söylemezken, ayetteki "KurRH[en]/ كَرَّمَا" kelimesini "MeŞaKKa[T]/ مَشَقَّة", "EŞuDDe BuLuĖ" etmeyi de otuz üç yaşına gelmek olarak açıklamaktadır.²⁷¹

Ferrâ da "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" kelimesiyle ilgili yorum yapmaz ancak, ayetteki "İHSÂN[en]/ إِحْسَانًا" kelimesini Medine ve Basralıların "HuSN[en]/ حُسْنًا" şeklinde okuduklarını, mushaflarına da bu şekilde yazdıklarını, aslında bu iki kelimenin de anlamının aynı olduğunu ancak yine de en doğrusunu Allah'ın bileceğini söyler.²⁷²

Mâverdî, 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm'ın yaptığı gibi, "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" türeviyle ilgili bir şey söylemezken, ayetteki "KurRH[en]/ كَرَّمَا" kelimesini "MeŞaKKa[T]/ مَشَقَّة" olarak açıklamış, Ferrâ gibi de kıraat farklılıklarına değinmiştir.²⁷³

Râzî, bu ayetin benzerlerinin 29.Ankebût ve 31.Lukmân surelerinde geçtiğini söyler ve Ferrâ gibi, "İHSÂN[en]/ إِحْسَانًا" kelimesini "HuSN[en]/ حُسْنًا" şeklinde okuyanların Âsım, Hamza ve Kisâî olduklarını, "İHSÂN/ إِحْسَان"ın, kötülük (Sû/ سُوء)

²⁷⁰ Sadak, *A.g.e.*, s.503.

²⁷¹ 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm (ö.h.211), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîz* (Tahk.: 'Abdu'l-'Atıy Emin Kal'acî), Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1991, II, 176.

²⁷² Ferrâ, *A.g.e.*, II, 52-53.

²⁷³ Mâverdî, *A.g.e.*, V, 276.

ve çirçinliğin (QuBH/ فنج) karşıt anlamlısı olduğunu, 17.İsrâ suresindeki benzer ayette de zaten "İHSÂN[en]/ إْحْسَانًا" kelimesinin geçtiğini, söyledikten sonra, bunun Allah'tan bir "EMiR/ أمر" olduğunu ifade eder.²⁷⁴

İbn Kesir, "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا"yı, "EMeRNâ/ أَمَرْنَا" olarak açıklar.²⁷⁵ Kurtubî ise, çok açık ve kesin bir biçimde "TaVSiYe"nin "EMiR" olduğunu söyler.²⁷⁶

Taberî'ye gelince; o ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" kelimesi hariç diğer kelimelerle ilgili açıklama yapmış ve tartışmaları aktarmışken üzerinde durduğumuz türevle ilgili herhangi bir açıklama yapmamıştır.²⁷⁷

Âlûsî de Taberî ve Zemahşerî²⁷⁸ gibi, ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" kelimesi hariç diğer kelimelerle, özellikle "İHSÂN[en]/ إْحْسَانًا" kelimesiyle ilgili açıklama yapmıştır.²⁷⁹

Görüldüğü üzere, anne-babaya iyilik etmenin emredildiği ayet dizilerinden üçüncüsünü, bir çok müfessir, açıklamış ancak daha önce üzerinde durdukları "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" kelimesine değinmemişlerdir. Sadece İbn Kesîr ve Râzî, anne-babaya iyi davranmanın Allah'tan bir emir olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifade tarzı da, "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" kelimesinin "emrettik" anlamında olduğu iddiasını güçlendirir niteliktedir.

²⁷⁴ Râzî, *A.g.e.*, XIV (2), 15.

²⁷⁵ İbn Kesîr, *A.g.e.*, IV, 157.

²⁷⁶ Kurtubî, *A.g.e.*, VIII (2), 180.

²⁷⁷ Taberî, *A.g.e.*, XIII (2), 14-17.

²⁷⁸ Zemahşerî, *A.g.e.*, IV, 294-295.

²⁷⁹ Âlûsî, *A.g.e.*, XII (2), 17-19.

2.3.4.a.dd. 19.Meryem Suresi, 31. Ayet

وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا

“(...) beni her zaman mübarek kılacak, yaşadığım sürece bana namaz kılmamı ve zekat vermemi **emredecek**, (...)”

VSY/ وصى kökünün emretmek anlamında kullanıldığı bir başka ayet de 19. Meryem suresinin 31. ayetidir. Burada da İsa Peygamber'e, namaz, zekat ve (devam eden ayette) annesine iyilik etmesi (BiRR/ ير) emredilmektedir.

19.Meryem suresi, Zekeriya Peygamber'in kıssasının anlatımıyla başlar. Bu anlatım 15. ayete kadar sürer. 16. ayetten itibaren kıssa anlatımı devam eder ancak, bu sefer kıssası anlatılan kişi, Zekeriya değil Meryem'dir. Meryem'in ailesinden ayrılarak kendini dua ve tefekküre yoğunlaştırmasının ardından kendisine gönderilen vahiy meleği ile aralarında geçen konuşmalar nakledilir.²⁸⁰ Meleğin kendisine “[O Rab ki:] “sana tertemiz bir oğul armağan edeceğim” diyor”²⁸¹ demesini şaşkınlıkla karşılayan iffet sembolü Meryem'in "Bana daha hiç bir erkek dokunmamışken, nasıl bir oğlum olabilir? Üstelik ben iffetsiz bir kadın da değilim”²⁸² çıkışına, elçi meleğin; "Bu doğru, [Ancak] Rabbin diyor ki: “Bu benim için kolay; ve [böyle olduğu için de, senin bir oğlun olacak] ve Biz o'nu insanlar için katımızdan bir sembol ve aydınlatıcı bir bağış kılacağız!””²⁸³ dediğini Meryem'e ilettiği söylenir ve Meryem'in gebe kalmasının ardından uzak bir yerde uzlete çekildiği, doğum sancuları başladığında da sancuların şiddetinden dolayı "Keşke bu durum başıma gelmeden

²⁸⁰ 19.Meryem, 16-18.

²⁸¹ 19.Meryem, 19.

²⁸² 19.Meryem, 20.

²⁸³ 19.Meryem, 21.

önce ölseydim de unutulup giden biri olsaydım"²⁸⁴ diye yakındığı bunun üzerine hurma ağacının alt yanından bir sesin ona şöyle seslendiği anlatılır: "Üzülme, Rabbin senin alt yanında ufak bir dere akıttı; şimdi hurmanın gövdesini kendine doğru silkele, taze hurma dökülsün, sonra da ye, iç, gözün aydın olsun! ve eğer insanlardan birini görürsen ona [işaretle] de ki: "Ben O sınırsız Rahmet Sahibi için, (bir süre) konuşmaktan kaçınmaya ahedtim; bu yüzden bugün insanlardan kimseyle konuşmayacağım".²⁸⁵

Meryem'in susma orucu diye vasıflandırılabilir bu tutumu sona erdikten sonra, çocuğuyla birlikte kavmine döndüğü ve bakire Meryem'i kucağında bir çocukla gören kavminin ona; "Meryem!, Sen gerçekten tuhaf bir iş yaptın! Ey Harun'un kız kardeşi!²⁸⁶ Senin baban kötü bir adam değildi; ne de annen iffetsiz bir kadındı!" şeklinde çıktıkları haber verilir.²⁸⁷ Meryem'in üzerine bu şekilde gelen kavmine kendisinin cevap vermeyip onlara çocuğunu işaret ettiği kavminin ise "daha beşikteki bir bebekle biz nasıl konuşabiliriz ki!"²⁸⁸ diyerek Meryem'e ikinci kez çıktıkları ardından da bebek İsa'nın konuşmaya başladığı anlatılır. 30. ayetten başlayıp 34. ayete kadar nakledilenler, bebek İsa'nın söyledikleridir. 31. ayetteki, içinde "EVSÂNİ/ أَوْصَانِي" kelimesi geçen cümle de, dolayısıyla İsa'nın sözleridir.

Bebek İsa, annesini iffetsizlik yapmakla suçlayan kavminin ileri gelenlerine şunları söylemiştir: "Bakın, Allah'ın kuluyum ben. O bana ilahî mesaj bahşedeceğini,

²⁸⁴ 19.Meryem, 23.

²⁸⁵ 19.Meryem, 24-26.

²⁸⁶ Harun'un kız kardeşi ifadesiyle ilgili olarak aşağıdaki açıklama için bkz. İbn 'Abbâs, *A.g.e.*, s.333-334; İbn Kesîr, *A.g.e.*, III, 118; Esed, *A.g.e.*, s.613, dipnot: 22. "Kadim semitik ifade tarzında kişinin ismi çok defa kabilenin geçmiş ulularından, büyüklerinden birinin ya da kabilenin ilk atası olarak bilinen kimsenin adına bağlanırdı. Bunun içindir ki, sözgelimi Benû Temim kabilesine mensup birine bazan "Temim'in oğlu" yahut "Temim'in kardeşi" diye hitap edilirdi. Hz. Meryem de rahipler kastına mensup olduğuna göre, Hz. Musa'nın kardeşi Hz. Harun'un soyundan geliyordu ve bu yüzden de "Harun'un kız kardeşi" ya da "bacısı" olarak çağrılıyordu. (Aynı şekilde, Hz. Meryem'in yeğeni ve Hz. Zekeriya'nın karısı Elisa (Elisabeth), Luka 1:5'te "Harun'un bacılarından biri" olarak anlatılmaktadır.)"

²⁸⁷ 19.Meryem, 27-28.

²⁸⁸ 19.Meryem, 29.

beni peygamber yapacağını ve nerede bulunursam bulunayım beni kutlu ve erdemli kılacağını, yaşadığım sürece bana salâti, arınmak için vermeyi emredeceğini ve anamı saygıyla gözetmemi ve beni merhametten yoksun bir zorba kılmayacağını hükme bağladı."²⁸⁹

Görüldüğü üzere İsa Peygamber'e, kendisine peygamberlik verildikten sonra emredilecek olan şeyler namaz, zekat ve annesine iyilik etmektir. Önceki üç ayet grubunda anne-babaya iyilik etmek (İHSÂN/ إِحْسَان ve HuSN/ حُسْن) emredilirken, burada, muhatap İsa Peygamber olunca, emre konu olan hususlar çoğalmış, namaz, zekat ve anneye iyilik etmek (BiRR/ بِرّ), hepsi birden emre konu olmuştur.

Bunların, muhatabın tercihinin bırakılarak, muhatabın isterse yapıp, istemezse yapmayacağı bir öneri olarak kalması düşünülemez. Dolayısıyla İsa Peygamber'in "Yaşadığım sürece bana namazı, zekatı ve anneme iyilik etmemi önerdi" demesi olacak iş değildir. Zira söylenenler öneri değil, bizzat "emir"dirlir. Öneri olması durumunda, bunlar kendisine önerilen muhatabın istediği gibi davranması ve canı istemediği için kendisine söylenenleri yapmaması durumunda herhangi bir cezaî müeyyide ile karşı karşıya kalmaması gerekir ki; gerçekler böyle değildir. İşte bu anlayıştan hareketle olacak ki, daha önce incelenen VSY/ وصى köklü kelimelerin geçtiği ayetlerde bu kelimeleri "tavsiye etti" anlamı vererek çevirenlerin çoğu, bu ayetteki "EVSÂNİ/ اَوْصَانِي" kelimesine "emretti" karşılığı vermek durumunda kalmışlardır. Bunun yanında, Öztürk ve Çakır, meallerinde "önerdi" karşılığı vermektan geri durmamışlardır. Elmalılı ve Sadak da diğer ayetlerde olduğu gibi bu ayette de "tavsiye buyurdu / tavsiye etti" karşılığını tercih etmişlerdir.

2.3.4.a.dd.i. 19.Meryem Suresi, 31. Ayet'in Çevirileri

İlk olarak, meallerinde "önerdi" karşılığı veren yazarların çevirileri sunulacaktır: Öztürk: "Beni, bulunduğum her yerde kutsal ve bereketli kıldı. Yaşadığım sürece bana namazı ve zekatı önerdi."²⁹⁰

²⁸⁹ 19.Meryem, 30-32; Ayetin bu şekilde çevrilmesinin daha doğru olacağı konusunda açıklama için bkz. Esed, *A.g.e.*, s.613, 24. dipnot.

²⁹⁰ Öztürk, *A.g.e.*, s.108.

Çakır: "Nerede olursam olayım beni hayırlara vesile kıldı. Hayatta olduğum sürece bana, namazı ve zekatı **önerdi**."²⁹¹

Elmalılı: (30-33) "O [İsa] dedi ki: "Haberiniz olsun, ben Allah'ın kuluyum, O bana Kitab verdi ve beni bir Peygamber yaptı ve beni her nerede olsam mübarek kıldı ve berhayat [hayatta] olduğum müddetçe bana namaz ve zekat **tavsiye buyurdu**."²⁹²

Sadak: "Nerde olursam beni mübarek kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekat vermeyi **tavsiye etti**."²⁹³

Önceki sayfalarda incelenen VSY/ وصى köklü kelimelerin geçtiği ayetlerde bu kelimelere "tavsiye etti" anlamı verip de bu ayetteki "EVSÂNî/ اوصاني" kelimesine "emretti" karşılığı veren çevirmenler ise şunlardır:

Koçyiğit: "Nerede bulunursam bulunayım, beni mübarek kıldı. Yaşadığım sürece bana namazı ve zekatı **emretti**."²⁹⁴

Yılmaz: "Nerede olursam olayın beni mübarek kıldı. Yaşadığım sürece namaz kılmamı ve zekat vermemi **emretti**."²⁹⁵

Ateş: "Beni bulduğum her yerde insanlara yararlı kıldı. Sağ olduğum sürece bana namaz kılmayı, zekat vermeyi **emretti**."²⁹⁶

Tekin: "'- Nerede olursam olayım, beni, hayırlı bilgileri öğreten kullarına faydalı biri haline getirdi. Yaşadığım müddetçe bana namaz kılmayı, kıldırılmayı imamlık etmeyi ve vicdanı, serveti ve sosyal bünyeyi arındıran, berekete vesile olan zekat vermeyi, zekatı tahsil etmeyi ve gerekli yerlere harcamayı **emretti**."²⁹⁷

²⁹¹ Çakır, *A.g.e.*, s.308.

²⁹² Elmalılı, *A.g.e.*, s.306.

²⁹³ Sadak, *A.g.e.*, s.306.

²⁹⁴ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.306.

²⁹⁵ Yılmaz, *A.g.e.*, s.306.

²⁹⁶ Ateş, *A.g.e.*, s.306.

²⁹⁷ Tekin, *A.g.e.*, s.308.

Bundan önce incelenen ayetlerdeki VSY/ وصى köklü kelimelere "öğütlemek" karşılığı veren Hamidullah da bu ayetteki "EVSÂNî/ أَوْصَانِي" kelimesine "buyurdu" karşılığı vermektedir.

Hamidullah: "Nerede olursam olayım beni kutsadı; ve yaşadığım sürece, bana namazı ve zekatı **buyurdu**."²⁹⁸

Önceki ayetlerde geçen VSY/ وصى köklü kelimelere "emretmek" karşılığı veren Suat Yıldırım, bu ayetteki "EVSÂNî/ أَوْصَانِي" kelimesine "farz kıldı" karşılığı vermiştir: "Nerede olursam olayım beni kutlu, mübarek kıldı. Yaşadığım müddetçe bana namazı ve zekatı **farz kıldı**.(...)"²⁹⁹

Kur'an'daki bütün VSY/ وصى köklü kelimelere "emretmek" karşılığı veren meallerde ise bu ayetteki "EVSÂNî/ أَوْصَانِي" kelimesine karşı bir farklı tutum izlenmemiştir.

Esed: "ve nerede bulunursam bulunayım beni kutlu ve erdemli kıldı; yaşadığım sürece bana salâtı, arınmak için vermeyi **emretti**"³⁰⁰.

Diyanet: "Nerede olursam olayım beni kutlu ve erdemli kıldı ve bana yaşadığım sürece namazı ve zekatı **emretti**."³⁰¹

Dumlu-Elmalı: "'Ve nerede olursam olayım beni mübarek kılacak. Yaşadığım sürece bana namazı ve zekatı **emredecek**',"³⁰²

Karakaya ve Ark.: "Beni, bulunduğum her yerde insanlara yararlı kıldı. Hayatım boyunca namaz kılmamı ve zekat vermemi **emretti**."³⁰³

²⁹⁸ Hamidullah, *A.g.e.*, s.454.

²⁹⁹ Yıldırım, *A.g.e.*, s.306.

³⁰⁰ Esed, *A.g.e.*, s.612.

³⁰¹ Diyanet Meali, s.306.

³⁰² Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.275.

³⁰³ Karakaya ve Ark. *A.g.e.*, s.308.

Akdemir, çevirisinde, konu ve ifade bütünlüklerini dikkate alarak birleştirilmesi gereken yerlerde ayetleri birleştirerek toplu çeviri sunma usulünü, bu ayetin çevirisinde de kullanmış ve 30 ila 33. ayetler arasını birleştirerek çeviriye tek cümle halinde şöyle aktarmıştır:

"Ama o, [Allah'ın kudretiyle dile gelerek onlara]: "Kuşkusuz, ben Allah'ın bir kuluyum. O, bana kitap verecek, beni peygamber yapacak, nerede olacak olursam olayım, beni her zaman mübarek kılacak, yaşadığım sürece bana namaz kılmamı ve zekat vermemi **emredecek**, beni anneme karşı saygılı kılacak ve beni hiçbir zaman dik başlı bir zorba kılmayacaktır." demişti. O halde, selam; doğduğu günde de, öleceği günde de ve tekrar dirileceği günde de üzerine olsun."³⁰⁴

Bu çeviri tarzında görüldüğü gibi, İsa (as) daha beşikteyken dile gelmiş ve etrafındakilerin şaşkınlıkları arasında bunları söylemiştir. Henüz beşikte yatan bir bebeğin, gelecekte olacaklarla ilgili cümle kurarken, yukarıya örnek olarak alınan çevirilerde kullanıldığı gibi "-di'li geçmiş zaman" değil, elbette ki "gelecek zaman" kullanması beklenir. O'nun peygamber olması da, annesine karşı saygılı davranacak olması da, dik başlı ve zorba olmaması da hep gelecekle ilgili şeylerdir. Bu ayrıntının dikkate alınmadan diğer meallerde (Dumlu-Elmalı meali hariç) hep geçmiş zaman kullanılması dikkat çekicidir. Gelecekte olacak şeylerin, geçmişte olmuş gibi anlaşılıp çeviriye de bu şekilde aktarılması, daha beşikte iken konuşan bir bebeğin, gelecekte olanları söylerken neden geçmiş zaman kullandığı sorusunu haklı olarak sordurmaktadır. Dumlu-Elmalı ve Akdemir'in çevirilerinde bu noktaya dikkat edilmesi ve çevirinin gelecek zamanla yapılması fevkalade isabetlidir.

2.3.4.a.dd.ii. 19.Meryem Suresi, 31. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

Kur'an çevirilerinin büyük ölçüde görüş birliği içinde oldukları "EVSÂNİ/أَوْصَانِي" kelimesi için ilk dönem müfessirlerinden İbn 'Abbâs, Sufyân es-Sevrî, Ferrâ, Ahfeş, 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm görüş açıklamazlarken, İbn Kesir, daha önceki

³⁰⁴ Akdemir, *A.g.e.*, s.306.

ayetlerde olduğu gibi burada da "EVSâNî/ أَوْصَانِي" kelimesini "EmeReNî/ أَمْرَنِي / bana emretti" olarak tefsir eder.³⁰⁵

Taberî, ayette bebek İsa'nın ağzından aktarılan "Allah, salâtı ve zekatı bana emretti" ifadesinin "Allah, (ileride peygamber olduğumda) salâtı ve zekatı bana emretmeyi hükme bağladı" demek olduğunu bunun da farz kılınan namazın sınırlarını muhafaza ve devamındaki ısrar anlamına geldiğini, zekatın emredilmesinin ise hem malın zekatının hem de cesedin günah kirlerinden temizlenmesinin zekatının emredilmesi şeklinde anlaşılacağını ifade etmiştir.³⁰⁶

Râzî, küçük bir çocuğa, neden böyle şeylerin emredildiği sorusuna cevap ararken "Bana VaSiYeT etti" cümlesini "Bana EMR etti" şekline çevirerek açıklamalar yapar.³⁰⁷

Âlûsî, "Bana namazı, zekatı ve anneme iyi davranmamı TaVSiYe etti" ifadesini açıklarken son derece kesin konuşur ve "Allah bana, pekiştirerek emretti (EMR[en] MuEKKeD[en]/ أَمْرًا مُؤَكَّدًا)" açıklamasını yapar.³⁰⁸

Zemahşerî, bu ayette geçen "EVSâNî/ أَوْصَانِي"yi açıklarken, diğer müfessirlerden farklı davranır ve kelimenin anlamının "Beni mükellef kıldı" olduğunu, İsa Peygamber'in, Allah tarafından, namaz, zekat ve annesine iyilik etmekle mükellef kılındığını söyler.³⁰⁹

Mâverdî, İsa Peygamber'e emredilen namaz, zekat ve anneye iyiliğin mahiyeti ile ilgili rivayetleri aktarır, "EVSâNî/ أَوْصَانِي" kelimesiyle ilgili olarak görüş açıklamaz.³¹⁰

³⁰⁵ İbn Kesîr, *A.g.e.*, III, 120.

³⁰⁶ Taberî, *A.g.e.*, IX (2), 81.

³⁰⁷ Râzî, *A.g.e.*, XI (1), 216.

³⁰⁸ Âlûsî, *A.g.e.*, VIII (2), 89.

³⁰⁹ Zemahşerî, *A.g.e.*, III, 15.

³¹⁰ Mâverdî, *A.g.e.*, III, 370-371.

Kurtubî, ayette kastedilenin mükellefiyet çağına geldiğinde namazın kılınması ve ödeme yeterliliğine ulaştığında zekatın verilmesinin istendiğini söyler. "EVSÂNİ/ اَوْصَانِي" kelimesiyle ilgili olarak görüş beyan etmez.³¹¹

Kur'an'da VSY/ وصى köklü ayetleri incelemeye başlarken ilk üç sırada verilen ayetlerde, iyilik yapılması emredilen meful, anne ve baba idi. Bu ayette ise, "EVSÂNİ/ اَوْصَانِي" fiiline meful olan namaz, zekat ve anneye iyiliktir. Kur'an'ı Türkçeye çevirenlerden, yukarıda incelenen ilk üç ayetteki VSY/ وصى köklü kelimelere, "tavsiye ettik, önerdik" anlamını verenler, burada aynı kök için "emretti" karşılığını uygun görmüşlerdir. Bu tercihin, mefulün değişmesiyle bağlantılı olduğu düşünülebilir. Zira namaz ve zekatın tavsiyeden öte, emredilmiş olması, daha makul ve isabetli bir çeviri olacaktır. Ancak kökün asıl anlamına ulaşılmadan, mefulün değişmesinden dolayı çeviride "emr" in tercih edilmesi, sonuç olarak doğru olsa bile yine de eleştiriye konu olabilecek bir tutumdur. Çeviride emrin tercih edilmesinin sebebi, VSY/ وصى kökünün "emretti" anlamının, asıl kök anlamı olduğunun farkına varılması olsaydı, o takdirde eleştiriye gerek olmazdı.

Şimdiye kadar incelenen ayetlerde VSY/ وصى köklü fiil türevlerin fâili hep Allah'tı. Nitekim 19.Meryem suresinin 31. ayetinde de yine "Allah" failidir. 19.Meryem suresinin devam eden ayetlerinde İbrahim ve İsmail Peygamberlerden de bahis açılmış ve onlarla ilgili malumat aktarılmıştır. İsmail Peygamber'in konu edildiği anlatım, 54. ayette başlar. 55. ayette de Onun, halkına, namazı ve zekatı EMRettiği söylenir. Bu ayetle ilgili dipnotta Muhammed Esed; "Bu ifadeyle, muhtemeldir ki, Hz. İsmail'in salâtı ve zekâtı, zorunlu ibadet biçimleri olarak ilk vaz'eden peygamberlerden olduğu anlatılmak isteniyor" açıklamasını yapar.³¹²

19.Meryem suresinin 31. ayetinde, fâil konumundaki Allah, İsa Peygamber'e namazı ve zekatı TaVSiYe ederken, aynı surenin 55. ayetinde fâil konumundaki İsmail Peygamber, halkına aynı şeyleri EMR etmektedir. Bu iki ayetin ortak yönü, mefullerdir, yani, emre konu olan namaz ve zekattır. Cümlelerin fiilleri ve fâilleri

³¹¹ Kurtubî, *A.g.e.*, VI (1), 30.

³¹² Bu açıklama için bkz. Esed, *A.g.e.*, s.617, 40. dipnot.

aynı değildir. Birisinde Allah, TaVSiYe (VSY/ وصى kökü) ederken, diğerinde İsmail (as) EMR eder.

Bu dikkat çeken noktadan hareketle, Kur'an'ın kendi içinde VaSSa/ وصى mâzî fiilinin eş anlamlısının (müterâdif) EMeRa/ أمر mâzî fiili olduğu çıkarımı yapılabilir mi? Yoksa bu çıkarım acelecilik midir? Aslına bakılırsa, böyle bir çıkarım yapmak doğrudur ve acelecilik değildir. Devam eden incelemeler sonucunda, şimdiye kadar ulaşılmış sonuçlar doğrulanır ve tersi bir durum çıkmazsa, aceleciliğin, yapılmış olsa bile, yanıltıcı olmayacağı görülecektir.

Dikkat çeken bir başka detay da; halkına namazı ve zekatı emreden İsmail Peygamber'in bu eyleminin EMiR olarak vasıflandırılmasıdır. O halde şöyle bir çıkarım yapılabilir: Allah, kanun koyucu, dinin kurucusu vasfıyla bir şeyi emrederken "VSY/ وصى" köklü "TaVSiYe/ تَوْصِيَةٌ" fiili kullanılırken, vahiy kaynaklı dinlerde, kanun koyuculuk vasfıyla Allah'tan sonra ikinci sıradaki Peygamber, Allah tarafından emredilen şeyi halkına aktarırken, "TaVSiYe"yi değil, EMR'i kullanmaktadır. Bu durum, TaVSiYe'nin, EMiR'den daha güçlü olduğu, birincinin bağlayıcılığının, ikinciden daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Âlûsî'nin yukarıya alınan, "Allah bana, pekiştirerek emretti (EMR[en] MuEKKeD[en]/ مُؤَكَّدًا)"³¹³ açıklamasını da göz önüne aldığımızda, söylenmek istenen şey daha net bir biçimde anlaşılmaktadır. VSY/ وصى ve EMR/ أمر köklerinin karşılaştırmaları sadedinde söylenenler, ileride yeri geldiğinde devam edilmek üzere, burada bu kadarla sınırlanacaktır.

Emredilen şeyin "din" olması noktasında 19.Meryem suresinin 31. ayetine benzeyen bir diğer ayet de 42.Şûrâ suresinin 13. ayetidir.

³¹³ Bkz. Âlûsî, *A.g.e.*, VIII (2), 89.

2.3.4.a.ee. 42.Şûrâ Suresi, 13. Ayet

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ
وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ

“O, din konusunda Nuh'a emrettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya emrettiğimizi sizin için de din kılmıştır. O da şudur: “Dini dosdoğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin!” Ancak, Allah’a ortak koşanlara, senin kendilerini [uymaya] çağırdığın bu [din], ağır gelmektedir. Allah, dilediğini kendine seçer ve kendine yöneleni de doğru yola ulaştırır.”

42.Şûrâ suresi, mukatta‘ât'tan Hâ-Mîm/ حم ile başlayan sureler silsilesinin üçüncü sırasındadır. Surenin başında ve sonunda, ilahî vahiy realitesi ve bütün peygamberlerin her dönemde tek ve aynı temel -yani, Allah'ın varlığı ve birliği hakikatini- ve aynı etik prensipleri tebliğ ettikleri gerçeği vurgulanır.³¹⁴

42.Şûrâ suresi, 3-5. ve 6-9. ayetler kendi arasında bir anlam bütünlüğüne sahiptir. Anlam bütünlüğü açısından bir arada değerlendirilebilecek üçüncü grup ayetler ise 10-18. ayetlerdir ve incelenecek 13. ayet, bu dilimdedir.

13. ayette dört Peygamber ismi geçer. Bunlar; Nûh, İbrahim, Musa ve İsa'dır. Ayette yapılan sıralama, kronoloji dikkate alınarak yapılmış bir sıralamadır. Bu dört peygambere Allah "TaVSiYe"de bulunmuştur. Bu arada Hz. Peygamber hayattadır ve O'na da vahiy gönderilmeye devam etmektedir. Ancak, "vahiy" olarak gönderilen her şey, "din" olarak yasalaşmak zorunda değildir. Örnek olarak Hz. Meryem'e vahyedilmiştir.³¹⁵ Arı'ya vahyedilmiştir.³¹⁶ Ama bunlar "din" olarak yasalaşmamıştır. Onlara özel, tikel bir durum olarak kalmıştır.

³¹⁴ Bu konuda bkz. Esed, A.g.e., s. 982.

³¹⁵ 19.Meryem, 11.

³¹⁶ 16.Nahl, 68.

Hız. Peygamber'e vahyedilen mesajların durumu Meryem'e yahut arıya vahyedilenler gibi değildir. O'na gelen vahiy, daha önce Nûh'a, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya gelen vahiy gibidir, yani din olarak yasalaşmıştır. Dolayısıyla Hız. Peygamber'e gelen vahyin muhatabı sadece O değildir, O'nun çağrısına uyan herkeştir. İşte 42.Şûrâ suresinin 13. ayetinde anlatılmak istenen şey budur.

Nûh Peygamber'e ve daha sonra adı geçen diğer peygamberlere din olarak emredilen mesajlar da, o peygamberler ve onlara uyanlar tarafından din olarak kabul edilmiştir. Burada, konumuzla ilgili kısım; sayılan bu dört peygambere "din" olarak gönderilen şeylerin tavsiye mi edildiği yoksa emir mi edildiğidir. "Din" başlığı altında dinin kurucusu ve kaynağı olan Allah tarafından ifade edilen şeyler, muhatabın uyup uymaması, kendi arzusuna bırakılabilecek, uysa da hoş, uymasa da hoş türünden, keyfi şeyler olamaz. Bunlar, uyulmadığında yaptırım gerektiren ciddi ilkelerdir. "Din"ın kendisi ve/veya "din"den olan şeyler de o sistemin kurucusu tarafından önerilmez, tavsiye edilmez, "emredilir". Kök anlamı "emretmek" olan VSY/ وصى köklü kelimelerle ayette ifade edilen bu hususu, çeviri yaparken anlam kaymasına mahal verilerek "tavsiye etti" diye çevirmek hem doğru değildir hem de mantıklı ve tutarlı değildir. Bu bakımdan ayetin çevirisinde ilgili kısmın; "Nûh'a emredilen ..." ve "İbrahim'e ve Musa'ya ve İsa'ya emredilen ..." şeklinde çevrilmesi gerekir.

Böyle olması gerekirken, bundan önce incelenen ayette, VSY/ وصى köklü kelimelere genellikle "tavsiye etmek" anlamı verenlerin "emretti" anlamı vermelerine şahit olmamızın yanı sıra bu ayet için aynı tutum sürdürülmemiş ve yine çevirmenlerin çoğunluğu "tavsiye etti" anlamına geri dönmüşlerdir. Aşağıya, ilk olarak, 42.Şûrâ suresinin 13. ayetinde geçen VSY/ وصى köklü iki türeve "tavsiye" anlamı veren çeviriler alınmıştır:

2.3.4.a.ee.i. 42.Şûrâ Suresi, 13. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Sizin için, dinden Nuh'a **tavsiye ettiğini** ve sana vahy eylediğimizi ve İbrahim'e ve Musa'ya ve İsa'ya **tavsiye kıldığımızı** teşri buyurdu; (...)"³¹⁷

³¹⁷ Elmalılı, *A.g.e.*, s. 483.

Koçyiğit: "“Dini dosdoğru tutun ve onda tefrikaya düşmeyin” diye Allah'ın Nuh'a **tavsiye ettiğini** sana vahyettiğimizi, İbrahim'e Musa'ya ve İsa'ya **tavsiye ettiğini**, size dinden şeriat olarak koymuştur. (...)"³¹⁸

Yılmaz: "Allah Nuh'a **tavsiye ettiğini** size de din olarak buyurdu. “Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin” diye sana vahyettiğimizi, İbrahim'e Musa'ya ve İsa'ya da **buyurdu**. (...)"³¹⁹

Ateş: O size dinden Nûh'a **tavsiye ettiğini** , sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya **tavsiye ettiğimizi** şeriat (hukuk düzeni) yaptı. (...)"³²⁰

Tekin: "Allah, Nuh'a **tavsiye ettiği** dini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya **tavsiye ettiklerimizi** size şeriat yaptı. (...)"³²¹

Öztürk: "Sizin için, dinden, Nuh'a **önerdiğini**, sana vahyettiğini, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya **önerdiğimizi** şöyle diyerek kanunlaştırdı: (...)"³²²

Çakır: "Allah, vaktiyle Nûh'a **önerdiği** bu dini size yasalaştırdı. Sana da bildirdiğimiz gibi, İbrahim, Musa ve İsa'ya **önerimiz** hep: “dini ayakta tutun, dinde bölük pörçük olmayın” demek olmuştur. (...)"³²³

Daha önce incelenen ayetlerde VSY/ وصى köklü kelimelere "emir" anlamı veren Dumlu-Elmalı, bu ayetteki iki türevden birisini çeviriye aktarmamış, diğerine de "vasiyet ettiğimiz" anlamını vermişlerdir. Halbuki dilimizde "vasiyet etmek" tabiri, ölmeden önce, öldükten sonrası için yapılması istenilenleri bildirmek anlamında kullanılır. Dolayısıyla ölümsüz (Lâ YeMûT/ لا يَمُوت) olan Allah'ın, ölümünden sonrasıyla ilgili olarak "vasiyet etmesi" düşünülemez.

³¹⁸ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.483.

³¹⁹ Yılmaz, *A.g.e.*, s.483.

³²⁰ Ateş, *A.g.e.*, s.483.

³²¹ Tekin, *A.g.e.*, s.485.

³²² Öztürk, *A.g.e.*, s.268.

³²³ Mehmet Çakır, *A.g.e.*, s.485.

Dumlu-Elmalı: "Allah Nuh'a, sana, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya: "Dine dosdoğru uyunuz, ayrılığa düşmeyiniz" diye **vasiyet ettiğimiz** dini size yasallaştırdı. Senin kendilerini çağırdığın bu esas, müşriklerin ağırlığına gitti. Allah dilediklerini kendine seçer, kendine yönelenleri de doğru yola ulaştırır."³²⁴

Hamidullah'a gelince, o diğer VSY/ وصى köklü kelimelere verdiği karşılığa paralel olarak yine "öğütleme"yi tercih etmiştir: "Nuh'a **öğütlediğini**, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, ve Musa'ya ve İsa'ya **öğütlediğimiz** yolu, (...)"³²⁵

Sadak, bu ayetin çevirisinde, ayette geçen VSY/ وصى köklü iki türevden ilkinde "tavsiye", ikincisine "emir" anlamı vererek kendi içinde çelişkili bir durumun oluşmasına zemin hazırlamıştır. Aynı ayet içindeki aynı köklü kelimelere böyle farklı anlamlar vermenin tutarlılıktan uzak olduğu ortadadır: "O, size dinde Nuh'a **tavsiye ettiğini**, sana vahyettiğimizi ve İbrahim, Musa ve İsa'ya **emrettiğimizi** esas ilke olarak tespit ediyor (...)"³²⁶

Örnek olarak teze aldığımız mealler içinde sadece beş tanesi bu ayette geçen "VaSSâ/ وَصَّى" ve "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" kelimelerine "emretmek" karşılığı vermişlerdir. Bunlar:

Diyaret: "'Dini dosdoğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin!'" diye Nuh'a **emrettiğini**, sana vahyettiğini, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya **emrettiğini** size de din kıldı. (...)"³²⁷

Esed: "O, itikadî konularda, Nuh'a **emrettiğini** -ve sana [ey Muhammed,] vahiy aracılığıyla öğrettiğimizi ve aynı zamanda İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya **emrettiğimizi**- sizin için uygun gördü: (...)"³²⁸

³²⁴ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.442.

³²⁵ Hamidullah, *A.g.e.*, s.631.

³²⁶ Sadak, *A.g.e.*, s.483.

³²⁷ Diyanet Meali, s.483.

³²⁸ Esed, *A.g.e.*, s.985.

Yıldırım: "O, "Dini doğru anlayıp hükümlerini uygulayın ve o hususta tefrikaya düşmeyin" diye, din esasları olarak Nuh'a **emrettiğini**, hem sana vahyettiğimizi keza İbrahim'e, Musa'ya, İsa'ya **emrettiğimizi** sizin için de din kıldı. (...)"³²⁹

Karakaya ve Ark.: "Allah'ın Nuh'a **emrettiği**, sana vahiyle bildirdiğimiz, İbrahim'e Musa'ya ve Musa'ya **emrettiğimiz**: (...)"³³⁰

Akdemir: "O, din konusunda Nuh'a **emrettiğini**, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya **emrettiğimizi** sizin için de din kılmıştır. O da şudur: (...)"³³¹

2.3.4.a.ee.ii. 42.Şûrâ Suresi, 13. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden İbn 'Abbâs, Sufyân es-Sevrî, Ferrâ ve Ahfeş'ten bu ayetle ilgili rivayet nakledilmemiştir.

'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, Nûh'a emredilen şeylerden kastın helaller ve haramlar olduğunu söylemiş, VSY/ وصى köklü kelimelerle ilgili açıklama yapmamıştır.³³²

Taberî'nin ayeti ele alışı da 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm'dan farklı değildir. O da, Nûh'a emredilen şeylerden kastın helaller ve haramlar olduğunu bildiren rivayeti nakleder ve aslında bütün peygamberlere gönderilen dinin aynı esasları ihtiva ettiğini bildirir. Taberî, bunlara ilave olarak ayetin i'rabıyla ilgili açıklamalar da yapar.³³³

İbn Kesîr, ayette geçen VSY/ وصى köklü kelimeleri açıklamaz, ancak, tarih içinde bütün peygamberlere gönderilenlerin aynı ilkeler olduğunu vurgular.³³⁴

³²⁹ Suat Yıldırım, *A.g.e.*, s.483.

³³⁰ Karakaya ve Ark. *A.g.e.*, s.485.

³³¹ Akdemir, *A.g.e.*, s.483.

³³² 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, *A.g.e.*, II, 155.

³³³ Taberî, *A.g.e.*, XIII (1), 14-16.

³³⁴ İbn Kesîr, *A.g.e.*, IV, 109.

Âlûsî, yukarıda incelenen 19.Meryem suresinin 31. ayetinin açıklamasında yaptığı gibi, Nûh Peygamber'e TaVSiYe edilen şeyin, aslında ona, pekiştirerek emredildiğini (EMR[en] MuEKKeD[en]/أَمْرًا مُؤَكَّدًا) söyleyerek, arka planda, "VaSSâ/ وَصَّى" kelimesinin anlamının "pekiştirerek emretti" olduğunu vurgulamaktadır.³³⁵

Râzî, ayette ismi zikredilen peygamberlerin büyük (EKâBiR/ أَكْبَر) ve` din kurucusu peygamberler olduğunu, bunların isimlerinin özellikle bu yüzden anıldığını söyleyerek ayeti tefsire başlar. Hz. Peygamber'in, Nûh Peygamber'in şeriatıyla gönderildiğinin öncelikle anlaşıldığını belirtir. İlk olarak Nûh isminin geçmesinin önemine atıfla dikkatleri bu noktaya çeker ve bunun izahına girişir. Ancak, ayette geçen VSY/ وَصَّى köklü iki kelimenin açıklaması sadedinde bir şey söylemez.³³⁶

Kurtubî, daha ziyade ayetin i'rabıyla meşgul olmuştur. Bizim üzerinde durduğumuz ve açıklamasını aradığımız "VaSSâ/ وَصَّى" ve "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" kelimeleriyle ilgili olarak Kurtubî'nin³³⁷ de Zemahşerî'nin³³⁸ de söylediği bir şey yoktur. Mâverdî'in açıkladığı bölümler içinde de yine VSY/ وَصَّى köklü kelimeler yer almamıştır.³³⁹

42.Şûrâ suresinin 13. ayetinde VSY/ وَصَّى köklü iki türev geçmektedir. Bunlardan birisi; yalın haldeki "VaSSâ/ وَصَّى", diğeri; birinci çoğul şahıs eki almış olan "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا"dır. Her iki türev de, bu bağlamda, kök anlamlarına paralel anlamdadırlar. Buna karşın, Kur'an meali yazan zevatın çoğu, bu kelimelere, "tavsiye etmek" karşılığını vermişlerdir. Müfessirlerin çoğunluğu ise, 42. sırada olan Şûrâ suresi, diziliş sırası itibariyle, içinde VSY/ وَصَّى köklü kelimeler geçen surelerin sonlarında yer almasından olacak ki, söz konusu ayetteki kelimeleri açıklamamışlardır. Sonuç itibariyle burada da "VaSSâ/ وَصَّى" ve "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا", "emretti" ve "emrettik" anlamlarında kullanılmışlardır.

³³⁵ Âlûsî, *A.g.e.*, XIII (1), 20.

³³⁶ Râzî, *A.g.e.*, XIV (1), 156-160.

³³⁷ Kurtubî, *A.g.e.*, VIII (2), 11,12.

³³⁸ Zemahşerî, *A.g.e.*, IV, 209-210.

³³⁹ Mâverdî, *A.g.e.*, V, 196-197.

2.3.4.a.ff. 4.Nisâ' Suresi, 131. Ayet

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا

"Göklerde olan da yerde olan da Allah'ındır. Andolsun ki, Biz, sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlara ve size: "Allah bilincinizi içinizde canlı tutun!" diye emretmiştik. Eğer inkar edecek olursanız, [bilin ki], göklerde olan da yerde olan da Allah'ındır. Allah, kendine yeterli olan, çok övülendir. "

Kur'an, kendinden önceki vahiy geleneğine zaman zaman atıflar yapar. Önceki ilahî mesajlarda da var olan ilkeleri zikretmek gerektiğinde, bunun yeni bir durum olmadığı, Kur'an gelmezden önce gönderilen vahiylerde de aynı şeyin geçtiği söylenir. Bunun örneklerinden biri de 4.Nisâ'suresinin 131. ayetidir. Bu ayette, Kur'an'ın ilk mutahaplarına emredilen Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olarak günahlardan sakınmak prensibi, daha önce kendilerine vahiy yoluyla hitapta bulunanlara da emredilmiştir. Kur'an terminolojisinde "İTTiQâ/ اتقى" olarak adlandırılan bu davranış tarzı, vahiy öğretisinde baştan beri var olagelmiş bir emirdir.

Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olarak günahlardan sakınmak, vicdanî ve sonuç olarak ahlakî bir tutumdur. Bu cümlenin diğer bir ifade şekli de söz konusu davranış tarzının dinî nitelikli olmasıdır. Dinin en temel amacı, insanları, dinin kendilerine emrettiği öğretiyi benimsemiş ve ona göre bir hayat tarzı oluşturmuş "mü'min" yetiştirmek olduğu için, bu "mü'min" tipinin yetişmesinde temel taşı konumundaki prensipler, muhatap alınan insanlara, yapsanız da olur, yapmasanız da olur, tarzında tavsiyeyle değil, "emirle" ifade edilir. Dinî öğretinin temelini oluşturan hususlar, "bunu yapsanız iyi olur" tarzında öneri üslubuyla ifade edilirse, bağlayıcılığı olmaz ve muhataplar, yapıp yapmama kararı kendilerine bırakılan şeylerde gereğince ve/veya yeterince, titiz, duyarlı olmayıp gevşek davranabilirler. Böyle olursa, istenen "mü'min" yetişmez ve dolayısıyla temel amaçtan sapılmış olur. İşte bunun için, anne-babaya iyi davranmak, dinin ibadetlerle ilgili hususları (namaz-

zekat), haram kılınanlar, vs. hep bağlayıcı ifadelerle bildirilir ve VSY/ وصى köklü kelimeler de bu bildirim lafızları olarak vahiy dilinde kullanılmışlardır.

4.Nisâ'Suresinin 131. ayetinde VSY/ وصى kökünden "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" kelimesi geçmektedir. Bu tezde incelenen ayetlerin çevirilerini görmek için örnek olarak seçilen 15 mealden sadece 6 tanesinde, ayetteki "Ve LeQaD VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا" ifadesine "emrettik, emretmişizdir" karşılığı verilmiştir. Diğerlerinde ise yine "tavsiye ettik, önerdik, öğütledik" karşılıkları vardır. Aşağıda, ilk olarak, ayetteki söz konusu türeve, "emrettik" karşılığı verilen mealler sunulacaktır.

2.3.4.a.ff.i. 4.Nisâ'Suresi, 131. Ayet'in Çevirileri

Koçyiğit: "Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Sizden önce kendilerine kitap verilenlere ve size, Allah'tan korkmanızı **emrettik**. (...)"³⁴⁰

Esed: "ve göklerde ve yerde olan her şey Allah'a aittir. Biz, hem sizden önce vahiy verilenlere, hem de size Allah'a karşı sorumluluğunuzun bilincinde olmanızı **emretmişizdir**. (...)"³⁴¹

Dumlu-Elmalı: "Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'a aittir. Biz sizden önce kitap verilenlere de size de Allah'tan korkmanızı **emrettik**. (...)"³⁴²

Yıldırım: "Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi Allah'ın mülküdür. Biz gerçekten, hem sizden önce Ehl-i kitaba, hem de size, Allah'a karşı gelmekten sakınmanızı **emrettik**. (...)"³⁴³

Karakaya ve Ark.: "Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Sizden önce, kendilerine kitap verilenlere ve size Allah'tan korkmanızı **emrettik**. (...)"³⁴⁴

³⁴⁰ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.98.

³⁴¹ Esed, *A.g.e.*, s.170.

³⁴² Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.86.

³⁴³ Yıldırım, *A.g.e.*, s.98.

³⁴⁴ Karakaya ve Ark. *A.g.e.*, s.100.

Akdemir: "Göklerde olan da yerde olan da Allah'ındır. Andolsun ki, Biz, sizden önce kendilerine kitap verilmiş olanlara ve size: "Allah bilincinizi içinizde canlı tutun!" diye **emretmiştik**. (...)"³⁴⁵

Daha önce incelenen ayetlerdeki VSY/ وصى köklü fiil türevlere "tavsiye etmek" karşılığı veren Talat Koçyiğit'in bu ayette "emrettik" karşılığını vermesi dikkat çekerken, yukarıda incelenen ayetlerde geçen, VSY/ وصى köklü fiillere "emretmek" karşılığı verilen Diyanet Mealinde ise, bu ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا"nın, "tavsiye ettik" olarak çevrilmesi de dikkat çekmiştir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer detay da; yukarıdaki çevirilerin genelinde Allah'tan, korkmak/sakınmak olarak çevrilen kısmın, Esed'in çevirisinde "Allah'a karşı sorumluluğun bilincinde olmak" şeklinde çevrilmesidir. Ancak aynı kısım, Akdemir'in çevirisinde daha sade olarak; "Allah bilincinin insanın içinde canlı tutulması" tarzında ifadesini bulmuştur. Allah'tan korkmak yahut sakınmak yerine, Allah bilincinin insanın kendi içinde, yine bizzat o insan tarafından canlı tutulması, çok daha anlamlıdır. Zira, Allah, korkulacak, yahut sakınılacak bir varlık değil, bilinçte sürekli canlı tutulması gereken bir aşkın ilahtır.

4.Nisâ' suresi 131. ayetin "tavsiye ettik, önerdik, öğütledik" tarzında çevrildiği, diğer çeviriler şöyledir:

Elmalılı: "Allah'ındır bütün göklerdeki, yerdeki! Celalim hakkı için, sizden evvel kitab verilenlere de **tavsiye ettik**, (...)"³⁴⁶

M.Nuri Yılmaz: "Göklerde olanlar da yerde olanlar da Allah'ındır. Sizden önce kitap verilenlere de size de "Allah'tan korkun" diye **tavsiye ettik**. (...)"³⁴⁷

Diyanet: "Göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. Sizden önce kendilerine kitap verilenlere de, size de "Allah'a karşı gelmekten sakının" diye **tavsiye ettik**. (...)"³⁴⁸

³⁴⁵ Akdemir, *A.g.e.*, s.98.

³⁴⁶ Elmalılı, *A.g.e.*, s.98.

³⁴⁷ Yılmaz, *A.g.e.*, s.98.

Ateş: "Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır. Sizden önce Kitap verilenlere de, size de "Allah'tan korkun!" diye **tavsiye ettik.** (...)"³⁴⁹

Çakır: "Çünkü, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Vallahi bizim, hem size hem de sizden önceki ehlikitaba **tavsiyemiz** hep: "Allah'a karşı kendinizi sağlama alın" olmuştur. (...)"³⁵⁰

Tekin: "Göklerdeki ve yerdeki varlıklar ve imkanlar Allah'ındır, Allah'ın tasarrufundadır. Andolsun ki, sizden önce kendilerine kitap verilenlere ve size: "Allah'a sığın, emirlerine yapışın, günahlardan arınıp, azaptan korunun" diye **tavsiye ettik.** (...)"³⁵¹

Sadak: "Allah'ındır gökte ve yerde ne varsa. Sizden önce kitap verilenlere de size de, "Allah'tan korkunuz!" diye **tavsiye etmiştik.** (...)"³⁵²

Hamidullah: "Göklerde olan ve yerde olan her şey Allah'ındır. Hiç kuşkusuz, sizden önce Kitap verilenlere de, size de, "Allah'a karşı gelmekten sakının" diye **öğüt verdik.** (...)"³⁵³

Öztürk: "Göklerde ne var, yerde ne varsa yalnız Allah'ındır. Hem sizden önce kitap verilenlere hem de size "Allah'tan korkun" diye **önerdik.** (...)"³⁵⁴

Ayetin Türkçe çeviriler iki grup halinde bu şekilde ortaya konduktan sonra, Müfessirlerin ayetle ilgili yorumlarına geçilebilir.

³⁴⁸ Diyanet Meali, s.98.

³⁴⁹ Ateş, *A.g.e.*, s.98.

³⁵⁰ Çakır, *A.g.e.*, s.100.

³⁵¹ Tekin, *A.g.e.*, s.100.

³⁵² Sadak, *A.g.e.*, s.98.

³⁵³ Hamidullah, *A.g.e.*, s.246.

³⁵⁴ Öztürk, *A.g.e.*, s.498.

2.3.4.a.ff.ii. 4.Nisâ'Suresi, 131. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden İbn 'Abbâs, Sufyân es-Sevrî, Ferrâ, 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm ve Mâverdî 4.Nisâ' suresinin 131. ayetiyle ilgili yorum yapmazken Ahfeş, ilgili ayetin tefsiri olarak sadece "ENi'TteQuLLâH/ أن اتقوا الله / Allah'a karşı sorumluluğunun bilincinde olarak günahlardan sakınmak" ifadesinin başına "Bî/ ب" harf-i cer'i takdir edilmesi gerektiğini söylemiştir. Bunun dışında ayette geçen lafızlarla ilgili olarak herhangi bir açıklama yapmamıştır.³⁵⁵

Taberî, ayetin ilgili yerini tefsir ederken, "EMR/ أمر" kökünü, "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" kelimesinin karşılığı olarak özellikle zikreder ve şöyle der: "Biz Tevrat ve İncilin gönderildiği topluluklar olan kitap ehline ve size emrettik (EMR), size Allah'a ittika'yı emrediyoruz, bu masiyetten sakınmak ve Allah'ın emir ve yasaklarına aykırı davranmamak demektir."³⁵⁶ Ünlü müfessir Taberî, -görüldüğü üzere- hiç bir şüpheye ve tereddüte mahal bırakmadan, ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" fiilinin, "EMeRNâ / Emrettik" anlamında anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir.

Zemahşerî³⁵⁷ ve Râzî³⁵⁸, ayetin kelimelerinin diziliş şekli ve irab durumu ile ilgilenmişler, kelimeleri açıklama yoluna gitmemişlerdir.

İbn Kesîr, (ilahlık yetkilerinde ve gücünde) kendisinin ortağı olmayan Allah'ın, kullarına, günaha girmekten korunmalarını "TaQVâ/ تقوى" emrettiğini (TaVSiYe), bu emrin hem Kur'an'ın ilk muhataplarına, hem de önceki toplumlara yapıldığını söylemiş, bizim, ayette üzerinde durduğumuz "VaSSaYNâ/ وَصَيْنَا" kelimesi ile ilgili olarak bir açıklama yapmamıştır.³⁵⁹

³⁵⁵ Ahfeş, *A.g.e.*, I, 247.

³⁵⁶ Taberî, *A.g.e.*, IV (1), 318.

³⁵⁷ Zemahşerî, *A.g.e.*, I, 561.

³⁵⁸ Râzî, *A.g.e.*, VI (1), 70-72.

³⁵⁹ İbn Kesîr, *A.g.e.*, I, 564.

Kurtubî, TaKVâ'nın bütün topluluklar için genel bir EMİR olduğunu söylerken, dolaylı olarak "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا " kelimesinin açıklamasını "EMR/ أمر" kelimesiyle yapmaktadır.³⁶⁰

Âlûsî'ye göre de "Sizden önceki kitap ehline emrettik" ifadesinin anlamı, "sizden öncekilere, en belîğ ifade tarzıyla EMREttik" şeklindedir. Kitap ehlinden kastedilenler ise Yahudiler ve hristiyanlar ve onlardan önceki topluluklardır. "KiTâB/ كتاب"la da bütün ilahî kitaplar kastedilmektedir.³⁶¹

Çağdaş Müfessir Reşid Rıza; bu ayette ifadesini bulan şekliyle günahlardan sakınmanın, ne gibi faydalar sağlayacağını vurgular, ancak kelimelerin lugavî izahlarına girişmez.³⁶²

Görüldüğü üzere, 4.Nisâ' suresinin 131. ayetinin açıklamasını yapan müfessirlerin çoğu, ayetteki "VaSSaYNâ/ وَصَّيْنَا " kelimesinin "emrettik" anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. Sırada, 6.En'âm suresindeki ayetler vardır.

2.3.4.a.gg. 6.En'âm Suresi, 144. Ayet:

وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ آلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ
وَصَّاكُمُ اللَّهُ بِهَذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ

"Devenin ve sığırın da erkek ve dişisini... De ki: "O, iki erkeği mi yoksa iki dişi mi ve yahut da iki dişinin rahimlerinde bulunan [yavruları] mı haram kılmıştır? Yoksa siz, Allah bunları size emrettiği zaman tanık mıydınız?" İnsanları hiç bir bilgiye dayanmadan saptırmak için Allah hakkında yalan uydurandan daha zalim kim olabilir ki...? Kuşkusuz, Allah, zalim kalkı asla doğru yola ulaştırmaz."

³⁶⁰ Kurtubî, III (1), 349.

³⁶¹ Âlûsî, A.g.e., II (1), 163-164.

³⁶² Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1973, V, 452.

6.En'âm Suresi, Arapların, vaktiyle çeşitli putlara adadıkları hayvanlardan bahsettiği için bu kelimeyle isimlendirilmiştir.³⁶³ 144. ayette anlatılanların, anlam bütünlüğü bakımından başladığı ayet, 136. ayettir. Burada, İslam öncesinde Arapların, bazı tarım ürünleriyle hayvanların bir kısmını, bazı putlara ayırmaları, bu ayırdıklarından bir kısmını da putlardan biri, ama en büyüğü olarak gördükleri Allah'a tahsis etmeleri adeti konu edinilmiş ve Allah'ı da putlarla aynı düzeyde saymaları, O'nun tanrılık güçlerini ve yetkilerini, putlarla paylaşmalarını kabul edilemez bulunarak, düşünce tarzları eleştirilmiştir. Cahilî Araplar, bu davranışlarına gerekçe olarak "Allah'a yakınlaşma isteği"ni gösterecekler de yapılan şeyin "şirk" olduğu ve eğer bir yakınlaştırma olacaksa, bunun , onların Allah'a ortak koştuğu varlıklara karşı bir yakınlaşma olabileceği söylenmiş ve ayet "Gerçekten de ne kötüdür onların yargıları" ifadesiyle bitmiştir.³⁶⁴

Allah'ın dışındaki şeylere ilahlık yakıştıranların çoğunluğunun, bu inançları dolayısıyla çocuklarını öldürmelerinin, kendilerine yanlış gelmediği, bu davranışlarını, sözkonusu sapık inançlarından dolayı güzel gördükleri de 137. ayette bildirilmektedir.

Aynı zihniyetin, bazı hayvanlarla, ekinleri de kutsal saydıkları, kendilerinin izin verdiklerinin dışında kimsenin onlardan yiyemeyeceğini ilan ettikleri, bazı yük hayvanlarına yük vurmamayı yasakladıkları da hatırlatılarak, bu mesnedsiz hayallerinin kaynağı olarak Allah'ı göstermelerine şiddetle karşı çıkılır ve bu durumun cezasız kalmayacağı bildirilir.³⁶⁵

Kur'an'da eleştiri konusu yapılan cahiliye dönemi uygulamaları bunlarla sınırlı değildir. Ölü doğan hayvan yavrusunun sadece kadınlara tahsis edilmesi, kız çocuklarının öldürülmesi, Allah'ın rızık olarak verdiği ve tüketilmesi yasak olmayan bazı yiyeceklerin Allah'ın ismi alet edilerek tüketiminin yasaklanması da İslam'ın

³⁶³ Bu konuyla ilgili daha geniş bilgi için bkz. Esed, *A.g.e.*, s.222.

³⁶⁴ 6.En'âm, 136.

³⁶⁵ 6.En'âm, 138.

ortadan kaldırdığı cahilce uygulamalardır.³⁶⁶ 142. ayette bu uygulamaların ortadan kaldırılması istenir ve şöyle denir: "Yük taşımaya mahsus olan ve etleri için beslenen hayvanlardan, Allah'ın size rızık olarak verdiklerini yiyin ve Şeytan'ın izinden gitmeyin: unutmayın, o sizin apaçık düşmanınızdır!"

Kur'an'da, Şeytan'ın izinden gidenler diye vasıflananların, 143. ayette ifadesini bulan bir başka iddiası daha vardır. Buna göre; sekiz eş (=EZVâC/ أَزْوَاجٍ) hayvan, yani; dişisi ve erkeğiyle birer tane olmak üzere dört türlü hayvanın³⁶⁷ tüketimi de insana yasaktır. Bu hayvanlar; koyun, keçi, deve ve sığırdır. Bunların hem erkeği hem de dişisinin tüketiminin yasak olduğunu savunanların bu tutumu öyle tepkiyle karşılanır ki, bu inancın batıl olduğunu muhataplara idrak ettirebilecek sorular arka arkaya sıralanır: "[Onlara] sor: O'nun yasakladığı, iki erkek mi, yoksa iki dişi mi, yahut iki dişinin rahminde taşıdıkları mı? Bu konuda ne biliyorsanız bana söyleyin, eğer söylediğinizde haklı iseniz! (...) [Kendilerine] sor: O neyi yasakladı? İki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi, yahut iki dişinin rahminde taşıdığını mı? Yoksa Allah (bütün) bunları size yasaklarken (VaSSâKuM/ وَصَيْتُمْ) siz şahit miydiniz? Hiçbir [gerçek] bilgiye dayanmadan kendi uydurduğu yalanları Allah'a isnad eden, böylece insanları saptırandan daha zalim kim olabilir? Unutmayın ki Allah; [böyle] zalim bir halka doğru yolu göstermez."³⁶⁸

Görüldüğü üzere, Allah'ın dinde hüküm koyucu vasfı kullanılarak, O'nun adına, çıkar sahipleri tarafından bir takım hükümler konulmak istenmektedir. Böyle olmasını isteyenler, hiç şüphesiz, istedikleri olduğunda bundan çıkar sağlayacak kişilerdir. Ancak, maddi bir takım çıkarlar uğruna, bu denli cesaretli bir girişim, bu denli bir dejenerasyon, bu denli bir yetki aşımı elbette, ilahî müdahaleyi zorunlu kılacak kadar üst düzeydedir. Allah, yaşanan hayata müdahale etmiyor diye bu denli bir su-i isti'mâl olamaz, yapılamaz.

³⁶⁶ 6.En'âm, 139-140.

³⁶⁷ Bu konuda geniş bir açıklama için bkz. Ahfeş, *A.g.e.*, II, 289; Ferrâ *A.g.e.*, I, 359; Taberî, *A.g.e.*, V (2), 65-66; Reşid Rıza, *A.g.e.*, VIII, 141; Esed, *A.g.e.*, s.259.

³⁶⁸ 6.En'âm, 143-144.

Bu ayetin, tezde incelenmesini gerektiren yönü, içinde VSY/ وصى köklü bir türev olan " VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ "ün geçmesidir. Bu türev, yukarıya meali aktarılan 144. ayette geçmektedir. Sayılan bütün bu yanlışlıkları, Allah'ın emri havasını vererek ortaya koyanların yaptıklarının yanlışlığı ifade edilirken, Allah bunları ortaya koyarken, bu düzenlemeleri yaparken, bu emirleri verirken ya da bu yasaklama kararlarını alırken, siz de yanında şahit miydiniz? diye sorulmaktadır.

" VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ "ün fâili bu ayette de Allah'tır ve emre konu olan şeyler, dinî nitelik kazandırılmak istenen yasaklardır. Dolayısıyla, önceki ayetlerde dikkat çeken ve ortak olan noktalar bu ayette de görülmektedir. Ortak yönler, fâilin Allah olması, emre yahut yasağa konu olan şeylerin dinî içerikli yasaklar olması ve Allah'ın adı kullanılarak uydurulmuş dahi olsa, insanlar tarafından bağlayıcı telakki edilmesidir. Buna göre, ayetin anlatımı dikkate alındığında; "İZ VaSSâKuMu'LLâHu Bi HêZê/ إِذْ وَصَيْكُمْ اللهُ بِهَذَا" ifadesinin çevirisi; "Allah bunları emrederken" şeklinde yapılabileceği gibi "Allah bunları yasaklarken" şeklinde de yapılabilir. Çünkü, yasaklamak da aslında negatif anlamda bir emretmedir. Dolayısıyla bütün yasaklar birer "negatif emir" olarak algılanabilirler. Zaten, 6.En'âm suresinin 151-153. ayetlerde geçen VSY/ وصى köklü kelimeler incelenirken bu durum daha da netlik kazanacaktır.

Nitekim ayetin Türkçe çevirilerine bakıldığında bu iki tercihten özellikle ikincisini yapanların var olduğu görülmektedir. "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ" kelimesini, kontekst itibarıyla "Size (Allah) bunları yasaklarken" şeklinde çevirenler şunlardır:

2.3.4.a.gg.i. 6.En'âm Suresi, 144. Ayet'in Çevirileri

Esed: "Onlar, her iki cins deveyi ve büyükbaş hayvanı [da aynı şekilde haram sayarlar]. [Kendilerine] sor: "O neyi yasakladı? İki erkeği mi yoksa iki dişi mi, yahut iki dişinin rahminde taşıdığı mı? Yoksa Allah bütün bunları **yasaklarken** siz şahit miydiniz?" (...)"³⁶⁹

Diyanet: "Yine (erkek ve dişi olarak) deveden iki, sığırdan da iki. De ki: "İki erkeği mi haram kıldı, iki dişi mi? Yoksa iki dişinin rahimlerinde bulunan

³⁶⁹ Esed, *A.g.e.*, s.259.

(yavru)ları mı? Yoksa Allah size bunları **haram ettiğinde** orada hazır mı idiniz!?" (...)"³⁷⁰

Dumlu-Elmalı: "Deveden iki; sığırdan da iki. De ki: "Bunların erkeklerini mi haram kıldı yoksa dişilerini mi? Yoksa dişilerin rahimlerindeki yavrularını mı?!" Yoksa Allah bunları **haram kıldığını bildirirken** siz tanık mıydınız?! (...)"³⁷¹

Yıldırım: "Ve deveden iki, sığırdan iki. De ki: "İki erkeği mi , iki dişiyi mi, yoksa iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haram kıldı? Yoksa Allah size **bu yasaklamayı yaptığında** siz orada hazır ve şahit mi idiniz?" (...)"³⁷²

Elmalılı, önceki kullanımlarda hep VSY/ وصی köklü kelimelere "tavsiye etmek" anlamı verirken, bu ayette bu genel tutumunun dışına çıkarak "ferman buyurmak" karşılığını kullanmıştır:

Elmalılı: "Ve deveden iki, sığırdan iki! De ki: "İki erkeği mi haram kıldı, yoksa iki dişiyi mi, yoksa iki dişinin rahimlerinin müstemil olduklarını mı? Yoksa Allah size bu tahrîmi [yasağı] **ferman buyururken** şahitler miydiniz?" (...)"³⁷³

Bunların yanında, çevirilerinin genelinde VSY/ وصی köklü kelimelere "tavsiye etmek" anlamı veren zevâtın bir kısmı da, kökün VaSiYeT/ وصية mastarını Türkçeleştirip, sonuna "etmek" ilave ederek çevirilerini yapmışlardır. Daha önce de belirtildiği üzere Türkçede "vasiyet etmek", insanlar için, ölümlerinden sonra yapılmasını istedikleri hususları bildirmeleri anlamındadır. Dolayısıyla, Allah için, Türkçede kullanıldığı anlamıyla "vasiyet etmek" tabiri, hiçbir zaman kullanılamayacak bir ifadedir. Zira O ölmez.

Koçyiğit: "Deveden iki çift ve sığırdan da iki çift. Yine de ki: "Allah iki erkeği mi haram kıldı yoksa iki dişiyi mi? Yahut da iki dişinin dahimlerinde bulunanları mı? Yoksa siz, Allah size bunu **vasiyet ederken** (...)"³⁷⁴

³⁷⁰ Diyanet Meali, A.g.e., s.146.

³⁷¹ Dumlu-Elmalı, A.g.e., s.126-127.

³⁷² Yıldırım, A.g.e., s.146.

³⁷³ Elmalılı, A.g.e., s.146.

Yılmaz: "(...) Yoksa Allah'ın size böyle **vasiyet ettiğine** şahit mi oldunuz?
(...)"³⁷⁵

Ateş: "(...) Yoksa Allah'ın size böyle **vasiyyet ettiğine** şahitler mi oldunuz?"
(...)"³⁷⁶

Öztürk ve Çakır ise istikrarlı bir şekilde VSY/ وصى köklü kelimelere, "önermek" karşılığını vermeyi sürdürürler, Sadak ve Hamidullah'ın çevirilerinde de aynı istikrarlı tutumu görmek mümkündür:

Öztürk: "(...) Yoksa Allah size bunu **önerirken** siz de tanıklık mı ediyordunuz?" (...)"³⁷⁷

Çakır: "(...) Yoksa Allah bu yasakları size **önerir iken** sizler orada mıydınız?"
de... (...)"³⁷⁸

Sadak: "(...) Yoksa Allah bunu size **tavsiye ederken** siz orada mı idiniz?"
(...)"³⁷⁹

Hamidullah: "(...) Yoksa Allah, size bunları **öğütlerken** orada mı idiniz?"
(...)"³⁸⁰

Tekin ise, tefsîrî meal ismini verdiği çalışmasında emir-tavsiye ayırımından birini tercih etmek yerine, daha önce incelenen ayetlerin çevirilerinde yaptığı gibi, ikisini birden çevirisinde kullanmakta bir sakınca görmemektedir.

³⁷⁴ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.146.

³⁷⁵ Yılmaz, *A.g.e.*, s.146.

³⁷⁶ Ateş, *A.g.e.*, s.146.

³⁷⁷ Öztürk, *A.g.e.*, s.223-224.

³⁷⁸ Çakır, *A.g.e.*, s.148.

³⁷⁹ Sadak, *A.g.e.*, s.146.

³⁸⁰ Hamidullah, *A.g.e.*, s.294.

Tekin: "(...) Yoksa Allah size size bunu **emir ve tavsiye ettiğine** bizzat şahit mi oldunuz? (...)"³⁸¹

Tezde kullanılan mealler içinde, ayetteki VSY/ وصى köklü VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ kelimesini, en doğru şekilde çeviren iki çeviri vardır. Bunlardan birisi Karakaya ve Arkadaşlarının çevirisidir: "(...) Yoksa, Allah bunu size **emrederken** huzurunda mı bulunuyordunuz? (...)"³⁸² Diğerisi ise Akdemir'in çevirisidir: "(...) Yoksa siz, Allah bunları size **emrettiği** zaman tanık mıydınız? (...)"³⁸³

Ayetin çevirileri bu şekilde verildikten sonra, ayetle ilgili Müfessirlerin görüşlerine geçilebilir.

2.3.4.a.gg. 6.En'âm Suresi, 144. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinin bu ayetle ilgili açıklamalarına gelince; Ferrâ, "Allah'ın bu şekilde TaVSiYe etmesine şahit miydiniz" ifadesinin "Allah'ın bunu, bu şekilde belirlediğine şahit miydiniz / E VaSSâKuMu'LlâHu/ أَوْصَيْكُمْ اللهُ" şeklinde anlaşılacağı söylemiş, ancak VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ kelimesini ayrıca açıklamamıştır.³⁸⁴

İbn Kesîr, Allah'ın yasaklamadığı şeylerle ilgili olarak, O'na iftira edildiğini söyler ancak ayetteki " VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ " kelimesiyle ilgili açıklama yapmaz.³⁸⁵

İbn 'Abbâs, Sufyân es-Sevrî, Ahfeş, 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm gibi ilk dönem müfessirleri bu ayetle ilgili yorum yapmamışlardır.

Taberî, ayeti açıklarken, cümlenin tam anlamıyla açıklık kazanması için parantez içinde verilebilecek detayları ifade etmiş ve olayı Allah'la Hz. Peygamber

³⁸¹ Tekin, *A.g.e.*, s.148.

³⁸² Karakaya ve Ark., *A.g.e.*, s.148.

³⁸³ Akdemir, *A.g.e.*, s.146.

³⁸⁴ Ferrâ, *A.g.e.*, I, 360.

³⁸⁵ İbn Kesir, *A.g.e.*, II, 183.

arasında geçmiş bir konuşma şekline çevirmiştir. Bununla birlikte, " VaSSâKuM/ وَصِيكُمْ " kelimesiyle ilgili ayrıca bir açıklama yapmamıştır.³⁸⁶

Ayette, sadece Allah'ın belirleme yetkisinde olan bir hususun, yani dinen bir şeyi helal ya da haram saymanın, insanlar tarafından yetki aşımı yoluyla sahiplenilmesi konusu işlendiğinden ve lafızlarla ilgili olarak tek tek açıklama gereği olmadığından dolayı Taberî gibi Râzî³⁸⁷, Zemahşerî³⁸⁸, Mâverdî³⁸⁹, Kurtubî³⁹⁰ Reşid Rıza³⁹¹ da ifade biçimini açıklamayı ve yapılan iftiranın çirkinliğini anlatmayı yeğlemiştir.

Âlûsî, diğer müfessirler gibi yapmamış ve kelime tefsiri yaparak "İZ VaSSâKuMu'L-LâH/ إِذْ وَصَيْكُمْ اللهُ" ifadesini "EMeReKuM/ أَمْرُكُمْ" ve "ELZeMeKuM/ الزَّمَمُ" kelimeleriyle açıklamıştır. Bundan önce incelenen ayetlerdeki VSY/ وَصَى köklü kelimelerde yaptığı gibi Âlûsî, çok net olarak, VSY/ وَصَى köklü kelimelerin kiplerine uygun olan EMR/ أَمْر köklü kelimelerle açıklanması gerektiğini dolaylı olarak ifade etmiştir.³⁹²

6.En'âm suresinin 151, 152 ve 153. ayetlerinde de VSY/ وَصَى köklü kelimeler geçmektedir. Şimdi bunların açıklamasına geçilebilir.

³⁸⁶ Taberî, *A.g.e.*, V (1), 68.

³⁸⁷ Râzî, *A.g.e.*, VII (1), 229.

³⁸⁸ Zemahşerî, *A.g.e.*, II, 71.

³⁸⁹ Mâverdî *A.g.e.*, II, 181.

³⁹⁰ Kurtubî, *A.g.e.*, IV (1), 104.

³⁹¹ Reşid Rıza, *A.g.e.*, VIII, 143.

³⁹² Âlûsî, *A.g.e.*, IV (2), 42.

2.3.4.a.hh. 6.En'âm Suresi, 151. Ayet:

قُلْ تَعَالَوْا أَنُؤَلِّمُكُم مَّا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِّنْ إِمْلَاقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"De ki: O halde gelin de Allah'ın size neleri haram kıldığını anlatayım: O size, kendisine herhangi bir şeyi ortak koşmanızı, annenize ve babanıza kötü davranmanızı, çocuklarınızı açlık korkusu ile öldürmenizi -[korkmanıza gerek yoktur; çünkü] sizi de onları da besleyen Bizizdir.- açık ya da gizli kötülöklere yaklaşmanızı ve -[meşru müdafaa, idam hükmünün infazı, savaş vb. durumlarda olduğu gibi adam öldürmeyi] haklı kılan durumlar dışında- Allah'ın kutsal kıldığı cana kıymanızı haram kılmıştır. İşte bunlar, Allah'ın, aklınızı kullanmanız için, size koymuş olduğu yasaklardır."

6.En'âm suresinin 151. ayetle başlayan ve devam eden üç ayetinde Hz. Peygamber aracılığıyla Allah'ın gerçekten neleri haram kıldığı anlatılır. Bu üç ayetin de içinde yer aldığı anlam örgüsü 148. ayette anlatılanlarla başlar: Şirk içinde olanlar, yani Allah'tan başka şeylere ilahlık yakıştırmaya şartlanmış olanlar, kendilerini, verdikleri kararın mes'ûlü olmaktan çıkarıp, verdikleri kararın ve tuttukları yolun sorumlusunun Allah olduğunu iddia ederler. Ayet bu çarpıtmayı dile getirerek, Allah'a bu çirkin yakıştırmayı yapanlarla ilgili tavrını ortaya koyar: "Allah'tan başka şeylere ilahlık yakıştırmaya şartlanmış olanlar, "Eğer Allah dileseydi O'ndan başkasına ilahlık yakıştırmazdık; atalarımız da [öyle yapmazdı]; ve [O'nun izin verdiği] hiçbir şeyi de yasaklamazdık" derler. Onlardan önce yaşamış olanlar da böyle yaparak hakikati yalanladılar, tâ ki azabımızı tadıncaya kadar! De ki: "Bize sunabileceğiniz [kesin] herhangi bir bilgiye sahip misiniz? Siz sadece [başka insanların] zanlarına uyuyorsunuz ve kendiniz tahminde bulunmaktan başka bir şey yapmıyorsunuz.""

Ayette üzerinde durulan ve tepki gösterilen iki husus vardır: Bunlardan birisi Allah'tan başkasına ilahlık yakıştırmak, ikincisi de Allah'ın yasaklamadığı şeyleri yasaklamak. Bunların her ikisi de yetki ihlalidir. Şirk, başlı başına en büyük günah olduğu gibi, Allah'ın yetkilerine müdahale ederek, O'nun yasaklamadığı şeyleri yasak saymak da, bu kararı verenlerin gizlice tanrılık iddiasında bulunmaları anlamına gelmektedir. Ayetin devamında, birinci karşı çıkılan şirke değil, ikinci sırada zikredilen sahte haramlara dikkat çekilerek Allah'ın haram kıldığı şeylerin tâdadı yapılır ve asıl haram olanların, bu sayılanlar olduğu vurgulanır.

Aynı surenin 143-146. ayetlerinde, hem cahilî adetlerle hem de Yahudilerin tâbî olduğu hukuk sisteminde yasaklananların, vaz'edilmekte olan yeni dinin mü'minlerine yasaklanmadığı ısrarla vurgulanır. Deveden, koyundan, keçiden ve sığırdan dişi ve erkekleriyle birlikte sekiz türün yasaklandığı cahiliye adetinin yanlışlığıyla, Yahudilere yasaklananların onların işledikleri zulümler yüzünden olduğu, bu ayetlerde açıkça belirtilir. İslam itikadına göre yasaklananlar; leş, kan, iğrenç bir şey olan domuz etiyle üzerine Allah'ın adından başka bir adın anıldığı günahkarca bir kurban'dır. Bunların dışında, tüketimi herhangi bir şekilde yasaklanmış başka bir hayvan ya da kurban türü yoktur.

Allah'ın yasak kılmadığı şeyleri kendi bildiklerine yasaklayanlara karşı tepkinin devamında "Allah'ın [bütün] bunları yasakladığına dair şahitlik yapacak şahitlerinizi getirin! Eğer onlar [çekinmeden yalan] şahitlik yaparlarsa sakın onların bu düzmece şahitliklerine katılmayın; ve mesajlarımızı yalanlayanların, öteki dünyaya inanmayanların ve başka güçleri Rablerine denk görenlerin hatalı görüşlerine uymayın!" denilir.

İşte bu anlatım kompozisyonu içerisinde, sadece yenilecek hayvanlarla ilgili değil, genel manada, İslam dininde, Allah'ın gerçekten neleri haram kıldığının açıklanmasına ihtiyaç doğmuştur. 151-153. ayetlerde bu haramlar sayılır ve her bir ayetin sonunda "Allah bütün bunları size emretti / ZÊLiKuM VaSSâKuM BiHi/ ٱذِكْرُوا مَا كُتِبَ عَلَيْكُم مِّن ذِكْرِ اللَّهِ وَلِذِكْرِ اللَّهِ تَتَّقُونَ" uyarısı yapılır. Üç ayetin üçü de aynı uyarıyla biter, ancak, bu emretmenin gerekçeleri sırasıyla AKLetmek, TeZeKKuR etmek ve İTTiQâ etmek şeklinde farklı farklı sayılmıştır.

İlk olarak 151. ayette; şirk, anne-babaya saygısızlıkta bulunmak, çocukları yoksulluk korkusuyla öldürmek, açık veya gizli utanç verici fuhşiyat, Allah'ın kutsal saydığı insan hayatına kıymak yasaklanmıştır. Ayetin ifade tarzında "yasaklananlar" sayılıyor olmasına karşılık ikinci yasak olan anne-babaya saygısızlık etmek, olumlu bir ifadeyle söylenmiş ve "anne-babanıza iyilik yapın" denmiştir. Bu olumlu söyleyiş tarzında yasaklanan bir şey yoktur. Buradaki yasak, onlara saygısızlık etmemektir ki bütün müfessirler bu konuda görüş birliği içinde, ayette lafız olarak söylenmeyen bu şeyin yasaklandığını ifade etmişlerdir.³⁹³

Meallerinde, bu ayetin çevirisine baktığımız çevirmenler, önceki ayetlerde geçen VSY/ وصى köklü kelimelerde olduğu gibi bu ayetteki "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ" ifadesine çoğunlukla, "tavsiye etti / önerdi" anlamı vermişlerdir. Halbuki, ayetin kendi içindeki mantıksal doku dikkate alındığında bile "haram kılman" şeylerin "öneri, tavsiye" olmayıp dinin kesin birer "emri" olduğu çok basit bir çıkarımla belirlenebileceği halde ısrarla "tavsiye etti, önerdi" karşılığının kullanılması düşündürücüdür.

Aşağıya, önce "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ" fiiline, "tavsiye etti" karşılığı veren mealler alınacaktır:

2.3.4.a.hh.i. 6.En'âm Suresi, 151. Ayet'in Çevirileri

Koçyiğit: "Yine de ki: "Gelin, Rabbinizin size neler haram kıldığını okuyalım. (Üzerinize haram kılınanlar ve yapılması vâcib olanlar:) Allah'a hiçbir şeyi ortak (şirk) koşmamanız; anaya babaya iyilik etmeniz; çocuklarınızı geçindirememek korkusuyla öldürmemeniz; oysa biz sizi ve onları besliyoruz; açık olsun gizli olsun, kötülöklere yaklaşmamanız; hak yolda olmadıkça, Allah'ın (öldürölmesini) haram kıldığı insanı öldürmemeniz. İşte akıl edip düşünmeniz için Allah bunları size **tavsiye etmiştir.**"³⁹⁴

³⁹³ Örnek olarak bkz. İbn Kesir, *A.g.e.*, II, 188; Râzî, *A.g.e.*, VII (1), 244; Kurtubî, *A.g.e.*, IV (1), 119; Bu konuda ayrıca bkz. Esed, *A.g.e.*, s.262, 146. dipnot.

³⁹⁴ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.147.

Yılmaz: "(...) Düşünesiniz diye işte bunları Allah size **tavsiye etmiştir**."³⁹⁵

Ateş: "(...) Düşünesiniz diye Allah size bunları **tavsiye etti**."³⁹⁶

Dumlu ile Elmalı'nın beraber hazırladıkları çeviride, daha önce incelenen ayetlerdeki VSY/ وصى köklü kelimelere hep "emretmek" karşılığı verildiği görülmüştü. Bu ayette ise çevirmenler, "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ" kelimesine "tavsiyeler" karşılığı vermektedirler.

Dumlu-Elmalı: "(...) Düşünüp anlamanız için Rabbinizin size **tavsiyeleri işte bunlardır**."³⁹⁷

Öztürk ve Çakır, baştan beri "önermek" karşılığı verdikleri VSY/ وصى köklü kelimelerin bu ayetteki versiyonu olan "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ" e, yine "önerdi / öneriyor" karşılığı vermektedirler.

Öztürk: "(...) Allah size bunları **önerdi** ki, aklınızı işletebilirsiniz."³⁹⁸

Çakır: "(...) Allah bunları, üzerinde kafa yormanız için **öneriyor**."³⁹⁹

Hamidullah'ın çevirisindeki istikrarlı tutum, bu ayette de devam eder ve "öğütlemek" karşılığı, zaman ve kişi eklerine göre uyarlanarak VSY/ وصى köklü kelimelere verilir: "(...) İşte Allah'ın size **öğütlediği** şey; belki anlarsınız?"⁴⁰⁰

Bu ayete Elmalı'nın Sadak ve Tekin'in verdiği karşılıklar dikkat çekicidir. Çünkü bu üç isim, daha önce Kur'an'ın başka ayetlerinde geçen VSY/ وصى köklü kelimelere genellikle "tavsiye etmek" karşılığı veriyorlardı. Gerçi Tekin'in bir kaç ayette, kararsızlık içinde "tavsiye" ve "emretti" karşılıklarının ikisini birden, yanyana

³⁹⁵ Yılmaz, *A.g.e.*, s.147.

³⁹⁶ Ateş, *A.g.e.*, s.147.

³⁹⁷ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.128.

³⁹⁸ Öztürk, *A.g.e.*, s.225.

³⁹⁹ Çakır, *A.g.e.*, s.149.

⁴⁰⁰ Hamidullah, *A.g.e.*, s.295.

kullandığı da olmuştu. Ancak bu ayette Elmalılı, "ferman buyurdu", Sadak "emir buyuruyor" Tekin ise "emrettikleridir" karşılıklarını çekinmeden vermişlerdir.

Elmalılı: "(...) İşittiniz â, işte size O bunları **ferman buyurdu**, gerektir ki aklınız erer..."⁴⁰¹

Sadak: "(...) Allah size, düşünesiniz diye bunları **emir buyuruyor**."⁴⁰²

Tekin: "(...) İşte bunlar, Allah'ın size **emrettikleridir**. Umulur ki, aklınızı başımıza toplar düşünürsünüz." diye ilan et."⁴⁰³

Kur'an'daki VSY/ وصى köklü kelimelerin hepsine "emretti" karşılığı veren M. Esed ve S. Yıldırım'la, sadece şimdiye kadar incelenen bir ayette tutum değiştiren Diyanet Mealiyle, Karakaya ve Arkadaşları; ayetteki "VaSSâKuM/ وَصَّيْكُمْ", "emretmek" karşılığını vererek isabet etmişlerdir.

Esed: "(...) Allah bunu size **emretti** ki aklınızı kullanabilesiniz."⁴⁰⁴

Diyanet: "(...) İşte size Allah bunları **emretti** ki aklınızı kullanasınız."⁴⁰⁵

Yıldırım: "(...) İşte aklınızı kullanırsınız diye Allah size bunları **emrediyor**."⁴⁰⁶

Karakaya ve Ark.: "(...) Allah, aklınızı kullanasınız diye bunları size **emretti**."⁴⁰⁷

⁴⁰¹ Elmalılı, *A.g.e.*, s.147.

⁴⁰² Sadak, *A.g.e.*, s.147.

⁴⁰³ Tekin, *A.g.e.*, s.149.

⁴⁰⁴ Esed, *A.g.e.*, s.261.

⁴⁰⁵ *Diyanet Meali*, s.147.

⁴⁰⁶ Yıldırım, *A.g.e.*, s.147; (Fuhşiyat, çirkinliği meydana olan her türlü kötü davranışı kapsar. Kur'ân; zina, eşcinsellik, edep yerlerini açma, üvey anne ile evlenme gibi davranışları, fuhşiyattan sayar. Hadislerde hırsızlık, sarhoş edici içki içme hakkında da bu tabir kullanılır. Krş. Tevrat, Çıkış, 20, 3-17; Matta İncili 5, 17-33).

⁴⁰⁷ Karakaya ve Ark., *A.g.e.*, s.149.

Akdemir, haram kılınanların anlatıldığı bu ayeti çevirirken, ayetin bir bütün halinde anlaşılabilmesini sağlamak için çevirisinde italik karakterler kullanmış ve öncelikle bu italik cümlelerin okunmasını dipnotunda söylemiştir. Ayetin sonundaki "VaSSâKuMu LLaH/ وَصَيْتُمْ اللهُ" ifadesini ise; "size koymuş olduğu yasaklar" olarak çevirmiştir: "De ki: O halde gelin de Allah'ın size neleri haram kıldığını anlatayım: O size, kendisine herhangi bir şeyi ortak koşmanızı, annenize ve babanıza kötü davranmanızı, çocuklarınızı açlık korkusu ile öldürmenizi -[korkmanıza gerek yoktur; çünkü] sizi de onları da besleyen Bizizdir.- açık ya da gizli kötülöklere yaklaşmanızı ve -[meşru müdafaa, idam hükmünün infazı, savaş vb. durumlarda olduğu gibi adam öldürmeyi] haklı kılan durumlar dışında- Allah'ın kutsal kıldığı cana kıymanızı haram kılmıştır. İşte bunlar, Allah'ın, aklınızı kullanmanız için, size koymuş olduğu yasaklardır."⁴⁰⁸

2.3.4.a.hh.ii. 6.En'âm Suresi, 151. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden İbn 'Abbâs, ayette geçen "VaSSâKuM/ وَصَيْتُمْ"u açıklamamış, bunun yerine "İMLÂQ/ إِمْلَاق"ı "fakirlik/ FaQR/ فَقْر" olarak açıklamıştır. Ayrıca cahiliye döneminde zinanın, gizli yapıldığı zaman kötü görülmediğini, sadece açıktan yapıldığında çirkin görüldüğünü, ancak Allah'ın zinânın açığını da gizlisini de yasakladığını belirtmiştir.⁴⁰⁹

Ferrâ 151. ayetin i'râb durumuyla ilgili açıklamalara girişir, "VaSSâKuM/ وَصَيْتُمْ" kelimesiyle ilgili açıklama yapmaz.⁴¹⁰

Kendilerinden gelen rivayetler toplanarak, kendi adlarına tefsirler oluşturulmuş olan ilk dönem müfessirlerinden, 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, Ahfeş ve Sufyân es-Sevrî'nin tefsirlerinde bu ayetin açıklaması yoktur.

Taberî, ayetteki ifadeleri hem kelime kelime hem de ifade bütünlüğünü dikkate alarak parça parça açıklar ve ayette sayılanların Allah'ın emrettikleri (EMR)

⁴⁰⁸ Akdemir, *A.g.e.*, s.147.

⁴⁰⁹ İbn 'Abbâs, *A.g.e.*, s.219.

⁴¹⁰ Ferrâ, *A.g.e.*, I, 364.

olduğunu söylerken, dolaylı olarak "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمُ" fiilini "EMR/ أمر"le açıklamış olur.⁴¹¹

Zemahşerî, sırasıyla 151, 152 ve 153. ayetlerdeki kelimeleri açıklar ve 153. ayetin açıklamasının sonunda da, her üç ayette de geçen "ZêLiKuM VaSSâKuM BiHi/ نَلَيْكُمُ وَصَيْكُمُ بِهِ" ifadelerindeki "TaVSiYe/ تَوْصِيَّة"nin eski "QaDîM/ قَدِيم" olduğunu, her ümmete kendi peygamberinin lisanıyla bunların iletildiğini, İbn 'Abbâs'ın, bu ifadelerin muhkemâtan olduğunu ve bütün kitaplarda neshedilmeden yer aldığını söylediğini, ayetin; "Ey Ademoğlu! bunlar size eskiden de emredilmişti, şimdi yeniden de emredilmektedir" anlamına geldiğini ifade eder.⁴¹²

İbn Kesîr, Taberî'nin yaptığı gibi, 151. ayetin tamamını kelime kelime tefsir eder ve bu ayette geçen haramlarla ilgili olarak Kur'an'ın başka yerlerinden açıklayıcı ayetler zikreder. En sondaki "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمُ" fiilini de, "Allah'ın emir (EMR/ أمر) ve yasakları (NeHY/ نَهْي)" olarak açıklar.⁴¹³

Râzî, "ZêLiKuM VaSSâKuM BiHi/ نَلَيْكُمُ وَصَيْكُمُ بِهِ" ifadesindeki inceliğe dikkat çeker. Mükellefin, bunları daha kolay kabul etmesi için böyle bir ifade tarzının kullanıldığını belirtir, ancak tek başına "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمُ" kelimesiyle ilgili açıklama yapmaz.⁴¹⁴

6.En'âm suresinin 151. ayetinde geçen "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمُ" kelimesiyle ilgili en net açıklamayı kuşkusuz Kurtubî yapar ve "VaSiYYeT/ وَصِيَّة"nin, önceden belirlenmiş (MaQDûr/ مَقْدُور) ve pekiştirilmiş (MuEKKeD/ مُؤَكَّد) bir EMİR olduğunu söyler.⁴¹⁵

⁴¹¹ Taberî, *A.g.e.*, IV, 81-84.

⁴¹² Zemahşerî, *A.g.e.*, II, 77.

⁴¹³ İbn Kesîr, *A.g.e.*, II, 189.

⁴¹⁴ Râzî, *A.g.e.*, VII (1), 246.

⁴¹⁵ Kurtubî, *A.g.e.*, IV (1), 122.

Âlûsî de Kurtubî'ye benzer bir açıklama ile emredilen şeyin, bir talep ama, te'kitli bir talep olduğu ifade eder.⁴¹⁶

Mâverdî'ye gelince; O, "ZêLiKuM VaSSâKuM BiHi/ ذَلِكُمْ وَصَيْتُمْ بِهِ" söyleminin, "Kuşkusuz Allah, kullarına bunları TaVSiYe etmiştir" anlamında olduğunu söylemiş ancak, "VaSSâKuM/ وَصَيْتُمْ" kelimesinin açıklaması sayılabilecek türden bir bilgi vermemiştir.⁴¹⁷

Reşid Rızâ, 151. ayetteki türevi açıklarken VSY/ وصى kökünün etimolojisini yapar, Rağib el-İsfehânî'den ve İbn Dureyd'den alıntılarla açıklamasını zenginleştirir ve Allah'ın emir ve yasaklarının akılla uyum içinde olduğu yönünde açıklamalar yapar.⁴¹⁸

Görüldüğü üzere, tefsirler içinde bizim aradığımız açıklamayı en net bir biçimde Kurtubî yapmış, diğerleri ayetteki diğer ifadeler ve kelimeler üzerinde durmuşlardır. 6.En'âm suresinin 151. ayeti kendi içinde anlam bütünlüğü olan bir ayettir, bununla birlikte ardından gelen 152. ve 153. ayetler yasaklananların sayılması ve bunların 151. ayetteki "HaRRaMe/ حَرَّمَ"ye atfedilmesi yönüyle 151. ayetle bağlantılıdır. Şimdi sırasıyla bu ayetleri inceleyelim.

2.3.4.a.ii. 6.En'âm Suresi, 152. Ayet:

وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

⁴¹⁶ Âlûsî, *A.g.e.*, IV (2), 55.

⁴¹⁷ Mâverdî, *A.g.e.*, II, 186.

⁴¹⁸ Reşid Rıza, *A.g.e.*, VIII, 188-189.

"Ergenlik çağına erişmedikçe, yetimin malına, onun lehine en iyi sonuç verecek durumlar dışında dokunmayın! Adalet gereği ölçüyü ve tartıyı tam olarak gerçekleştirin! Bununla birlikte Biz, bir kimseye ancak gücü oranında yük yükleriz.

Görüş belirttiğiniz zaman, yakınınız da olsa, yine de adil davranın! Allah'a verdiğiniz sözü yerine getirin! İşte bunlar; Allah'ın, düşünmeniz için, size emrettiği buyruklardır. "

2.3.4.a.jj. 6.En'âm Suresi, 153. Ayet:

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"[Bilin ki], bu, Benim dosdoğru yolumdur. O halde onu izleyin ve sizi Benim yolumdan ayıracak olan yolları izlemeyin! İşte bunlar, Allah'ın, içinizde Allah bilincini canlı tutmanız için size emrettiği buyruklardır."

6.En'âm suresinin 152. ve 153. ayetleri, anlam bütünlüğü bakımından 151. ayetle bağlantılıdır. 151. ayette sayılmaya başlayan [gerçek] haramlar 152. ayette devam eder. Burada sayılan haramların birincisi rüşt yaşına erişinyece kadar, onun iyiliği için olanın dışında hiç bir şekilde yetimin malına dokunmamaktır. İkincisi, bütün alış-verişlerde ölçü ve tartıya tam olarak ve adaletle uymaktır. Burada alış-verişle kastedilenin, insanlar arasındaki bütün muameleler olduğu, "adaletle / QıST/ قِسط" ifadesinden anlaşılmaktadır.⁴¹⁹ Üçüncüsü, herhangi bir gereksinimden ötürü, görüş belirtildiğinde, yakın akrabasının aleyhine dahi olsa adil olunması gerektiğidir. Bu, sadece şahitliğe başvurma değil, her türlü görüş açıklamasında geçerli ve gerekli bir durumdur. Ayette ifadesini bulan son ferman ise, Allah'a karşı taahhütlere, daima uyulması, bunların hilafında bir şeyin yapılmamasıdır. Bu sayılan dört husus, önceki ayette sayılanlardan daha farklı bir kategoridir ve bunların Allah tarafından

⁴¹⁹ Bu konuda açıklama için bkz. Esed, A.g.e., s.263, 150. dipnot.

emredildiği ve bunlardan ders alınmasının beklendiği (TeZeKKuR/ تَنْكُر) ayette ifade edilmektedir.

Bir önceki ayetin sonunda "Bunları size emrediyor" ifadesi aynen burada da tekrar edilmektedir. 153. ayette, bunun aynısı bir üçüncü tekrar daha vardır.

153. ayete gelindiğinde; Allah'ın dosdoğru yolunun bu sayılanlar olduğu ve dağılıp parçalanmanın olmaması için bu yolun izlenmesi gerektiği uyarısıyla karşılaşılır ve bunun da Allah'ın emri olduğu üçüncü kez vurgulanır.

152. ve 153. ayetlerde sayılan bu hususlar, muhataba "önerilebilecek" ve muhatabın bunları yapıp yapmaması, onun tercihinin bırakılabilecek kadar sıradan ve basit şeyler değildir. Böyle olmadıkları için de zaten önce, sayılan şeylerin hilafına davranmanın haram olduğu belirtilmiş, arkasından da bunların "emir" oldukları vurgulanmıştır. Âlûsî'nin ifadesiyle bunlar pekiştirmeli (MuEKKeD/ مُؤَكَّد) emirlerdir. Sıradan bir söylemden ya da pekiştirilmeyen rastgele bir emirden farklıdır. Buna rağmen, VSY/ وصى kökünün kök anlamına değil de güntümüz Türkçesindeki karşılığına göre ayetin çevirisini yapanlar, "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ" kelimesine, "tavsiye etti, önerdi" karşılığını vermekte bir sakınca görmemişlerdir. Gerçekte ise ayeti böyle çevirmek, gerçeğe isabet edememektir.

Aşağıda, 152. ve 153. ayetlerde geçen VSY/ وصى köklü kelimelere; "tavsiye etti, önerdi" karşılığı veren mealler sıralanacaktır:

2.3.4.a.ii. 6.En'âm Suresi, 152-153. Ayetlerin Çevirileri

Koçyiğit: "Ergenlik çağına erişinceye kadar, en güzel bir şekilde olmadıkça yetimin malına yaklaşmayın. Ölçüyü ve tartıyı adaletli yapın. Biz insana ancak gücünün yettiğini teklif ederiz. Söylediğiniz zaman, akrabalarınız da olsa, âdil davranın; Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte düşünesiniz diye Allah, size bunları **tavsiye etmiştir**. Bu, hiç şüphesiz benim dosdoğru yolumdur; bu itibarla ona uyun; diğer yollara uymayın. Aksi halde sizi O'nun yolundan ayırır. işte sakınasınız diye Allah size bunları **tavsiye etmiştir**."⁴²⁰

⁴²⁰ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.148.

Ateş: "(...) Hatırlayıp öğüt almanız diye (Allah) bunları size **tavsiye etti**. (...) (Azabından) korunmanız için (Allah) size böyle **tavsiye etti**."⁴²¹

Dumlu-Elmalı: "(...) Öğüt almanız için Rabbinizin size **tavsiyeleri** işte bunlardır." (...) Sakınmanız için Rabbinizin size **tavsiyeleri** işte bunlardır."⁴²²

Öztürk: "(...) Düşünüp öğüt almanız diye O size bunları **önerdi**. (...) Sakınıp korunmanız diye O bunu **önermiştir** size."⁴²³

Çakır: "(...) Allah bunları, üzerinde düşünmeniz için **öneriyor**. (...) Allah bunları, kendinizi sağlama almanız için **öneriyor**."⁴²⁴

Elmalı, 151. ayette yaptığı gibi burada da, ilgili türeve "ferman buyurdu" karşılığı vermiş ve emrin ciddiyetini ve şiddetini ortaya koymuştur:

Elmalı: "(...) İşittiniz â, işte size O bunları **ferman buyurdu**, gerektir ki düşünür tutarsınız. (...) Duydunuz â, işte size O bunu **ferman buyurdu**, gerektir ki korunur, muttakî olursunuz."⁴²⁵

Daha önce incelenen ayetlerde VSY/ وصی köklü kelimelere "tavsiye etmek" karşılığı veren Yılmaz, 151. ayetteki aynı ifadeye, yine "tavsiye etti" karşılığı verirken, 152. ve 153. ayetlerde, doğru yönde bir karar değişikliği ile "emretti" karşılığını kullanmıştır.

Yılmaz: "(...) İşte Allah size iyice düşünesiniz diye bunları **emretti**. İşte benim doğru yolum budur, ona uyun. Sizi O'nu yolundan ayıracak olanlara uymayın. İşte sakınmanız için Allah size bunları **emretti**."⁴²⁶

⁴²¹ Ateş, *A.g.e.*, s.148.

⁴²² Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.128.

⁴²³ Öztürk, *A.g.e.*, s.225.

⁴²⁴ Çakır, *A.g.e.*, s.150.

⁴²⁵ Elmalı, *A.g.e.*, s.148.

⁴²⁶ Yılmaz, *A.g.e.*, s.148.

Hamidullah'ın Fransızca'dan dilimize çevrilen mealinde ise, daha önceleri VSY/ وصى köklü kelimeler için, -ki 151. ayetteki "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ" de buna dahildir- "öğütlemek" karşılığı kullanılırken, bu iki ayette "buyurmak" karşılığının kullanıldığı görülmektedir. Bir önceki ayette geçen aynı ifadeye farklı bir karşılık, sonraki iki ayette geçen aynı türeve farklı bir karşılık seçilmesi dikkat çekici bir durumdur: "(...) İşte bunu, size **buyurmuştur**. Belki hatırlarsınız? "Ve bu benim dosdoğru yolumdur: Ona uyun, ve başka yollara uymayın ki , sizi Allah yolundan ayırmassınlar" Size, bunu **buyurmuştur**. Belki takvalı olursunuz?"⁴²⁷

Şimdi de 152. ve 153. ayetlerde geçen "VaSSâKuM/ وَصَيْكُمْ" kelimelerine "emretti" karşılığı verilen mealler sıralanacaktır:

Esed: "ve rüş yaşına erişmeden önce yetimin mal varlığına -onun iyiliği için olmadıkça- dokunmayın. [Bütün alış verişlerinizde] ölçü ve tartıya tam olarak, adaletle uyun; [Biz] hiçbir insana taşıyabileceğinden daha fazla yük yüklemeyiz ve bir görüş belirttiğinizde, yakın akrabamıza [karşı] olsa da, adil olun. Allah'a karşı taahhütlerinize [daima] riayet edin. Bunu Allah size **emretti** ki ders alabilesiniz. Ve [bilin ki] bu, dosdoğru Bana yönelen bir yoldur; Öyleyse bunu izleyin ve diğer yollardan gitmeyin ki sizi O'nun yolundan saptırmassınlar. Allah [bütün] bunları size **emretti** ki O'na karşı sorumluluğunuzun bilincine varasınız."⁴²⁸

Diyamet: "(...) İşte bunları Allah size öğüt alasınız diye **emretti**. İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırır. İşte size bunları Allah sakınasınız diye **emretti**."⁴²⁹

Yıldırım: "(...) İşte düşünüp tutasınız diye Allah size bunları **emretti**. Bir de şu: "İşte benim dosdoğru yolum. Ona tâbi olun. Yoksa başka yollara uymayın ki sizi O'nun yolundan ayırmassın. İşte kötülüklerden kakınasınız diye Allah size bunları **emretti**".⁴³⁰

⁴²⁷ Hamidullah, *A.g.e.*, s.296.

⁴²⁸ Esed, *A.g.e.*, s.263.

⁴²⁹ *Diyamet Meali*, s.148.

⁴³⁰ Yıldırım, *A.g.e.*, s.148; (Kırş. Levililer 19: 35-36; Tesniye 25: 13-16; Hezekiel 45:10).

Tekin: "(...) İşte Allah'ın size **emrettikleri** bunlardır. Umulur ki, düşünüp öğüt alırsınız". İşte bunların yaşandığı hayat tarzı benim dosdoğru, muhkem, güvenli yolumdur. Bu yola tâbi olun, Kur'an'a ve sünnete uyun. Sizi Allah'ın yolundan ayırıp parçalayacak başka yolları, başka hayat tarzlarını benimsemeyin. İşte Allah'ın **emrettikleri** bunlar. (...)"⁴³¹

Karakaya ve Ark.: "(...) Allah düşünesiniz diye size bunları **emretti**, (...) Allah bunları size sakınasınız diye **emretti**."⁴³²

Sadak: "(...) O size bunları **emrediyor** ki, düşünüp öğüt almış olasınız; (...) işte size bunları, sakınasınız diye **buyurmaktadır**."⁴³³

Akdemir, bir önceki ayette, "VaSSâKuM/ وَصَيْكُم" kelimesine, "yasaklar" karşılığı verirken, bu iki ayetteki aynı kelimelerin ikisine de "Allah'ın size emrettiği buyruklar" karşılığını vermiştir: "(...) İşte bunlar; Allah'ın, düşünmeniz için, size **emrettiği** buyruklardır. (...) İşte bunlar, Allah'ın, içinizde Allah bilincini canlı tutmanız için size **emrettiği** buyruklardır."⁴³⁴ Yukarıda da işaret edildiği üzere, Akdemir, burada da "İTTiQa/ اتقى" fiiline, diğer çevirilerde verilen "korkmak, sakınmak" anlamları yerine "içinde Allah bilincini canlı tutmak" anlamı vermektedir.

Meallerdeki bu dikkat çekici farklılaşmanın sunumunun ardından şimdi, önce ilk dönem sonra klasik müfessirlerin ayetleri açıklamalarına geçilebilir.

2.3.4.a.n.ii. 6.En'âm Suresi, 152-153. Ayetlerle İlgili Müfessirlerin Görüşleri

'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm ve Sufyân es-Sevrî'de 151, 152 ve 153. ayetlerle ilgili açıklama yoktur.

⁴³¹ Tekin, *A.g.e.*, s.150.

⁴³² Karakaya ve Ark. *A.g.e.*, s.150.

⁴³³ Sadak, *A.g.e.*, s.148.

⁴³⁴ Akdemir, *A.g.e.*, s.148.

İbn 'Abbâs'a gelince, O, 152. ayeti açıklamamış 153. ayetteki "ayrılığa düşmeyin" ifadesini ise 42.Şûrâ 13'teki "[sahih] itikada sağlam bir şekilde sarılın ve o konuda bütünlüğünüzü bozmayın" ifadeleriyle tefsir eder, bunun dışında diğer kelime ve kelime gruplarıyla ilgili açıklama yapmaz.⁴³⁵

Ahfeş, 153. ayetle ilgili açıklama yapmazken, 152. ayetteki "QıST/ قِيسَطٌ" kelimesini, "İQSÂT/ اِقْسَاطٌ" kelimesiyle açıklar, bunun dışında başka açıklama yapmaz.⁴³⁶

Ferrâ, 152. ayette "ZÊLiKuM VaSSâKuM BiHi/ ذَلِكُمْ وَصَيْتُمْ بِهِ" ifadesiyle dile getirilen emrin, "işte bu benim dosdoğru yolum, buna uyun!" emri olduğunu söyler ve bir önceki ayeti, bir sonraki ayetle tefsir eder.⁴³⁷

Taberî, 152. ayetin açıklamasını yaparken, Zemahşerî'nin de naklettiği, bu emirlerin muhkem olduğu görüşünü nakleder ve "VaSSâKuM/ وَصَيْتُمْ" kelimesiyle ifade edilen emirlerin her birinin birer "EMiR/ اَمْرٌ" olduklarını ve Allah'ın bunları bize birer birer "EMR"ettiğini ifade eder. 153. ayette ise "VaSSâKuM/ وَصَيْتُمْ" dışındaki kelime gruplarını açıklar.⁴³⁸

İbn Kesîr'in 152. ayetteki "VaSSâKuM/ وَصَيْتُمْ"u açıklarken, Allah'ın bize bunları emrettiğini, ve bize bunları pekiştirdiğini (EKKeDe/ اَكَّدَ) söylemesi⁴³⁹, Âlûsî'nin açıklamalarını hatırlatmaktadır. İbn Kesîr, 153. ayette tekrar geçen türevle ilgili açıklama yapmaz.

Zemahşerî'nin her üç ayette geçen "VaSSâKuM/ وَصَيْتُمْ" fiillerini, 153. ayetin açıklamasının son kısmında ele aldığı ve burada zikri geçen TaVSiYe'nin eski bir emir olduğu, İbn 'Abbâs'a atfen, ayetteki emirlerin muhkemâttan olduğu ve bunlardan hiç birinin kutsal kitaplarda neshedilmediği, ayetin; "Ey Ademğlu! bunlar

⁴³⁵ İbn 'Abbâs, *A.g.e.*, s.219.

⁴³⁶ Ahfeş, *A.g.e.*, II, 291.

⁴³⁷ Ferrâ, *A.g.e.*, I, 364.

⁴³⁸ Taberî, *A.g.e.*, V, 86 ve 88-89.

⁴³⁹ İbn Kesîr, *A.g.e.*, II, 190.

size eskiden de emredilmişti, şimdi yeniden de emredilmektedir" anlamına geldiğini ifade ettiği⁴⁴⁰, 151. ayetin açıklaması yapılırken de söylenmişti.

Râzî, 151. ayetin "Allah bunu size emretti ki aklınızı kullanabilesiniz (Te'AQQuL/ تَعَلَّل)" , 152. ayetin ise "(...) ders alabilesiniz (TeZeKKuR/ تَذَكَّر)" ifadeleriyle bitmesinin sebepleri üzerinde durur ve ne 152. ayetteki ne de 153. ayetteki "VaSSâKuM/ وَصَيْكُم" fiilleriyle ilgili açıklama yapmaz.⁴⁴¹

Kurtubî, 151. ayette yaptığı net açıklamanın ardından gelen 152. ve 153. ayetlerdeki "VaSSâKuM/ وَصَيْكُم" kelimelerini tekrar açıklama gereği duymamış, ancak ayetteki kelime grupları ile ilgili görüşlerini aktarmıştır.⁴⁴²

Mâverdî, "ZêLiKuM VaSSâKuM BiHî/ ذَلِكُمْ وَصَيْكُم بِهِ" ifadesinin Yahudi toplumuna yönelik olduğu ve onlara Tevrat'ta bunların TaVSiYe edildiği, yahut muhatabın müslümanlar olduğu ve Kur'an'da bunların kendilerine TaVSiYe edildiği şeklinde iki farklı görüş nakleder. 153. ayette tekrarlanan aynı türevle ilgili yorum yapmaz.⁴⁴³

Âlûsî, 152. ayette geçen "VaSSâKuM BiHî/ وَصَيْكُم بِهِ" ifadesini "EMeReKuM BiHî/ أَمْرِكُمْ بِهِ" açıklamasıyla tefsir eder ve arkasından bir mef'ûl-ü mutlak eklemesi (EMR[en] MuEKKeD[en]/ أَمْرًا مُؤَكَّدًا) yapar. 153. ayetteki aynı ifadeyi açıklarken de; yapılması emredilen ve yasaklanan şeylerin sayılmaya devam ettiğini söyler.⁴⁴⁴

152. ayette geçen türevle ilgili görüş beyan etmeyen, ancak, 153. ayetteki "VaSSâKuM BiHî/ وَصَيْكُم بِهِ" ifadesini açıklayan Reşid Rızâ, bunun, dosdoğru hak yola uyma ve sapıklıklarla dolu batıl yollardan da uzak durma EMRi olduğunu ifade

⁴⁴⁰ Zemahşerî, *A.g.e.*, II, 77.

⁴⁴¹ Râzî, *A.g.e.*, VII (1), 247 ve VII (2), 4.

⁴⁴² Kurtubî, IV (1), 122-129.

⁴⁴³ Mâverdî, *A.g.e.*, II, 188.

⁴⁴⁴ Âlûsî, *A.g.e.*, IV (2), 56-57.

etmekle, dolaylı olarak, "VaSSâ/ وصى" kelimesinin EMİR olduğunu açıklamaktadır.⁴⁴⁵

Buraya kadar incelenen ayetlerdeki ortak nokta, "VaSSâ/ وصى" köklü fillerde, fâilin hep "Allah" olmasıydı. Fâilinin "Allah" olduğu "VaSSâ/ وصى" köklü fiiller, yukarıdaki incelemelerde de açıkça görüleceği üzere "emretmek" anlamına gelmektedir. Bunların yanında 4.Nisâ suresinin 11 ve 12. ayetlerinde, fâili Allah olan iki VSY/ وصى köklü fiil daha geçer, bu fiillerin de anlamı yine "emretmek"tir. Ancak bunun dışında faili Allah olmayan kullanımlarda, anlam farklılaşır.

4.Nisâ suresinin 11 ve 12. ayetlerinde, aynı ayet içinde fâili ve dolayısıyla anlamı farklı, birden çok VSY/ وصى köklü türev geçtiği için ya bölünerek incelenmesi ya da ayet bölünmeden kendi iç bütünlüğü içerisinde, diğer kullanımlarla beraber incelenmesi şeklinde iki seçenekten ikincisi daha tercihe şayan olduğundan, incelenen bu 9 ayetin ardından, yeni bir kategori oluşturularak VSY/ وصى köklü kelimelerin, "tavsiye etmek" anlamında kullanıldığı ayetler incelenmeye başlanacaktır.

2.3.4.b. VSY/ وصى Köklü Kelimelerin "tavsiyeleşmek" Anlamında Kullanıldığı Ayetler

VSY/ وصى kökünün *tefâ'ul* babına sokulmasıyla elde edilen "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesi, Kur'an'da üç ayette beş defa geçer. 90.Beled ve 103.‘Asr surelerinde aynı ayet içinde ikişer defa geçen türev, bunlardan başka bir de 51.Zâriyât suresinin 53. ayetinde geçmektedir. Bu ayetlerin üçünde de ortak olan şey, fiillerin fâillerinin Allah değil, insanlar olmasıdır. Şimdi bu ayetleri tek tek inceleyelim.

⁴⁴⁵ Reşid Rızâ, *A.g.e.*, VIII, 197.

2.3.4.b.aa. 90.Beled Suresi, 17. Ayet:

ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ

"(...) ve sonra da inananlardan, birbirlerine güçlülere göğüs germeyi ve sevmeyi tavsiyeleşenlerden olmaktadır. (...)"

90.Beled suresi, Kur'an'ın son kısmında yer alan kısa surelerden birisidir. Surenin genelinde anlatılan ve eleştirilen şey, insanın yanlışlarıdır. İlk eleştiri, 5. ayette yapılır: "İnsan kimsenin kendi üzerinde güç sahibi olmadığını mı zannediyor?" İnsanın kendini güçlü görmesi ve kendinden daha güçlü bir varlığın olduğunu unutmaması, bütün zamanların insanlarında ortak olarak görülen bir yanlış tutumdur. İnsanı uyarmayı amaç edinen vahyin, zaman zaman, bu tür eleştirilerle insanı kendine getirmeye, unuttuklarını hatırlatmaya çalışması son derece doğal bir tutumdur.

Eleştiri konusu yapılan ikinci husus, insanın tükettiği kaynakları, imkanlarıdır. İnsanın yığınla servet tüketmesi ve bir de bununla övünmesi, dinî gerileme ve zayıflamanın yoğunlaştığı bütün dönemlerin ortak karakteristiğidir.⁴⁴⁶ İnsan kendinden daha üstün bir güç tanımadığı zaman, kendine sağlanan her türlü imkanın da yine kendisinden kaynaklandığı düşüncesiyle, onları tüketim noktasında sınır tanımaz. Kendinin olan bir şeyi az ya da çok tüketmesinden kime nedir? Kendi kendine sağladığı bu sınırsız kaynağı tüketirken birilerinden izin mi alacaktır? İşte bu tutum içindeki insanın "'Ben, yığınla servet tükettim" diye övünüp durması"⁴⁴⁷ olağan dışı bir durum değildir.

Bu düşünce tarzının yanlışlığı, "Peki, kimsenin kendisini görmediğini mi sanıyor?"⁴⁴⁸ sorusuyla ortaya konur ve sorular ardı ardınca devam eder: "Biz ona iki göz vermedik mi? Bir dil ve bir çift dudak? ve ona [kötülüğün ve iyiliğin] iki yolunu

⁴⁴⁶ Bu konuda bkz. Esed, *A.g.e.*, s.1270, 4. dipnot.

⁴⁴⁷ 90.Beled, 6.

⁴⁴⁸ 90.Beled, 7.

da göstermedik mi?"⁴⁴⁹ Vahyin, muhatap aldığı insana, kendi donanımını ve bunların yerli yerinde kullanılmasıyla oluşması gereken davranış tarzını, başına kakmadan, ama unutmuş olduğu için böyle sorularla hatırlatması, son derece nâzik bir hitap şeklidir. Görme ve ifade etme yeteneğini âtil durumdan kurtararak, aktif biçimde kullanması, zaten onu, içine düştüğü bu durumdan kurtaracak ve kendine gelmesini sağlayacaktır.

Gerçeği görerek farkına varma ve bunu dile getirme, peşinden sorumluluğu yüklenmeyi gerektirdiğinden dolayı insan, gözünü dilini ve dudaklarını âtil bırakmakta ve onları, gerçeği gören ve onların ifadesine aracı olan organlar olarak kullanmaktan kaçınmaktadır. İnsanın yüklenmekten kaçındığı bu sorumluluk, Kur'an'ın ifadesiyle "sarp yokuşa tırmanmak"⁴⁵⁰ kadar zor, meşakkatli ve tehlikeli bir şeydir. İnsan olmanın doğasında sorumluluk altına girmek, elini taşın altına sokmak vardır. İnsana "akıl" ve "düşünce" nimeti bunun için verilmiştir. Sorumluluktan kaçmak ve gerçeklere göz kapayıp, hakikati ifade etmek zamanında dudak kıpırdatmamak, insanca bir davranış tarzı değildir.

İnsanın tırmanmayı denemediği sarp yokuş, Kur'an'da örneklem olarak seçilmiş bazı davranış modelleri zikredilerek izaha çalışılır. Bunlar sondajlama örneklerdir ama aynı zamanda o günün insanının zaaf gösterdiği hususlardır. Mesela; kişinin kendisini sosyal, politik, ekonomik tüm köleliklerden, zincirlerden kurtarması, Allah'ın dışındaki hiç bir gücün ya da varlığın boyunduruğu altına girmemesidir⁴⁵¹, sarp yokuşa tırmanmak. Ne köle, ne de tanrı olmamak şeklinde tanımlanabilecek insanlık düzeyi, tarihin bazı dönemlerinde o kadar belirsizleşmiş ve örneklerini o denli yitirmiştir ki, bu dönemlerde ilahî müdahaleye mutlak ihtiyaç duyulmuştur. Zira, içlerinden bazılarının tanrılık iddialarıyla diğerlerinin köleleştiği insanlar topluluğu oluşmuştur. Vahyin müdahalesi, azgınlaşıp tanrılaşan ya da kendi değerlerinin farkına varamayıp, kendiyile aynı veya daha alt düzeydeki başkalarının

⁴⁴⁹ 90.Beled, 8-10.

⁴⁵⁰ 90.Beled, 11.

⁴⁵¹ 90.Beled, 13.

boyunduruğu altına giren insanların hepsini insanlık düzlemine çekmek amacına matuftur.

Mesela, kendisi açken, başkalarını doyurmaktır, sarp yokuş⁴⁵². Kendi ihtiyacı olduğu halde, ötekini kendine tercih edebilmek, dolayısıyla bencillikten kurtulup, toplum mantığını yakalayabilmek, "biz" şuuruna ulaşabilmektir. Vahye ilk muhatap olanların sürekli bencil davranmaları, ötekini düşünmeden kendilerini sürekli merkeze almaları ve kendi çıkarları, kazançları için başkalarını hiç çekinmeden harcayabilmeleri eleştirilmektedir bu ayette. Başkası kim olabilir? Yakınında olan, ya da kan bağıyla bizâtihi yakını olan yetim, yahut da ekonomik gücü tamamen tükenmiş, hatta o anlık yiyeceği bile kalmamış olduğu için toprağa uzanıp kalmış bir yabancı yoksul olabilir bu doyurulacak kişi.⁴⁵³

Sarp yokuşu tırmanmak, imana ermek ve birbirine merhameti ve sabrı tavsiye edenlerden olmak⁴⁵⁴ da olabilir. Daha doğrusu, sarp yokuşu tırmanmak, örnek olarak sayılan bütün bu davranış tarzlarını benimsemiş, buna göre yaşayan birisi olmaktır.

Gerçek anlamda inanarak, kendisi başkalarına güvenen, başkalarının da kendisine güvendiği kimse haline gelenlerin yapması gereken bir başka şey de; birbirlerine sabrı ve merhameti tavsiye etmektir. Sabır ve merhamet, kendisi bu özellikleri kazanmaya çalışan kişi tarafından başkalarına tavsiye edilebilir özelliklerdir. Kendinde sabır ve merhamet özelliği olmayanlar, başkalarına bunu tavsiye edemezler.

Üzerinde durmamızı gerektiren VSY/ وصى köklü lafızların geçtiği ayet, işte bu ayettir. Burada VSY/ وصى kökü *tefa'ul* babındadır ve faili de Allah değil, insanlardır. Dolayısıyla insanların birbirine TaVSiYe'si, öneri sınırından öteye geçmeyen, kendisi denemiş, kendi hayatında uygulamış ve karşı tarafın da uygulamasını, denemesini isteyen bir bağlayıcılık sınırındadır. "Allah'ın TaVSiYe"si gibi değildir. Bu yüzden ayetteki, birbirinin aynısı iki türeve (TeVâSaV/ تَوَاصَوْا);

⁴⁵² 90.Beled, 14.

⁴⁵³ 90.Beled, 15-16.

⁴⁵⁴ 90.Beled, 17.

"tavsiyeleşmek" karşılığını vermek isabetli gözükmektedir. İncelenen meallerin hepsinde de zaten ayete benzer karşılıklar verilmiştir:

2.3.4.b.aa.i. 90.Beled Suresi, 17. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: (17-18) "Sonra olamadı o iman edip sabra **vasiyetleşen** ve merhametle **vasiyetleşenlerden** ki onlardır işte meymenet sahipleri (ashâb-ı meymene)!"⁴⁵⁵

Koçyiğit: (13-17) "O, bir kölenin azadıdır. Yahut açlık gününde akraba olan bir yetimi, yahut hiçbir şeyi olmayan bir yoksulu doyurmak, sonra inananlardan ve birbirlerine sabrı ve merhameti **tavsiye edenlerden** olmaktadır"⁴⁵⁶

Esed: "ve imana ermişlerden ve birbirine sabrı ve merhameti **tavsiye edenlerden** olmaktadır."⁴⁵⁷

Yılmaz: "Sonra da iman edip birbirine sabrı **tavsiye edenlerden**, acımayı **tavsiye edenlerden** olmaktadır."⁴⁵⁸

Hamidullah: "sonra, inananlardan, birbirlerine sabrı **öğütleyenlerden** ve birbirlerine acımayı **öğütleyenlerden** olmaktadır."⁴⁵⁹

Diyanet: (17-18) "Sonra da iman edenlerden olup birbirine sabrı **tavsiye edenlerden**, birbirine merhameti **tavsiye edenlerden** olanlar var ya, işte onlar Ahiret mutluluğuna erenlerdir."⁴⁶⁰

Öztürk: "Sonra da iman eden ve birbirlerine sabrı **öneren**, merhameti **öneren** kişilerden olmaktadır o."⁴⁶¹

⁴⁵⁵ Elmalılı, *A.g.e.*, s.594.

⁴⁵⁶ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.594.

⁴⁵⁷ Esed, *A.g.e.*, s.1271.

⁴⁵⁸ Yılmaz, *A.g.e.*, s.594.

⁴⁵⁹ Hamidullah, *A.g.e.*, s.742.

⁴⁶⁰ *Diyanet Meali*, s.594.

Ateş: "Sonra inanıp birbirlerine sabır ve merhamet **tavsiye edenlerden** olmak."⁴⁶²

Dumlu-Elmalı: "Sonra, inanıp birbirlerine sabrı ve merhametli olmayı **tavsiye edenlerden** olmaktadır."⁴⁶³

Çakır: "Zor: inananlar arasına karışarak kendilerine sabır **tavsiye etmek**, sevgi ve şefkat göstermektir."⁴⁶⁴

Karakaya ve Ark.: "Bir de, iman edip birbirine sabrı **tavsiye eden** ve merhameti **tavsiye edenlerden** olmaktadır."⁴⁶⁵

Tekin: "Bir de, iman edenlerden, birbirlerine sabrı, sabırla mücadeleye devamı **tavsiye edenlerden**, birbirlerine merhametli davranmayı **öğütleyenlerden** olmaktadır."⁴⁶⁶

Sadak, aynı ayet içinde peşpeşe aynı formda geçen "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimelerinden birine, "öğütlemek", diğerine ise "tavsiye etmek" anlamını vererek farklılığını sürdürür: "Sonra da iman edenlerden, birbirine sabrı **öğütleyenlerden** ve birbirine merhamet **tavsiye edenlerden** olmak,"⁴⁶⁷

90.Beled suresi 17. ayetle ilgili olarak en farklı meal, Yıldırım'a aittir. O, birinci "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesine "ders vermek", ikincisine ise "örnek olmak" karşılıklarını vermiştir: "Hem sarp yokuş: Gönülden iman edip birbirlerine sabır ve şefkat **dersi vermek**, sabır ve şefkat **örneği olmaktadır**."⁴⁶⁸

⁴⁶¹ Öztürk, *A.g.e.*, s.55.

⁴⁶² Ateş, *A.g.e.*, s.594.

⁴⁶³ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.562.

⁴⁶⁴ Çakır, *A.g.e.*, s.596.

⁴⁶⁵ Karakaya ve Ark., *A.g.e.*, s.596.

⁴⁶⁶ Tekin, *A.g.e.*, s.596.

⁴⁶⁷ Sadak, *A.g.e.*, s.594.

⁴⁶⁸ Yıldırım, *A.g.e.*, s.594.

Akdemir ise, VSY/ وصى köklü kelimelere "emretmek" karşılığını vermeyi bu ayette de sürdürmüştür: "(...) ve sonra da inananlardan, birbirlerine güçlülere göğüs germeyi ve sevmeyi **emredenlerden** olmaktadır. (...)"⁴⁶⁹

İnsanların birbirlerine emretmelerinin, emrin konusu ne olursa olsun, tutum olarak itici ve hoş karşılanmayan bir durum olduğu dikkate alınır, bu ayette ve bundan sonra incelenecek olan 103.'Asr suresinin 3. ayetindeki VSY/ وصى köklü "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" türevlerine "emretmek" anlamı yerine bu tezde, "tavsiye etmek" karşılığının tercihi yoluna gidilmiştir.

2.3.4.b.aa.ii. 90.Beled Suresi, 17. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden İbn Abbâs, Sufyân es-Sevrî, Ahfeş, Ferrâ, 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm'dan bu ayetle ilgili rivayet aktarılmamış, İbn Kesir⁴⁷⁰, ise ayetin mefhumunu açıklamalarına rağmen, "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesiyle ilgili yorum yapmamışlardır.

Taberî, Zemahşerî ve Kurtubî, benzer şekilde, "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" fiilinin babındaki işteşliği dikkate alarak, "birbirlerine (Ba'DuHuM Ba'D/ بَعْضُهُمْ بَعْض) sabrı ve merhameti tavsiye ettiler (EVSâ/ أَوْصَى)" açıklamasını yaparlar. Böylece "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesinin, birbirlerine tavsiye ettiler anlamından başka bir anlamı olmadığını ortaya koymuş olurlar.⁴⁷¹

Râzî de Taberî'nin yaptığı gibi fiilin babının özelliğini dikkate alır ve karşılıklılığı vurgular. Bunun yanında ayete konu olanların ashabın büyükleri olduğunu, bunların içinde dört halifenin de bulunduğunu, ayette belirtilen sabrın ve merhametin insanların birbirlerine tavsiyesinin, tasavvufun da en önemli iki emri olduğunu anlatır.⁴⁷²

⁴⁶⁹ Akdemir, *A.g.e.*, s.594.

⁴⁷⁰ İbn Kesîr, *A.g.e.*, I, 514.

⁴⁷¹ Taberî, *A.g.e.*, XV (2), 206; Zemahşerî, *A.g.e.*, IV, 745; Kurtubî, *A.g.e.*, X (2), 64.

⁴⁷² Râzî, *A.g.e.*, XVI (1), 188.

Mâverdî'ye gelince, o diğer müfessirlerden biraz farklı bir şekilde, inananların birbirlerine tavsiye edecekleri sabrın ve merhametin neler oldukları ile ilgili görüşleri aktarır, ancak o da, "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesinin anlamıyla ilgili açıklama yapmaz.⁴⁷³ Âlûsî'nin ayet üzerinde söyledikleri, Mâverdî'ninkiyle benzeşmektedir.⁴⁷⁴

VSY/ وصى köklü türev fiillerin fâilleri, Allah değil de insan olduğunda, anlamının emretti'den tavsiye etti'ye doğru kaydığı bu ayetle görülmektedir. Ayeti çevirenlerin ve açıklayanların tutumu da bu değişikliği gözler önüne sermektedir. İnsanlar arası ilişkilerde, birisinin diğerine bir şeyleri emretmesi, karşı tarafın tepkisini çeken ve emrin içeriğine bakılmaksızın, ilk planda ona karşı çıkma hissi uyandıran bir niteliğe sahip olduğundan, insanların birbirlerine emir'le değil de tavsiyeler'le katkıda bulunmaları en doğru metod olarak gözükmektedir.

90.Beled suresindeki ifadelere benzer bir başka ayet de 103.'Asr suresinde vardır. Burada da VSY/ وصى köklü türev "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا"dır. Şimdi bu ayet incelenecektir.

2.3.4.b.bb. 103.'Asr Suresi, 3. Ayet:

وَالْعَصْرِ {1}

إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ {2}

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ {3}

"Zamana andolsun ki, insan, inananlardan, iyi işler yapanlardan, birbirlerine gerçeğe [uymayı] ve güçlülere göğüs germeyi tavsiyeleyenlerden olmadıkça, mutlaka kaybedenlerden olmaya [mahkumdur!]"

⁴⁷³ Mâverdî, *A.g.e.*, VI. 280.

⁴⁷⁴ Âlûsî, *A.g.e.*, XV (2), 177.

Kur'an'ın son kısmında yer alan kısa surelerden birisi olan 103. 'Asr suresinin tamamı üç ayettir. Sure, "‘ASR/ العصر" a yeminle başlar. ‘ASR'in, ölçülebilir, birbirini izleyen devrelerden oluşan zaman olduğu, DeHR/ ذَهر'in ise; başı ve sonu belli olmayan, sınırsız, mutlak zamanın adı olduğu⁴⁷⁵ yönündeki açıklama dikkate alındığında, insanın dikkati zaman mefhumuna değil de, sermaye olarak kullandığı ve hayatını yaşarken sürekli tükettiği ânlarla çekilmekte olduğu görülecektir. Akıp giden zaman içinde insan, bu zamanı iyi kullanıp kullanmadığına, bu süre içinde artı değer adına ürettiklerine göre değerlendirileceğinden dolayı dikkatler "‘ASR/ العصر" kelimesi üzerine çekilmiştir.

İkinci ayetle birlikte kesin bir yargı söylenir: İnsan, gerçek şu ki, mutlaka ziyandadır. Bu kesin hüküm, zamanı değerlendirme kriterine göre düşünüldüğünde, insanın bunu lâyıkiyla başaramaması anlamında kullanılmıştır. Genel olarak ziyanda olan insanın, yaptığı bazı olumlu davranışlar, onun bu ziyasını azaltabilecek türdendir. Bunlardan biri, inanarak yapılan doğru, yararlı ve fesadı önleyen türden işlerdir. Her meslek grubunun, her şartın ya da her zamanın salih ameli farklı olabilir. O şartlara ve o pozisyona uygun üretilen bir çözüm şekli, inanarak yapılıyorsa eğer, işte o zaman insanı, içinde bulunduğu ziyandan kurtarabilecektir.

İnsanı, hüsrân içinde olmaktan kurtarabilecek ikinci durum ise, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye etmeleridir. Bir önceki ayetin izahında da belirtildiği üzere, kişi, başkasına tavsiye edeceği şeyi, önce kendi yapmak ve bunun sonucunu görmek durumundadır. Kendi yapmadığımız bir şeyi, karşımızdakine tavsiye etmek, ciddiyeti tartışılacak bir davranış tarzıdır. Aynı şekilde, ben de başkanının bana tavsiye ettiği şeyi önce kendisinin yapmasını beklerim. Doğruluk üzere olmak ve her şartta doğruyu savunmak, doğrunun lehine tavır koymak (HaQQ/ حَقّ) ve işin ileri safhalarını ve hatta sonunu düşünerek, başındayken önüne çıkanlara göğüs germek (SaBR/ صبر) başkalarına tavsiye edilecekse, önce bu tavsiyede bulunacak kişinin kendisinin bu özellikleri kazanmış ve buna göre davranış üretir hale gelmiş olması gerekir. Başka türlü, yapılan tavsiyenin hiçbir değeri olmayacaktır.

⁴⁷⁵ Bu açıklama için bkz. Râzî, *A.g.e.*, XVI (2), 85-86; Esed, *A.g.e.*, s.1304, 1. dipnot.

103.'Asr suresini çevirenler, "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesine, tavsiyeleşmek karşılığı vermektedirler. VSY/ وصى köklü fiil türevlerin fâilleri Allah değil de insan olduklarında bu kelimelere "tavsiye etmek" karşılığının verilmesi daha isabetli bir tercih olmaktadır. Aşağıda, 103.'Asr suresinin mealleri sunulmaktadır.

2.3.4.b.bb.i. 103.'Asr Suresi, 3. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Kasem olsun ki asra, insan mutlak bir hüsranda; ancak o kimseler başka ki iman edip salih ameller işlediler ve hep hakka **vasiyyetleştiler** ve sabra **vasiyyetleştiler**."⁴⁷⁶

Koçyiğit: "(...) birbirlerine hakkı **tavsiye edenler** ve birbirlerine sabrı **tavsiye edenler** böyle değildir."⁴⁷⁷

Esed: "Düşün zamanın akıp gidişini! Gerçek şu ki, insan ziyandadır; meğer ki imana erip doğru ve yararlı işler yapanlardan olsun, ve birbirlerine hakkı **tavsiye edenlerden**, birbirlerine sabrı **tavsiye edenlerden**"⁴⁷⁸.

Yılmaz: "(...) birbirlerine hakkı **tavsiye edenler** ve sabrı **tavsiye edenler** müstesna."⁴⁷⁹

Hamidullah: "(...) aralarında birbirlerine doğruyu **buyurunlar** ve aralarında birbirlerine sabrı **buyuranlar** ayrı"⁴⁸⁰.

Diyanet: "(...) birbirlerine hakkı **tavsiye edenler**, birbirlerine sabrı **tavsiye edenler** başka (onlar ziyanda değillerdir)."⁴⁸¹

⁴⁷⁶ Elmalılı, *A.g.e.*, s.601.

⁴⁷⁷ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.601.

⁴⁷⁸ Esed, *A.g.e.*, s. 1304.

⁴⁷⁹ Yılmaz, *A.g.e.*, s.601.

⁴⁸⁰ Hamidullah, *A.g.e.*, s.749.

⁴⁸¹ *Diyanet Meali*, s.601.

Öztürk: "(...) birbirlerine hakkı **önerenler**, birbirlerine sabrı **önerenler** müstesnadır"⁴⁸².

Ateş: "(...) Ancak inanıp iyi işler yapanlar, birbirlerine hakkı **tavsiye edenler** ve birbirlerine sabrı **tavsiye edenler** başka (onlar ziyandan kurtulmuşlardır)."⁴⁸³

Dumlu-Elmalı: "Zamana and olsun ki insan kesinlikle ziyandadır. Ancak inanıp yararlı iş yapanlar, birbirlerine gerçekten ayrılmamayı ve sabırlı olmayı **tavsiye edenler** hariç."⁴⁸⁴

Çakır: "(...) gerçeği ve sabrı **önerenler** ise esenliktedir."⁴⁸⁵

Yıldırım: "Yemin ederim zamana: İnsanlar hüsranda. Ancak şunlar müstesna: İman edip makbul güzel işler yapanlar, Bir de birbirlerine hakkı ve sabrı **tavsiye edenler**."⁴⁸⁶

Tekin: "(...) birbirlerine, toplumda hakça düzeni gerçekleştirecek hak kitap Kur'an'ı, hak din İslam'ı, doğruyu, hakkı, insanlığı **tavsiye edenler**, birbirlerine sabırla mücadeleye devamı **tavsiye edenler** zararda değildir."⁴⁸⁷

Karakaya ve Ark.: "Ancak (...) birbirlerine hakkı **tavsiye eden** ve sabrı **tavsiye edenler** bunun dışındadır."⁴⁸⁸

Sadak: "(...) birbirlerine hakkı **tavsiye ederler**, birbirlerine sabrı **tavsiye ederler**."⁴⁸⁹

⁴⁸² Öztürk, *A.g.e.*, s.32.

⁴⁸³ Ateş, *A.g.e.*, s.601.

⁴⁸⁴ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.570.

⁴⁸⁵ Çakır, *A.g.e.*, s.603.

⁴⁸⁶ Yıldırım, *A.g.e.*, s.601.

⁴⁸⁷ Tekin, *A.g.e.*, s.603.

⁴⁸⁸ Karakaya ve Ark., *A.g.e.*, s.603.

⁴⁸⁹ Sadak, *A.g.e.*, s.601.

Akdemir, ilk üç ayeti bir cümle olarak çevirirken, "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesine, yine, "emretmek" karşılığı vermektedir: "Zamana andolsun ki, insan, inananlardan, iyi işler yapanlardan, birbirlerine gerçeğe [uymayı] ve güçlülere göğüs germeyi emredenlerden olmadıkça, mutlaka kaybedenlerden olmaya [mahkumdur!]"⁴⁹⁰

2.3.4.b.bb.ii. 103.'Asr Suresi, 3. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden İbn 'Abbâs, "ASR/ العصر" kelimesinin, gündüz vaktinin saatlerinden bir saat olduğu açıklamasını yapar, bunun dışında 103.'ASR suresinin tefsiri sadedinde herhangi bir şey söylemez.⁴⁹¹

'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, "HaQQ/ حَقّ" ve "SaBR/ صبر" kelimeleriyle ilgili açıklamalarda bulunmuştur.⁴⁹²

Ahfeş'te ve Sufyân es-Sevrî'de 103.'Asr suresiyle ilgili hiçbir açıklama yoktur. Ferrâ, sadece 1. ve 2. ayetleri açıklamış, 3. ayeti açıklamamıştır.⁴⁹³

Taberî, inanıp yararlı işler yapanların birbirlerine tavsiye ettikleri "HaQQ/ حَقّ"ı; "Allah'ın Kitabı", "SaBR/ صبر"ı da "Allah'a itaat" olarak açıklar, bu yönde rivayetler nakleder. İnsanların birbirlerine, Allah'ın kitabında bildirdiği emirleri, yapılması gerekenleri ve yasaklanmış olup da kaçınılması gerekenleri tavsiye etmelerinin ayette anlatılmak istendiğini de söyler.⁴⁹⁴

İbn Kesîr; "HaQQ/ حَقّ"ı, itaati iyi yapmak ve haramları terketmek, "SaBRı TaVSiYe etme"yi de iyiliği söyleyip kötülükten alıkoymak oralar açıklar.⁴⁹⁵

⁴⁹⁰ Akdemir, *A.g.e.*, s.601.

⁴⁹¹ İbn 'Abbâs, *A.g.e.*, s.538.

⁴⁹² 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, *A.g.e.*, II, 322.

⁴⁹³ Ferrâ, *A.g.e.*, III, 289.

⁴⁹⁴ Taberî, *A.g.e.*, XV (2), 290-291.

⁴⁹⁵ İbn Kesîr, *A.g.e.*, IV, 547-548.

Râzî, "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" fiilinin tekrar ediliş sebebinin, "TeVâSaVNe/ تَوَاصَوْنَ" şeklinde kullanılmamasını izah etmiş, fiilin anlamına dair açıklama yapmamıştır.⁴⁹⁶

Âlûsî'nin bu ayetleri açıklarken Zemahşerî'den yararlandığı açıkça ortadadır, Zira her iki tefsirde de neredeyse birbiriyle kelime kelime uyuşan şu açıklamalar yapılır: HaQQ'ı tavsiye etmenin; insanların birbirlerine, inkarı mümkün olmayan kesin emirleri tavsiye etmeleri, bunların her türlü sözde ve davranışta Allah'a iman'dan O'nun kitabına ve elçilerine uymaktan kaynaklanan hayırlı işler olduğu, SaBR'ı tavsiye etmenin ise; günah işlememeye ve Allah'a itaate, Allah'ın kullarını denemelerine karşı sabretmek olduğu söylenir.⁴⁹⁷

Mâverdî, inanıp yararlı iş yapanların birbirlerine tavsiye ettikleri "HaQQ/ حَقِّ"ın, tevhid, Kur'an ya da Allah Teâla olduğu yönünde üç görüş aktarırken, "SaBR/ صَبْر"ın da; Allah'a itaatte ve Allah'ın farz kıldıklarında sabırlı davranmak olduğu şeklinde iki farklı görüş aktarır. "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesiyle ilgili olarak ise herhangi bir şey söylemez.⁴⁹⁸

Kurtubî, Mâverdî gibi, "HaQQ/ حَقِّ" ve "SaBR/ الصبر" kelimelerine getirilen izahları sıralar, ayrıca "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesindeki işteşliği belirtir.⁴⁹⁹

Hız. Peygamber döneminde, Kur'an'ın ilk muhataplarının, birlikte oldukları zaman dilimi sona erip de ayrılırken 103. 'Asr suresini okudukları yönündeki rivayetler⁵⁰⁰ dikkate alındığında insanların birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye etmelerinin, birlikte geçirdikleri zaman içinde değil, ayrılmaları öncesinde olduğu, dolayısıyla bu tavsiyeye uyma zamanının, tavsiye edenle, tavsiye edilenin birlikte olmadığı zamanlar olduğu detayı ortaya çıkmaktadır. O halde tavsiye, tavsiye edenin olmadığı zamanlarda, kendisine tavsiyede bulunulmanın uyması istenen hususlarda yapılmaktadır. Tavsiye eden, tavsiyeye uyulma zamanında bizzat orada

⁴⁹⁶ Râzî, *A.g.e.*, XVI (2), 90-91.

⁴⁹⁷ Zemahşerî, *A.g.e.*, IV, 787; Âlûsî, *A.g.e.*, XV (2), 293.

⁴⁹⁸ Mâverdî, *A.g.e.*, VI, 334.

⁴⁹⁹ Kurtubî, *A.g.e.*, X (2); 162.

⁵⁰⁰ Bu rivayetler için bkz. Âlûsî, *A.g.e.*, XV (2), 293.

bulunmadığından buna yeterince uyulup uyulmadığını denetlemesi söz konusu olmadığına göre tavsiye, her hâlükarda "emir"den daha güçlü, daha te'kitli bir emirdir.

VSY/ وصى köklü fiilerin fâilinin Allah olması durumunda da, bu anlamda değişen bir şey yoktur. Zira TaVSiYe eden Allah, fiilen, bizâtihi kullarının arasında, onların yanında, somut olarak yoktur. O, TaVSiYe'sini yapmıştır, buna uyulup uyulmadığını, tavsiyeye muhatap olanların içinde bulunup da yeri geldiğinde müdahale edecek şekilde denetlemez, uymayanları, hemen o anda cezalandırmaz.

Ölen kişinin yaptığı vasiyet için de bu söylenenler aynen geçerlidir. Ölmek üzere olan ya da ölmeden önce, kendisi öldükten sonra yapılmasını istediklerini vasiyet eden kimsenin de ileriye dönük olarak istediklerini, bu isteklerin yapılma zamanı geldiğinde, tekrar dirilip de kontrol etme imkanı yoktur. Ölenin vasiyetine uyup uymamak, vasiyetinde dile getirdiği şeyleri yapıp yapmamak, tamamen buna muhatap olanların vicdanlarına kalmıştır. İşin hukuki boyutuna gelince, vasiyet elbette yerine getirilmesi gerekli emirlerdir. Ancak, muhatabın vicdanında böyle bir hassasiyet yoksa, hukuken, istenildiği kadar yaptırımla desteklensin, vasiyetin yerine getirilip getirilmemesi, ya da gerçek anlamda istenilen şeyin yapılıp yapılmamasını birebir milimetrik ölçüde kontrol etme imkanı yoktur.

VSY/ وصى kökünün "tavsiye etmek" anlamında kullanıldığı ayetler, bu iki ayettir. Şimdi, VSY/ وصى kökünün "vasiyet etmek" anlamında kullanıldığı ayetlerin incelemesine geçilebilir.

2.3.4.c. VSY/ وصى Köklü Kelimelerin "vasiyet etmek" Anlamında Kullanıldığı Ayetler

VSY/ وصى kökü, mastarının sonuna "etmek" yardımcı fiili eklenerek Türkçeleştirilmiştir. "Vasiyet etmek"; ölümünden sonra yapılmak üzere herhangi bir şeyi ismarlamak, demektir. Türkçeye geçen kök, Türkçedeki bu anlamıyla Kur'an ayetlerinde de kullanılmıştır. Sırada, bu ayetlerin incelenmesi vardır.

2.3.4.c.aa. 2.Bakara Suresi, 132. Ayet:

وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ

"([Bunun üzerine] İbrahim de Yakub da oğullarına: "Ey Yavrularım! Allah, sizin için, bu dini seçmiştir. O halde, kendinizi [Allah'a] teslim etmeden sakın ölmeyin!" diyerek, bu [ilkeyi] [onlara] emretmişlerdi.)"

2.Bakara suresinin 132. ayeti, 125-134. ayetler arasındaki anlam bütünlüğü içinde yer alır. Genel olarak bu ayetlerde, Hz. İbrahim, oğlu İsmail ve ikisinin birlikte yaptıkları kutsal mabed olan Kabe'den bahsedilir. 127. ayette, İbrahim ve İsmail'in Mabed'in temellerini yükseltirken; "Ey Rabbimiz! Bunun kabul et; Sensin her şeyi bilen, her şeyi duyan! Ey Rabbimiz, bizi Sana teslim olanlardan kıl ve bizim soyumuzdan Sana teslim olacak bir topluluk çıkar, bize ibadet yollarını göster ve tevbemizi kabul et, şüphesiz yalnız Sensin tevbeleri kabul eden, rahmet dağıtan! Ey Rabbimiz! Soyumuz içinden onlara Senin mesajlarını iletcek, vahyi ve hikmeti öğretecek ve onları arındırıp tertemiz kılacak bir elçi çıkar: Çünkü yalnız Sensin kudret ve hikmet sahibi!"⁵⁰¹ ifadeleriyle Allah'a seslendikleri anlatılır.

İbrahim ve İsmail Peygamberlerin ağzından yapılan bu naklin ardından soru tarzında bir gerçek dile getirilir: "Düşünme melekeleri dumura uğramış olanlar dışında kim, bu dünyada gerçekten yücelttiğimiz ve şüphesiz ahirette de dürüst ve erdemliler arasında yer alacak olan İbrahim'in inanç sistemini terk etmek ister?"⁵⁰² Burada İbrahim Peygamber'e ve onun temelinin attığı, altyapısını oluşturduğu, kendisi bizzat yaşayarak öncülük ettiği inanç sistemine övgü vardır. İbrahim Peygamber, gerçekten övülecek işler yapmış, "Rabbi o'na "Bana teslim ol!" dediğinde; "[Sana], bütün âlemlerin Rabbine teslim oldum!" diye cevap vermiştir"⁵⁰³.

⁵⁰¹ 2.Bakara, 127-129.

⁵⁰² 2.Bakara, 130.

⁵⁰³ 2.Bakara, 131.

Hız İbrahim sadece bununla kalmamış, kendi temelini atıp yaşadığı bu inanç sistemini kendinden sonraki kuşağa aktarmak için girişimde bulunmuş ve çocuklarına bunu "vasiyet etmiş"tir. Hatta bu vasiyet öyle etkili olmuştur ki, İbrahim Peygamber'en sonra, torunu Yakup Peygamber de kendinden sonrakilere, dedesi İbrahim'in vasiyetinin aynısını yapmıştır. 132. ayette bu dile getirilmektedir ve konumuz açısından önemli olan VaSSâ/ وَصَّى kelimesi bu ayette geçmektedir. İbrahim ve Yakup Peygamberler, evlatlarına, kendileri öldükten sonra uymaları ve devam ettirmeleri için kendi inanç sistemlerini vasiyet etmişlerdir. Bu durum, "tavsiye / öneri"den çok daha önemli, ve karşıdakinin yapıp yapmama serbestisi olmayan çok ciddi bir emirdir. Vasiyet edenler insan olduklarından ve vasiyetlerinin yerine getirileceği zamanda hayatta olmayacaklarından dolayı bunların yapılıp yapılmadığını denetleyip, yapılmadığında gereğini yapma gibi bir durumları olmadığı için, yapılan işin adı "VaSiYeT/ وَصِيَّة"tir.

Kur'an meallerinde, çeviriyi yapanların bu konuda dikkatli davrandıkları ve ayetteki "VaSSâ BiHâ/ وَصَّى بِهَا"yı; "vasiyet etti" şeklinde çevirdikleri görülmektedir.

2.3.4.c.aa.i. 2.Bakara Suresi, 132. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Bu dini İbrahim kendi oğullarına **vasiyet ettiği** gibi, Yakub da vasiyet etti; (...)"⁵⁰⁴

Koçyiğit: "İbrahim bunu oğullarına **vasiyet etmiş**, Yakub da (aynı şeyi yapmış ve): "Oğullarım! Allah sizin için bu dini seçti. Onun için, ancak müslüman olarak ölü" (demişlerdi)."505

Esed: "Ve İbrahim çocuklarına bunu aynen **vasiyet etti**; Yakub da [böyle yaptı]: (...)"⁵⁰⁶

Yılmaz: "İbrahim bunu kendi oğullarına **vasiyet etti**. Yakub da, "Oğullarım, Allah sizin için bu dini seçti. Artık Müslüman olmadan ölmeyin" dedi."⁵⁰⁷

⁵⁰⁴ Elmalılı, *A.g.e.*, s.19.

⁵⁰⁵ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.19.

⁵⁰⁶ Esed, *A.g.e.*, s.36.

Hamidullah: "Ve İbrahim bunu, çocuklarına **vasiyet etti**; aynı şekilde Yakub da: (...)"⁵⁰⁸

Diyanet: "İbrahim bunu kendi oğullarına da **vasiyet etti**, Yakub da öyle: (...)"⁵⁰⁹

Öztürk: "İbrahim de oğullarına şunu **vasiyet etti**, (...)"⁵¹⁰

Ateş: "İbrahim de bunu kendi oğullarına **vasiyet etti**, Yakub da: (...)"⁵¹¹

Yıldırım: "Bu dini İbrahim kendi evlatlarına **vasiyet ettiği** gibi Yakub da böyle yaptı ve (...)"⁵¹²

Tekin: "Bu dini, İbrahim oğullarına **vasiyet etti**, Yakub da: (...)"⁵¹³

Dumlu-Elmalı'yla, Sadak'ın çevirilerinde ise, VSY/ وصى köklü türeve; vasiyet etmek yerine "tavsiye etmek" karşılığının verildiği görülmektedir.

Dumlu-Elmalı: "İbrahim çocuklarına da bunu **tavsiye etti** ve Yakup da (...)"⁵¹⁴

Sadak: "İbrahim aynı şeyi oğullarına da **tavsiye etti**. Yakub da (...)"⁵¹⁵

İncelenen mealler içinde sadece Çakır'ın mealinde "VaSSâ BiHâ/ بها وَصَى" fiiline "vasiyet etti"nin dışında, farklı bir anlam verildiği görülmüştür. Çakır, hangi gerekçedendir bilinmez, çevirisinde "aşıladi" ifadesini kullanmıştır. Kişinin

⁵⁰⁷ Yılmaz, *A.g.e.*, s.19.

⁵⁰⁸ Hamidullah, *A.g.e.*, s.167.

⁵⁰⁹ *Diyanet Meali*, s.19.

⁵¹⁰ Öztürk, *A.g.e.*, s.410.

⁵¹¹ Ateş, *A.g.e.*, s.19.

⁵¹² Yıldırım, *A.g.e.*, s.19.

⁵¹³ Tekin, *A.g.e.*, s.21.

⁵¹⁴ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.19.

⁵¹⁵ Sadak, *A.g.e.*, s.19.

ölümünden sonra yapılması için bir şeyi istemesi, sipariş etmesi olayının "aşılmak"la ilgisinin var olup olmadığı ya da varsa bile ne düzeyde olduğu tartışmaya açıktır. Şunu ifade etmek gerekir ki; aşılmak -olsa olsa-; "fikirlerini başka birine kabul ettirmek"⁵¹⁶ anlamıyla burada kullanılabilir, ancak İbrahim Peygamber'in evlatlarına, öldükten sonra fikirlerini aşılmak gibi bir lüksü olamaz. Bu, ancak hayattayken yapılabilecek bir şeydir. Ayette ise; İbrahim Peygamber'in hayattayken, ölümünden sonrasıyla ilgili bir isteğini "vasiyet" olarak çocuklarına ilettiğinden bahsedilmektedir. Kişi hayattayken çocuklarına aşılacağı bir şeyi, öldükten sonra da yapmalarını isteyebilir. Buna rağmen, sözkonusu istek yine "aşılmak" değildir. Dolayısıyla bu ayette geçen "VaSSâ BiHâ/ وَصَّى بِهَا" kelimesinin, "aşılmak"la Türkçeye çevrilmesi isabetli olmayan bir tercihtir. Çakır'ın ayeti çevirisi şöyledir:

Çakır: "İbrahim bunu kendi çocuklarına da **aşıladi**. Yakup ise: "Yavrularım!" dedi, (...)"⁵¹⁷

Akdemir, 132. ayetteki "VaSSâ BiHâ/ وَصَّى بِهَا" kelimesine, emretmek karşılığı vermektedir: "([Bunun üzerine] İbrahim de Yakub da oğullarına: "Ey Yavrularım! Allah, sizin için, bu dini seçmiştir. O halde, kendinizi [Allah'a] teslim etmeden sakın ölmeyin!" diyerek, bu [ilkeyi] [onlara] **emretmişlerdi**.)"⁵¹⁸

İbrahim ve Yakup Peygamberlerin oğullarına söyledikleri "emir" formatında ve "emir" şiddetinde sözlerdir. Ancak, kişinin ölümünden önce, kendisinin ölümünden sonrası ile ilgili olarak verdiği emirlere Türkçede "vasiyet etmek" denildiğinden bu ayetteki türeve, bu tezde "vasiyet etmek" karşılığı verilmiştir.

2.3.4.c.aa.ii. 2.Bakara Suresi, 132. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, İbn Abbas ve Sufyân es-Sevrî'den bu ayetle ilgili nakil yapılmazken, Ferrâ, "VaSSâ BiHâ/ وَصَّى بِهَا"

⁵¹⁶ Doğan, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Rehber Yay., 1992, s.60.

⁵¹⁷ Çakır, A.g.e., s.21.

⁵¹⁸ Akdemir, A.g.e., s.19.

"وَصَى" ifadesiyle ilgili görüş belirtmeden; "Medine ehli "VaSSâ/ وَصَى"yı "EVSâ/ أَوْصَى" olarak okurlar. Hangi şekilde okunursa okunsun bunların ikisi de doğru olur"⁵¹⁹ açıklamasını yapar.

Ahfeş de bizim aradığımız türevle ilgili açıklamayı yapmamak yönüyle Ferrâ'ya benzer, O; "Ve Ya'QûBu/ وَيَعْقُوبُ" ifadesinin "Ve VaSSâ BiHâ İBRÂHîMu/ وَصَى بِهَا إِبْرَاهِيمُ"ye atıf olduğunu, önceki mananın bu atıfla devam ettiğini, Ya'kûb'un da oğullarına aynı şeyleri söylediğini ifade eder.⁵²⁰

Taberî, İbrahim ve Yakup Peygamberlerin, çocuklarıyla bir anlamda sözleşme yaptığını düşünmüş olmasından olacak ki; "VaSSâ/ وَصَى"yı "AhiDe/ عَهْدٌ" ile tefsir eder.⁵²¹

İbn Kesîr ise İbrahim ve Yakup Peygamber arasındaki akrabalık üzerinde durur, "VaSSâ/ وَصَى" fiilini "EVSâ/ أَوْصَى" fiiliyle açıklar.⁵²²

Râzî bu ayetin tefsiri sadedinde geniş sayılabilecek izahlara girişir ve VaSSâ fiiliyle EMİR fiilinin farklarını ortaya koymak ister. Nâfî' ve İbn 'Âmir'in "VaSSâ/ وَصَى"yı "EVSâ/ أَوْصَى" olarak okuduklarını Medine ve Şam ehlinin sayfalarında kelimenin "Elif"le "EVSâ/ أَوْصَى" şeklinde yazıldığını, diğer mushaflarda ise "Elif/ 'siz olarak "Sâd/ ص" harfinin şeddelenmesiyle yazıldığını, hangi şekilde şazılırsa yazılışın bunların ikisinin de aynı anlama geldiğini, ancak "VaSSâ/ وَصَى"nın mübâlağa ve teksir ifade ettiğini söyler. Allah Teâlâ'nın "İbrahim oğullarına EMRetti" demeyip "İbrahim oğullarına TaVSiYe etti" demesinin dikkat çekici olduğunu, "VaSiYYeT/ وَصِيَّةٌ" lafzının EMİR'den daha te'kitli olduğunu, çünkü "VaSiYYeT/ وَصِيَّةٌ"ın ölüm korkusunun hissedildiği anda söylendiğini, bu vaktin insanın dini hassasiyetlerinin çok yoğun olduğu bir zaman olduğu, bunu bilen İbrahim Peygamber'in sözünün gücünü ve önemini vurgulamak ve söylediği şeyin

⁵¹⁹ Ferrâ, *A.g.e.*, I, 80.

⁵²⁰ Ahfeş, *A.g.e.*, I, 149.

⁵²¹ Taberî, *A.g.e.*, I, 560.

⁵²² İbn Kesîr, *A.g.e.*, I, 185.

muhatap açısından daha kolay kabulünü sağlamak için tavsiyelerini bu zamanda açıkladığını söyler.

Râzî'nin açıklamaları bu kadar değildir. O; "insanların evlatlarına, diğer insanlara göre daha özenle davrandıkları ve onlara ayrıca bir önem verdikleri için İbrahim Peygamber'in çocuklarını muhatap aldığı, vasiyyet ederken de sözlerini bir zamana ya da mekana mukayyed kılmayıp genel konuştuğu, bu uyarının da en açık uyarı olduğu, aynı zamanda söylenenlerin ne derece önemli olduğu, uyulması tavsiye edilenler içinde en önemlisi olduğu da ayrıca vurgulanmaktadır.⁵²³

Zemahşerî'ye göre, ayetteki "VaSSâ/ وَصَى", "EVSâ/ أَوْصَى" olarak da okunabilir. Hicâz ve Şam ehlinin mushaflarında böyle yazılıdır.⁵²⁴

Kurtubî, fiilin anlamından ziyade yazılışını ve Zemahşerî gibi, diğer mushaflardaki durumunu belirtmiştir. Kurtubî'nin tefsirinde ayrıca, "VaSSâ/ وَصَى"nın "EVSâ/ أَوْصَى" olarak da okunabildiği bunun, Kureyş'in dışındaki kabileler tarafından kullanılan bir okuma türü olduğu, anlamlarının "KeRRaMNâ/ كَرَّمْنَا" ve "EKRaMNâ/ أَكْرَمْنَا" örneklerindeki gibi, aynı olduğu, Abdullah'ın mushafında "VaSSâ/ وَصَى" şeklinde Osman'ın mushafında ise "EVSâ/ أَوْصَى" şeklide yazıldığı, bu son şeklin, Medine ve Şam ekollerine ait olduğu, "VaSSâ/ وَصَى" okunduğunda anlamın teksir anlamı kazanacağı bilgileri vardır.⁵²⁵

Mâverdî'nin açıklama yapmak istediği yer de diğer müfessirlerin açıkladığı yerle aynıdır. O da "VaSSâ/ وَصَى"nın, "EVSâ/ أَوْصَى" dan daha belîğ bir kelime olduğunu söyler.⁵²⁶

Âlûsî, bir başkasından bir şeyi yapmasını istemenin "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" olduğunu söylemekle açıklamalarına başlar. Kendisine vasiyyet olunanın, o anda orada olup olmamasının önemli olmadığını belirtir. İsteğin, sözle yahut da onu

⁵²³ Râzî, *A.g.e.*, II (2), 80-81.

⁵²⁴ Zemahşerî, *A.g.e.*, I, 190.

⁵²⁵ Kurtubî, *A.g.e.*, I (2), 127.

⁵²⁶ Mâverdî, *A.g.e.*, I, 193.

istediğini gösteren herhangi bir şekilde olmasının da farketmediğini ifade eder. Buna rağmen, uygulamada, isteyen, istediğini sözle ifade ettiğini ve bu sırada muhatabın karşısında olduğunu da söyler. Ardından da VSY/ وصى kökünün etimolojisini yapar. Herhangi bir yerin "VaSiYYeT/ وصية" olmasının, otlarının sık ve birbirine girmiş olması anlamına geldiği örneğiyle açıklamalarını bitirir.⁵²⁷

Reşid Rızâ, İbrahim Peygamber'in çocuklarına yaptığı vasiyeti, çocuklarının tuttuğunu ve onların da kendi çocuklarına bunu vasiyet ettiklerini Yakub'un böylece vasiyeti babası İshak'tan aldığını ve onun da kendi çocuklarına bu vasiyeti aktardığını söyler.⁵²⁸

2.Bakara suresinin 132. ayetinde geçen "VaSSâ BiHâ/ وَصَّى بِهَا" kelimesi, gerek ayeti Türkçeye çevirenler gerekse ilk dönem müfessirleri tarafından, Türkçede kullanıldığı şekliyle "vasiyet etmek" olarak anlaşılmıştır. Bu temel anlamın etrafında, onu kuvvetlendirecek ve/veya detaylandırarak bazı açıklamalar da müfessirler tarafından yapılmıştır.

2.Bakara suresinin bu ayeti, Kur'an'ın mushaf tertibinde, VSY/ وصى kökünün ilk defa geçtiği yerdir. Böyle olmasına rağmen tefsirlerde, daha ziyade kelime gruplarının anlamlarıyla farklı kıraat türleri üzerinde durulmuş, ayetin gelişinden ve ele alınan konudan dolayı anlamı açık olan, üzerinde ihtilaf bulunmayan "VaSSâ/ وَصَّى" kelimesinin geniş biçimde izahına gerek duyulmamıştır.

"VSY/ وصى" kökünün Kur'an'ın mushaf tertibindeki ilk kullanımı bu ayetteki fiil kelimesi iken ikinci kullanımı, aynı surenin 180. ayetindeki isim kelimesi (VaSiYYe[T])'dir. Sırada 180. ayetin incelemesi vardır.

⁵²⁷ Âlûsî, *A.g.e.*, I (1), 389.

⁵²⁸ Reşid Rızâ, *A.g.e.*, I, 476.

2.3.4.c.bb. 2.Bakara Suresi, 180. Ayet:

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ

"Sizden, mal bırakabilecek durumda olanlara ölüm anı yaklaştığında, analarına, babalarına ve yakınlarına örfe uygun bir biçimde vasiyette bulunmak farz kılınmıştır."

2.Bakara suresinin 180. ayetinde, mü'minlerin üzerine farz kılınan (KuTiBe/ كُتِبَ) "VaSiYe[T]/ وَصِيَّةٌ"ten bahsedilmektedir. 178. ayette, aynı ifadelerle, "QıSâS/ قِصَاصٍ"ın mü'minler üzerine farz kılındığı söylenmişti. KTB/ كَتَبَ kökü 'Alâ/ عَلَى harfi ceriyle Kur'an'ın toplam 10 ayetinde geçer⁵²⁹ ve bunların hepsi; "birilerine bir şey(ler)i farz kılmak" anlamındadır.

2.Bakara suresinin 180. ayeti, önceki ayetlerle konu bağlantısı olmayan, paragraf başı sayılabilecek bir ayettir ve 182. ayete kadar ölümü yaklaşan kişinin vasiyet etmesi konusunun anlatımı sürer. 183. ayette ise orucun, önceki topluluklara farz kılındığı gibi, mü'minler üzerine de farz kılındığı anlatılmaya başlanır.

Vasiyet etmesi istenen kişi, ölümün kendisine yaklaştığı kişidir. Ölüme uzak kalmış, ölümün yakınında olmadığı birisi var mıdır? Elbette yoktur, ancak ölüm döşegine düşmüş ve artık yakalandığı hastalıktan ya da ölüm halinden geriye dönme ihtimali kalmamış kişilerin, arkalarında bırakacakları servet belli bir limiti aşıyorsa bu kişilerin geride kalan anne-babalarına ve diğer yakın akrabalarına vasiyet etmesinin gerekliliği ayette vurgulanmaktadır.

Ayetin metninde dikkat çeken iki nokta vardır. Bunlardan birincisi, ölüm kendisine yaklaşmış ve öleceğini anlamış olan kişinin, anne-babasının hayatta olması detaydır. Bu durumda olanın, anne-babasına ve yakın akrabasına vasiyet etmesi

⁵²⁹ Bu ayetler için bkz. 2.Bakara 178,180, 183 (iki defa), 216, 246 (iki defa), 3.Âluimrân 154, 4.Nisâ, 77, 22.Hacc 4.

emredilmektedir. Mirastan pay alacaklar ve bunların paylarının oranları ayetle⁵³⁰ belli olduğuna göre böyle bir vasiyetin emredilmesinin anlamı nedir? 2.Bakara suresindeki bu ayetlerin, miras taksiminde hak sahiplerinin paylarını emreden 4.Nisâ' suresindeki ayetlerden önce nâzil olduğu bilgisi, ve İbn 'Abbâs'ın aktardığı; "eğer ölen vasiyet etmemişse ve ölenin mirasçıları olan akrabaları varsa anne babanın ikisine birden miras verilmiyordu"⁵³¹ nakli, yukarıdaki soruda dile getirilen anlamsızlığı gidermektedir. İbn 'Abbâs başta olmak üzere, ilk ve sonraki dönem müfessirlerinin bu ayetin, miras taksimini bildiren ayetle neshedildiği, böylelikle mirastan pay alamayan akrabalara vasiyet edilebileceği görüşü, genel olarak kabul edilerek aktarılan bir görüş olagelmiştir.⁵³²

Müfessir Ferrâ'nın söyledikleri de bu noktada dikkate şâyandır: "Önceleri kişi, akrabalarından veya dışarıdan bir başkasına malını istediği gibi vasiyet ederdi. Miras taksimini belirleyen ayetin gelmesiyle birlikte bu uygulama ortadan kaldırıldı.Varise vasiyyette bulunmak kaldırıldı. Ayrıca kalının üçte birinden daha fazlasına vasiyet de kaldırıldı. Önceden kişi malının tamamını sevdiği birine vasiyet edebilirdi.⁵³³

Cahiliye ve Ehl-i Kitab örf ve adetlerini, İslam'a göre inceleyen Ali Osman Ateş, İslam'ın ilk dönemlerinde de vasiyet yoluyla ölen kişinin malına mirasçı olunabildiğini, isteyenin, malının istediği kadarını vasiyet yoluyla, istediği birisine miras olarak bırakmasının önünde hiç bir engelin olmadığını, cahiliye dönemi uygulamalarının bir devamı olarak İslam'ın ilk yıllarında, bu ayet nazil oluncaya kadar da ölenin anne-babası hayattaysa onlara mirastan pay verilmediğini

⁵³⁰ 4.Nisâ', 11-12.

⁵³¹ İbn 'Abbâs, *A.g.e.*, 94.

⁵³² İlk dönem müfessirlerinden Neseî (ö.h.701) bu konuda şunları söyler: "İslam'ın başlarında vâris'e vasiyet etmek adeti vardı. Mirasın nasıl taksim edileceğini bildiren ayetin gelmesiyle bu neshedilmiştir. Bu ayetin mehsuh olmadığını söyleyenler de vardır. Bu görüş sahiplerine göre ayet, kendisi müslüman olmuş da ana babası ve yakınları müslüman olmayanlar için inmiştir." Bu bilgiler için bkz. *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vil* (Tahk.: İbrahim Muhammed Ramazan), Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1989, I, 131.

⁵³³ Ferrâ, *A.g.e.*, s.110.

söylemektedir.⁵³⁴ Bu ayetle birlikte, cahiliye dönemindeki bu uygulama sona erdirilmiş ve anne-baba'ya da mirastan pay verilmesinin vasiyet edilmesi gerektiği yönünde görüş ortaya konmuştur. 4.Nisâ' suresinin 11-12. ayetlerinin gelmesiyle ise anne-babanın mirastaki payları belirlenmiş ve böylece ölen kişi tarafından vasiyet edilmeden, anne-babanın paylarını alabilmeleri sağlanmıştır.

Yahudilikteki uygulamada da ölen kişinin malı varsa oğlu ya da oğullarına, oğlu yoksa kızlarına, hiç çocuğu yoksa o zaman da kardeşlerine verilmekteydi. Babaya ölen evladından miras kalmadığı gibi anneye de her hangi bir şey verilmezdi.⁵³⁵ Tevrat'ta "Eğer bir adam ölürse ve oğlu yoksa o zaman mirasını onun kızına geçireceksiniz. Ve eğer onun kızı yoksa, o zaman mirasını kardeşlerine vereceksiniz, ve eğer kardeşleri yoksa o zaman mirasını babasının kardeşlerine vereceksiniz ..." ⁵³⁶ şeklinde devam eden ayetlerde, ölen kişinin anne-babasına herhangi bir pay verilmediği görülmektedir. Ali Osman Ateş, Mişna ve Talmud'da bu noksanın tamamlandığını ve çocuksuz olarak vefat etenin terikesinin babasına ait olduğunun kabul edildiğini ifade eder.⁵³⁷

Kur'an'ın Türkçeye çevirisini yapanlar, genellikle, ayetteki "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّة" ifadesine; "vasiyet etmek, vasiyette bulunmak" anlamı vermişlerdir. Örnek olarak aşağıya alınan meallerde bu durum görülmektedir.

2.3.4.c.bb.i. 2.Bakara Suresi, 180. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: Birinize ölüm geldiği vakit, bir hayır (bir mal) bırakacaksa, babası ve anası ve en yakın akrabası için meşru bir surette **vasiyet etmek** -muttakiler üzerine icrası vacip bir hak olarak- üzerinize yazıldı.⁵³⁸

⁵³⁴ Ateş, bu bilgiyi Buhari, Sahih, III, 188; VIII, 7'den aktarmaktadır. Bkz. Ateş, Ali Osman, *İslam'a Göre Cáhiliye ve Ehl-i Kitáb Örf ve Âdetleri*, İstanbul: Beyan Yay., 1996, s.387.

⁵³⁵ Ali Osman Ateş, *A.g.e.*, s.376.

⁵³⁶ Sayılar 27:8-10

⁵³⁷ Ateş, *A.g.e.*, aynı yer.

⁵³⁸ Elmalılı, *A.g.e.*, s.26.

Koçyiğit: "(...) bilinen bir şekilde **vasiyette bulunması**, üzerinize farz kılındı."⁵³⁹

Esed: "(...) uygun şekilde **vasiyette bulunmak** size farz kılındı: Allah'a karşı sorumluluk bilinci duyanlar için bir yükümlülüktür."⁵⁴⁰

Yılmaz: "(...) uygun bir biçimde **vasiyet etmesi**, Allah'tan korkanlar için bir borçtur."⁵⁴¹

Hamidullah: "(...) iyi geleneğe uygun bir şekilde **vasiyette bulunması** yazıldı. Bu, takvâlılar için bir görevdir."⁵⁴²

Diyanet: "(...) meşru bir tarzda **vasiyette bulunması** -Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir hak olarak- size farz kılındı."⁵⁴³

Öztürk: "(...) örfe uygun **vasiyette bulunmak**. Takva sahipleri üstüne bir hak olarak."⁵⁴⁴

Ateş: "(...) uygun bir biçimde **vasiyet etmek**, Allah'tan korkanlar üzerine bir borçtur."⁵⁴⁵

Dumlu-Elmalı: "(...) örfe uygun bir şekilde **vasiyette bulunması** yazılmıştır. Bu, Allah'a karşı sorumluluk bilinci taşıyanlara yazılmış bir görevdir."⁵⁴⁶

Çakır: "(...) ana-baba ve akrabaya yasal bir **vasiyettir**. Sağlamcılarını bunu mutlaka yapması gerekir."⁵⁴⁷

⁵³⁹ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.26.

⁵⁴⁰ Esed, *A.g.e.*, s.48.

⁵⁴¹ Yılmaz, *A.g.e.*, s.26.

⁵⁴² Hamidullah, *A.g.e.*, s.174.

⁵⁴³ *Diyanet Meali*, s.26.

⁵⁴⁴ Öztürk, *A.g.e.*, s.417.

⁵⁴⁵ Ateş, *A.g.e.*, s.26.

⁵⁴⁶ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.26.

Sadak: "(...) uygun bir şekilde **vasiyette bulunması** Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir borç olarak size farzedildi."⁵⁴⁸

Yıldırım: "(...) münasip bir tarzda **vasiyet etmesi** size farz kılındı. Bu, haksızlık yapmaktan konunan takvâlılar üzerine borçtur."⁵⁴⁹

Türkçede kullanılan "yapmak" ve "etmek" yardımcı fiillerinin, ne zaman hangisinin kullanılacağı yönünde genellikle konuşma diline de yansıyan karışıklık, Ahmet Tekin'in mealine de yansımıştır. Diğer meal yazanlar tarafından vasiyet "etmek" olarak çevrilen kısım, Tekin tarafından "vasiyet yapmak" olarak çevrilmiştir.

Tekin: "(...) İslâmî kurallarla örtüşen örfe uygun bir şekilde anaya, babaya, akrabalara **vasiyet yapması** farz kılındı. (...)"⁵⁵⁰

Karakaya ve Ark.: "(...) uygun bir şekilde **vasiyette bulunmanız**, size farz kılındı. Bu müttakiler üzerine bir borçtur."⁵⁵¹

Akdemir: "Sizden, mal bırakabilecek durumda olanlara ölüm anı yaklaştığında, analarına, babalarına ve yakınlarına örfe uygun bir biçimde **vasiyette bulunmak** farz kılınmıştır."⁵⁵²

2.3.4.c.bb.ii. 2.Bakara Suresi, 180. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

Görüldüğü üzere, meallerde neredeyse ittifak halinde ortak bir çeviriyle karşılaşılmaktadır. İlk dönem müfessirleri ise ayetteki "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّة" kelimesi ile ilgili yorum yapmak yerine, ayetin ne demek istediği ve bu hükmün, sonradan gelen 4.Nisâ' suresinin 11 ve 12. ayetleriyle nesh edilip edilmediği

⁵⁴⁷ Çakır, *A.g.e.*, s.28.

⁵⁴⁸ Sadak, *A.g.e.*, s.26.

⁵⁴⁹ Yıldırım, *A.g.e.*, s.26.

⁵⁵⁰ Tekin, *A.g.e.*, s.28.

⁵⁵¹ Karakaya ve Ark., *A.g.e.*, s.28.

⁵⁵² Akdemir, *A.g.e.*, s.26.

noktasında görüşler belirtmişlerdir. Örnek olarak Ahfeş; ma'rûfa uygun olarak anne babaya ve akrabaya vasiyetin hak olduğunu⁵⁵³ söylemiş, Sufyân es-Sevrî ise; mülk sahibinin, çocuklarından birine daha fazla verme hakkı olmadığını, vasiyet etmesi sırasında mal sahibine çocuklarından birisine fazla vermesinin yasaklandığını ifade etmiştir.⁵⁵⁴

'Abdu'r-rezzâk b. Hemmâm, anne babaya vasiyet etmekle, vasiyet edilmeyen ve kendisine mirastan pay düşmeyen akrabaya terekeden pay vermenin yasaklandığını, Hz. Peygamber'in vasiyet etmeden vefat ettiğini, Hz. Ebu Bekir ise ölmeden önce vasiyet ettiğini, dolayısıyla vasiyet etmenin güzel, ancak vasiyet etmemenin de bir sakıncası olmadığını ifade eder.⁵⁵⁵

Taberî ve Râzî; "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesiyle ilgili yorum yapmayıp, ayetin mensuh olup olmadığı ile ilgili tartışmaları aktarırlar. Taberî ayetin mehsuh olmadığına dair görüşünü beyan ederken⁵⁵⁶, Râzî, ayetin, Hz. Peygamber'in; "vârise vasiyyet edilmez" hadisiyle tezat oluşturup oluşturmadığını tartışır.⁵⁵⁷

İbn Kesîr, 'Amr b. Hârice'den rivayetle, Hz. Peygamber'in vârise miras taksimini yasaklayan hadisini, ardından da İbn 'Abbâs'ın, 2.Bakara suresinin bu ayetini okurken durduğunu ve bu ayetin neshedildiğini söylediğini aktarır, bundan önce de ayetin ferâiz ayetlerinin gelmesiyle mensuh duruma düştüğünü bildirir. İbn Kesîr'in, ayetin mensuh olduğu yönünde, bu görüşünü delillendirmek için aktardığı başka hadisler de vardır.⁵⁵⁸

⁵⁵³ Ahfeş, *A.g.e.*, I, 158.

⁵⁵⁴ Sufyân es-Sevrî, *A.g.e.*, s.55-56.

⁵⁵⁵ 'Abdu'r-rezzâk b. Hemmâm, *A.g.e.*, I, 86.

⁵⁵⁶ Taberî, *A.g.e.*, II, 115-121.

⁵⁵⁷ Râzî, *A.g.e.*, III (1), 63-68.

⁵⁵⁸ İbn Kesîr, *A.g.e.*, I, 211-212.

Âlûsî, İbn Kesir'in aktardığı yukarıdaki hadisi aktarır, ama bundan önce, ayetin i'râb durumuyla ilgilenir. O da ayetin mensuh olduğu görüşündedir. "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesiyle ilgili ayrıca bir açıklama yapmaz.⁵⁵⁹

Kurtubî de ayetin mensuh mu muhkem mi olduğu tartışmalarına girer, vasiyetin gerekliliğini tartışır, Hz. Peygamber'in vasiyet etmeden öldüğünü, Hz. Ebu Bekir'in ise vasiyet ederek öldüğünü, bu davranışın güzel olduğunu, ancak vasiyet etmeden ölünürse buna da bir şeyin icab etmediğini, vasiyet etmeden de ölünebileceğini belirtir. "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesi müennes olduğu halde, "KuTiBe/ كُتِبَ" fiilinin neden müzekker zikredildiğine dikkat çeker ve bu konuda açıklamalarda bulunur. "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesinin yapısıyla ilgili olarak açıklama yapmaz.⁵⁶⁰

Zemahşerî, "MuS[in]" ve "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimeleriyle ilgili açıklama yapmaz. "HaYR/ خَيْر" kelimesinin "mal" anlamına geldiğiyle ilgili uzun izahlara girişir.⁵⁶¹

Çağdaş müfessir Elmalılı ise, ayetle ilgili şu açıklamaları yapar: "VaSiYYeT/ وَصِيَّة", lügaten; masdar yani îSâ ve TaVSiYe manasına bir isimdir. Sonra "موصى به" manasına isim olmuştur. îSâ ve TaVSiYe, lügaten; bir kimsenin hayatı veya mematı ile gayubeti halinde diğerlerinden bir şey yapmasını talep eylemektir ki Türkçe "ısmarlamak" tabir olunur. Şer'an îSâ (إفلاق) gibi "Lâm/ ل" ile veya (إلى فلان) gibi "iLâ/ إلى" ile istimaline göre iki manaya gelir. "Lâm/ ل" ile istimalinde öldükten sonra malına başkasınımalik kılmak, "iLâ/ إلى" ile istimalinde de "öldükten sonra malında ve çocuklarının mesalihinde tasarrufu başkasına tefviz eylemek" manasıdır. Bu ayette ise Lâm ile istimal edilmiş olduğundan birinci manayadır.⁵⁶²

Elmalılı bu ayetin 4.Nisâ' surelerinde miras taksimini bildiren ayetlerin gelmesiyle ve Hz. Peygamber'in veda haccı sırasında varise vasiyet edilemeyeceğini

⁵⁵⁹ Âlûsî, *A.g.e.*, I (2), 53-54.

⁵⁶⁰ Kurtubî, *A.g.e.*, I (2), 240-250.

⁵⁶¹ Zemahşerî, *A.g.e.*, I, 221-222.

⁵⁶² Elmalılı, *A.g.e.*, I, 612.

bildirdiği hadisleriyle mensuh olduğu görüşündedir. Burada nesh konusuna giren müfessir, neshin Kur'an ayetlerinde olup olmadığı, bunların kapsamı vs. hakkında detaylı bilgiler verir.⁵⁶³

Görüldüğü üzere müfessirlerin çoğu, ayetin mensuh olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak yine de miras bırakılacak malın üçte birine, kişinin vasiyet etmesi yetkisinin olduğu da ifade edilmiştir. Ayette kastedilen vasiyetin, bu üçte birlik orana karşılık gelmesi, muhtemeldir ve önceleri, anne babanın ikisine birden pay verilmemesi üzerine oluşan durumun düzeltilerek anne-babanın ikisine birden pay verilmesi kastedilirken, miras taksimini açıklayan ayetlerin gelmesinden sonra ise, ayetin, emeği geçen yakınlarla, paylarından ayrı olarak, artı bir payın verilmesi isteğini ifade etmesi şeklinde anlaşılmasının önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Nitekim Muhammed Esed, kişinin yakınlarından bunu hakeden birine, yahut bir kaçına, 4.Nisâ' suresinin 11 ve 12. ayetlerde belirlenen ve değiştirilemez olan paylara ilaveten -ve onların dağıtımından önce- vasiyette bulunması hususunun ayette buyurulduğunu ifade etmiştir.⁵⁶⁴

180. ayette vasiyete konu olan mirasın, nakit ya da nakite eşdeğer mal türü bir miras değil, gayrimenkul türü bir miras olduğu anlaşılmaktadır. Zira, kişi sağlığında, nakit ya da buna eşdeğer malını, istediğine istediği şekilde verebilir. Bunun önünde hiç bir engel yoktur. Ancak, ölümünden sonra pay edilecek gayrimenkullerle ilgili olarak bunların sadece üçte birlik kısmı için vasiyette bulunabilmesi ilkesi getirilmiştir.

Bir de bu vasiyet, sözlüdür ve o anda ölmek üzere olan kişinin etrafında bulunanlar tarafından duyulacak şekilde yapılmaktadır. Vasiyetin yerini bulması, bunu duyanların doğru bir aktarımla ilgili taraflara bunu aktarmaları sayesinde olacaktır. Ölen kişinin yanında bulunanların, ilgili vasiyeti değiştirme, doğru aktarmama ihtimalleri de vardır. Bu yüzden, 181. ayette, "Ve kim, öğrendikten sonra böyle bir hükmü değiştirirse, böyle davranmanın günahı, yalnızca onu değiştirmedir. Doğrusu Allah, her şeyi işitendir, her şeyi bilendir." buyruğuyla haksızlık

⁵⁶³ Elmalılı, *A.g.e.*, I, 613-621.

⁵⁶⁴ Esed, *A.g.e.*, s.50, 152. dipnot.

doğurabilecek bu duruma işaret edilmekte ve Allah'ın her şeyi işittiğinin ve bildiğinin hatırlatması yapılmaktadır. Ölüm yaklaşan kişinin yanında bulunanların böyle ciddi bir görevlerinin olduğu ve bu noktada vicdanlarıyla başbaşa, ahlaklı davranmaları gerektiğinin vurgusu yapılmaktadır.

Vasiyet eden kişi, ölüm öncesinde olduğu için hata yapma ihtimali de vardır. Bilerek ya da bilmeden, böyle bir hata yapılmış ve yanındakiler buna şahit olmuş da olabilir. Bu durumda ne yapılacağı ise 182. ayette konu edilmektedir. Aynı zamanda 182. ayette VSY/ وصى köklü "MûS[in]/ موص" kelimesi de geçmektedir.

2.3.4.c.cc. 2.Bakara Suresi, 182. Ayet:

فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Bununla birlikte, kim, vasiyet edenin bir hata ya da günah işlemesinden korkar da [tarafların] aralarını düzeltirse, bu taktirde, üzerine hiçbir günah düşmez; çünkü Allah, çok bağışlayan, çok müşfik olandır."

Yukarıda da söylendiği gibi vasiyeti dinleyenler, bilerek yahut istemeden hata yapabileceği gibi, vasiyet edenin kendisi de bir hata yapabilir ya da bilerek bir kusur işleyebilir. Etrafında o anda bulunanlar böyle bir şeye şahit olduklarında ne yapacaklardır? Ayette, onların misasçılar arasında bir uzlaşma sağlamaları halinde kendilerinin günaha girmeyeceklerinin garantisi verilir. Bu uzlaş, Esed'in notunda; "ilgili bütün tarafların ortak kararı ile gayriadil sayılan vasiyetname hükümlerini iptal eden bir anlaşma"⁵⁶⁵ olarak açıklanmaktadır. Bu tezde görüşlerine müracaat edilen ilk dönem müfessirleri arasında, Esed'in bu açıklaması paralelinde görüş açıklayan hiç kimse yoktur.

Bu durum, Esed'in açıklamasının haklı ve tutarlı olmadığı sonucunu elbette doğurmaz. Zira, ölüm döşeğindeki birinin, o anda etrafında bulunanların şahit olduğu bir vasiyette bulunması mümkün olabildiği gibi, vasiyet edenin bilerek bir kusur, ya

⁵⁶⁵ Esed, A.g.e., s.51, 154. dipnot.

da istemeden bir hata yapabilmesi de imkan dahilindedir. Ölenin, kendinin hayatta olmadığı sonraki zamanlarla ilgili istekleri (vasiyet) de, buna taraf ve muhatap olanları bağlayıcı olduğuna göre bu vasiyetin gereğinden kaçınılması da mümkün değildir. Ancak, söz konusu vasiyette, gayriadil hükümler, haksızlıklar ve yanlışlıklar varsa ve bunlar, vasiyet edenle mirasçılarının ister o anda, ister daha sonra aralarını bozacak dozda ise o zaman bu iki tarafın aralarının, vasiyete şahit olanlar yardımıyla düzeltilmesinde dinen bir sakınca olmadığı ayette ifade edilmektedir. Peki ara düzeltmekle ne kastedilmektedir? Esed, bu sorunun cevabı olarak, ölüm döşeginde dile getirilen ve adaletsiz olan vasiyet hükümlerinin, tarafların ortak kararıyla geçersiz sayılmasının kastedildiğini ifade etmektedir. Ancak bu düzeltme işi, daha sonra değil, vasiyet edildiğinde, vasiyet eden taraf dünyadan ayrılmadan yapılacak ve tarafların arası bulunacaktır. Vasiyet eden kişi, malının üçte birinden fazlasına yönelik vasiyet etmeye kalkışır ya da ihtiyaç içinde yakınları varken nesep itibariyle uzakta olanlara malını bırakmak isterse, yanındakiler bu duruma müdahil olacaklardır.

Süleyman Ateş bunu tefsirinde dile getirdiği gibi, yazılı vasiyet bırakarak ölen kişinin yazdığı vasiyette de aynı adaletsizliklerin bulunması halinde bunun da ehil ve etkili kişilerin aracılığıyla düzeltilmesi gerektiğini söyler.⁵⁶⁶

Bu ayetin çevirisinde de bir önceki ayette olduğu gibi, meal yazarlar arasında farklı görüşler yoktur. Aşağıya alınan meallerde de görüleceği üzere, herkes VSY/وصى köklü "MûS[in]/مُوص" kelimesine, kökün terim anlamına uygun olarak, "vasiyet eden" karşılığı vermektedir.

2.3.4.c.cc.i. 2.Bakara Suresi, 182. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Her kim de **vasiyet edenin** bir hata etmesinden veya bir günaha girmesinden endişe eder de tarafeynin [tarafların] aralarını düzeltirse ona vebâl yoktur. Şüphesiz Allah gafûr-rahîm'dir."⁵⁶⁷

⁵⁶⁶ Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988, I, 295-296; Bu konuda ayrıca bkz. Reşid Rıza, *A.g.e.*, II, 142.

⁵⁶⁷ Elmalılı, *A.g.e.*, s.27.

Koçyiğit: "Bununla beraber, kim de, **vasiyet edenin** hataya düşmesinden (...)"⁵⁶⁸

Esed: "Ama her kim, **vasiyet edenin** bir hata yaptığından veya [bilerek] bir kusur işlediğinden endişe eder (...)"⁵⁶⁹

Yılmaz: "Kim de **vasiyet edenin** yanılacağından veya günaha gireceğinden endişe duyar da (...)"⁵⁷⁰

Hamidullah: "Ama kim, **vasiyet edenin** bir adaletsizlik yapmasından veya günah işlemesinden kaygılanıp aralarını bulursa (...)"⁵⁷¹

Diyanet: "**Vasiyet edenin** hataya meyletmesinden ve günaha girmesinden korkan bir kimse, (...)"⁵⁷²

Öztürk: "Kim **vasiyet edenin** haksızlığa sapmış veya günah işlemiş olmasından endişelenip de ilgililerin arasını bulursa (...)"⁵⁷³

Ateş: "Kim de **vasiyet edenin** bir hata veya günah işlemesinden korkar da (tarafların) aralarını düzeltirse, (...)"⁵⁷⁴

Dumlu-Elmalı: "Kim de **vasiyet edenin** haktan ayrılacağından ya da vasiyetinde adaletsizlik edip günah işleyeceğinden korkup da iki tarafın aralarını bulursa (...)"⁵⁷⁵

⁵⁶⁸ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.27.

⁵⁶⁹ Esed, *A.g.e.*, s.51.

⁵⁷⁰ Yılmaz, *A.g.e.*, s.27.

⁵⁷¹ Hamidullah, *A.g.e.*, s.175.

⁵⁷² *Diyanet Meali*, s.27.

⁵⁷³ Öztürk, *A.g.e.*, s.417.

⁵⁷⁴ Ateş, *A.g.e.*, s.27.

⁵⁷⁵ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.26.

Çakır: "Bir vasiyetçinin yanılıp şaşırmasından endişe edenlerin, taraflar arasını bulmasında hiçbir sakınca yoktur. (...)"⁵⁷⁶

Yıldırım: "Vasiyet edenin hataya düşüp haksızlığa kaymasından veya günaha girmesinden endişe edip ilgililerin arasını bulan kimse, hiçbir vebale girmez. (...)"⁵⁷⁷

Tekin: "Kim de vasiyet edenin bir hata işlemesinden (...)"⁵⁷⁸

Karakaya ve Ark.: "Kim, vasiyet edenin, bir haksızlık edeceğinden veya günah işleyeceğinden (...)"⁵⁷⁹

Sadak: "Bununla birlikte, kim vasiyet edenin haksızlık yapıp günaha gireceğinden endişe eder (...)"⁵⁸⁰

Akdemir: "Bununla birlikte, kim, vasiyet edenin bir hata ya da günah işlemesinden korkar da [tarafların] aralarını düzeltirse, bu taktirde, üzerine hiçbir günah düşmez; çünkü Allah, çok bağışlayan, çok müşfik olandır."⁵⁸¹

2.3.4.c.cc.ii. 2.Bakara Suresi, 182. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

Ayetin mealiyle ilgili olarak yukarıya örnek olarak aktarılan meallerin benzerliği gibi, ilk dönem müfessirlerinin ayetle ilgili açıklama yaptıkları kelimeler ve bunları açıklarken kullandıkları ifadeler de birbirine benzerdir. Ahfeş, ayetle ilgili açıklama yapmazken, Sufyân es-Sevrî; "CeNeF[en]/ جَنَفًا" kelimesini "HaTa[en]/ خَطَا"; "İSM[en]/ اِثْمًا" kelimesini de "AmD[en]/ عَمَدًا" kelimesiyle açıklar.⁵⁸² İbn 'Abbâs da "CeNeF[en]/ جَنَفًا" ve "İSM[en]/ اِثْمًا" kelimeleriyle ilgili açıklama yapar.

⁵⁷⁶ Çakır, *A.g.e.*, s.29.

⁵⁷⁷ Yıldırım, *A.g.e.*, s.27.

⁵⁷⁸ Tekin, *A.g.e.*, s.29.

⁵⁷⁹ Karakaya ve Ark. *A.g.e.*, s.29

⁵⁸⁰ Sadak, *A.g.e.*, s.27.

⁵⁸¹ Akdemir, *A.g.e.*, s.27.

⁵⁸² Sufyân es-Sevrî, *A.g.e.*, s.56.

Bunlar dışında başka bir şey söylemez.⁵⁸³ Taberî, ayetteki "CeNeF[en]/ جَنَفًا" ve "İSM[en]/ اِثْمًا" lafızları üzerinde çoğunlukla durur ve bunların kasten ya da bilmeyerek, hata ile anlamlarına geleceğini söyler ama, "MûS[in]/ مُوصٍ" kelimesi ile ilgili izah yapmaz.⁵⁸⁴

'Abdu'r-rezzâk b. Hemmâm, "MûS[in]/ مُوصٍ" kelimesini, "vasiyet eden adam", "çocuklarına vasiyet eden adam" olarak açıklar ve vasiyet edilmesi için asgari mal sınırı ile ilgili görüşünü söyler.⁵⁸⁵ Ferrâ'ya gelince, O, "VaSSâ/ وَصَّى" filinin "Elif/ ا"le "EVSâ/ اَوْصَى" şeklinde söylenip söylenemeyeceği konusyla ilgilenmeye ve bu konuda her iki kullanımın da doğru olduğunu söylemeye devam etmektedir. Bunun dışında başka bir şey söylemez.⁵⁸⁶

Râzî; "MûSiY/ مُوصِي" kelimesinin vasiyet edenlere dalalet ettiği, mirasçılara delalet etmediğini söylemekle yetinirken⁵⁸⁷ Kurtubî; üzerinde durduğumuz kelimenin okunmasıyla ilgilenmektedir. "MûS[in]/ مُوصٍ" kelimesinin Âsım, Hamza ve Kisâî kıraatlarında "Sad/ ص" harfinin şeddelenerek (MuVaSS[in]/ مُوصٍ şeklinde) okunduğunu, geri kalan kıraatlarda ise şeddesiz okunduğunu söyler. İki türlü okumanın da caiz olduğunu belirtir. Ayetteki korkunun, arayı düzeltmenin ve günah olmayan şeyin detayları ile ilgili açıklamalar da yapar.⁵⁸⁸ Çağdaş müfessir Elmalılı da Kurtubî gibi kıraat farklılıklarına değinir: Asım'dan Şu'be, Hamza, Kesâî, ya'kûb ve Halefi âşir kıraatlarında "MûS[in]/ مُوصٍ" kelimesinin Vav/ و'ın fethi ve Sâd/ ص'ın teşdidıyla MuVaSS[in]/ مُوصٍ şeklinde okunduğunu söyler. Bunun yanında Elmalılı, hem 181. hem de 182. ayetlerde kesinlikle neshin olmadığı görüşündedir.⁵⁸⁹

⁵⁸³ İbn 'Abbâs, *A.g.e.*, s.95.

⁵⁸⁴ Taberî, *A.g.e.*, II (1), 123-127.

⁵⁸⁵ 'Abdu'r-rezzâk b. Hemmâm, *A.g.e.*, I, 86.

⁵⁸⁶ Ferrâ, *A.g.e.*, I, 111.

⁵⁸⁷ Râzî, *A.g.e.*, III (1), 73.

⁵⁸⁸ Kurtubî, *A.g.e.*, I (2), 251-253; Neseî de "MûS[in]" kelimesinin Hafs kıraatındaki gibi şeddeli değil, Kûfe ekolünün okuduğu şekilde okunması gerektiğini söyler. Bkz. Neseî, *A.g.e.*, I, 131.

⁵⁸⁹ Elmalılı, *A.g.e.*, I, 622-623.

Zemahşerî, "MûS[in]/ مُوصٍ" ve "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimeleriyle ilgili açıklama yapmaz. "HaYR/ خَيْر" kelimesinin "mal" anlamına geldiğiyle ilgili uzun uzadıya izahlara girer.⁵⁹⁰

Âlûsî de önce "CeNeF[en]/ جَنَاقًا" kelimesinin herhangi bir kasıt olmadan, "İSM[en]/ اِثْمًا" kelimesinin ise kasıtlı ve bilerek vasiyet esnasında vasiyet edenin bir yere meyletmesi, anlamında olduğunu söyler, ardından da Kûfe ehlinin Hafs ve Ya'kup dışında "MûS[in]/ مُوصٍ" kelimesini şeddeli okuduklarını belirtir.⁵⁹¹

Yukarıya alınan tefsirlerin hemen hepsinde "MûS[in]/ مُوصٍ" kelimesinin "vasiyet eden" anlamında olduğu, görüş birliği içinde ifade edilmektedir. Dolayısıyla ayetteki VSY/ وَصِيَّة köklü kelimenin, terim anlamının ön planda olduğu ortadadır. Vasiyet edenin, yaptığı vasiyetin güçlü bir emir olduğu, buna uyulması gerektiği, ancak gayriadil olması ve bırakılan mirasın üçte birinden fazlası için vasiyet edilmesi durumunda tarafların arasının düzeltilebileceği, bunun dışında vasiyetin bozulamayacağı ayetin satır aralarından okunmaktadır.

2.3.4.c.dd. 2.Bakara Suresi, 240. Ayet:

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِمْ مِّمَّا عَرَضَ إِلَى الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

"Eğer, içinizden ölürken geride eşler bırakacak olanlar olursa, [bunlar] eşlerine, bir yıl boyunca, geçimlerini sağlayacak mal verilmesini ve [bu süre içinde de] evlerinden çıkarılmamalarını vasiyet [etsinler]. Ancak, [evlerinden] kendileri ayrılacak olurlarsa, bu taktirde, kendi başlarına, örfe uygun olarak yapacaklarından

⁵⁹⁰ Zemahşerî, *A.g.e.*, I, 221-222.

⁵⁹¹ Âlûsî, *A.g.e.*, I (2), 55.

dolayı üzerinize hiçbir günah terettüp etmez. , [Hiçbir zaman unutmayın ki], Allah çok güçlü, çok bilge olandır. "

2.Bakara suresinin 240. ayetinin önceki ayetlerle birebir bağlantısı yoktur. Ayet yeni bir konu ile ilgili hüküm koyar. Vahyin indiği dönemde var olan bir problemin çözümüdür gündemde olan. Erkeğin çokeşli yaşadığı bu dönemde, ölümünden sonra geride kalan kadınların durumu konu edinilmektedir.

Cahiliye döneminde bir adam öldüğünde, onun asabesinden bir kimse ya da bir başka hanımından olan oğlu, elbisesinin ölenin karısı üzerine atıp, kadına sahip olmaya daha fazla hak kazanırdı. Böyle yapan erkek, üzerine elbisesini attığı kadınla, eğer kendisi evlenmek isterse mehirsiz evlenir, bir başkasıyla evlendirmek isterse de mehrini kendisi alır, bundan kadına hiç bir şey vermezdi. Bu kimse, ölene mirasçı olduğu gibi, ölenin karısına da mirasçı olduğunu iddia ederdi. Kadın güzelse, onunla evlenir, çirkin ise, malını zimmetine geçirmek için kadını ölünceye kadar hapsederdi. Kadın ölünce ona da mirasçı olurdu.⁵⁹²

2.Bakara suresinin 240. ayetinde kadının zaten erkek karşısında sürekli kısıtlanmış olan haklarının ve ezilmişliğinin, kocası öldükten sonraki boyutuna dikkat çekilerek bir düzenlemede bulunmaktadır. Burada söz sahibi olan ve aynı zamanda kadın karşısında güçlü durumdaki erkeğe hitapla, ölümünden sonra eşlerinin kendi evlerinden çıkarılmaksızın bir senelik geçimlerinin, bıraktıkları mirastan ayrılmasını vasiyet etmeleri istenmektedir. Erkek böyle bir vasiyette bulunursa, mirasçılar, ölenin eşlerinin bir yıllık geçimlerini sağlayacak miktarı ayırdıktan sonra ancak kalanı paylaşacaklardır. Böylelikle, mağdur duruma düşürülen kadın korunmaktadır. Bir yıllık süre içerisinde kadın yeniden evlenebilir. Kocasını

⁵⁹² Taberî'de 4.Nisâ suresinin 19. ayetinin nüzul sebebi olarak geçen şu rivayet, bahsedilen cahiliye dönemi uygulamasının boyutlarını anlatması dolayısıyla dikkat çekicidir: "Ebu'l-Kays b. el-Eslet vefat edince, Ebû Kays'ın başka bir kadından olan oğlu, elbisesini üvey annesi Kebşe'nin üzerine atmış ve nikahına mirasçı olmuştu. Daha sonra Kebşe'ye cinsî bir yakınlıkta bulunmamış, kocası Ebû Kays'ın bıraktığı maldan hiçbir şey vermemiş, Kebşe'nin elindeki malları almak için de ona baskı yapmaya başlamıştı. Kebşe, durumu Hz. Peygamber'e (s) şikayet edince, bunu işiten Medinelî kadınlar da Hz. Peygamber'e (s) gelerek, durumlarının Kebşe'nin durumu gibi olduğunu söylemişlerdir. 4.Nisâ' suresinin 19. ayeti bunun üzerine nazil olmuştur." (Taberî, *A.g.e.*, IV, 304-307; Aynı rivayet için bkz. Mâverdî, *A.g.e.*, I, 465-466.) Bu konuda ayrıca bkz. Ali Osman Ateş, *A.g.e.*, s.383.

kaybeden kadın, iddeti bittikten sonra, bir yılı doldurmadan evlenir ya da bir başka sebeple evden ayrılmak isterse, o zaman, kalan aylara ait nafakanın mirasçılarda kalmasında bir sakıncanın olmadığı ayette belirtilmektedir.

VSY/ وصی köklü "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّة" kelimesi, mirasçılar için te'kitli bir emir olduğundan dolayı, hem mirasçılardan belirtilen bu şeklin dışında bir başka yöneme başvurularının önüne geçilmiş olmakta, hem de kadının mağduriyeti, eşinin ölümünü takibeden bir yıl boyunca ortadan kaldırılmış olmaktadır.

Ayetin mealini veren zevat, ağız birliği etmişcesine "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّة" kelimesine, "vasiyet etsinler!" karşılığı vermişlerdir. Aşağıda, bu tez için örnek olarak seçilen meallerdeki karşılıklar sunulmaktadır.

2.3.4.c.dd.i. 2.Bakara Suresi, 240. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Ve içinizden zevcelerini geri bırakarak vefat edecek olanlar[a], zevceleri için senesine kadar çıkarılmaksızın bir intifai [geçimlerinin sağlanmasını] **vasiyet etmek var!** Bunun üzerine kendileri çıkarlarsa, kendi haklarında yaptıkları meşru bir hakeretten dolayı size bir mesûliyet yoktur. Mâmafih Allah azîz'dir hakîm'dir."⁵⁹³

Koçyiğit: "İçinizden ölenler ve geride zevceler bırakanlar, evlerinden çıkarmaksızın zevcelerine bir yıla kadar faydalanacakları mal **vasiyet etsinler.** (...)"⁵⁹⁴

Esed: "Eğer içinizden biri ölür ve arkasında kadınlar bırakırsa, dul eşlerine, [ölmüş kocalarının evini] terk etmeksizin bir yıllık geçimlerini **vasiyet etsinler.** (...)"⁵⁹⁵

Yılmaz: "İçinizden ölenlerin geriye bıraktıkları eşleri için evlerinden çıkarılmaksızın bir yıla kadar geçimlerinin sağlanmasını **vasiyet etsinler.** (...)"⁵⁹⁶

⁵⁹³ Elmalılı, *A.g.e.*, s.38.

⁵⁹⁴ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.38.

⁵⁹⁵ Esed, *A.g.e.*, 72.

Hamidullah: "Ve içinizden ölüp de eşler bırakacak kimseler, evlerinden çıkarılmaksızın, senesine kadar eşlerinin geçimini sağlayacak bir şeyler **vasiyet etsinler**; (...)"⁵⁹⁷

Diyanet: "İçinizden ölüp geriye dul eşler bırakan erkekler, eşleri için, evden çıkarılmaksızın bir yıl kadar geçimlerinin sağlanmasını **vasiyet etsinler**. (...)"⁵⁹⁸

Öztürk: "İçinizden ölüp de geriye eşler bırakan erkekler, eşlerinin evden çıkarılmaksızın bir yıla kadar geçimlerinin sağlanmasını **vasiyet etsinler**. (...)"⁵⁹⁹

Ateş: "İçinizden ölüp geriye eşler bırakan (erkek)ler eşlerinin, (evlerinden) çıkarılmaksızın bir yıla kadar geçimlerinin sağlanmasını **vasiyet etsinler**. (...)"⁶⁰⁰

Dumlu-Elmalı: "Sizden ölenlerin, geride bıraktıkları eşlerine, evlerinden çıkarılmaksızın bir yıllık geçimlerini sağlayacak mal **vasiyet etmeleri** gerekir. (...)"⁶⁰¹

Çakır: "Öldükten sonra geride dul eşler bırakanlar, hayatta iken, eşlerinin bir yıl çıkarmaksızın evden istifade etmelerini **vasiyet etsinler**. (...)"⁶⁰²

Yıldırım: "Sizden geride eşlerini bırakarak vefat edecek kocalar, eşlerinin bir yıl süre ile evden çıkarılmayıp geçimlerinin sağlanmasını şart koşacak şekilde **vasiyette bulunsunlar**. (...)"⁶⁰³

⁵⁹⁶ Yılmaz, *A.g.e.*, s.38.

⁵⁹⁷ Hamidullah, *A.g.e.*, s.186.

⁵⁹⁸ *Diyanet Meali*, s.38.

⁵⁹⁹ Öztürk, *A.g.e.*, s.427.

⁶⁰⁰ Ateş, *A.g.e.*, s.38.

⁶⁰¹ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.37.

⁶⁰² Çakır, *A.g.e.*, s.40.

⁶⁰³ Yıldırım, *A.g.e.*, s.38.

Tekin: "Sizden vefat edip de dul eşler bırakan kimseler, hanımlarının, evlerinden çıkarılmadan bir yıl kadar bıraktıkları maldan faydalanmaları hususunda, sağlıklarında **vasiyet etsinler**. (...)"⁶⁰⁴

Karakaya ve Ark.: "İçinizden ölüp de geride eşler bırakan erkekler, kadınlarının evlerinden çıkarılmayarak, bir yıla kadar bakılmasını **vasiyet etsinler**. (...)"⁶⁰⁵

Sadak: "İçinizden ölüme yaklaşp geride zevceler bırakanlar, zevcelerinin, evlerinden çıkarılmayarak kendilerine bir yıla kadar bakılmasını **vasiyet etsinler** (...)"⁶⁰⁶

Akdemir: "Eğer, içinizden ölüerken geride eşler bırakacak olanlar olursa, [bunlar] eşlerine, bir yıl boyunca, geçimlerini sağlayacak mal verilmesini ve [bu süre içinde de] evlerinden çıkarılmamalarını **vasiyet [etsinler]**. (...)"⁶⁰⁷

2.3.4.c.dd.ii. 2.Bakara Suresi, 240. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

Çevirmenler, ayeti birbirine benzer ifadelerle yukarıda sıralandığı gibi çevirirlerken, ilk dönem müfessirlerinden 'Abdu'r-rezzâk b. Hemmâm; ayetin "VaSiYYeT[en] Li EZVâCiHiM/ وَصِيَّةٌ لِأَزْوَاجِهِمْ" kısmının, kadınların miras oranlarının dörtte bir yahut (çocuk olması durumunda) sekizde bir olduğunu bildiren ayetle neshedildiğini söyler.⁶⁰⁸ Ferrâ ise; incelenen kelimenin çift üstünle tenvinli olarak değil, çift ötreyle okunması gerektiği ile ilgili deliller sıralar ve diğer kıraatlerdeki okunuşlara değinir.⁶⁰⁹

⁶⁰⁴ Tekin, *A.g.e.*, s.40.

⁶⁰⁵ Karakaya ve Ark., *A.g.e.*, s.40.

⁶⁰⁶ Sadak, *A.g.e.*, s.38.

⁶⁰⁷ Akdemir, *A.g.e.*, s.38.

⁶⁰⁸ 'Abdu'r-rezzâk b. Hemmâm, *A.g.e.*, I. 109.

⁶⁰⁹ Ferrâ, *A.g.e.*, I, 157; Neseîî; Şam ekolünün, Ebû 'Amr'ın Hafsa'nın ve Hamza'nın "VaSiYYeT[en]" kelimesini nasb olarak okuduklarını. bunun, "güzel bir şekilde vasiyet edin!" anlamına geldiğini, ref' olarak okunduğunda ise "onlara vasiyet etmek gerekir!" anlamına geleceğini ifade eder. Bkz. Neseîî, *A.g.e.*, I, 168.

Sufyân es-Sevrî ayeti açıklamazken, İbn 'Abbâs, ayetle ilgili olarak şunları söyler: (Cahiliye döneminde) bir kişi ölür ve karısı da arkasında kalırsa kadın, ölen kocasının evinden bir sene müddetle çıkmazdı, kocanın malından onun rızkı verilirdi. Sonra Allah Teâlâ, bu süresi dört ay on gün ile sınırlayan ayeti indirdi. Kadının, kocasının mirastaki payıyla ilgili olarak da 4.Nisâ' suresinin 12. ayetinde, çocuk yoksa dörtte bir, çocuk varsa sekizde bir oranını getirmesiyle kocanın vasiyet etmesine gerek kalmadı.⁶¹⁰

Taberî, "VaSiYYeT[en] Li EZVâCiHiM/ وَصِيَّةٌ لِّأَزْوَاجِهِمْ" kısmının okunmasıyla ilgili olarak kurrâ'nın ihtilaf ettiğini belirterek, sorunun; "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّةٌ" kelimesinin merfu mu mansub mu okunacağıyla ilgili olduğunu söyler ve bu görüşlerden her ikisinin sahiplerini ve delillerini zikreder. Kendisi de kelimenin merfu okunması yönünde kanaatini açıklar. MûSî'nin hiç kuşkusuz; hayattayken, ölümünden sonra yerine getirilmesi için bazı emirler verdiğini, kendisi vefat ettikten sonra da bunların vasiyet niteliği kazandığını ifade eder.⁶¹¹

Ahfeş'e gelince o, ayetin "eşleri için vasiyet etsinler" şeklinde anlaşılması gerektiğini söyler.⁶¹² Râzî, İbn Kesîr, Nâfi', Kisâi ve Ebû Bekr, Asım gibi kıraat imamlarının "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّةٌ" kelimesini merfu, diğerlerinin ise mansub okuduklarını, müfessirlerin çoğunluğunun ayeti mensuh saydıklarını, ayetin, İslam'ın ilk yıllarındaki cahiliye uygulamasını kaldırmaya yönelik olduğunu, daha sonra ise miras taksiminin belirlenmesiyle bu ayetin hükmünün sona erdiğini söyler. Ardından, kocası ölen kadının iddetinin ne kadar olduğunu tartışır ve "Dört ay on gün beklerler" ayetinin bu tartışmayı bitirdiğini bildirir.⁶¹³

⁶¹⁰ İbn 'Abbâs, *A.g.e.*, s.115.

⁶¹¹ Taberî, *A.g.e.*, II, 578 ve devamı.

⁶¹² Ahfeş, *A.g.e.*, I, 178.

⁶¹³ Râzî, *A.g.e.*, III (2), 171-173.

Kurtubî'nin ve Âlûsî'nin⁶¹⁴ görüşleri de Râzî'nin görüşleriyle paralellik içindedir. Kurtubî; ayetin, kişi öldükten sonra karısının bir sene iddet beklemesini sona erdiren "Dört ay on gün beklerler" ayetiyle neshedildiğini, "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّة" kısmının ise vefatından önce erkeklerin eşleri ile ilgili olarak onların, evlerinde bir yıl süreyle kalabilmelerini vasiyet etmelerini gerektirdiğini, ancak bu ayetin sonradan neshedildiğini söyler.⁶¹⁵

Zemahşerî, "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّة" kelimesinin irabıyla ilgilenir ve nasb okunması gerektiğini söyleyerek bu konudaki delillerini sıralar.⁶¹⁶ Mâverdi; "VaSiYYeT" in "MîRâS"tan bedel olduğunu, sonradan bu ayetin, miras ayetleriyle neshedildiğini, kocası ölen kadının iddetinin de 4 ay on gün olarak değiştirildiğini belirtir.⁶¹⁷

Çağdaş Müfessir Elmalılı; "miras ayetlerinin nüzulünden sonra vârise vasiyet mensuh olduğundan bu vasiyet de mensuktur ve binaenaleyh zevci vefat eden zevcelere kendi hissei irsiyelerinden başka bir de nafaka vacib değildir, bu ayet bidayeti İslamda zevceye miras yok iken nazil olmuş ve bilahere ırs ile neshedilmiştir. Ve bu nesh zevcenin aleyhine değil, lehine olmuştur⁶¹⁸, diyerek nesh konusunda kendinden önceki müfessirlerle aynı görüşte olduğunu ortaya koyar.

Bir diğer çağdaş müfessir Reşid Rızâ ise; "VaSiYYeT[en] Li EZVâCiHiM/ وَصِيَّة لَزَوْجَاهُمْ" sözünün; "eşleriniz için mutlaka vasiyet edin" ya da "sizin eşlerinize vasiyet etmeniz gerekir" anlamına geldiğini söyler ve ardından da bütün tefsirlerde tartışılan mansub mu merfu mu okunacak tartışmasına, kendi görüşünü belirtmeden, taraflarını zikrederek katılır.⁶¹⁹

⁶¹⁴ Âlûsî, "VaSiYYeT[en]" kelimesinin mansub mu merfu mu okunacağı yönündeki tartışmaları gerekçeleriyle birlikte aktarır, ele alınan kelimenin "TaVSiYe" anlamında olduğunu söyler. Bu konuda bkz. Âlûsî, I (2), 158-159.

⁶¹⁵ Kurtubî, *A.g.e.*, II (1), 207.

⁶¹⁶ Zemahşerî, *A.g.e.*, I, 285.

⁶¹⁷ Mâverdi, *A.g.e.*, I, 311.

⁶¹⁸ Elmalılı, *A.g.e.*, II, 817.

⁶¹⁹ Reşid Rıza, *A.g.e.*, II, 446.

Yukarıya alınan tartışmalarda da görüldüğü üzere, 2.Bakara suresinin 240. ayetiyle ilgili olarak yapılan tartışma birinci olarak î'râb, ikinci olarak da nesh tartışmasıdır. Bizim üzerinde durduğumuz "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّةٌ" kelimesiyle ilgili tartışma yoktur. Bunun anlamının ölmeden önce kişinin, ölümünden sonrası için yakınlarına talimat vermesi olduğu ve bunun da vasiyeti duyanlar ve alanlar için son derece bağlayıcı olduğu görüş birliği içinde ortaya konmaktadır.

Sırada, 36.Yâsîn suresinde "TaVSiYeT[en]/ تَوْصِيَّةٌ" şeklinde geçen kelimenin incelenmesi vardır.

2.3.4.c.ee. 36.Yâsîn Suresi, 50. Ayet:

فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَّةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ

"İşte onlar, o anda ne vasiyette bulunabilecekler ne de ailelerine dönebilecekler!"

36.Yâsîn suresinin 50. ayeti, gerisindeki 30. ayette anlatımına başlanan bir toplulukla ilgilidir. Bunlar, kendilerine gelen elçileri yalanlayan insanlardır. Onların dikkatlerine, ölü toprağa can verilmesi, bu toprakta yetişen hurmalıklar, üzüm bağları sunulur. Gece, güneş ve ay da yine dikkatlere sunulan unsurlardır.⁶²⁰ Bütün bunlara rağmen onlar, Rablerinden kendilerine ulaşan her türlü mesajdan yüz çevirmişlerdir.⁶²¹ Bu yüz çevirme ve inat, o derece büyük boyutlara ulaşmıştır ki, "Kendilerine, "Allah'ın size verdiği rızıktan başkaları için harcayın!" denildiğinde, hakikati inkara şartlanmış olanlar, inananlara, "Rabb[iniz] dileseydi, [Kendisinin] besleyebileceği kimseleri biz mi besleyelim? Doğrusu siz, açık bir yanlgı içindesiniz" demişlerdir."⁶²²

⁶²⁰ 36.Yâsîn, 33-39.

⁶²¹ 36.Yâsîn, 46.

⁶²² 36.Yâsîn, 47.

Kendilerine verilen şeyi başkalarıyla paylaşmaktan, başkalarının da iyiliği için harcama yapmaktan kaçınanlar, yeniden dirilme hadisesini de hafife alıp bunu da dillerine dolamışlar ve "eğer doğru söylüyorsanız bu yeniden dirilme vaadi ne zaman gerçekleşecek?" şeklinde alaya almaya devam etmişlerdir. Kur'an'da onlara; "[Bilmezler ki yeniden dirilmeye] itiraz edip dururken, [ceza olarak] kendilerini sarsıp yok edecek bir tek patlama sesi onlara yeter! ve [akibetleri öyle bir âni olacaktır ki] ne bir vasiyette bulunabilirler, ne de yakınlarına sığınabilirler!" cevabı verilmektedir.⁶²³

VSY/ وصى köklü "TaVSiYeT[en]/ تَوْصِيَّةٌ" kelimesi, mastar formunda, işte bu ayette geçmektedir ve "ölmeden önce, geride kalacaklara talimat vermek" anlamındadır. "VaSiYYeT/ وَصِيَّةٌ", verilen bu talimatın içeriği, kendisidir. Ayetin Türkçe çevirilerinde, ilgili türeve "vasiyet etmek" anlamı verildiği gibi, Kur'an'da kullanılan ve zaten mastar formundaki kelimenin (TaVSiYe) yanına "etmek" yardımcı fiili getirilerek onun aynen kullanıldığı da görülmektedir. Burada "TaVSiYeT[en]/ تَوْصِيَّةٌ" kelimesinin karşılığı, terim anlamıyla "vasiyet etmek" işidir, tavsiyede bulunmak değildir. Zira Kur'an literatüründe tavsiyede bulunmak demek; kesinlikle ve üstüne basa basa emretmek demektir. Burada farklı bir şeyden, öldükten sonra dirilmeye inanmayanların, ölüm zamanları geldiğinde, vasiyet edecekleri zamanı dahi bulamayacaklarından bahsedilmektedir. Dolayısıyla 36.Yâsîn suresinin 50. ayetinde geçen "TaVSiYeT[en]/ تَوْصِيَّةٌ" kelimesine "tavsiye etmek" anlamının verilmesi yanlıştır. Bu hataya düşen mealler şunlardır:

2.3.4.c.ee.i. 36.Yâsîn Suresi, 50. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: (48-50) "Ve "Ne zaman bu va'd, doğru iseniz?" diyorlar. Başka değil, tek bir sayhaya bakıyorlar, bir sayha ki onlar çekişip dururlarken kendilerini yakalayabilir; o zaman bir **tavsiyeye** bile kâdir olamazlar, ailelerine de dönecek değillerdir."⁶²⁴

⁶²³ 36.Yâsîn, 49-50.

⁶²⁴ Elmalılı, *A.g.e.*, s.442.

Diyanet: "Artık ne birbirlerine **tavsiyede bulunabilirler** ne de ailelerine dönebilirler."⁶²⁵

Öztürk: "O zaman ne bir **tavsiyede bulunmaya** güçleri yetecek ne de ailelerine dönebilecekler."⁶²⁶

Ateş: "Artık ne bir **tavsiye yapabilirler** ne de ailelerine dönebilirler."⁶²⁷

Ayette geçen "TaVSiYeT[en]/ تَوْصِيَّة" kelimesine, "vasiyet etmek, vasiyette bulunmak" karşılığı verilerek doğru çevrilen mealler ise şunlardır:

Koçyiğit: "(Fakat o korkunç ses gelip de kendilerini çepeçevre kuşatınca) ne mallarını **vasiyet edebilecekler** ve ne de ailelerine geri dönebileceklerdir."⁶²⁸

Esed: "Ve [akibetleri öyle anı olacaktır ki] ne bir **vasiyette bulunabilirler**, ne de yakınlarına sığınabilirler."⁶²⁹

Yılmaz: "İşte o anda ne bir **vasiyette bulunmaya** güç yetirebilirler ne de ailelerine dönebilirler."⁶³⁰

Hamidullah: "O anda artık ne bir **vasiyet edebilirler**, ne de ailelerine dönebilirler."⁶³¹

Dumlu-Elmalı: "Artık o vakit ne **vasiyet edebilirler** ne de ailelerine dönebilirler."⁶³²

⁶²⁵ *Diyanet Meali*, s.442.

⁶²⁶ Öztürk, *A.g.e.*, s.92.

⁶²⁷ Ateş, *A.g.e.*, s.442.

⁶²⁸ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.442.

⁶²⁹ Esed, *A.g.e.*, s.902.

⁶³⁰ Yılmaz, *A.g.e.*, s.442.

⁶³¹ Hamidullah, *A.g.e.*, s.590.

⁶³² Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.404.

Yıldırım: "İşte o zaman ... Ne **vasiyette bulunabilir**, ne de evlerine dönebilirler."⁶³³

Tekin: "İşte o anda, onlar bir **vasiyette bile bulunamazlar**. Ailelerine de dönemezler."⁶³⁴

Karakaya ve Ark.: "O zaman ne **vasiyette bulunabilirler**, ne de ailelerine dönebilirler."⁶³⁵

Sadak: "(...) ne bir **vasiyette bulunabilecekler**, ne de ailelerine dönebilecekler!"⁶³⁶

49. ve 50. ayetleri, birlikte değerlendirip çeviren Akdemir'in meali ise şöyledir:

"Onlar, aslında, birbirleriyle çekişip durdukları bir sırada, kendilerini ansızın yakalayacak olan tek bir çığılığı beklemekten başka bir şey yapmamaktadırlar. İşte onlar, o anda ne **vasiyette bulunabilecekler** ne de ailelerine dönebileceklerdir!"⁶³⁷

"*Peygamber Türk olsaydı, Kur'anı nasıl ifade ederdi* " anlayışıyla çeviri yaptığını belirten ve yaptığı tercüme, harfi tercüme olarak görmeyen, Kur'anın Türkçesi olduğunu ifade eden, bu ifadesini açıklarken, de "yani o mâna, Türkçede nasıl ifade edilmesi gerekiyorsa tercüme öyle yapılmıştır"⁶³⁸ diyen Çakır ise ayetin anlamını tamamen çarpıtarak şöyle çevirmiştir: "O gün insan, bırakın **başkalarına ricayı minneti**, en yakınlarına bile bakamayacak."⁶³⁹ Ölümünden önce, yapılan vasiyeti, rica minnet olarak çevirmek, ayetin anlamın Türkçedeki ifadesi olmasa gerektir.

⁶³³ Yıldırım, *A.g.e.*, s.442.

⁶³⁴ Tekin, *A.g.e.*, s.444.

⁶³⁵ Karakaya ve Ark. *A.g.e.*, s.444.

⁶³⁶ Sadak, *A.g.e.*, 442.

⁶³⁷ Akdemir, *A.g.e.*, s.442.

⁶³⁸ Çakır, *A.g.e.*, s.5.

⁶³⁹ Çakır, *A.g.e.*, s.444.

2.3.4.c.ee.ii. 36.Yâsîn Suresi, 50. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden İbn 'Abbâs, Sufyân es-Sevrî ve Ahfeş 50. ayeti açıklamazlarken, Ferrâ, ayetin, "vasiyet etmeye güç yetiremezler" kısmının, "bir kısım insanların, diğerlerine VaSiYYeT etmesi" anlamına geldiğini söylemiştir.⁶⁴⁰ Kurtubî ve Mâverdî⁶⁴¹ de Ferrâ'nın bu açıklamasını aynen tekrar ederler. Kurtubî, tevbe edip pişman olmaya dahi fırsat bulamadan inkarcıların sokaklarında ve buldukları yerlerde öleceklerini ifade eder.⁶⁴²

Taberî ve İbn Kesîr, "vasiyet etmeye güç yetiremezler" ifadesinin önüne "mülkiyetlerinde bulunanları" açıklaması getirerek ayeti tefsir ederler.⁶⁴³

Zemahşerî, vasiyette bulunamama sebebinin, vakit darlığı olduğuna vurgu yaparak, yalanlayanların evlerine, yurtlarına ve ailelerinin yanına dönebilecek kadar vakit bulamadan, SaYHa/ صيحة'nın duyulmasıyla hemen oracıkta öleceklerini söyler.⁶⁴⁴

Râzî de Zemahşerî gibi, vadedilen kıyamet vaktinin geleceğiyle ilgili olarak alay edenlerin, ölüm vakitleri gelip çatığında vaktin ne denli dar olacağını ifade ederken, vasiyette bulunmanın sözle olduğunu, sözün ise eylemden, (fiil) daha seri söylenebileceğini, ancak buna bile yetecek zamanın olmayacağını, vasiyette bulunamamanın birinci sebebinin zaman azlığı, ikinci sebebinin ise, vasiyet etme konumundakilerin buna yetecek güçlerinin bulunmama halinin olduğunu ifade eder.⁶⁴⁵

Âlûsî, inkarcıların, kendi işleriyle ilgili bir vasiyette bulunamayacaklarını ve ailelerine bile dönmeden öleceklerini söyledikten sonra "TaVSiYeT[en]/ توصية"

⁶⁴⁰ Ferrâ, *A.g.e.*, II, 379.

⁶⁴¹ Mâverdî, *A.g.e.*, V, 22.

⁶⁴² Kurtubî, *A.g.e.*, VIII (1), 37.

⁶⁴³ Taberî, *A.g.e.*, XII (2), 14-15; İbn Kesîr, *A.g.e.*, III, 574.

⁶⁴⁴ Zemahşerî, *A.g.e.*, IV, 19.

⁶⁴⁵ Râzî, *A.g.e.*, XIII (2), 88.

kelimesinin mansub halinin, İSTİTÂ'AT fiilinin (يَسْتَطِيعُونَ) mef'ulü konumunda olmasından ya da mukadder bir ("VaSSâ/ وَصَى") fiilinin mef'ül-ü mutlak'ı olarak taktir edilmesinden dolayı olduğunu dile getirir.⁶⁴⁶

36.Yâsîn suresinin 50. ayetinde vasiyet etmek anlamında "TaVSiYeT[en]/ تَوَصِيَّةٌ" kelimesi kullanılmaktadır. İlk dönem müfessirlerinin görüşleri, çoğunlukla birbirine benzer ifadelerle dile getirilmiştir ve hemen hepsi de kelimenin "vasiyet etmek" anlamında olduğunu vurgulamışlardır. Ancak ayetin Türkçe çevirilerinde sorun vardır. Meal verenlerin bir kısmı, "vasiyet etmek" karşılığını kullanmak yerine, dikkatsizce "tavsiye etmek"i meallerinde kullanmışlardır. Bu tercih, doğru olmayan bir tercihtir. Çünkü tavsiye etmek, Kur'an literatüründe "kesin ifadelerle emretmek" anlamına gelmektedir. Vasiyet etmek ise; bir anlamda, ölmeden önce, öldükten sonrası için yapılan sipariştir.

VSY/ وصى köklü bir başka türev olan "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا"ın da vasiyet etmek, anlamında Kur'an'da kullanıldığı ve bunların "tavsiye etmek" anlamına geldiği iki ayet (90.Beled, 17 ve 103.'Asr, 3) önceki sayfalarda incelenmişti. Aşağıda aynı kelimenin "vasiyet etmek" karşılığıyla kullanıldığı bir başka ayet incelenecektir.

2.3.4.c.ff. 51.Zâriyât Suresi, 53. Ayet:

مُّطَاعُونَ أَتَوَاصَوْا بِهِ بَلْ هُمْ قَوُّ

"(...) Onlar bu düşünce tarzını birbirlerinden mi **miras aldılar** ki...? (...)"

51.Zâriyât suresinin 52. ayetinden itibaren, Kur'an'ın ilk muhataplarının da, kendilerine gelen Allah elçisiyle yaşadıkları problemin yeni olmayıp, tarih içinde daha önce gönderilen elçilerin hitap ettiği toplulukların da onlara benzer tepkiler gösterdikleri anlatılır. Allah tarafından gönderilen elçi, toplumun içinde ileriye en iyi gören, en çok kafası çalışan kişi olduğu için toplumun o âna kadar yaşamadığı ama yaşaması yaklaşan tehlikeleri görüp bildirmesi, dönemin insanların yıllar sonra deneye yanıla ulaşacakları neticeleri önceden onlara haber vermesi yönüyle onlardan

⁶⁴⁶ Âlûsî, A.g.e., XII (1), 31.

öndedir ve muhatapları için ilginç gelecek şeyler söylemektedir. Onun bu söyledikleri, yalan yanlış şeyler değildir, vahiy desteklidir.⁶⁴⁷

Kendisinden ileride olan ve ileri şeyler söyleyen her elçiye, toplumu bir hafta yakıştırmış, ona "deli", "sihirbaz" yahut "kâhin" demişlerdir. Öyle ki, kendilerine peygamber gönderilen her toplum, peygamberine karşı aynı şekilde direniş göstermiş ve onları aynı şeylerle suçlamıştır.

51.Zâriyât suresinin 53. ayetinde, peygamberlere karşı gösterilen direnişlerdeki bu benzerliğe dikkat çekilmekte şöyle sorulmaktadır: "Onlar bu düşünce tarzını birbirlerine vasiyet yoluyla mı aktarmışlardır?" Zira, tarih içinde, değişik kesitlerde yaşamış toplulukların, kendilerini uyarmaya gelen elçilere karşı gösterttikleri bu ortak karşı koyuş, sanki veraset yoluyla bir öncekinden sonrakine aktarılmış gibi bir görüntü arz etmektedir. Aynı ayetin içinde bu soruya olumsuz cevap verilerek; "Hayır, onlar azgınca bir küstahlığa kapılmış bir topluluktur!" denilmiştir.

51.Zâriyât suresinin 24. ayetinden itibaren sırasıyla, İbrahim, Lut, Musa, Hud, Salih ve Nuh Peygamberlerin toplumlarıyla olan ilişkilerinden kesitler sunularak bunların hepsinde ortak olan yöne dikkatler yönlendirilmektedir. Bütün bu peygamberler ve kavimleri arasında da, vahyin indiği dönemde Hz. Peygamber ve kavmi arasında yaşananlar yaşanmıştır. Tepki, bu süreç içinde hep aynı olmuş, peygamber yalanlanmış ve kişiliği ile ilgili iftiralar gündeme getirilmiştir. Sanki bir önceki toplum, kendilerine gelecek peygamberle ilgili tutumunu, bir sonrakine vasiyet etmiştir. Sonradan gelen topluluk da sanki böyle bir vasiyet varmış gibi davranmakta, aynı karşı koyuş tarzlarını benimsemektedir.

Ayette VSY/ وصى kökünün *tefâ'ul* kalıbına girmiş şekli olan "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" geçmektedir. Bu babın özelliği olarak anlamda karşılıklılık, işteşlik vardır. Önceki toplum, sonrakine bunu vasiyet etmiş gibi sonraki de bu vasiyeti benimsemiş gibi bir durum ortadadır. Dolayısıyla "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesine, "vasiyet etme"nin dışında verilen anlamlar tutarlı görünmemektedir. Ayetin Türkçeye

⁶⁴⁷ 53.Necm, 3.

çevirisini yapan meallerde, kelimeye farklı karşılıkların verildiği görülmektedir. İlk olarak "vasiyet etmek" ve benzeri karşılıkları veren mealleri görelim:

2.3.4.c.ff.i. 51.Zâriyât Suresi, 53. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: (53-55) "Hep buna **vasiyetleştiler mi?** Hayır, hep onlar azgın kavimler; onun için onlardan yüz çevir, artık sen levmolunacak [kınanacak] değilsin! Onunla beraber va'z u nasihatte devam et; çünkü vaaz [vazifelerini kendilerine hatırlatmak] mü'minlere fayda verir."⁶⁴⁸

Yılmaz: "Bunu birbirleriyle **vasiyetleştiler mi?** Hayır, onlar azgın bir topluluktur."⁶⁴⁹

Hamidullah: "Bu, onlara **vasiyetle mi bırakıldı?** Aslında bunlar, azgın kimselerdir."⁶⁵⁰

Öztürk: "Bunu aralarında **vasiyetleştiler mi?** Hayır, azıp sapmış bir topluluk bunlar."⁶⁵¹

Dumlu-Elmalı: "Onlar birbirine **vasiyet mi etmişlerdi?** Doğrusu onlar, haddi aşan bir toplumdurlar."⁶⁵²

Tekin: "Bu düşünce tarzını, nesilden nesile birbirlerine **vasiyet mi ettiler?** Hayır, onlar azgın bir kavimdir."⁶⁵³

Esed, yukarıdaki şahıslardan farklı olarak miras olarak aktarmak karşılığını tercih etmiş ve ayeti şöyle çevirmiştir: "Onlar bu [düşünce tarzı]nı birbirlerine **miras**

⁶⁴⁸ Elmalılı, *A.g.e.*, s.522.

⁶⁴⁹ Yılmaz, *A.g.e.*, s522.

⁶⁵⁰ Hamidullah, *A.g.e.*, s.670.

⁶⁵¹ Öztürk, *A.g.e.*, s.292.

⁶⁵² Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.481.

⁶⁵³ Tekin, *A.g.e.*, s.524.

olarak mı aktarmışlar? Hayır, onlar azgınca bir küstahlığa kapılmış bir topluluktur!"⁶⁵⁴

Bilindiği üzere vasiyetleşme, iki kişi arasında olur. Taraflardan biri, karşısındakine vasiyet eder, diğeri de bu vasiyeti alır. Tarafların yaptıkları bu uygulamayı anlatmak için Türkçede, miras bırakmak, miras almak gibi ifadeler de kullanılmaktadır. Ayetteki durumu bu düşünce tarzıyla yorumlayan tek kişi Esed değildir. Akdemir de ayetteki "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesine; "miras almak" karşılığı vermektedir: "(...) Onlar bu düşünce tarzını birbirlerinden mi **miras aldılar** ki...? (...)"⁶⁵⁵

VSY/ وصى köklü kelimelere, alışkanlık olarak "tavsiye etmek" karşılığını verme eğiliminde olanlar da yine bu karşılığı bu ayetteki türeve de vermediği yeğlemişlerdir:

Koçyiğit: "Birbirlerine bunu mu **tavsiye ettiler**? Hayır; onlar, isyan etmiş kimselerdir."⁶⁵⁶

Diyanet: "Onlar bunu birbirlerine **tavsiye mi ettiler** (ki hep aynı şeyleri söylüyorlar)? Hayır, onlar azgın bir topluluktur."⁶⁵⁷

Ateş: "Bunu birbirlerine **tavsiye mi ettiler** (ki hep aynı şeyi söylüyorlar)? Doğrusu onlar azgın bir topluluktur."⁶⁵⁸

Sadak: "**Tavsiye mi ettiler** bunu birbirine! Hayır, azgın bir topluluktur onlar."⁶⁵⁹

⁶⁵⁴ Esed, *A.g.e.*, s.1072.

⁶⁵⁵ Akdemir, *A.g.e.*, s.522.

⁶⁵⁶ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.522.

⁶⁵⁷ *Diyanet Meali*, s.522.

⁶⁵⁸ Ateş, *A.g.e.*, s.522.

⁶⁵⁹ Sadak, *A.g.e.*, s.522.

Yıldırım, fiilin ait olduğu babın özelliğini anlama yansıtarak "anlaşmak" fiilini çevirisinde tercih etmiştir. Vasiyet etmek ve anlaşmanın birbirinden farklı şeyler olduğu ortadadır: "Birbirlerine tavsiye mi ettiler; aralarında **anlaştılar** mı ki hep aynı şeyleri söylediler? Hayır, böyle bir tavsiye yok ama, onlar azgınlıkta müşterekler. İşte ondan, böyle söylerler."⁶⁶⁰

Çakır ise, daha önceki ayetlerin çevirilerinde izlediği tutumu bozmadan yine "önermek" karşılığını kullanmaktadır: "Sanki eskiler bu adamlara inkarı mı **önerdiler**? Hiç olur mu, bilakis kendileri azgın idiler."⁶⁶¹

Karakaya ve Arkadaşları, bundan önceki ayetlerde ortaya konduğu üzere VSY/ وصى köklü kelimelere, ayet içindeki doğru anlamlarını verirlerken bu ayette "tavsiye etmek" anlamını tercih etmişlerdir: "Onlar bunu birbirlerine **tavsiye mi etmişlerdi**? (...)"

2.3.4.c.ff.ii. 51.Zâriyât Suresi, 53. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden İbn 'Abbâs, Sufyân es-Sevrî ve Ahfeş ayeti açıklamazlarken, 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, çok net bir şekilde, ayetteki başka ifadeleri değil, sadece "E TeVâSaV BiHî/ أتواصوا به" kısmını, "öncekilerin, sonrakilere [peygamberler hakkında] yalanları vasiyet etmeleri" olarak açıklar.⁶⁶² Ferrâ'da da ayetin aynı yeriyle ilgili 'Abdu'r-Rezzâk'inkine benzer bir açıklama vardır. O, öncekiler, sonrakiler yerine bunların adlarını zikreder ve Mekke ehline, geçmiş ümmetlerin vasiyette bulunmalarının kastedildiğini, yapılan vasiyetin ise, Hz. Peygamber'e o günlerde söylenenlerin, geçmiş toplulukların kendi peygamberlerine söylenenlerle aynısı olduğunu söyler.⁶⁶³

Taberî'nin tefsirinde de yukarıdaki açıklamaların aktarıldığı rivayetler vardır. Bunları aktarmadan önce Taberî kendisi; Hz. Muhammed'i (s) Kureyş topluluğunun

⁶⁶⁰ Yıldırım, *A.g.e.*, s.522.

⁶⁶¹ Çakır, *A.g.e.*, s.524.

⁶⁶² 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, *A.g.e.*, II, 198.

⁶⁶³ Ferrâ, *A.g.e.*, III, 89.

"şâir, sâhir, mecnûn" diye yalanlamaları gibi önceki ümmetlerin de kendilerine gelen elçileri aynı şekilde yalanladıklarını, bundan dolayı da Allah'ın onlara cezalarını verdiğini, Nuh, Âd, Semûd kavimlerinin, Firavun ve kavminin bu cezalara çarptırıldıklarını, öncekilerin bu topluluklar olduğunu ifade etmiştir.⁶⁶⁴

İbn Kesîr, "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا"; "insanların birbirlerine vasiyet etmesi" açıklar.⁶⁶⁵ Râzî ve Kurtubî, bu ayeti, 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm kadar kısa geçerler, ancak, "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesinin, öncekilerin sonrakilere vasiyet etmeleri demek olduğunu açıkça belirtirler.⁶⁶⁶ Zemahşerî de aynı açıklamaların ardına, önceki ve sonraki topluluklarının peygamberlerine karşı söyledikleriyle aralarında ittifak ettiklerini ekler.⁶⁶⁷

Mâverdî'nin tefsirinde, incelenen ayetle ilgili açıklama yapılmazken, Âlûsî, ayette, bu çirkin kelimelerde önceki ve sonraki toplulukların icma' etmeleri konusunda bir şaşkınlığın dile getirildiğini, öncekilerin sonrakiler yaptığı şeyin de vasiyet olduğunu söyler.⁶⁶⁸

İlk dönem müfessirlerinin görüş birliği içinde, ayetteki "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesine; öncekilerin sonrakilere "vasiyet etmesi" anlamını vermelerinden de, ayetin çevirisinde, ilgili kelimenin karşılığı olarak "tavsiye etme"nin kullanılamayacağını sonucu çıkmaktadır. O halde Kur'an'ın üç ayetinde toplam beş kez geçen "TeVâSaV/ تَوَاصَوْا" kelimesinin, bundan önce incelenen dört tanesi, "tavsiye etmek, önermek" anlamına gelirken, bu ayetteki aynı kelimenin "birilerinin başkalarına vasiyet etmeleri" anlamında kullanıldığı sonucuna, bütün bu incelemelerden sonra ulaşılmaktadır.

Sırada, 4.Nisâ' suresinin, kalan iki ayetinin incelemesi vardır.

⁶⁶⁴ Taberî, *A.g.e.*, XIII (3), 9-10.

⁶⁶⁵ İbn Kesîr, *A.g.e.*, I, 237.

⁶⁶⁶ Râzî, *A.g.e.*, XIV (2), 231; Kurtubî, IX (1), 51 .

⁶⁶⁷ Zemahşerî, *A.g.e.*, IV, 395.

⁶⁶⁸ Âlûsî, *A.g.e.*, XIV (1), 19.

2.3.4.c.gg. 4.Nisâ' Suresi, 11. Ayet:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِن كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبُوَاهُ فَلَأُمُّهُ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلَأُمُّهُ السُّدُسُ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفَعًا فَرِيضَةٌ مِّنَ اللَّهِ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا

"Allah, çocuklarınız hakkında, erkeğe, iki dişinin hissesi kadar [verilmesini] emreder. Eğer kadınlar ikinin üzerinde iseler, [ölenin] geriye bıraktığının üçte ikisi onlarıdır; eğer kadın tek ise, yarısı onundur. Ölenin çocuğu varsa, geriye bıraktığından, ana-babasından her birinin altıda bir hissesi vardır. Eğer çocuğu olmadığı için, ana-babası ona varis oluyorsa, bu taktirde anasına üçte bir düşer. Kardeşleri var ise, anasına altıda bir düşer. [Bütün bu hükümler, ölenin] ettiği vasiyetin [yerine getirilmesinden] ve borcunun [ödenmesinden] sonra [geçerlidir]. Siz, babalarınızdan ve çocuklarınızdan hangilerinin fayda bakımından size daha yakın olduklarını bilemezsiniz. [Bunlar], Allah tarafından belirlenmiş [hisselerdir]; kuşkusuz ki, Allah, çok iyi bilen ve çok bilge olandır."

4.Nisâ' suresinin 11. ayeti, miras taksimini anlatan Kur'an ayetlerinin birincisidir. İçinde, VSY/ وصى köklü üç türev vardır. Bunlardan birincisi, ayetin ilk kelimesi olan "YûSîKuM/ يُوصِيكُم" fiilidir. Kur'an'da geçen aynı formdaki diğerleri gibi bu fiilin de fâili "Allah"tır. VSY/ وصى köklü ve fâili Allah olan fiillerin, Kur'an literatüründe "emretmek" anlamına geldiği, daha önceki incelemelerden edinilen bir sonuçtu. Dolayısıyla burada da bu sonucu doğrulayan bir kullanımla karşı karşıya bulunulmaktadır.

Kur'an çevirilerine bakıldığında, ayetin sadece bu kısmının, değişik lafızlarla yapılmış çevirileriyle karşılaşılmaktadır: Elmalılı "Allah size miras taksimini şöyle **ferman buyuruyor**" şeklinde bir çeviriyle, Kur'an'ın başka ayetlerindeki aynı kelimenin kendi mealindeki çevirileriyle paralellik içerisindeyken, Koçyiğit,

önceden "tavsiye etmek" karşılığı verdiği türeve bu sefer "emretmek" anlamını vererek ilk cümleyi şöyle çevirmektedir: "Allah, (mirasın taksimi hususunda) size, çocuklarınızla ilgili (şu hükümleri) **emreder**."

Kur'an'da geçen VSY/ وصى köklü kelimelerin Kur'an'ın genelinde çevrilmesiyle ilgili yukarıdakine benzer değişiklikler, Hamidullah'ın aslı Fransızca olan ve Türkçeye çevrilen Mealiyle Dumlu-Elmalı'nın meallerinde de gözlemlenmektedir: Hamidullah'ın Meali'nde, önceden VSY/ وصى köklü kelimelerin çevirisinde tercih edilen "öğütlemek" kelimesi kullanılmayarak, ayetin ilk cümlesi "İşte, çocuklarınız hakkında Allah'ın **kesin buyruğu**:" şeklinde çevrilmiştir. Bu değişiklik, Hamidullah'ın çevirisinde VSY/ وصى köklü kelimeler için "öğütlemek" karşılığının kullanılmadığı yegane yerdir. Dumlu-Elmalı'nın yazdıkları mealde ise, şimdiye kadar incelenen ayetlerde VSY/ وصى köklü ve fâili "Allah" olan kelimelerde kullanılan karşılık olan "emretmek" yerine, bize, Hamidullah'ın çevirisinin okunduğunu çağrıştıran "Allah, size, çocuklarınız hakkında, erkeklere, kızların iki katını vermenizi **öğütlüyor**" karşılığı verilmiştir.

Genel itibariyle Kur'an'da bu formatta geçen kelimelere her yerde "tavsiye etmek" karşılığı veren Yılmaz ve Ateş bu ayette de istikrarlı davranırlar: Yılmaz ayetin ilk cümlesini, "Allah çocuklarınız hakkında, erkeğe iki dişinin payı kadar **tavsiye eder**" olarak çevirirken, Ateş de "Allah size, çocuklarınız(ın alacağı miras) hakkında, erkeğe kadının payının iki mislini **tavsiye eder**" şeklinde çevirmiştir.

Tavsiye etmek yerine "önermek" karşılığı kullanan Öztürk ve Çakır'a gelince onlar da aynı tutumlarını devam ettirmişler ve ayetin ilk cümlesine sırasıyla "Allah size çocuklarınızla ilgili olarak şunu **öneriyor**" ve "Allah'ın çocuklarınız hakkındaki veraset **önerisi** şöyledir" karşılığı vermişlerdir.

Bunlardan başka Yıldırım, "Miras konusunda, Allah çocuklarınız hakkında şöyle **emreder**", ve Esed de "Çocuklarınız[ın varisliği] konusunda Allah size [şunu] **emreder**" şeklinde çevirileriyle, genel tutumlarını sürdürürler. Tekin, önceki incelenen ayetlerde aynı türeve bazen "emretmek", bazen "tavsiye etmek", bazen de her ikisini birden arka arkaya zikrederek karşılık verirken, bu ayette daha belirgin ve kararlı bir tutumla "emretmek" karşılığını çekinmeden verir: "Allah, evlatlarınız

arasındaki miras taksimini size şöyle emrediyor". Karakaya ve Arkadaşları'nın, Sadak'ın çevirileriyle Akdemir'in çevirisinde de yine "emreder / emretmektedir" ifadeleri kullanılmıştır.

4.Nisâ' suresinin 11. ayetinde müfessirlerin dikkatlerini çeken yönler, bizim üzerinde durduğumuz kelimelerin açıklamalarından ziyade ayetin muhtevasıyla ilgili olarak; evladın ne tür evlat olduğu ve anne-babasıyla evlatlık bağının türü, kıza erkeğin payının yarısının verilmesinin sebebi ve diğer pay sahiplerinin paylarının oranları vs.dir. Bu bakımdan, örnek olarak Râzî⁶⁶⁹, Kurtubî⁶⁷⁰, daha ziyade ayetin muhtevasıyla, özellikle de miras dağıtımıyla ilgili olarak uzun izahlar yapar.

Miras, erkek ve kız çocuklara, onların ebeveynlerine karşı olan görev ve sorumluluklarının farklı olmasından dolayı farklı şekilde pay edilir. Cahiliye dönemi⁶⁷¹ ve öncesindeki İbranî kültüründe⁶⁷² kız çocuğa babasının mirasından pay verilmiyor olması, Kur'an vahyini, böyle bir taksimatın yapılarak herkesin payının belirlenmesine yönlendirmiş ve Medine döneminde gelen bu ayetlerle kimin ne kadar pay alacağı açık açık ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu belirleme, kesin bir emirdir. Bu şeklin dışında başka bir şekilde miras taksiminin yapılamayacağı, ilk dönem muhataplara kesin olarak bu şekilde belirtilmektedir. Bununla birlikte, zaten Kur'an'ın uslûbu içerisinde fâilinin Allah olması durumunda "YûSîKuM/ يُوصِيكُمْ" kelimesinin anlamı "kesin olarak emretmek"tir. Çevirilerde kullanılan "tavsiye etmek" karşılığının bu gerekçelerle doğru olmadığı söylenmek istenmektedir.

4.Nisâ' suresinin 11. ayetinde ilk cümlecikten sonra da iki VSY/ وصى köklü türev geçmektedir. Bunlardan birisi ilk türevle aynı olan "YûSî/ يُوصِي", ikincisi de "VaSiYYeT/ وَصِيَّة"tir. Buralarda ise ölen kişi tarafından vasiyet edilmesi ve bu vasiyetin yerine getirilmesi kastedilmektedir. Geçen türev, ayetin hemen başındakiyle aynı olmasına rağmen bu sefer fâil Allah değil, ölümünden sonrası için

⁶⁶⁹ Râzî, *A. g. e.*, V (1), 212 ve devamı.

⁶⁷⁰ Kurtubî, *A. g. e.*, III (1), 56-64.

⁶⁷¹ Cahiliye döneminde mirasla ilgili yapılan uygulamaları değiştirmek için bu ayetin indiğini nakleden Mâverdî'nin görüşleri için bkz. Mâverdî, *A. g. e.*, I, 458.

⁶⁷² Tevrat, Tekvin, 31: 14-15.

sipariş veren insandır. Bunun için ikinci türevde anlam "emretmek" değil, "vasiyet etmek"tir.

Bu ayetteki son türev "VaSiYYeT/ وَصِيَّةٌ"le kastedilen ise; ölmeden önce sahibi tarafından yapılan vasiyetin, o öldükten sonra misaşçılar tarafından yerine getirilmesidir, yani, salt olarak vasiyete konu olan emirnâmeler kastedilmemektedir. Asıl konumuz, miras oranları, taksimindeki esaslar olmadığı için, kişinin ölümünden sonrasına dair yaptığı vasiyette, ancak malının üçte biri kadar olan kısım ile ilgili talimatlar verebileceğinin, bu maksimum üçte birlik belirlemenin Hz. Peygamber tarafından yapıldığının⁶⁷³ belirtilmesiyle yetinilecektir.

Böyle bir hassasiyetin gösterilmesi, kişinin ölümünden sonra bile, onun yaptığı vasiyete uyulmasının istenmesi, insan haklarının önemini ölümle sona ermediği, kişi öldükten sonra bile haklarının sürdüğü noktasına dikkatleri yönlendirmektedir. İslam dini, ölenin ve geride kalanların haklarının korunması için azamî gayret sarfetmekte ve 4.Nisâ' suresinin bu iki ayeti aracılığıyla yaptığı düzenlemelere titizlikle uyulmasını istemektedir.

Ayetin geri kalan kısmının çevirilerinde, ölen kişi tarafından vasiyet edilen "VaSiYYeT/ وَصِيَّةٌ"ın yerine getirilmesi noktasında, bazı kısıtlamalara gidildiği görülmektedir. Belki "vasiyet edilen "VaSiYYeT" ifadesinin Türkçe açısından çok da hoş olmayan duruşundan, belki de dikkatsizlikten kaynaklanan bu kısıtlamaların sonucu olarak çevirilerde, ayetin orijinalinde var olan vurgunun yansıtılmadığı görülmektedir. Aşağıya alınan çevirilerde bu ifade biçiminin sonucunun yansımaları sunulmaktadır.

2.3.4.c.gg.i. 4.Nisâ' Suresi, 11. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Allah size miras taksimini şöyle ferman buyuruyor: Evladınızda; erkeğe iki dişi payı kadar! (...) hep ettiği vasiyetten ve borcundan sonra! (...)"⁶⁷⁴

⁶⁷³ Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın durumuyla ilgili olarak Hz. Peygamber'in değerlendirmesi sırasında "1/3" oranının belirlendiği rivayet için bkz. Muslim, Vasiyet, Bab:1, Hadis No:5.

⁶⁷⁴ Elmalılı, A.g.e., s.77.

Diyabet: "Allah size, çocuklarınız(ın alacağı miras) hakkında, erkeğe iki dişinin payı kadarını **emreder**. (...) (Bu paylaşırma, ölenin) yapacağı **vasiyetten** ya da borcundan sonradır. (...)"⁶⁷⁵

Öztürk: "Allah size çocuklarınızla ilgili olarak şunu **öneriyor**: Erkek için, iki dişinin payı kadar. (...) anasının payı, **yapacağı vasiyetten** ve borcundan arta kalanın altıda biridir. (...)"⁶⁷⁶

Ateş: "Allah size, çocuklarınız(ın alacağı miras) hakkında, erkeğe kadının payının iki mislini **tavsiye eder**. (...) (Bu hükümler, ölenin) yapacağı **vasiyetten**, ya da borcundan sonradır. (...)"⁶⁷⁷

Çakır: "Allah'ın çocuklarınız hakkındaki veraset **önerisi** şöyledir: Bir erkek, iki kız kadar paya sahiptir. (...) Ölenin kardeşleri varsa, annenin payı altıda birdir.- **Vasiyet** ve borcun ödenmesinden sonra kalanın altıda biri.- (...)"⁶⁷⁸

Diğer meal yazanlar ise, yukarıya alınan örneklerde "vasiyet ve borçtan sonra" şeklinde ifade edilen ve gerçekten son derece kapalı bir çeviri olan "vasiyet edenin vasiyetinin yerine getirilmesi" kısmını, daha açık hale getirerek değişik şekillerde ifade etmişlerdir:

Koçyiğit: Allah, (mirasın taksimi hususunda) size, çocuklarınızla ilgili (şu hükümleri) **emreder**: Erkeğe, kadının iki katı kadardır. (...) (Bütün bunlar) ölenin **vasiyyet ettiği** miktarın **çıkmasından** ve borcun ödenmesinden sonra (bakıyye üzerinden) dir. (...)"⁶⁷⁹

Esed: "Çocuklarınız[ın varisliği] konusunda Allah size [şunu] **emreder**: Erkek, iki kadının hissesine eşit [bir miktar] alacaktır; (...) o zaman annesine, yapmış olduğu

⁶⁷⁵ *Diyabet Meali*, s.77.

⁶⁷⁶ Öztürk, *A.g.e.*, s.481.

⁶⁷⁷ Ateş, *A.g.e.*, s.77.

⁶⁷⁸ Çakır, *A.g.e.*, s.79.

⁶⁷⁹ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.77.

herhangi bir vasiyeti veya [ödemek zorunda olduğu] borcu **düşüldükten** sonra [terekenin] altıda biri verilecektir. (...)"⁶⁸⁰

Yılmaz: "Allah çocuklarınız hakkında, erkeğe iki dişinin payı kadar **tavsiye eder**. (...) Eğer ölünün kardeşleri varsa, anasına altıda biri düşer. Bu hükümler **vasiyetin** veya borcun **eda edilmesinden** sonra kalanlar içindir. (...)"⁶⁸¹

Hamidullah: "İşte, çocuklarınız hakkında Allah'ın **kesin buyruğu**: Mirastan erkeğe, iki kadının payı vardır. (...) Bunlar, yapacağı bir **vasiyetin yerine getirilmesinden** ve borcunun ödenmesinden sonradır. (...)"⁶⁸²

Dumlu-Elmalı: "Allah, size, çocuklarınız hakkında, erkeklere, kızların iki katını vermenizi **öğütlüyor**. (...) Bütün bunlar, ölenin **vasiyetini yerine getirdikten** veya borcunu ödedikten sonra geçerlidir. (...)"⁶⁸³

Yıldırım: "Miras konusunda, Allah çocuklarınız hakkında şöyle **emreder**: Erkeğin hakkı, kadının hissesinin iki mislidir. (...) Şayet ölenin kardeşleri varsa, ölenin yaptığı **vasiyetin ifasından** ve borcunun ödenmesinden sonra annenin hissesi altıda birdir. (...)"⁶⁸⁴

Tekin: "Allah, evlatlarınız arasındaki miras taksimini size şöyle **emrediyor**. Erkeğe kadının payının iki mislidir. (...) Bütün bu paylar, ölenin yaptığı **vasiyet ve borçlar terekeden düştükten sonra** hesap edilir. (...)"⁶⁸⁵

Karakaya ve Ark.: "Allah size evlatlarınızın miras taksimi hususunda, erkeklerin paylarının kızların iki katı olmasını **emretmektedir**. (...) Bu paylar ölenin borçları ödenip **vasiyeti de yerine getirildikten** sonra hak sahiplerine verilir. (...)"⁶⁸⁶

⁶⁸⁰ Esed, *A.g.e.*, s.134.

⁶⁸¹ Yılmaz, *A.g.e.*, s.77.

⁶⁸² Hamidullah, *A.g.e.*, s.225.

⁶⁸³ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.69-70.

⁶⁸⁴ Yıldırım, *A.g.e.*, s.77.

⁶⁸⁵ Tekin, *A.g.e.*, s.79.

Sadak: "Allah çocuklarınız hakkında erkeğe, iki dişi payı **emreder**. (...) Bütün bu hükümler, ölünün yapmış olduğu vasiyetin yerine getirilmesinden ve borcunun ödenmesinden sonradır. (...)"⁶⁸⁷

Türkçeye aktarımı, dizin şeklinden ve kullanılan kelimelerin azlığından dolayı bir hayli ilavelerle yapılabilen bu ayeti, günümüz insanının anlayabileceği düzgün bir ifade tarzı ile Akdemir şöyle çevirir: "Allah, çocuklarınız hakkında, erkeğe, iki dişinin hissesi kadar [verilmesini] **emreder**. (...) [Bütün bu hükümler, ölenin] ettiği vasiyetin [yerine getirilmesinden] ve borcunun [ödenmesinden] sonra [geçerlidir]. (...)"⁶⁸⁸

2.3.4.c.gg.ii. 4.Nisâ' Suresi, 11. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden Sufyân es-Sevrî, İbn 'Abbâs, Ferrâ ve 'Abdurrezzâk b. Hemmâm'ın açıklamadığı ayetle ilgil olarak Râzî, Kaffâl'dan naklen şunları söyler: "YûSîKuMu LLâHu Fî EVLâDiKuM/ يُوصِيكُمُ اللهُ فِي أَوْلَادِكُمْ"; Allah size, ölümünüzden sonra, evlatlarınızın haklarını tastamam yerine getirmeyi gerektirecek bir söz söylüyor. Buradaki "el-îSâ'/ الإيصاء" kelimesinin aslı, ulaştırmak anlamındadır. Bir kimse bir şeye ulaştığı zaman, "VeSâ-YeSî/ وَصَى - يَصِي", yine birisi bir başkasını bir şeye ulaştırdığında da "EVSâ-YûSî" denir. Mesela "EVSânî" denildiğinde bunun anlamı; "(Birisi) beni, kendisini bilmem gereken şeyi bilmeye ve anlamaya iletti, götürdü" olur."VeSSâ/ وَصَى" fiili de bunun gibidir ancak mübalağa ifade etmek için kullanılır. Zeccâc buradaki; "YûSîKuM/ يُوصِيكُمُ" ifadesinin "Allah size farz kılıyor" anlamına geldiğini, zira Allah'ın yaptığı tavsiyenin farz kılmak anlamına geleceğini söyler. Bu söylenenlere 6.En'âm suresinin 151. ayetindeki "ZêLiKuM VaSSâKuM BiHi/ ذَلِكَمُ وَصِيكُمُ بِهِ" (=Allah bunları size emretti) ifadesi delil getirilir.

Râzî, Arapçada ayetteki söyleyiş tarzıyla "EVSâ-YûSî/ وَصَى يُوصِي" fiilinin kullanımının olmadığını, ancak Allah Teâlâ'nın bu tarz bir ifade kullandığını ve

⁶⁸⁶ Karakaya ve Ark. *A.g.e.*, s.79.

⁶⁸⁷ Sadak, *A.g.e.*, s.77.

⁶⁸⁸ Akdemir. *A.g.e.*, s.77-78.

"Erkeğe, iki dişinin yapı miktarınca pay vardır" demekle bu anlatımı netleştirdiğini söyler. Aynı söyleyiş şekline 48.Feth suresinin 29. ayetini delil getirir.⁶⁸⁹

Râzî'den önce Ahfeş de "YûSîKuMu LlâHu/ يُوصِيكُمُ اللهُ" ifadesinin başlangıçta (İF'ÂL/ افعال kalıbıyla) bu şekilde gelmesini bir başka ayeti (48.Feth, 29) delil getirerek açıklamıştır.⁶⁹⁰

Kurtubî'nin ayetin muhtevasıyla ilgilendiği yukarıda söylenmişti. Zemahşerî'ye gelince O; ayetin başındaki "YûSîKuM/ يُوصِيكُمُ"u; "AhiDe/ عَهْدَ" ve "EmeRa/ أَمَرَ" fiilleriyle tefsir eder.⁶⁹¹ İbn Kesîr'in tefsirinde seçtiği açıklama kelimesi de "EmeRa/ أَمَرَ"dir.⁶⁹²

Reşid Rıza, Râzî'den yaptığı nakille "YûSîKuMu LlâHu/ يُوصِيكُمُ اللهُ" ifadesini açıklar. Bu açıklamalar, "YûSîKuM/ يُوصِيكُمُ" kelimesinin içinde bulunduğu formda kullanımıyla ilgili açıklamalardır, anlamına yönelik yapılmış açıklamalar değildir.⁶⁹³

4.Nisâ' suresinin 11. ayetinde geçen VSY/ وصى köklü üç kelimenin birbirinden farklı anlamları ve meallerde ayetin anlamlandırılışıyla, tefsirlerde yapılan açıklamalar bunlardan ibarettir. Aynı surenin 12. ayetinde de miras taksiminin anlatımı ve VSY/ وصى köklü kelimelerin kullanımı devam etmektedir.

2.3.4.c.hh. 4.Nisâ' Suresi, 12. Ayet:

وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكَتُمْ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ

⁶⁸⁹ Râzî, *A.g.e.*, V (1), 212.

⁶⁹⁰ Ahfeş, *A.g.e.*, s.228-229.

⁶⁹¹ Zemahşerî, *A.g.e.*, I, 469.

⁶⁹² İbn Kesîr, *A.g.e.*, I, 457.

⁶⁹³ Reşid Rıza, *A.g.e.*, IV, 404-405.

كَأَنَّهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرِ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ

حَلِيمٌ

"Eğer çocukları yoksa, eşlerinizin bıraktıklarının yarısı sizindir; çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir. [Bütün bu hükümler], ettikleri vasiyetlerin [yerine getirilmesinden] ve borçlarının [ödenmesinden] sonra geçerlidir. Eğer çocuğunuz yoksa, bıraktığınızın dörtte biri eşlerinizindir; çocuğunuz varsa, bıraktığınızın sekizde biri onlarındır. [Bütün bu hükümler], ettiğiniz vasiyetin [yerine getirilmesinden] ve borçlarınızın [ödenmesinden] sonra geçerlidir. Eğer birinci dereceden mirasçısı olmayan, ama [ikinci dereceden] bir erkek veya bir kız kardeş mirasçısı olan bir erkeğe veya kadına varis olunacak olursa, onlardan her birine altıda bir düşer; eğer ikiden fazla iseler, üçte bire ortak olurlar. [Bu taksim, mirasçılara] zarar verilmekten, edilmiş olan vasiyetin [yerine getirilmesinden] ve borcun [ödenmesinden] sonra geçerlidir. [Bu hükümler], Allah tarafından [size] bir emirdir. Allah, çok iyi bilen, çok yumuşak davranandır."

4.Nisâ' suresinin 11. ayetinde başlayan miras taksimiyle ilgili hükümler, 12. ayette de devam eder ve paylar belirlenirken, "ölen insanın borcu ödendikten ve vasiyet ettiği vasiyeti yerine getirildikten sonra" şartı getirilir. Bahsi geçen şahsın durumuna göre VSY/ وصى kökünün muzarî zamanlı hali, şahıs eki alarak aynı ayetin içinde üç defa tekrarlanır. Bununla birlikte tekrarlanan bir başka VSY/ وصى köklü türev de "VaSiYYeT/ وَصِيَّةٌ"tir.

Karısı ölen kocaların, eşlerin mallarından alacakları oran ilk olarak söylenirken, çocuğu olmayan kadının kocası, karısının malının yarısını, çocuk olduğu takdirde de dörtte birini alacaktır. Ancak yarıya ya da dörde bölünecek miktar, kadının -varsa- borçları ödendikten ve vasiyet ettiği vasiyeti yerine getirildikten sonra kalan kısımdır.

Kocasını ölen kadının, kocasının malından alacağı miktarın belirlenmesinde de çocuk olup olmama durumuna göre dörtte bir veya sekizde birlik oranın hesaplanması da, ölenin -varsa- borçları ödendikten ve vasiyet ettiği vasiyeti yerine getirildikten sonra kalan miktar üzerindedir.

Ayette, payı belirlenen üçüncü sınıf ise "KeLâLe/ كِلَالَة" olarak bilinen yani birinci dereceden mirasçısı olmayan, kardeşleri olan ölüdür. Bunun mirasının taksim edilmesinden evvel de şayet varsa borçlarının ödenmesi ve vasiyet ettiği vasiyetinin yerine getirilmesi gerekir. Kişinin, bıraktığı mirasın üçte birine karşılık gelecek kadar miktar üzerinde vasiyet etme yetkisinin olduğu, bu belirlemenin Hz. Peygamber tarafından yapıldığı daha önce söylenmişti.

4.Nisâ' suresinin 12. ayetinde bu altı türev, önceki ayettekilerle aynı anlamda iken, farklı anlama gelen ve üzerinde esas durulması gereken "VaSiYYeT[en] MiNe LLâH/ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ" kelimesidir. İncelenecek meallerde ve tefsirlerde dikkatler buraya yönlendirilmelidir.

Bu yönlendirme yapılırken, önceki kelimelere verilen karşılıklar dikkate alınmıyor değildir. Oraların da Türkçe ifade edilmesinde meal verenlerin zorlandıkları görülmektedir. Hatta Yılmaz, kelâle'nin mirasının taksimini anlatan üçüncü kısımdaki "ettiği vasiyet yerine getirildikten ve borcu ödendikten sonra" kısmının çevirisini yapmayı unutmuş, sonraki ifadeye geçmiştir.⁶⁹⁴ Ayette geçtiği şekliyle; "vasiyet ettikleri vasiyet yerine getirildikten..." yerine "yaptıkları vasiyet yerine getirildikten..." karşılığı daha akıcı ve uygun bir ifade biçimi olarak görüldüğünden böyle çevirmenin daha doğru ve düzgün bir ifade olduğu söylenebilir.

Tezin genelinde, ele alınan ayetlerin çevirileri için müracaat edilen meallerde birbirinden farklı karşılıkların ayetlere verildiği gözlemlenmişti. Ancak bu ayetin özellikle son kısmındaki "VaSiYYeT[en] MiNe LLâH/ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ" ifadesine, 15 farklı yazara ait mealde dört grupta toplanabilecek altı değişik karşılık verildiği görülmektedir. Bu çeşitlilik, ilk defa bu ayette karşılaşılan bir durumdur. İlk olarak, ilgili kısma; "buyruk-ferman" karşılığının verildiği çeviriler sunulacaktır:

2.3.4.c.hh.i. 4.Nisâ' Suresi, 12. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Size ise zevcelerinizin terekesinin yarısı, bir çocukları yoksa ve eğer bir çocukları varsa, o zaman size dörtte bir; ettikleri vasiyetten veya borçtan sonra! Onlara da sizin terekenizden dörtte bir, eğer bir çocuğunuz yoksa ve eğer bir

⁶⁹⁴ Bkz. Yılmaz, *A.g.e.*, s.78.

çocuğunuz varsa o zaman onlara sekizde bir; **ettiğiniz vasiyetten** veya borçtan sonra... ve eğer bir erkek veya kadının (çocuğu ve babası yok da) *kelâle* cihetinden (yan koldan) mirasına konuluyor ve (ana) bir biraderi veya bir hemşiresi [kızkardeşi] bulunuyorsa, her birine altıda bir ve eğer bundan ziyade iseler, o zaman üçte birinde ortaklar; ızzar [zarara sokmak] kasdı olmaksızın **edilen vasiyetten** veya borçtan sonra ki bütün bunlar Allah'tan **ferman!** Allah ise hem alîmdir hem halîm!"⁶⁹⁵

Dumlu-Elmalı: "Vasiyetlerini yerine getirdikten veya borçlarını ödedikten sonra, eğer çocukları yoksa eşlerinizin bıraktıklarının yarısı sizindir; çocukları varsa, dörtte bir hakkınız vardır. Vasiyetlerini yerine getirdikten veya borçlarını ödedikten sonra, eğer çocukları yoksa kocalarının bıraktıklarının yarısı eşlerindir; çocukları varsa, sekizde bir hakları vardır. Mirasçılara zarar vermeden, **ölen tarafından yapılan vasiyet yerine getirildikten** veya borcu ödendikten sonra ölen erkek veya kadının geride babaları veya çocukları olmayıp ana bir bir erkek veya kız kardeşi olursa, onlardan her birine altıda bir pay vardır. Eğer bu kardeşlerin sayısı bundan çoksa, hepsi ölenin malının üçte birine ortak olurlar. Bu, Allah'ın bir **buyruğudur**. Allah her şeyi bilir ve herkese şefkatle davranır."⁶⁹⁶

Hamidullah: "Ve eğer eşlerinizin çocukları yoksa, bıraktıklarının yarısı sizindir. Eğer çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir; bunlar, **yapacakları bir vasiyetin yerine getirilmesinden** ve varsa, borcunun ödenmesinden sonradır. Ve eğer siz çocuk bırakmadan ölürseniz, bıraktığınızın dörtte biri onlarındır; eğer çocuklarınız varsa, bıraktığınızın sekizde biri onlarındır, bunlar **yaptığınız vasiyetler yerine getirildikten** ve varsa borcunuz ödendikten sonradır. Ve eğer bir erkek ve kadının anne-babası ve çocukları olmayıp bir erkek veya kız kardeşi bulunuyorsa, bunlardan her birinin miras payı, bırakılanın altıda biridir. Eğer ikiden daha çok iseler, bu durumda, üçte birinde ortaklırlar; bunlar, **yapacağı bir vasiyetin yerine getirilmesinden** ve borcunun ödenmesinden sonradır; bu haksızlık yapılmaksızın yerine getirilmelidir. Allah'tan bir **buyruk** olarak! Ve Allah bilendir, sabırlıdır."⁶⁹⁷

⁶⁹⁵ Elmalı, *A.g.e.*, s.78.

⁶⁹⁶ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.*, s.70.

⁶⁹⁷ Hamidullah, *A.g.e.*, s.226.

Yıldırım: "Eşlerinizin çocukları yoksa terikelerinin yarısı siz kocalarındır. Eğer çocukları varsa dörtte biri size aittir. Bütün burlar, **yaptığı vasiyetin** ve üzerindeki borcun **ifasından** sonradır. Sizin de çocuğunuz yoksa terikenizin dörtte biri eşlerinizindir. Eğer çocuğunuz varsa terikenizin sekizde biri onlara aittir. Bunlar da yapacağınız **vasiyetin** ve borcunuzun **ödenmesinden** sonradır. Eğer miras bırakan erkek veya kadın, çocuğu ve anne babası olmayan bir kimse olur ve onun erkek veya kız kardeşi de bulunursa, bunlardan her birinin hissesi altıda birdir. Şayet onların sayısı daha fazla ise, o takdirde onlar üçte bir hisseye ortak olurlar. Bu da **yapılan vasiyet** ve borcun **ödenmesinden** sonradır. Bütün bunlar vârisler zarara uğratılmaksızın yapılacaktır. Bu, Allah tarafından size bir **buyruktur**. Allah alîm ve halîmdir (her şeyi hakkıyla bilir, cezalandırmada aceleci değildir)."⁶⁹⁸

Ferman yahut buyruk karşılığı, fâilinin Allah olduğu durumlarda "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesi için yanlış sayılması mümkün olmayan bir karşılıktır. Her ne kadar kelimenin asıl anlamı "emir" olsa da, bu karşılıklar emirle anlamdaş kelimeler olduğundan kullanılmasında sakınca doğurmayacak karşılıklardır. Yanlış olan, "vasiyet" karşılığıdır. Zira, Türkçedeki kullanımıyla vasiyet, Allah tarafından hiç yapılamayacak bir şeydir. Vasiyeti ölümlüler, öldükten sonrası için yaparlar. Allah "Lâ YeMûT/ لا يَمُوت (=ölümsüz)" olduğuna göre O'nun "vasiyet" etmesi asla kabul edilebilecek bir ifade şekli olamaz. Buna rağmen Koçyiğit ve Ateş'in meallerinde bu karşılığın kullanıldığı görülmektedir:

Koçyiğit: "Eğer zevcelerinizin çocuğu yoksa, onların terkettikleri (miras)in yarısı sizindir. Eğer vaksa, terkettiklerinin dörtte biri size aittir. Bunlar, **vasiyyet ettikleri çıktıktan** ve borç ödendikten sonra (kalan mal üzerinden)dir. Eğer sizin çocuğunuz olmamışsa, terkettiklerinizin dörtte biri, zevceler içindir. Eğer çocuğunuz varsa, terkettiğinizin sekizde biri onlara aittir. Bunlar da, **vasiyyet ettikleri çıktıktan** ve borç ödendikten sonra (geri kalan için)dir. Eğer bir erkeğe veya bir kadına, anası, babası ve çocukları olmaksızın (kelâle) olarak varis olunursa ve onun bir erkek, yahut bir kız kardeşi bulunuyorsa, onlardan herbirine altıda bir hisse vardır. Eğer onlar bundan daha çok iseler hepsi de üçte bir hisseye ortaklırlar. Keza bu taksim de,

⁶⁹⁸ Yıldırım, A.g.e., s.78.

(mirasçılara zarar vermeyecek şekilde) **vasiyet olunan çıktıktan** ve borç ödendikten sonra (kalan mal üzerinden)dir. Bunlar, Allah tarafından size **vasiyet edilen** (hüküm)lerdir. Allah her şeyi hakkıyla bilendir; Halîmdir."⁶⁹⁹

Ateş: "Eğer çocukları yoksa eşlerinizin **yapacağı vasiyetten** ve borçtan sonra geriye bıraktıkları mirasın yarısı sizindir. Çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Sizin de çocuğunuz yoksa, **yapacağınız vasiyet** ve borçtan sonra bıraktığınızın dörtte biri onlarındır; çocuğunuz varsa, bıraktığınızın sekizde biri onlarındır. Eğer (ölen) erkek veya kadının mirasçısı, evladı ve ana babası olmayıp (başka yakınlar ise o zaman) bir erkek veya bir kız kardeşi varsa, her birine altıda bir düşer. Bundan fazla iseler, üçte bire ortaklırlar. (Bu taksim) zarar verici olmayan **vasiyet** ve borçtan sonra (uygulanır). Bunlar, Allah'tan (size) **vasiyyettir**. Allah bilendir, halîmdir."⁷⁰⁰

Kullanılması asla doğru olmayan "vasiyet" karşılığının yanında "tavsiye" karşılığı, "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesinin fâilinin insan olması durumunda kullanılabilen bir kelimedir. Ancak bu ayette fâil Allah olduğu için burada, Allah'ın emrinin "tavsiye" ya da bunun eş anlamlısı "öneri" şeklinde ifade edilmesi yine doğru değildir. Yılmaz, Çakır ve Öztürk'ün meallerinde ise "tavsiye" karşılığına rastlanmaktadır. Bu arada, yukarıda da ifade edildiği gibi Yılmaz'ın mealinde üçüncü kez geçen "YûSâ BiHâ EV DeYN/ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْن" ibaresinin karşılığı atlanmış, verilmemiştir.

Yılmaz: "Eğer çocukları yoksa, zevcelerinizin bıraktıklarının yarısı sizindir. Çocukları varsa -**vasiyet** veya borçtan **sonra**- bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Sizin çocuğunuz yoksa, -**vasiyet** veya borçtan **sonra**- bıraktıklarınızın dörtte biri karılarınızdır. Çocuğunuz varsa, bıraktıklarınızın sekizde biri onlarındır. Eğer erkek veya kadının mirasçısı olarak çocuğu ve babası yok da, ana bir erkek veya kız kardeşi bulunuyorsa, her birine altıda bir düşer. Bundan fazla iseler, -zarara

⁶⁹⁹ Koçyiğit, *A.g.e.*, s.78.

⁷⁰⁰ Ateş, *A.g.e.*, s.78.

uğrattılmaksızın- üçte birine ortak olurlar. Bunlar Allah'ın **tavsiyeleridir**. Allah her şeyi bilir, halîmdir."⁷⁰¹

Çakır: "Ölen hanımın çocuğu yoksa, bıraktığı malın yarısı, kocasınındır. Ölen hanımın çocuğu varsa, kocasının maldan payı dörtte birdir, **-yaptıkları vasiyet ve borcun ödenmesinden** sonra tabi ki.- Ölen kocanın çocuğu yoksa bıraktığı malın dörtte biri dul karısınındır. Ölen kocanın çocuğu varsa hanımların payı sekizde birdir. **-yapılan vasiyet ve borcun ödenmesinden** sonra tabi ki.- Kadın olsun erkek olsun eğer ölenin babası ve çocuğu yoksa / kelâle ama erkek ve kız kardeşi varsa her birinin payı altıda birdir. Kelâlenin kardeşleri ikiden fazla ise, kardeşler, kalanın üçte birine ortak olurlar. **-vasiyet ve borç ödenmesinden** sonra tabi ki-. Bunları Allah'ın **tavsiyelerine** zarar vermeden gerçekleştirin. Allah her şeyi bilir, evmez, evişmez."⁷⁰²

Öztürk: "Zevcelerinizin geriye bıraktığının yarısı sizindir, eğer onların çocuğu yoksa. Eğer onların çocuğu varsa, **vasiyet ettikleri** ve borçları **ödendikten** sonra geriye bıraktıklarının dörette biri sizindir. Eğer sizin çocuğunuz yoksa bıraktığının dörtte biri zevcelerinizindir. Eğer sizin çocuğunuz varsa bu durumda, **yaptığınız vasiyet** ve borcunuz **ödendikten** sonra geriye kalanın sekizde biri zevcelerinizindir. Eğer miras bırakan erkek veya kadının ana-babası ve çocuğu yok da erkek kardeşi veya kız kardeşi varsa, bu kardeşlerden her birine altıda bir düşer. Kardeşler bundan fazla ise bu takdirde onlar, yapılmış bulunan **vasiyet** ve borç **ödendikten** sonra üçte bire ortaklırlar. Kimseye zarar verilmemelidir. Allah'tan bir **öneridir** bu. Allah Alîm'dir, Halîm'dir."⁷⁰³

İncelenen 15 mealden 9'u bu tür karşılıklar verirlerken, "VaSiYYeT[en] MiNe LLâH/ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ" kısmına "Allah'ın bir emri" karşılığı veren 3 meal vardır. Bunlar da aşağıya alınmıştır:

Esed: "Çocukları olmayan kadınlarınızın terekelerinin yarısı sizin olacaktır; ama bir çocuk bıraktılsa, **yapmış oldukları vasiyet** veya [ödemek zorunda

⁷⁰¹ Yılmaz, A.g.e., s.78.

⁷⁰² Çakır, A.g.e., s.80.

⁷⁰³ Öztürk, A.g.e., s.481-482.

oldukları] borçları **[düşüldük]ten** sonra terekelerinin dörtte birini alacaksınız. Eğer çocuğunuz yoksa, dul zevceleriniz terekenizin dörtte birini alacaktır; ama eğer geride çocuğunuz varsa, **yapmış olduğunuz vasiyet** veya [ödemek zorunda olduğunuz] borçlar **düşüldükten** sonra terekenizin sekizde birine sahip olacaklardır. Eğer kadın veya erkek, birinci dereceden bir mirasçıya sahip değilse ama bir erkek veya kız kardeşi varsa, bunların her birine altıda bir düşer; ama ikiden fazla kişi varsa, o zaman, **yapılmış olan vasiyetler** veya [ödenmekle yükümlü olunan] borçlar **[düşüldük]ten** sonra [kalan mirasın] üçte birini alacaklardır. Bu her iki durumda da [mirasçılar] bir zarara uğratılmamalıdır. [Bu], Allah'ın bir **emri**[dir]; ve Allah, her şeyi bilendir, halimdir."⁷⁰⁴

Diyanet: "Eğer çocukları yoksa, karılarınızın geriye bıraktıklarının yarısı sizindir. Eğer çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir. (Bu paylaşırma, ölen karılarınızın) **yaptıkları vasiyetlerin yerine getirilmesi**, yahut borçlarının ödenmesinden sonradır. Eğer sizin çocuğunuz yoksa, bıraktığınızın dörtte biri onlarındır. Eğer çocuğunuz varsa bıraktıklarınızın sekizde biri onlarındır. (Yine bu paylaşırma) **yaptığımız vasiyetin yerine getirilmesinden**, yahut borçlarınızın ödenmesinden sonradır. Eğer kendisine varis olunan bir erkek veya kadının evladı ve babası olmaz ve bir erkek veya kız kardeşi bulunursa ona altıda bir düşer. Eğer (kardeşler) birden fazla olurlarsa, üçte birde ortaktırlar. (Bu paylaşırma varislere) **zarar vermeksizin yapılan vasiyetin yerine getirilmesinden**, yahut borcun ödenmesinden sonra yapılır. (Bütün bunlar) Allah'ın **emridir**. Allah hakkıyla bilendir, halimdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir)."⁷⁰⁵

Tekin: "**Yaptıkları vasiyet** ve borçları terekeden **düştükten** sonra, eğer çocukları yoksa, eşlerinizin bıraktıklarının yarısı sizindir. Çocukları varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Çocuğunuz yoksa, **yaptığımız vasiyet** ve borcunuz terekeden **düştükten** sonra sizin de bıraktığınızın dörtte biri onlarındır, zevcelerinizindir. Çocuğunuz varsa, **yaptığımız vasiyet yerine getirildikten** veya borcunuz ödendikten sonra bıraktığımız mirasın sekizde biri onlarındır. Bir erkek

⁷⁰⁴ Esed, *A.g.e.*, s.135.

⁷⁰⁵ *Diyanet Meali*, s.78.

veya kadının ana-babası ve çocukları bulunmadığı durumda, kelâle olarak malı varislere kalırsa, bir erkek veya bir kız kardeşi varsa, herbirine terekeden altıda bir pay düşer. Bundan fazla iseler üçte bire ortaklırlar. Bu taksim, vasiyet ve borç terekeden **düştükten** sonra, kimse zarara uğratılmaksızın yapılacaktır. Bunlar Allah tarafından bir emirdir. Allah her şeyi bilir, kudretli, âdil ve müsamahakardır, fırsatlar ve imkanlar tanır."⁷⁰⁶

Karakaya ve Ark.: "Eğer hanımlarınızın çocukları yoksa, bıraktıkları mirasın yarısı sizindir. Şayet çocukları varsa bıraktıkları mirasın dörtte biri sizindir. Bu paylar, ölenin vasiyeti yerine getirildikten ve varsa borcu ödendikten sonra verilir. Eğer siz çocuk bırakmadan ölürseniz, geriye bıraktığınız mirasın dörtte biri hanımlarınızındır. Şayet çocuklarınız varsa bıraktığınız mirasın sekizde biri hanımlarınızındır. Bu paylar, yaptığımız vasiyetler yerine getirilip ve varsa borcunuz ödendikten sonra verilir. Eğer ölen bir erkek veya kadın usul ve furuu olmayıp, sayıf bir derece ile vâris olunuyor da kendisinin bir erkek veya kız kardeşi bulunuyorsa, bunlardan her birinin miras payı terekenin altıda biridir. Eğer mevcut olan bundan daha çok iseler, bu taktirde kardeşler mirasın üçte birini zarara uğratılmaksızın aralarında eşit olarak taksim ederler. Bu paylar, ölenin vasiyeti yerine getirilip ve varsa borcu ödendikten sonra verilir. Bunlar, Allah tarafından bir emirdir. Allah her şeyi bilen ve yarattıklarına çok yumuşak davranandır."⁷⁰⁷

Sadak: "Zevcelerinizin bıraktığının yarısı sizindir, çocuğu yoksa; eğer çocuğu varsa, dörtte biri sizindir. Bu da yapmış oldukları vasiyet, yerine getirildikten veya -varsa- borcu ödendikten sonradır. Eğer çocuğunuz yoksa, bıraktığınızın dörtte biri zevcelerinizindir, çocuğunuz varsa sekizde biri. Bu da yapacakları vasiyet yerine getirildikten veya -varsa-, borcu ödendikten sonradır. Eğer mirası aranan erkek veya kadın, çocuğu ve babası olmayan bir kimse olur ve erkek veya kız kardeşi bulunursa, bunlardan her birine altıda bir düşer; eğer bunlar birden fazla iseler, o zaman yapılmış olan vasiyet ve -varsa- borç ödendikten sonra üçte birde ortak olurlar. (Vasiyet ve borç ikrarında) mirasçılar zarara uğratılmamalıdır. Bunlar Allah

⁷⁰⁶ Tekin, A.g.e., s.80.

⁷⁰⁷ Karakaya ve Ark. A.g.e., s.80.

tarafından birer emirdir. Allah her şeyi hakkıyla bilen, cezada yumuşak davranırsa da ihmal etmeyendir."⁷⁰⁸

Akdemir: "Eğer çocukları yoksa, eşlerinizin bıraktıklarının yarısı sizindir; çocukları varsa, bıraktıklarının dörtte biri sizindir. [Bütün bu hükümler], ettikleri vasiyetlerin [yerine getirilmesinden] ve borçlarının [ödenmesinden] sonra geçerlidir. Eğer çocuğunuz yoksa, bıraktığınızın dörtte biri eşlerinizindir; çocuğunuz varsa, bıraktığınızın sekizde biri onlarıdır. [Bütün bu hükümler], ettiğiniz vasiyetin [yerine getirilmesinden] ve borçlarınızın [ödenmesinden] sonra geçerlidir. Eğer birinci dereceden mirasçısı olmayan, ama [ikinci dereceden] bir erkek veya bir kız kardeş mirasçısı olan bir erkeğe veya kadına varis olunacak olursa, onlardan her birine altıda bir düşer; eğer ikiden fazla iseler, üçte bire ortak olurlar. [Bu taksim, mirasçılara] zarar verilmeden, edilmiş olan vasiyetin [yerine getirilmesinden] ve borcun [ödenmesinden] sonra geçerlidir. [Bu hükümler], Allah tarafından [size] bir emirdir. Allah, çok iyi bilen, çok yumuşak davranandır."⁷⁰⁹

2.3.4.c.hh.ii. 4.Nisâ' Suresi, 12. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinin, ayetin özellikle son kısmıyla ilgili yaptıkları değerlendirmeleri görmek için yapılan incelemede İbn 'Abbâs'ın; sadece 4.Nisâ' suresinin 12. ayetindeki "KeLâLe/ كَلَالَةَ" kelimesini, "anne-babası ve çocuğu olmayan" şeklinde açıkladığı⁷¹⁰, Sufyân es-Sevrî'nin 'İkrime ve İbn 'Abbâs kanalıyla gelen rivayette; ayetin son kısmıyla ilgili olarak değil, vasiyet sırasında karşı tarafı zarara uğratmanın büyük günahlardan (KeBâiR) olduğunu aktardığı⁷¹¹, Ferrâ'nın ayetteki "VaSiYYeT[en] MiNe LLâH/ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ" ifadesinin, "NaSîB[en] MeFRûZ[an]/ تَصِيْبًا مَقْرُوضًا" a benzediğini söylediği⁷¹², Ahfeş'in açıklamasında "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّةٌ" kelimesinin, onun zihninde bir önceki ayette geçen

⁷⁰⁸ Sadak, *A.g.e.*, s.78.

⁷⁰⁹ Akdemir, *A.g.e.*, s.78.

⁷¹⁰ İbn 'Abbâs, *A.g.e.*, s.137.

⁷¹¹ Sufyân es-Sevrî, *A.g.e.*, s.91.

⁷¹² Ferrâ, *A.g.e.*, I, 258.

"FeRîZaT[en]/ فريضة"i çağrıştırdığı⁷¹³, İbn Kesîr'in de ayetin son kısmını açıklamadığı görülmektedir.

Râzî, bu ayetlerde, olanca detayıyla açıklamalarda bulunur. Miras bırakan kişinin, varislere zarar vermesinin nasıl olabileceği sorusuna, altı değişik ihtimalle cevap verdikten sonra, bir önceki ayetin sonunun "FaRîZaT[en] MiHe LLâH/ من الله" şeklinde bitmesiyle, 12. ayetin "VaSiYYeT[en] MiNe LLâH/ وصية من الله" şeklinde bitmesi arasındaki farklılığa dikkat çeker ve burada "VaSiYYeT/ وصية" ve "FaRîZaT/ فريضة" kelimeleri arasında bir kıyaslama yapar. Bu kıyaslama neticesinde "FaRîZaT/ فريضة" kelimesinin "VaSiYYeT/ وصية"ten daha güçlü ve te'kitli olduğu sonucuna ulaşır. Çocukların mirasıyla ilgili belirlemeye uymanın kelale'nin mirasıyla ilgili belirlemeye uymadan daha önemli olduğu çıkarımı da, bu kabulden sonra Râzî'nin zikrettiği bir görüştür.⁷¹⁴

Çocukların ya da kelale'nin, hangisinin belirlenen oranlardaki mirasının daha önemli olduğuna, ayetlerin sonralarında geçen birisi FRZ/ فرض, diğeri VSY/ وصى köklü iki kelimenin karşılıklı olarak kıyaslanmasıyla karar verilip verilemeyeceği de ayrı bir tartışma konusudur. Bu belirlemeler, şahıslar ya da oranlar dikkate alınmaksızın hepsi Allah tarafından yapıldığına göre bunlardan bir kısmının diğerinden daha önemli, daha çok uyulması gereken belirlemeler olduğu çıkarımını yapmak, hele bir de bunu "FaRîZaT/ فريضة" kelimesini "VaSiYYeT/ وصية"te önceleyerek söylemek, şimdiye kadar VSY/ وصى köküyle ilgili yapılan incelemelerden elde edilen sonucu düşünerek çok da tutarlı görünmemektedir. Zira VSY köklü kelimeler, özellikle fâilin Allah olduğu durumlarda EMR/ أمر köklü kelimelerden bile daha te'kitli bir emir anlamı taşırlar. FRZ/ فرض kökünün Kur'an'daki 18 kullanımı incelendiğinde ise, "uygulamak üzere, herhangi bir konuda karara varmak, oran belirlemek" anlamına geldiği görülmektedir.⁷¹⁵

4.Nisâ' suresinin 11. ayetinin sonunda "bunlar Allah tarafından yapılmış belirlemelerdir" denilerek virgül konulması, bir sonraki ayette yeni belirlemelerin

⁷¹³ Ahfeş, A.g.e., I, 231.

⁷¹⁴ Râzî, A.g.e., V (1), 235.

⁷¹⁵ Bu konuda, henüz yayınlanmamış bir incelememiz bulunmaktadır.

devam etmesi ve konunun bitiminde de "bunlar Allah'ın kesin emirleridir" denilmesinin zaten bir karşılaştırmayı gerektirecek ifadeler olmadığı ortadadır. Üstelik 11. ayetin sonundaki "FaRîZaT/ فريضة" kelimesinin, ayetin tamamına değil, hemen öncesinde söylenen "Anne-babalarınız ve çocuklarınızdan hangisinin sizin bırakacağınız fayda ve imkanlara daha layık olduğunu bilemezsiniz" ifadesine râci olduğu ortadadır. Cahiliye döneminde ve miras taksimini bildiren bu ayetler gelmezden önce İslam'ın ilk yıllarında uygulanan sistemde erkek evladın, ölen babanın görüşlerini, dostluklarını, düşmanlıklarını, işini vs. devam ettireceği düşüncesiyle erkek çocuğa pay veriliyor, kız çocuk bundan mahrum bırakılıyordu. Halbuki, anne-baba ya da çocuklardan hangisinin, kendilerine bırakılan mirasa, yani imkan ve faydalara, mala, daha layık olduğu önceden bilinemeyeceği için ayetin üst kısmında geçtiği şekliyle bir oran belirlemesi yapılmıştır. "FaRîZaT/ فريضة"ın ayetteki anlamı budur. İnsanların, çocukları ya da anne-babalarının hangisinin, bıraktıkları mirasa layık olduğunu bilemeyecekleri, onlara verilecek oranların belirlenmesinin bu yüzden Allah tarafından yapıldığı söylemi, "Allah'ın ise her şeyi bilen ve hikmet sahibi olduğunun" eklenmesiyle pekişmektedir. Yoksa Râzî'nin dile getirdiği türden bir kıyaslamaya imkan verecek herhangi bir belirtinin ayette var olmadığı düşünülmektedir.

Bu düşüncüyü destekleyen bir başka durum da, 12. ayetin peşinden gelen 13. ayetin "Bunlar Allah tarafından konulan sınırlardır (=TiLKe HuDûDu'LLâH/ حُدُودُ اللَّهِ)" ifadeleriyle başlamasıdır. 12. ayette bildirilen oranlarla ilgili olarak, bunların hem Allah'ın kesin birer emri olduğu ve dolayısıyla bu oranlara uyulması gerektiği, hem de miras taksimindeki bu belirlemelerin Allah tarafından konulan sınırlar olduğu uyarılarının peşpeşe gelmesi, asıl üzerinde durulması gereken benzerliktir. Müfessirlerin "FeRîZaT[en]/ فريضة" ile "VaSiYYeT[en]/ وصية" kelimeleri arasında kurmaya çalıştıkları ilgiyi, "VaSiYYeT[en]/ وصية" lafzı ile "TiLKe HuDûDu'LLâH/ حُدُودُ اللَّهِ" ifadeleri arasında kurmaları gerektiği, bu karşılaştırma ya da benzeştirmenin daha isabetli olacağı kanaati taşınmaktadır. 13. ayetin devamında, Allah'a ve O'nun Elçi'sine tâbi olanların, mesken olarak içinden ırmaklar akan cennetlere konulacağı, isyan edenlerin ve O'nun koyduğu sınırları ihlal edenlerin ise, içinde yerleşip kalacakları ateşe atılacağı ve onları alçaltıcı bir azabın beklediği haberi verilmektedir. Sınırlara uyanların ve uymayanların ahiretteki durumları ile

ilgili bu açıklama, yukarıda yapılan "VaSiYYeT" in, ne denli ciddi ve önemli bir emir olduğunu desteklemesi bakımından dikkate değerdir. Ancak, bu yönde bir açıklamaya, incelenen tefsirlerde rastlanılamamıştır.

Müfessirlerin görüşlerine devam edersek, Zemahşerî, "VaSiYYeT[en] MiNe LLâH/ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ" ifadesinin, te'kitli bir mastar olduğunu belirtirken⁷¹⁶ Kurtubî, "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّةٌ" kelimesinin i'rabı ve dolayısıyla harekesiyle⁷¹⁷, Mâverdî de KeLâLe/ كَلَالَةٌ kelimesinin anlamıyla ilgilenir.⁷¹⁸

Çağdaş müfessirlerden Elmalılı⁷¹⁹ ve Reşid Rıza'nın⁷²⁰ da ayetin sonundaki "VaSiYYeT[en]/ وَصِيَّةٌ" kelimesiyle ilgili hususi bir açıklamaları yoktur.

4.Nisâ' suresinin 12. ayeti, aynı kökten değişik kelimeleri içinde barındırması bakımından son derece zengin bir ayettir. Öyle ki, içinde VSY/ وصى köklü 7 türev geçer. Ancak bu 7 türev, kendi içinde üç grupta toplanabilir. Bunlardan birincisi; "vasiyet etmek", anlamında olan ve sonuna, kullanıldığı kişiye göre muttasıl zamir almış muzarî kullanımlardır. İkincisi; ölmenden önce yapılan "vasiyet" anlamına gelen ve aynı formatta Kur'an'da geçen birbirinin aynısı üç kelimedir. Üçüncüsü de; ikinci grupta yer alan kelimelerin aynısı olan "VaSiYYeT/ وَصِيَّةٌ" kelimesidir. Ancak bu, "emir" anlamında bir türevdir. Böyle bir tasnifle, ayetteki 7 kelimenin hepsinin de çözümlenmesi yapılmış, anlamlarına göre ayrıştırılmış olmaktadır.

İçinde VSY/ وصى köklü türev geçen sadece bir ayet kalmıştır. 5.Mâide suresindeki bu ayetin incelenmesine gelmiştir sıra.

⁷¹⁶ Zemahşerî, *A.g.e.*, I, 476.

⁷¹⁷ Kurtubî, *A.g.e.*, III (1), 72.

⁷¹⁸ Mâverdî, *A.g.e.*, I, 461.

⁷¹⁹ Elmalılı, *A.g.e.*, II, 1311.

⁷²⁰ Reşid Rızâ, *A.g.e.*, IV, 425.

2.3.4.c.ii. 5.Mâide Suresi, 106. Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمْ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِمَّنْ
غَيْرِكُمْ إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ أَرَبْتُمْ
لَا نَشْتَرِي بِهِ نَمًّا وَلَا نَمَمًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذَا لَمِنَ الْإِثْمِينَ

"Ey inananlar! Birinize ölüm geldiğinde, vasiyet sırasında içinizden adil olan iki kişi aranızda tanıklık etsin; ya da yolculukta bulunduğunuz bir sırada, başınıza ölüm musibeti gelmişse, o zaman sizden olmayan iki kişi [tanıklık] etsin. Eğer onlardan kuşkulananacak olursanız, onları namazdan sonra tutarak [yemin ettirirsiniz]. Onlar: "Yakınımız için de olsa, yeminimizi hiçbir menfaat karşılığı satmayacağız, Allah adına yaptığımız tanıklığı gizlemeyeceğiz; çünkü, aksi takdirde, günahkarlardan oluruz." diyerek yemin ederler."

5.Mâide suresinin 106. ayeti, içinde VSY/ وصى kökü geçen ayetlerin sonuncusu olarak tezde incelenmektedir. İlk bakışta, ayetin tikel bir olayla ilgili hüküm ortaya koyduğu düşünülmektedir. Zira, seyahatte olduğu bir sırada öleceğini anlayan kişinin yapacağı vasiyetin şekli tarif edilmektedir. Bu durum, her gün karşılaşılabilecek bir hadise değildir.

Tefsirlerde bu ayetin nüzul sebebi olarak anlatılan hadise şudur: Sehm kabilesinden Budeyl adında birinin Temîm ed-Dâri ile 'Adiy ibn Bedâ isimli iki hıristiyan arkadaşı vardı. Bunlar ticaret için birlikte Şam'a gitmişlerdi. Yolda hastalanan ve öleceğini sezen Budeyl, mevcut malını bir kağıda yazıp kağıdı eşyasının içine gizledi. Arkadaşlarından da ölümünden sonra, eşyasını götürüp ailesine teslim etmelerini rica etti. Budeyl ölünce iki arkadaşı eşyasını aradılar, altınla işlenmiş gümüş bir kabı eşyasının içinden çıkarıp kalanlarını Budeyl'in ailesine teslim ettiler. Aldıkları kabı da Mekke'de pazarda sattılar. Ölenin ailesi yükü açıp, malın yazılı olduğu kağıdı bulunca, kendilerine eşyayı getirenlerden gümüş kabın ne olduğunu sordular. Onlar da böyle bir kabın olmadığını söyleyerek inkar

ettiler. Fakat bu kap, Mekke'de, satın alan adamda bulundu. Adam, kabı Temîm ile 'Adiy'den satın aldığını söyledi. Ölen Budeyl'in ailesi durumu gelip Hz. Peygamber'e anlattılar. Hz. Peygamber, ikinci namazının ardından cemaatin huzurunda bu iki adama yemin ettirdi ama adamlar kabın kendilerine ait olduğunu söylediler. Bunun üzerine, ölümün varislerinden iki kişi öne geçip, kabın kendi akrabalarının kabı olduğuna dair yemin ettiler. Hz. Peygamber de varislerin lehine hüküm verdi. Ayet bu olay üzerine indi.⁷²¹

Yukarıya alınan olay üzerine indiği rivayet edilen ayette vurgu yapılan nokta; yalan yere şahitlik yapılmaması, ölmek üzere olan birinin vasiyetine şahitlik edenlerin, bu şahitliklerini kendilerine çıkar sağlayacak ya da varislerin haklarını gasp edecek şekilde yapmamalarıdır. İnsanın, kendi çıkarı için yalan söyleyebileceği yahut şahitlik ettiği bir olayı yanlış aktarabileceği gerçeği de hiç bir zaman uzak bir ihtimal değildir. Bu tür örnekler yaşanabilir. İşte bundan dolayı, Hz. Peygamber zamanında yaşanmış bir yalancı şahitlik olayı, ayetteki gibi çözülmüş ve bundan sonra da yaşanabilecek benzer durumlarda uygulanabilecek bir ilke belirlenmiştir.

Yeniden ifade etmek gerekirse, ayetteki asıl önemli sayılan husus, devam eden ayetlerde anlatılanlar da göz önüne alındığında, şahitlikteki dikkat ve yalana itibar edilmemesidir. Çünkü yalancı şahitlik durumunda, gerçek hak sahipleri haklarından mahrum olmakta, bu mağduriyet ise, hak sahibi olmayanların menfaat temin etmelerini beraberinde getirmektedir. Vasiyet konusunda yalancı şahitliğin üçüncü olarak etkilediği kişi de ölen kişidir ki, onun vasiyetinin doğru şekilde aktarılmaması, yalancı şahitlik yapan tarafından, dilediği şekilde vasiyet etme hakkına dokunulmasa bile bunun uygulanabilirliğinin ortadan kalkmasına sebep olmaktadır.

Yalan söylemek, belki tek taraflı bir hakkın gaspına sebep olmakta iken, yalan yere şahitlik, birden çok hak sahibinin haklarının gaspedilmesi sonucunu doğurmaktadır. Allah mefhumunun, yaşayan insanlar tarafından, hayatın her ânında

⁷²¹ Bu rivayet için bkz. Tirmizî, Tefsir, Sure:5, Vâhidî, *A.g.e.* s.179; Kurtubî, *A.g.e.*, III (2), 265; Râzî, *A.g.e.*, VI (2), 160-161; Elmalılı, *A.g.e.*, III, 1829-1830; Reşid Rızâ, *A.g.e.*, VII, 216; Yukarıdaki nüzul sebebi rivayetinin detaylarına değinilmeden ancak benzer şekilde aktarıldığı bir başka rivayet için bkz. 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, *A.g.e.*, I, 193; Ayrıca bkz. Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, III, 78-79.

aktif biçimde zihinlerde ve gönüllerde hissedilmesi durumunda yalancı şahitliğe ve dolayısıyla yalana prim verilmeyecek, Allah korkusu, bunların önüne geçecektir.

106. ayette, ölüm döşeğinde yaşanabilecek bir durumun anlatımıyla söze başlanır ve bu durumdakilerin vasiyette bulunmak üzere yanlarında iki şahit istenir. Bu istek ölüm döşeğindeki kişi için bir anlam ifade etmez. Zaten o şahıs, bunları yazabilecek durumda olsa, şahide gerek kalmadan kendisi yazacaktır. O halde hitap, ölüm döşeğinde yatan birinin ölümünden az öncesinde onun yanında bulunanlardır ve onların, olaya doğru tanıklık etmeleri istenmektedir. Diğer taraftan vasiyet eden kişinin, orada bulunanlara, bu vasiyete şahitlik ettiklerini yani sorumluluklarını hatırlatması da gerekir. Karşılıklı olarak vasiyet eden kişinin ve orada buna tanıklık edenlerin görevlerinin idrakinde olmaları durumunda vasiyet edilebilecektir.

Aynı ayetin devamında yolculukta iken, ölüm sürecine girmiş kişinin, yapacağı şeyler anlatılır. Bu kişi herhangi bir vakit namazının ardından cemaat içinden kimliği önemsiz iki kişiyi, yapacağı vasiyete şahit tutabilir. Şayet bu iki kişinin güvenilir olduğu noktasında kuşkusu varsa o zaman bunları, cemaatin önünde yemin ettirir. Bu yeminin ne şekilde yapılacağı da ayette belirlenmiştir.

Yalancı şahitlik etmeyeceklerine dair, ayette belirtilen şekilde yemin eden şahitler, vasiyet edenin ölümünden sonra, varislere karşı yalan söylerler ve varislerin haklarını gaspa kalkıştıkları ortaya çıkarsa, o zaman varislerin içinden iki kişi kendilerinin şahitliğinin daha doğru olduğuna dair yemin edecekler ve kendilerinin hak ve adalet sınırlarını aşmadıklarını cemaat önünde deklare edeceklerdir. Şartlar karşısında takınılacak tavırlar belirlendikten sonra 108. ayette şöyle buyrulur: "Böylece insanların hakikat gereğince şahitlik yapmaları mümkün olur; yoksa onlar, yeminlerinin başkalarının yeminleri ile tekzip edileceği korkusuna kapılacaklardır. Öyleyse Allah'a karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun ve [O'na] kulak verin: Zira Allah sapkın bir halka doğru yolu göstermez."

Ayette, VSY/ وصى kökünden geçen "el-VaSiYYeT/ الوصية" kelimesi, terim anlamıyla "vasiyet etmek"tir. İncelenen meallerin hepsinde de türev, bu şekilde çevrilmiştir. Aşağıda, ayetin, değişik yazarlar tarafından yapılan çevirileri sunulmaktadır:

2.3.4.c.ii. 5.Mâide Suresi, 106. Ayet'in Çevirileri

Elmalılı: "Ey o bütün iman edenler! Herhangi birinize ölüm hâli geldiği o **vasiyet** zamanı, aranızdaki şahadet ya kendinizden adalet sahibi iki adam veya yolculuk ediyordunuz da ölüm musibeti başınıza geldiyse, sizin gayrinizden iki diğeridir. Bunları namazdan sonra alıyorsunuz; şüphelendiğiniz takdirde şöyle yemin ederler: Billahi! Hısım [akrabamız] da olsa yeminimizi hiçbir bedele değişmeyiz. Allah'ın şahadetini ketm de etmeyiz [gizlemeyiz]; biz o takdirde şüphesiz vebâle girenlerden oluruz!"⁷²²

Koçyiğit: "Ey iman edenler! içinizden birine ölüm (emâreleri) geldiği zaman, **vasıyyet** sırasında aranızdaki şahitliğin hükmü, kendi içinizden iki âdil şâhid, (...)"⁷²³

Esed: "Siz ey imana ermiş olanlar! Ölüm size yaklaştığında ve **vasiyette bulunmak** üzereyken yapacaklarınız için şahitler bulundurun: (...)"⁷²⁴

Yılmaz: "Ey iman edenler, birinize ölüm belirtileri geldiği zaman, **vasiyet ederken** içinizden iki âdil kişi aranızda şahitlik etsin. (...)"⁷²⁵

Hamidullah: "Ey inananlar! Ölüm birinize geldiğinde, **vasiyet ederken** sizden iki adil kimseyi; (...)"⁷²⁶

Diyanet: "Ey iman edenler! Birinizin ölümü yaklaştığı zaman **vasiyet** sırasında aranızda şahitlik (edecek olanlar) sizden adaletli iki kişidir. (...)"⁷²⁷

Öztürk: "Ey iman edenler! Herhangi birinize ölüm gelip çatığında, **vasiyet** zamanı aranızdaki tanıklık şöyle olsun: (...)"⁷²⁸

⁷²² Elmalılı, *A.g.e.* s.124.

⁷²³ Koçyiğit, *A.g.e.* s.124.

⁷²⁴ Esed, *A.g.e.* s.217.

⁷²⁵ Yılmaz, *A.g.e.* s.124.

⁷²⁶ Hamidullah, *A.g.e.* s.272.

⁷²⁷ *Diyanet Meali*, s.124.

⁷²⁸ Öztürk, *A.g.e.* s.552.

Ateş: "Ey inananlar, birinize ölüm gelince **vasiyet** sırasında içinizden iki âdil kişi, aranızda şahitlik etsin. (...)"⁷²⁹

Dumlu-Elmalı: "Ey inananlar, Sizden biriniz ölüm döşeğinde iken, **vasiyeti** esnasında sizden adaletli iki kişi aranızda şahitlik yapsın. (...)"⁷³⁰

Çakır: "Müminler! Biriniz ölüm döşeğinde iken **vasiyette** bulunursa, içinizden iki adil kişi, vasiyete tanıklık etsin. (...)"⁷³¹

Yıldırım: "Ey iman edenler! Sizde ölüm alâmetleri belirlediğinde, **vasiyet edeceğiniz** sırada, içinizden iki dürüst kişiyi şahit tutun. (...)"⁷³²

Tekin: "Ey iman edenler, herhangi birinize ölüm görüldüğü, yaklaştığı zaman, **vasiyet** sırasında aranızda şahitlik etmek de, emrolduğunuz hükümler arasındadır. (...)"⁷³³

Karakaya ve Ark.: "Ey iman edenler! Herhangi birinize ölüm belirtisi geldiği zaman **vasiyet ederken** sizden iki adaletli kişiyi veya yolculukta iseniz (...)"⁷³⁴

Sadak: "Ey iman edenler, sizden birinizin ölümü yaklaştığında **vasiyette bulunurken**, aranızdan doğru ve namuslu iki kişiyi şahit tutun (...)"⁷³⁵

Akdemir: "Ey inananlar! Birinize ölüm geldiğinde, vasiyet sırasında içinizden adil olan iki kişi aranızda tanıklık etsin; (...)"⁷³⁶

⁷²⁹ Ateş, *A.g.e.* s.124.

⁷³⁰ Dumlu-Elmalı, *A.g.e.* s.107.

⁷³¹ Çakır, *A.g.e.* s.126.

⁷³² Yıldırım, *A.g.e.* s.124.

⁷³³ Tekin, *A.g.e.*, s.126.

⁷³⁴ Karakaya ve Ark. *A.g.e.*, s.126.

⁷³⁵ Sadak, *A.g.e.*, s.124.

⁷³⁶ Akdemir, *A.g.e.*, s.124.

2.3.4.c.n.ii. 5.Mâide Suresi, 106. Ayet'le İlgili Müfessirlerin Görüşleri

İlk dönem müfessirlerinden Sufyân es-Sevrî ayetle ilgili, Ahfeş, İbn Kesîr ve Mâverdî ise, ayette geçen "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesiyle ilgili açıklama yapmazken, İbn 'Abbâs⁷³⁷ ve 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm⁷³⁸, Taberî⁷³⁹ ayetteki "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" in; "ölümden sonra yapılmak üzere ısmarlanan şey" anlamında olduğunu belirten açıklamalar yapmıştır. Bu yöndeki açıklamalara, çağdaş müfessir Reşid Rızâ'da da rastlamak mümkündür.⁷⁴⁰

Ferrâ, iki kişinin şahitlerden mi, varislerden mi iki kişi olduğunun tartışmalı olduğunu belirtir.⁷⁴¹

Zemahşerî⁷⁴² ve daha sonra da Râzî⁷⁴³, bu ayetten yola çıkarak vasiyet yapmanın gerekli olduğunu ve kişinin hayattayken bunu yapması gerektiğini söylerler. Çağdaş müfessir Elmalılı da Zemahşerî ve Râzî ile aynı görüştedir.⁷⁴⁴

Kurtubî, başta ŞeHiDe/ شَيْءٌ kelimesi olmak üzere, ayetteki bütün kelimeler üzerinde tek tek durduğu halde "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesiyle ilgili herhangi bir açıklama yapmaz.⁷⁴⁵

Âlûsî, ayetin i'rabıyla ilgili uzun açıklamalar yaptıktan sonra şahitlik konusunda yoğunlaşır, ancak "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesiyle i'rab durumunun dışında hiç ilgilenmez.⁷⁴⁶

⁷³⁷ İbn 'Abbâs, *A.g.e.*, s.193-194.

⁷³⁸ 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm, *A.g.e.*, I, 193.

⁷³⁹ Taberî, *A.g.e.*, V (1), 100-110.

⁷⁴⁰ Reşid Rızâ, *A.g.e.*, VII, 217-218.

⁷⁴¹ Ferrâ, *A.g.e.*, I, 323.

⁷⁴² Zemahşerî, *A.g.e.*, I, 672.

⁷⁴³ Râzî, *A.g.e.*, VI (2), 161-162.

⁷⁴⁴ Elmalılı, *A.g.e.*, III, 1830.

⁷⁴⁵ Kurtubî, *A.g.e.*, III (2), 266-272.

5.Mâide suresinin 106. ayetinde geçen "VaSiYYeT/ وَصِيَّة" kelimesinin, "öldükten sonrası için kişinin ölmeden evvel ısmarladıkları" anlamında kullanıldığı görülmektedir. Bu ayetin incelenmesiyle birlikte Kur'an'da geçen VSY/ وصى köklü kelimelerin incelenmesi bitmiştir. Ayetlerle ilgili genel değerlendirme, bundan sonraki başlık altında yapılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜMÜN DEĞERLENDİRMESİ

İkinci bölümde VSY/ وصى köklü kelimelerin Kur'an'da geçtiği 21 ayet incelenmiştir. Bu inceleme sırasında, kökün Eski Ahit'teki temel anlamı olan "emretmek" anlamının Kur'an ayetlerinde de korunduğu görülmüştür. Kökün türevlerinin geçtiği 21 ayetin 11'inde, 12 defa "emretmek" anlamına gelen VSY/ وصى köklü türev bulunmaktadır. Ancak VSY/ وصى kökünün Kur'an ayetlerinde "emretmek" anlamından daha çok "vasiyet etmek" anlamında geçtiği görülmektedir. 9 ayetin içinde toplam 15 kelimenin "vasiyet etmek" anlamına geldiği de yapılan bu incelemenin sonunda ortaya çıkmıştır. O halde, VSY/ وصى kökü, Eski Ahit-Kur'an çizgisinde bir anlam değişimi yaşamamıştır ama, Eski Ahit'te, "emretmek" anlamındaki yoğunluk, Kur'an'da "emretmek ve vasiyet etmek" karşılıklarının ikisine birden paylaştırılmıştır. Hatta, "vasiyet etmek" anlamına gelen kelimelerin sayısı (15 tane), "emretmek" anlamına gelen kelimelerin sayısından (12 tane) fazladır.

Bunların yanında VSY/ وصى kökünün Kur'an'da "tavsiye etmek" anlamına geldiği 4 türev bulunmaktadır. Bu türevler 2 ayette, ikişer defa geçerler. Birinci bölümde yapılan inceleme sırasında, Eski Ahit'te kökün, "tavsiye etmek" anlamına rastlanmamıştır.

Eski Ahit'te ve Kur'an'da, VSY/ وصى köküyle ilgili ortak bir başka durum da bu kökten Kur'an'da 1 kelimenin, Eski Ahit'te de 2 kelimenin "yasaklamak" anlamına gelmesidir. Yasaklamak, "emretmek" anlamına gelen bir kök için yeni bir anlam sayılmaz. Asıl anlamın "zıt anlamlısı"dır ve dolayısıyla yeni bir anlam değildir.

VSY/ وصى kökünün Kur'an'daki kullanımları incelenirken dikkate değer bulunan bir başka bulgu da "emretmek" anlamında kullanılan kelimelerin, 4.Nisâ' 11. ayetteki (يُوصِيكُمُ اللَّهُ) ifadesi dışındaki 11 kullanımının hepsinin mâzî zamanlı olmasıdır.

VSY/ وصى köklü (تَوَاصَوْا) kelimesi ise 2 ayetteki (90.Beled 17 ve 103.'Asr 3) 4 kullanımında "tavsiye etmek", 51.Zâriyât suresinin 53. ayetindeki kullanımında ise "öncekilerin sonrakilere vasiyet etmesi" anlamına gelmektedir. Bu ayetler için ortak olarak söylenebilecek şey, hepsinde de tavsiye edenlerin "insanlar" olmasıdır.

Kur'an'da VSY köklü kelimelerle "emredilen" hususiyetlerden ilki; anne-babaya iyi davranmaktır. (HuSN/ حُسْن ve İHSÂN/ إِحْسَان) 29.Ankebût, 31.Lukmân ve 46.Ahkâf surelerinde geçen VSY/ وصى köklü kelimelerin yer aldığı ayetlerin konusu anne-babaya iyilik etmektir.

Kur'an'da VSY/ وصى köklü kelimelerle emredilen hususiyetlerden ikincisi; Hz. İsa'ya, hayatta kaldığı süre boyunca, namaz ve zekattır. 19.Meryem suresinde geçen türev, İsa Peygamber'e yaşadığı süre zarfında namaz kılması ve zekat vermesinin emredildiğini ifade etmektedir. 42. Şûrâ suresindeki kullanımda ise Allah'ın Nûh'a emrettiği dini, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya da emrettiği söylenir. Dolayısıyla bu iki ayet, emre konu olanların, dinin kendisi ya da dinî ritüeller olması yönüyle benzeşirler.

4.Nisâ' suresinin 131. ayetinde ise yine dinî nitelikli bir emir gündemdedir. Bu, Allah'ı düşünerek günahlardan sakınmamız (İTTiQâ/ اتقى) ve nankörlük etmememizdir. 6.En'âm suresindeki 151, 152 ve 153. ayetlerde de yine dinî nitelikli emirler vardır ve bunları emreden de, diğer ayetlerdeki emirleri veren de Allah'tır. 6.En'âm suresinin 144. ayetinde ise Allah'ın yasakladıklarına atıf yapılmaktadır. Bu ayetteki türev, "emretmek" ya da cümle içerisindeki konumuyla, emretmenin zıt anlamlısı "yasaklamak" kelimesiyle çevrilebilir. Bu kelimelerden ikisi de, düzgün ifade edildiğinde, çevirinin doğruluğu ve anlaşılabilirliği açısından problem oluşturmaz.

Böylece, Kur'an'da VSY/ وصى köklü kelimelerle emredilen hususiyetlerden ikincisinin dinin kendisi ya da dinî nitelikli emirler olduğu söylenebilir. Tekrar ifade etmek gerekirse, bu ayetlerde emreden fâil Allah'tır. Zaten, VSY/ وصى köklü kelimelerin Kur'an'da "emretmek, emir" anlamında kullanıldığı ayetler bu kadardır.

Üçüncü olarak, VSY/ وصى köklü kelimeler, Kur'an ayetlerinin 9'unda yer alan 15 kullanımda ise "vasiyet etmek, vasiyet" anlamına gelmektedirler. Bu ayetlerin hepsindeki ortak yön; vasiyet edenin "insan" olmasıdır. Bu, son derece doğal bir durumdur. Zira, vasiyet etmek, öldükten sonrası için, kalanlardan bir şeyler istemek, onlara sipariş vermek olduğuna göre, vasiyet eden varlık, ölümlü bir varlık olacaktır. Ayetlerin müstakil incelenmeleri sırasında bazı çevirmenlerin, emretmek anlamına

gelen ve fâilin Allah olduğu durumlarda VSY/ وصى köklü kelimelere "vasiyet etti" anlamlarını verdikleri üzüntüyle tespit edilmiştir. Allah ölümsüz bir varlık olduğu için O'nun vasiyet etmesi asla düşünülemeyecek, muhal bir durumdur. Buna rağmen meal yazan zevatın bir kısmının bu hataya düştükleri görülmüştür.

O halde VSY/ وصى köklü kelimelerin Kur'an'da üç temel anlama geldikleri söylenebilir. Bunlardan ilki; "emretmek", ikincisi; "tavsiye etmek", üçüncüsü de; "vasiyet etmek"tir. Bu üç temel anlamın, günümüzde piyasada satılan meallerde, ayetlerin çevirileri yapılırken birbirine karıştırıldığı, birinin yerine diğerinin kullanıldığı, özellikle "emretmek, emir" anlamında kullanılan kelimelere, "tavsiye etmek, önermek, öğütlemek, tavsiye, öneri, öğüt" anlamlarının rastgele verildiği yapılan bu inceleme sonunda anlaşılmıştır. Bu konuda özellikle meal yazanlar tarafından hassas davranılması gerektiği söylenmelidir.

SONUÇ

Tezde, VSY/ وصى (İbranice versiyonuyla TSaVa / וָצַו) kökünün incelenmesi yapılmıştır. İlgili kökün Eski Ahit metinleriyle Kur'an'daki kelimelerinin geçtiği ayetler birer birer incelenmiş ve kelimelerin o ayetler içindeki anlamları tespit edilerek değerlendirmeler yapılmıştır. İncelenen kökün, Yeni Ahit metinlerinde kullanılmadığı, bu kök yerine Yeni Ahit'te FeQaD kökünün kullanıldığı yapılan araştırmalar sonucunda görülmüştür.

VSY/ وصى (İbranice versiyonuyla TSaVa / וָצַו) kökü, her iki kutsal kitapta da "emretmek" temel anlamında kullanılmıştır. Eski Ahit'te geçen 475 türevden 473 tanesinin "emretmek, emir" anlamına gelmesi, kökün ilk ve temel anlamının bu olduğunu ortaya koymaktadır. Kur'an'da bu kök anlam devam etmiş olmakla birlikte, daha özelleşerek, kişinin hayattayken, öldükten sonra yapılması için varislerine vasiyet etmesi anlamında daha çok kullanıldığı görülmektedir. "Vasiyet etmek" anlamı, Eski Ahit'teki ayetlerde de karşılaşılan bir anlamdır. Nitekim birinci bölümdeki incelemeler sırasında, Eski Ahit'te 1 yerde TSaVa / וָצַו köklü kelimelerin "vasiyet etmek" anlamında kullanıldığı saptanmıştır.

Aslında "vasiyet etmek ve vasiyet" anlamları, "emretmek ve emir"den çok uzak ve farklı şeyler değildir. Vasiyet ederken de aslında "emredilmekte"dir. Buradaki emir, ileriye dönük olarak, öldükten sonrası için yapılmaktadır. Bu da, aslında muhataplar için, karşısında olunan insandan duyulan normal bir emirden daha farklı, daha güçlü, "te'kitli bir emir" hüviyeti kazanmaktadır. Zira, emri uygulama zamanı geldiğinde emri veren hayatta olmadığı için, emre muhatap olan kişi, ne bu emrin gereğini yapmaktan kaçınılabilmekte, ne de içeriğinde değişikliğe gidilebilmektedir. Nitekim ilk dönem müfessirleri, vasiyetin "te'kitli emir" olduğunu söylemişlerdir. Bu konuyla ilgili geniş izahlar, ilgili ayetlerin incelenmesi sırasında yapılmıştır.

Kur'an'daki kullanımlar incelenirken, VSY/ وصى köklü kelimelerin "emretmek, emir" anlamında kullanıldığı ayetlerde, fâil de Allah'ın bizzat Kendisi iken, bazı meal yazarlarının "vasiyet etti, vasiyet" şeklinde çeviri yaptıkları görülmüştür.

Türkçemizde vasiyet etmek; öldükten sonra yapılması için varislere siparişte bulunmak, öldükten sonra uyulması için mirasçılara emretmek, demektir. Kasıtlı olması mümkün olmayan bu çeviriler, büyük bir dikkatsizliğin ve bilgisizliğin sonucunda yapılabilmektedir. Sebebi ne olursa olsun, ölümsüz olan bir Varlığın, "vasiyet ettiğini" söylemek, kabulü mümkün olmayacak bir sözdür. Meallerin yeni baskılarında, yazarların bu hatalarını düzeltmeleri gerekir. Yoksa Kutsal Kitap tahrif edilmiş, Allah'ın söylemediği şeyler, yapılan basit hataların sonucu olarak okuyucuya Allah kelamı olarak sunulmuş olmaktadır. Aynı Kutsal Kitapta ölümsüz olduğunu söyleyen Allah'ın, kendi kendine tezata düşerek, öldükten sonrası için "vasiyet etmesi" olacak şey midir? Bu imkansız durumun çevirmen hatası olduğunu, okuyucu anlayabilecek düzeyde olmadığı için, Allah kelamında tezat olduğu iddiasının okuyucular tarafından bir gün gündeme getirilmesi durumunda olayın vahameti anlaşılmış olacaktır. Böyle bir şeye ortam oluşturmamak için çevirilerin acilen düzeltilmesi gerekmektedir.

Tezin hazırlanması sırasında, Eski Ahit ayetleriyle Kur'an ayetlerinin birebir uyuşmalarına da şahit olunmuş, Allah'ın Nûh'a, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya aynı dini emrettiğinin bildirildiği ifadeyle, İbrahim Peygamber'in oğullarına vasiyet ettiği dini, Yakup Peygamber'in de oğullarına vasiyet ettiği ifadesinin, her iki kutsal metinde de geçtiği görülmüştür.

Son cümle olarak; VSY/ وصى (İbranice versiyonuyla TSaVa / וָיָצַו) kökünün vahiy geleneğinde art-süremlili semantik açıdan incelenmesi neticesinde kökün; günümüzde Türkçeye geçerken anlam daralmasına uğradığı görülmüştür. Çevirilerde yapılan bu hatanın düzeltilmemesi durumunda, gelecekte bir kelimenin daha anlamının değişeceği ve böylelikle kutsal metinlerin tahrifine katkıda bulunulacağı ifade edilirken, Kur'an meallerindeki bu kelimeyle ilgili hataların bir ân önce düzeltilmesi hususunun altı bir defa daha çizilmek istenmektedir.

KAYNAKÇA

- 'Abdu'l-Bâkî, M. Fuad, *Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzı'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Beyrut, trz.
- 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm (ö.h.211), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîz* (Tahk.: 'Abdu'l-'Atıy Emîn Kal'acî), Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1991.
- Adam, Baki, *Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat*, İstanbul: Pınar Yay., 2001.
- Ahfeşu'l-Evsât (ö.h.210), *Me'âni'l-Kur'ân*, (Tahk.: Fâiz Fâris), Basım yeri yok, 1981.
- Akdemir, Salih,
 - * *Hıristiyan Kaynaklara ve Kur'an-ı Kerim'e Göre Hz. İsa*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
 - * *Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu*, Basılmamış Kitap.
 - * *Kur'an Çevirilerinde Dikkate Alınmayan Önemli Bir Üslup Özelliği Üzerine*, İslâmiyât V (2002) sayı:1.
 - * *Son Çağrı Kur'an*, Ankara: Ankara Okulu Yay., 2004.
- Aksan, Doğan,
 - * *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi*, Ankara, 1978.
 - * *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Anlambilim*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1990.
 - * *Her Yönüyle Dil*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay., 2000.
- 'Âlûsî, Ebu'l-Fadl Şihâbu'd-Dîn Seyyid Mahmud (ö.h.127), *Rûhu'l-Me'ânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-'Azîm*, Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1987.
- Aslan, Abdülgaffar, *Kur'an'da Vahiy*, Ankara: Ankara Okulu Yay., 2000.
- Ateş, Ali Osman, *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitâb Örf ve Adetleri*, İstanbul: Beyan Yay., 1996.
- Ateş, Süleyman,
 - * *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*, Ankara: Kılıç Kitabevi, 1977.

- **Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Baljon, J.M.S., *Kur'an Yorumunda Çağdaş Yönelimler*, (Çev.: Şaban Ali Düzgün), Ankara: Fecr Yay., 1994.
- Behar, Rabbi Nisim, *İbranilerin Öyküsü*, İstanbul: ZVİ Geyik Yay., 2001.
- Belâsî, Muhammed es-Seyyid Ali , *Arap Dili Semantiği*, (Çev.: Celaledin Divlekci), *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:4, 1997.
- Benjamin, Robert L., *Semantics and Language Analysis*, Indianapolis: The Bobbs Merrill Company, 1969.
- Besalel, Yusuf, *Yahudi Tarihi*, İstanbul, trz.
- Bilge, Yakup, *Geçmişten Günümüze Süryaniler*, İstanbul: ZVİ Geyik Yay., 2001.
- Bristow, George, *Vaat / Eski Antlaşma'da Tanrı'nın Değişmez Amacı*, İstanbul: Yeni Yaşam Yay., 2000.
- Cevherî, İsmâil b. Hammâd (ö.h.400), *es-Sihâh*, (Tahkik: Şihâbuddîn Ebû Amr), Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1998.
- Condon, John, C., *Kelimelerin Büyüklüğü Dünyası Anlambilim ve İletişim* (çev: Murat Çifkaya), İstanbul: İnsan Yay., 1998.
- Cruse, D.A., *Lexical Semantics* , New York: Cambridge University Press, 1989.
- Cündioğlu, Düccane,
- **Anlamın Buharlaşması ve Kur'an*, İstanbul: Kitabevi Yay., trz.
- **Söz'ün Özü*, İstanbul: Kitabevi Yay., 1999.
- **Anlamın Tarihi*, İstanbul: Kitabevi Yay., trz.
- **Kur'an Çevirilerinin Dünyası*, İstanbul: Kitabevi Yay., 1999.
- Çakır Mehmet, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçesi*, Ankara, 2002.
- Çiftçi, Adil, *Fazlur Rahman'la İslam'ı Yeniden Düşünmek*, Ankara: Kitabiyat Yay., 2001.
- Doğan D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Rehber Yay., 1992.
- Duman, Zeki, *Vahiy Gerçeği*, Ankara: Fecr Yay., 1997.

- Dumlu Ömer-Elmalı Hüseyin, *Kur'an'ı Kerim'in Türkçe Anlamı (Meal)*, İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., 2001
- Durant, Will - Lambelin, Roger, *Yahudi Tarihi ve Siyonist Liderlerin Protokolleri*, (Çev.: Sami Sabit Karaman), İstanbul: İnkılab Yay., trz.
- Düzgün, Şaban Ali, *Din Birey ve Toplum*, Ankara: Akçağ Yay., 1997.
- Ebû Bekr 'Abdu'r-Rezzâk b. Hemmâm (ö.h.211), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîz*, (Tahk.: 'Abdu'l-'Atıy Emîn), Beyrut, 1991.
- Ebû Zeyd, Nasr Hâmid, *İlahi Hitabın Tabiatı*, (Çev.: Mehmet Emin Maşalı), Ankara: Kitâbiyât, 2001.
- Elieser, Jehuda b., *Thesaurus Totius Hebraicitatis et Veteris et Recentioris*, Tel Aviv, trz.
- Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı*, (Çev.: Cahit Koçak-Ahmet Ertürk), İstanbul: İşaret Yay., 1999.
- el-Ezherî, *Tehzîbu'l-Luğâ*, (Tahk.: Ahmed Alim el-Berdûnî), Dâru'l-Mısriyye, Mısır, 1964.
- Fahrüddîn Râzî (ö.h.604), *Mefâtihu'l-Ğayb*, (Tahk.: Şeyh Halil Meys), Beyrut: Dâru'l-Fikr 1993.
- Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'an*, (Çev.: Alparslan Açıkgenç), Ankara: Ankara Okulu Yay., 1987.
- Ferrâ, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyâd (ö.h.207), *Me'âni'l-Kur'ân*, Beyrut, 1980.
- Galanti, Avram, *Üç Sâmi Kanun Koyucu: Hammurabi, Musa, Muhammed*, (Hazırlayan: Eyyüp Tanrıverdi) İstanbul: Anka Yay., 2002.
- Garaudy, Roger, *İslam ve İnsanlığın Geleceği*, (Çev.: Cemal Aydın), İstanbul: Pınar Yay., 2000.
- Gezgin, Ali Galip,
 - * *Tefsir'de Semantik Metod ve Kur'an'da "Kavm" Kelimesinin Semantik Analizi*, İstanbul: Ötüken Yay., 2002.
 - * *Kur'an'da Sevgi*, Isparta: Fakülte Kitabevi, 2003.

- Guiraud, Pierree, *Anlambilim*, (Çev.: Berke Vardar), İstanbul: Multilingual Yay., 1999.
- Halil b. Ahmed, Ebu Abdurrahman el-Ferâhîdî (ö.h.175), *Kitâbu'l-'Ayn*, (Tahkik: Mehdî Mahzûmî-İbrahim Sâmerâyî), Beyrut: 1988.
- Hamidullah, Muhammed,
 - **Aziz Kur'an*, (Çev.: Abdülaziz Hatip-Mahmut Kanık), İstanbul: Beyan Yay., 2000.
 - **Kur'an-ı Kerim Tarihi*, (Çev.: Abdülaziz Hatip-Mahmut Kanık), İstanbul: Beyan Yay., 2000.
- <http://www.bible.crosswalk.com/Lexicons/Hebrew>.
- <http://www.blueletterbible.com>.
- <http://www.kitabimukaddes.org>.
- <http://www.mechon-mamre.org>.
- <http://www.peshitta.org>.
- <http://spindleworks.com/septuagint>.
- el-Hûli, Emin, *Kur'an Tefsirinde Yeni Bir Metod*, (Çev.: Mevlüt Güngör), İstanbul: Kur'an Kitaplığı, 1995.
- Hurford, James R. -Heasley, Brendan, *Semantics: a coursebook*, New York: Cambridge Universty Press, 1983.
- İbn Abbâs (ö.h.69), *Tefsîr (Sahifetu 'Ali b. Ebî Talha)*, (Tahk.: Râşid 'Abdu'l-Mun'im er-Ricâl), Beyrut: 1993.
- İbn Fâris, Ebu Huseyn Ahmed (ö.h.395), *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*, (Tahkik: Abdu's-Selâm Muhammed Harun), Beyrut: 1991.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâ'îl (ö.h.774), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, trz.
- İbn Manzûr (ö.h.711), *Lisânu'l-'Arab*, (Tahk.: Yusuf Hayyât- Nedim Mer'aşlî) Beyrut: Dâru Lisani'l-'Arab, Trz. (Dört ciltlik baskı).
- İbrahim Mustafa ve Arkadaşları, *Mu'cemu'l-Vasît*, İstanbul: Çağrı Yay., 1989.
- İşler, Emrullah,

- * *Türkçe'de Anlam Kaymasına Uğrayan Arpça Kelime ve Kelime Grupları*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1997.
- * "Secde" Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu, *İslâmiyât*, I, (3), 1998.
- * Fitne Katilden Beter mi? –Fitne Kelimesi ve Türkçeye Çeviri Sorunu-, *İslâmiyât* II (2) 1999.
- * Çokanlamlılık, Anlam Daralması ve Kur'an'ın Türçe Çevirilerinde Yapılan Yanlışlar *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kur'an ve Dil –Dilbilim ve Hermenötik- Sempozyumu Bildirileri*, Van, 2002,
- İzutsu, Toshihiko, *İslam Düşüncesinde İman Kavramı*, İstanbul: Pınar Yay., 2001.
- Jackendoff, Ray S.,
 - **Semantic Interpretation in Generative Grammar*, London: Them MIT Press, 1972.
 - **Semantics And Cognition*, London: The MIT Press, 1995.
 - **Semantic Structures*, London: The MIT Press, 1995.
- Johnson, Paul, *Yahudi Tarihi*, (Çev.: Filiz Orman), İstanbul: Pozitif Yay., 2001.
- Karakaya Hasan ve Arkadaşları, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, İstanbul: Hikmet Yay., 1985.
- *Kitabı Mukaddes*, İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi Yay., 1993.
- Koçyiğit, Talat, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Ankara: Kılıç Kitabevi, trz.
- *Kur'an-ı Kerim Meali*, (Haz.: Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2001.
- Kurtubî, Ebû 'Abdi'l-Lâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (ö.h.671), *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1993.
- MacDonald, William, *Kutsal Kitap Yorumu / Matta, Markos, Luka, Yuhanna*, İstanbul: Yeni Yaşam Yay., 2000.
- Madriqal, Carlos,
 - **Eski Antlaşma'nın Mesajı I, Musa'nın Beş Kitabı Tevrat*, İstanbul: Yeni Yaşam Yay., 1998.

- **Kıyamet Günü / İncil'in Vahiy Bölümünün Yorumu*, İstanbul: Yeni Yaşam Yay., 2001.
- Maluf, Louis, *el-Muncid*, Beyrut: el-Matba'atu'l-Katulikiyye, 1956.
 - Mâverdî, Ebu'l-Hasen 'Ali b. Muhammed (ö.h.450), *en-Nuketü ve'l-'Uyûn*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'-İlmiyye, trz.
 - Mes'ûd, Cubrân, *er-Râid, Mu'cemu'l-Luğaviyyûn Asriyyûn*, Beyrut: Dâru'l-'İlmi'l-Melâyîn, 1981.
 - Neseî Ebu'l-Berekât 'Abdu'l-Lah b. Ahmed b. Mahmûd(ö.h.701), *Medâriku't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl* (Tahk.: İbrahim Muhammed Ramazan), Beyrut: Dâru'l-Kalem, 1989.
 - Nyquist, James F.-Kuhatschek, Jack, *Kutsal Kitap Çalışması*, (Çev.: Levent Kınran), İstanbul: Yeni Yaşam Yay., 2000.
 - Özsoy, Ömer, *Sünnetullah*, Ankara: Fecr Yay., 1999.
 - Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an-ı Kerim Meali*, İstanbul: Yeni Boyut Yay., 2000.
 - Paçacı, Mehmet, *Kur'an ve Ben Ne Kadar Tarihseliz?*, Ankara: Ankara Okulu Yay., 2000.
 - Palmer, F.R., *Semantik Yeni Bir Anlambilim Projesi*, (Çev.: Ramazan Ertürk), Ankara: Kitabiyât Yay., 2001.
 - Râğıb el-İsfehânî (ö.h.425), *Mufredâtu Elfâzi'l-Kur'ân*, (Tahkik: Safvân Adnân Dâvûdî), Beyrut: 1992.
 - Râzi, Fahrüddîn Muhammed b. Ömer (ö.h.604), *Mefâtihu'l-Ğayb*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, trz.
 - Reşid Rıza, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Hakîm*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1973.
 - Sadak Bekir, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlatımı*, İstanbul: Ötüken Yay., 1989.
 - Sarı, Mevlüt, *el-Mevârid Arapça-Türkçe Lügat*, İstanbul: Bahar Yay., 1982.
 - Stern, Gustaf, *Meaning and Change of Meaning*, USA: Indiana University Press, - 1931.
 - Sufyân es-Sevrî, Ebû 'Abdi'l-Lâh b. Sa'îd b. Mesrûq (ö.h.161), *Tefsîru Sufyân es-Sevrî*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1983.

- Suyûtû, Celâlu'd-Dîn 'Abdu'r-Rahmân (ö.h.911), *el-Itkân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut: Mektebetu's-Sakâfiyye, 1973.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (ö.h.310), *Câmiu'l-Beyân an Te'vîl-i Âyi'l-Kur'ân*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1988.
- Tekin, Ahmet, *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru Tefsîrî Meal*, İstanbul: Kelam Yay., 2002.
- *Temel Türkçe Sözlük Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-ı Türkî*, Tercüman Gazetesi Yay., İstanbul, 1985.
- Topaloğlu Bekir ve Arkadaşları, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, Nesil Yay., İstanbul, 1989.
- *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.
- *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, (Haz.: Mehmet Ali Ağakoy), Ankara, 1959.
- Vâhidî, Ebu'l-Hasen 'Ali b. Ahmed (ö.h.468), *Esbâbu'n-Nuzûl*, Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1988.
- Vardar, Berke,
 - * *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*, İstanbul: Multilingual Yay., 1998.
 - * *Dilbilim*, Multilingual, İstanbul, 1998.
- Wierzbicka, Anna, *Semantics*, New York: Oxford University Press, 1996.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi,
 - * *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Eser Neşriyat, Tarihsiz.
 - * *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, (Hazırlayan: Dücane Cündioğlu), İstanbul: İslamoğlu Yay., 1993.
- Yeğin, Abdullah ve Arkadaşları, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat*, İstanbul, 1978.
- Yıldırım Suat, *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, İstanbul: Işık Yay., 2002.
- Yılmaz, Mehmet Nuri, *Kur'an-ı Kerim ve Meali*, Ankara: Kürsü Yay., 1998.
- Yüksel, Azmi, *III. Kur'an Haftası, Kur'an Sempozyumu* (13-19 Ocak 1997), Ankara: Fecr Yay., 1998.

- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Cârû'l-Lâh Mahmûd b. 'Umer (ö.h.538), *Tefsîru'l-Keşşâf*, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 1995.
- Zerkeşî, Bedru'd-Dîn Muhammed b. 'Abdi'l-Lâh, *el-Burhân fi 'Ulûmi'l-Kur'ân*, (Tahk.: Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim), Su'udi Arabistan, 1980.

EK TABLO: 1

ESKİ AHİT'TE TSaVa / צְנֵה KÖKÜ (KONULAR)				
ESKİ AHİT TERTİBİNE GÖRE AYETLER				
	KİTAP	BAB	AYETİN ORJİNALİ	AYET NUMARASI VE KONUSU
1	Tekvin	2	טוּ וַיֵּצֵא יְהוָה אֶל הַיִּם, עַל-הָאֲדָמָה לֵאמֹר: מִכֹּל עֵץ-הַגֵּן, אָכַל תִּאְכַל.	16. Allah'ın Adam'a; "bahçenin her ağacından istediğin gibi ye" diye emretmesi .
2	Tekvin	3	יֵא יְיָ אֱמֹר--מִי הֲגִיד לְךָ, כִּי עִירָם אָתָּה; הֲמוֹ-הַעֵץ, אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לִבְלֹתִי אָכַל-מִמֶּנּוּ--אֲכַלְתָּ.	11. Allah'ın Adam'a "ondan yeme diye sana emrettiğim ağaçtan yedin mi?" diye sorması.
3	Tekvin	3	יִז וּלְאָדָם אָמַר, כִּי-שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אֲשֶׁרְךָ, וְתֵאכַל מִן-הַעֵץ, אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֵאכַל מִמֶּנּוּ--אֲרוּךְהָאֲדָמָה, בְּעֵבוּרְךָ, בְּעֵצְבוֹן תֵּאכְלֶנָּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ.	17. Adam'ın, yememesi emredilen ağaçtan yediği için cezalandırılması.
4	Tekvin	6.	כָּב וַיַּעַשׂ, נֹחַ: כֹּכ לְאֲשֶׁר צִוֵּה אֵתוֹ, אֶל הַיִּם--בְּן עֲשָׂה.	22. Nuh'un, Allah'ın kendisine emrettiği şekilde her şeyi yapması.
5	Tekvin	7	ה וַיַּעַשׂ, נֹחַ, כֹּכ לְאֲשֶׁר-צִוֵּהוּ, יְהוָה.	5. Nuh'un, Allah'ın kendisine emrettiği şekilde her şeyi yapması.
6	Tekvin	7	ט שְׁנַיִם שָׁנַיִם בָּאוּ אֶל-נֹחַ, אֶל- הַתֵּבָה--זָכַר וַיִּזְכָּר: כֹּכ אֲשֶׁר צִוֵּה אֶל הַיִּם, אֶת-נֹחַ.	9. Nuh'un, Allah'ın kendisine emrettiği şekilde, gemiye, her hayvan türünden, erkek ve dişi olarak ikişer ikişer alması.
7	Tekvin	7	טוּ וַהֲבֵאִים, זָכַר וַיִּזְכָּר מִכָּל-בְּשָׂר בָּאוּ, כֹּכ אֲשֶׁר צִוֵּה אֵתוֹ, אֶל הַיִּם; וַיִּסַּגֵּר יְהוָה, בְּעֵדוֹ.	16. Nuh'la birlikte gemiye binenlerin, Allah'ın O'na emrettiği şekilde erkek ve dişi olarak gemiye girmeleri.
8	Tekvin	12	כ וַיֵּצֵא עָלָיו פָּרַע הַ, אֲנָשִׁים; וַיִּשְׁלַחוּ אֵתוֹ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ, וְאֶת- כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ.	20. İbrahim ve karısı ile ilgili olarak, onların serbest bırakılmaları konusunda Firavun'un adamlarına emretmesi .

9	Tekvin	18	יט פי ידעתי, למען אשר יצנה את-בניו ואת-ביתו אחריו, ושמרו דרך יהנה, לעשות צדקה ומשפט--למען, הביא יהנה על-אברהם, את אשר-דבר, עליו.	19. İbrahim'in, kendisinden sonra oğullarına ve ev halkına, Rabb'in yolunu tutmalarını emretmesi .
10	Tekvin	21	ד וימל אברהם את-יצחק בנו, בן-שמנת ימים, כאשר צנה אתו, אל הים.	4. İbrahim'in, Allah'ın kendisine emretmiş olduğu üzere, oğlu İshak'ı sekiz günlükken sünnet etmesi.
11	Tekvin	26	יא ויצו אבימלך, את-כל-העם לאמר: הנה גע באיש הנה, ובאשתו--מות יומת.	11. Abimelek'in; "İshak'a ve karısına dokunan mutlaka öldürülecektir" diyerek bütün halka emretmesi .
12	Tekvin	27	ח ועסה בני, שמע בק' לי--לאשר אנני, מצוה א'תך.	8. İshak'ın oğlu Yakub'a, sözünü dinlemesini emretmesi .
13	Tekvin	28	א ויקרא יצחק אל-יעקב, ויברך אתו; ויצוהו וי'אמר לו, ל'א-תקח אשה מבנות כנען.	1. İshak'ın Yakub'u mübarek kılması ve O'na; Kenan kızlarından birisiyle evlenmemesini emretmesi .
14	Tekvin	28	ו ויקרא עשו, פי-ברך יצחק את-יעקב, ושלח אתו פדנה ארם, לקחת-לו משם אשה: בברכו אתו--ויצו עליו לאמר, ל'א-תקח אשה מבנות כנען.	6. İshak'ın Yakub'u mübarek kılması ve O'na; Kenan kızlarından birisiyle evlenmemesini emretmesi .
15	Tekvin	32	ה ויצו אתם, לאמר, כ'ה ת'אמרון, לאדני לעשו: כ'ה אמר, עבדך יעקב, עם-לבו גרתי, ואחר עד-עתה.	4. Yakub'un, kardeşi Esav'a gönderdiği habercilere ne diyeceklerini emrederek tembihlemesi.
16	Tekvin	32	יח ויצו את-הראשון, לאמר: כ'י יפגשך עשו אחי, ושאלך לאמר, למי-אתה ואנה תלך, ולמי אלה לפניך.	17. Yakub'un, sürülerini ayrı ayrı kölelere verip onları önüne geçirerek birincisine, Esav'a ne diyeceğini emrederek tembihlemesi.
17	Tekvin	32	כ ויצו גם את-השני, גם את-השלישי, גם את-כל-הה'לכים, אחריו העדרים לאמר: כ'דבר הנה תדברון אל-עשו, במצאכם אתו.	19. Yakub'un, ikinci ve üçüncü kölelere ve sürülerin ardından gidenlerin hepsine, Esav'a ne diyeceğini emrederek tembihlemesi.

18	Tekvin	42	כה וַיִּצְוּ יוֹסֵף, וַיִּמְלֵאוּ אֶת-קְלִיָּהֶם בָּר, וַלְהִשִּׁיב בְּסִפְיָהֶם אִישׁ אֶל- שָׁקוֹ, וַלְתַתּ לָהֶם צֹדֵה לְדָרְךְ; וַיַּעַשׂ לָהֶם, כֵּן.	25. Yusuf'un, kendisine yiyecek almaya gelen kardeşlerinin kaplarına buğday doldurulmasını emretmesi .
19	Tekvin	44	א וַיִּצְוּ אֶת-אֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ, לֵאמֹר, מִלֵּא אֶת-אֲמָתֹתַי הַהֲנֻשִׁים אֶכֶל, כְּאֲשֶׁר יוֹכְלוּן שָׂאת; וְשִׁים כֶּסֶף- אִישׁ, בְּפִי אֲמָתֹתָיו.	1. Yusuf'un, ikinci kez ,kendisine yiyecek almaya gelen kardeşlerinin kaplarına buğday doldurulmasını emretmesi .
20	Tekvin	45	יט וְאָמְרָה צְוִיתָהּ, זֹאת עָשׂוֹ: קְחוּ- לָכֶם מֵאֲרָץ מִצְרַיִם עֲגֻלוֹת, לְטַפְכֶּם וּלְנִשְׁיֵכֶם, וּבְשֵׂאתֵם אֶת-אֲבִיכֶם, וּבְאֵתֵם.	19. Mısır Firavununun, Yusuf'a; “kardeşlerinin, aileleriyle birlikte Mısır'a gelip yerleşmelerini” kardeşlerine söylemesini emretmesi .
21	Tekvin	47	יא וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף, אֶת-אָבִיו וְאֶת- אָחָיו, וַיִּתֵּן לָהֶם אַחְזָה בְּאֲרָץ מִצְרַיִם, בְּמִיטֵב הָאֲרָץ בְּאֲרָץ רַעְמֶסֶס--כְּאֲשֶׁר, צִוָּה פֶּרְעֹה.	11. Yusuf'un, babasını ve kardeşlerini, Firavun'un emrettiği gibi Mısır diyarına, memleketin en iyi yerlerine yerleştirmesi.
22	Tekvin	49	כט וַיִּצְוּ אוֹתָם, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אָנֹכִי בְּאֶסְף אֶל-עַמִּי--קִבְרוּ אִתִּי, אֶל- אָבִי תִי: אֶל-הַמְּעָרָה--אֲשֶׁר בְּשֵׂדֵה, עֶפְרוֹן הַחֲתִי.	29. Yakub'un, oğullarına, ölmek üzereyken, kendisini nereye gömeceklerini emretmesi .
23	Tekvin	49	לג וַיְכַל יַעֲקֹב לְצַוֹת אֶת-בָּנָיו, וַיֵּאֱסֹף רַגְלָיו אֶל-הַמְּטָה; וַיִּגְוַע, וַיֵּאֱסֹף אֶל-עַמּוּיוֹ.	33. Yakub'un oğullarına emretmeyi bitirince, ayaklarını yatağın içine toplayıp son nefesini vermesi.
24	Tekvin	50	ב וַיִּצְוּ יוֹסֵף אֶת-עַבְדָּיו אֶת- הָרִפְאִים, לְחַנֹּט אֶת-אָבִיו; וַיַּחְנְטוּ הָרִפְאִים, אֶת-יִשְׂרָאֵל.	2. Yusuf'un, hekimlere, babasını mumyalamalarını emretmesi .
25	Tekvin	50	יב וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו, לוֹ--כֵּן, כְּאֲשֶׁר צִוָּם.	12. Yakub'un oğullarının, babalarının emrine uyarak, onu söylediği yere defnetmeleri.

26	Tekvin	50	טז ויצונו, אל-יוסף לאמר: אביך צנה, לפני מותו לאמר.	16. Babalarının ölümünden sonra, Yakub'un diğer oğullarının, kardeşleri Yusuf'un kendilerine kin tutacağını düşünerek, babaları ölmeden önce; kardeşlerini bağışlamasını Yusuf'a emrettiğini , Yusuf'a hatırlatmaları.
27	Çıkış	1	כב ויצו פרעה, לکل-עמו לאמר: כל-הבן הילוד, היארה תשליכהו, וכל-הבת, תחיון. {פ}	22. Firavun'un, doğan her erkek çocuğun ırmağa atılmasını, kızların sağ bırakılmasını kavmine emretmesi .
28	Çıkış	4	כח ויגד משה לאהרן, את כל-דברי יהנה אשר שלחו, ואת כל-האתת, אשר צוהו.	28. Musa'nın, Rabb'ın kendisiyle gönderdiği bütün sözlerini ve kendisine emretmiş olduğu bütün alametleri Harun'a bildirmesi.
29	Çıkış	5	ו ויצו פרעה, ביום ההוא, את-הנגשים בעם, ואת-שטריו לאמר.	6. Firavun'un kavmin angaryacılarına ve onların memurlarına, kerpiç yapmak için kavme saman vermemelerini emredip demesi.
30	Çıkış	6	יג וידבר יהנה, אל-משה ואל-אהרן, ויצום אל-בני ישראל, ואל-פרעה מלך מצרים-- להוציא את-בני-ישראל, מארץ מצרים. {ס}	13. Rabb'ın, Musa ve Harun'a, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarmaları için emir vermesi.
31	Çıkış	7	ב אמה תדבר, את כל-אשר אצונו; ואהרן אחיך ידבר אל-פרעה, ושלח את-בני-ישראל מארצו.	2. Allah'ın, Musa'ya; "sana emrettiğim şeyleri Firavun'a söyleyeceksin" demesi.
32	Çıkış	7	ו ויעש משה, ואהרן--באשר צוה יהנה אתם, כן עשו.	6. Musa ve Harun'un, Rabb'ın kendilerine emrettiği gibi yaptıkları.
33	Çıkış	7	י ויבא משה ואהרן, אל-פרעה, ויעשו כן, באשר צוה יהנה; וישלח אהרן את-מטהו, לפני פרעה ולפני עבדיו--ניהי לתנין.	10. Musa ve Harun'un, Firavun'un huzuruna vardıklarında, Rabb'ın kendilerine emrettiği gibi yaptıkları.

34	Çıkış	7	כ וַיַּעֲשׂוּ-כֵן מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן פָּאָשָׁר צִוָּה יְהוָה, וַיָּרֶם בְּמִטָּה וַיַּךְ אֶת- הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֹר, לְעֵינֵי פְרַעֲהוּ, וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו; וַיַּהַפְּכוּ כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֹר, לְדָם.	20. Musa ve Harun'un, Firavun'un huzuruna vardıklarında, Rabb'in kendilerine emrettiği gibi yaptıkları.
35	Çıkış	12	כח וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, כִּן עָשׂוּ. {ס}	28. İsrailoğulları'nın da, Rabb'in Musa ve Harun'a emrettiği gibi eğilip secdeye kapanmaları.
36	Çıkış	12	נ וַיַּעֲשׂוּ, כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאַת- אַהֲרֹן, כִּן עָשׂוּ. {ס}	50. Fısıh yemeğinden, sünnetsiz olan erkeklerin yememelerinin istenmesi ve İsrailoğulları'nın da Rabb'in Musa ve Harun'a emrettiği gibi yaptıkları.
37	Çıkış	16	טז זֶה הַדְּבָר, אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, לְקַטֹּף מִמֶּנּוּ, אִישׁ לְפִי אֶכְלוּ: עֹמֶר לְגֶלְגַלְתָּ, מִסֶּפֶר נֶפֶשׁ תִּיכֶם--אִישׁ לְאֲשֶׁר בְּאֶהְלוֹ, תִּקְחוּ.	16. Çölde, Rabb'in, İsrailoğulları'na beslenmeleri için verdiği ekmeği, herkesin yiyeceği kadar almasını emretmesi .
38	Çıkış	16	כד וַיִּנְיָחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֹּקֶר, כָּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה; וְלֹא הִבָּאִישׁ, וְרָמָה לְאֶ-הִיָּתָה בּוֹ.	24. Musa'nın Sebt günü yapılacaklarla ilgili kavmine emrettikleri .
39	Çıkış	16	לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה--מָלֵא הַעֹמֶר מִמֶּנּוּ, לְמִשְׁמַרְתָּ לְדֹר תִּיכֶם: לִמְעַן יִרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם, אֲשֶׁר הָאֲכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר, בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם.	32. Musa'nın kavmine, Mısır'dan çıkarken, çölde yedikleri ekmekten bir parça yanlarına alıp saklamalarını söylemesinin, Rab tarafından emredilmesi .
40	Çıkış	16	לד כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה; וַיִּנְיָחוּ אֹהֶרֶן לְפָנָי הַעֲדַת, לְמִשְׁמַרְתָּ.	34. Rabb'in Musa'ya emrettiği gibi, saklanılmak üzere Harun'un, "men"i, Şahadetin önüne koyması.
41	Çıkış	18	כג אִם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה, תַּעֲשֶׂה, וְצִוַּנְךָ אֱלֹהִים, וַיְכַלֶּת עִמָּד; וְגַם כָּל-הָעָם הַזֶּה, עַל-מִקְמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם.	23. Kayınpederinin Musa'ya gerekli öğütleri verdikten sonra, "Eğer bunları yaparsan, Allah da sana emrederse , o zaman dayanabilirsin hem de kavmin selamette olur", demesi.

42	Çıkış	19	ז וַיִּבֹּא מֹשֶׁה וַיְקַרְא לְזִקְנֵי הָעָם; וַיֵּשֶׁם לִפְנֵיהֶם, אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֹהִים, אֲשֶׁר צִוְּהוּ, יְהוָה.	7. Musa'nın, kavmin ihtiyarlarını çağırıp, Rabb'in kendine emrettiği bütün sözleri onlara aktarması, onların da hepsini yapacaklarına dair söz vermeleri.
43	Çıkış	23	טו אֶת-חַג הַמִּצּוֹת, תִּשְׁמֹר--שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב, כִּי-בוֹ יֵצְאֶת מִמִּצְרָיִם; וְלֹא-יִרְאוּ פָנַי, רִיקָם.	15. Allah'ın Musa'ya; "Sana emrettiğim gibi Abib ayının muayyen vaktinde yedi gün mayasız ekmek yiyeceksin" demesi.
44	Çıkış	25	כב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ, שֵׁם, וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכֹּפֶרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים, אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת--אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ, אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. {פ}	22. Allah'ın Musa'ya; İsrailoğulları hakkında bir şeyler emretmesi .
45	Çıkış	27	כ וְאֵתָה תִּצְוֶה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כִּתִּית-- לְמִאֹר: לְהַעֲלֹת נֵר, תָּמִיד.	20. Musa'nın, kandil daima yansın diye, ışık için ezilmiş zeytinin halis yağını getirmelerini İsrailoğulları'na emretmesi .
46	Çıkış	29	לה וְעֲשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו, כִּכָּהֵן, כֹּכֹל אֲשֶׁר-צִוִּיתִי, אֶתְּכֶה; שִׁבְעַת יָמִים, תִּמְלֹא יָדָם.	35. Musa'nın, Harun'la oğullarına yapacaklarını, kendisine emredildiği şekilde yapması.
47	Çıkış	31	ו וַאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי אִתּוֹ, אֶת אֶהֱלִיאָב בֶּן-אֲחִיסָמֶךְ לְמִטֶּה-דָּן, וּבִלְבַב כָּל- חֲכָם-לֵב, נֹתְתִי חֲקֻמָּה; וְעָשׂוּ, אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ.	6. Rabb'in Musa'dan istediklerini, O'na emrettiği şekilde yapması.
48	Çıkış	31	יא וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת-קֶטֶרֶת הַסַּמִּים, לִקְדֹשׁ: כֹּכֹל אֲשֶׁר- צִוִּיתִךָ, יַעֲשׂוּ. {פ}	11. Rabb'in Musa aracılığıyla İsrailoğulları'ndan istediklerini, Rabb'in Musa'ya emrettiği şekilde yapmaları.
49	Çıkış	32	ח סָרוּ מִהֵרָ, מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתֶם--עָשׂוּ לָהֶם, עֵגֶל מִסָּכָה; וַיִּשְׁתַּחֲווּ-לוֹ, וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ, וַיֹּאמְרוּ, אֵלֵה אֵל הַיֵּינָן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלֹךְ מֵאֲרָץ מִצְרָיִם.	8. Allah'ın, İsrailoğulları için; "Onlara emrettiğim yoldan çabuk saptılar, kendileri için dökme buzağı yaptılar ..." demesi.

50	Çıkış	34	דַּ וַיִּפֹּס לְשָׁנֵי-לַחַת אֲבָנִים כָּרְאשׁ נִים, וַיִּשְׁכַּם מִשָּׁה בִבְקָר וַיַּעַל אֶל-הַר סִינַי, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֹתוֹ; וַיִּקַּח בְּיָדוֹ, שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים.	4. Musa'nın, Rabb'in kendisine emretmiş olduğu gibi sabahleyin erkenden kalkması ve Sina dağına çıkması.
51	Çıkış	34	יֵאָמֵר לְךָ--אֵת אֲשֶׁר אָנֹכִי, מִצֹּנֶן הַיּוֹם; הֲנִי גֹרֵשׁ מִפְּנֶיךָ, אֵת- הָאָמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי, וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי, וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי.	11. Rabb'in Musa'ya; "Bugün sana emrettiğim şeyi tut" demesi.
52	Çıkış	34	יֵחַ אֵת-חַג הַמִּצּוֹת, תִּשְׁמֵר--שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ, לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב: כִּי בַחֲדָשׁ הָאָבִיב, יֵצְאֵת מִמִּצְרָיִם.	18. Rabb'in Musa'ya; "Sana emrettiğim gibi Abib ayında muayyen vakitte, yedi gün mayasız ekmek yiyeceksin ..." demesi.
53	Çıkış	34	לֵב וְאֶחָרֶי-כֵן נִגְשׂוּ, כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיִּצְוּם--אֵת כָּל-אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֹתוֹ, בְּהַר סִינַי.	32. Musa'yla beraber kavminden seçtiklerine Rabb'in Sina dağında kendisiyle söylemiş olduğu bütün şeyleri onlara emrettiği .
54	Çıkış	34	לֵד וּכְבֹא מִשָּׁה לְפָנַי יְהוָה, לְדַבֵּר אֹתוֹ, יִסִּיר אֵת-הַמִּסְנָה, עַד-צֵאתוֹ; וַיֵּצֵא, וּדְבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵת, אֲשֶׁר יִצְוָה.	34. Musa'nın, Rabb'in önüne girdiği zaman, kendisine emrolunan şeyleri kavmine de söylediği.
55	Çıkış	35	אֵא וַיִּקְהַל מִשָּׁה, אֵת-כָּל-עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל--וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: אֵלֵה, הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה, לַעֲשׂוֹת אֵתֵם.	1. Musa'nın İsrailoğulları'nın bütün cemaatini toplayıp, Rabb'in, yapın diye emrettiği şeyleri onlara sayması.
56	Çıkış	35	דַּ וַיֹּאמֶר מִשָּׁה, אֶל-כָּל-עֲדַת בְּנֵי- יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: זֶה הַדְּבָר, אֲשֶׁר- צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר.	4. Musa'nın; "Rabb'in emrettiği şey şudur" diyerek İsrailoğulları'nın bütün cemaatine söyledikleri.
57	Çıkış	35	יֵי וְכָל-חֻקֵּם-לֵב, בְּכֶם, יִבְאוּ וַיַּעֲשׂוּ, אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה.	10. İsrailoğulları'nın, Rabb'in emrettiği her şeyi yapmaları gerektiği.
58	Çıkış	35	כֹּט כָּל-אִישׁ וְאִשָּׁה, אֲשֶׁר נָדַב לִבָּם אֵתֵם, לְהִבְיֹא לְכָל-הַמְּלָאכָה, אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד-מִשָּׁה-- הִבְיֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל נְדָבָה, לִיהוָה. {פ}	29. Rabb'in emrettiği her iş için, İsrailoğulları'ndan istekli olan her erkek ve kadının Rabbe gönüllü takdime getirmeleri.

59	Çıkış	36	א וְעָשָׂה בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכֹל אִישׁ חָכֵם-לֵב, אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וְתְבוּנָה בְּהֵמָּה, לְדַעַת לַעֲשׂוֹת, אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ--לְכֹל אֲשֶׁר-צִוָּה, יְהוָה.	1. Rabb'in kendisine hikmet ve anlayış verdiği, yürekli ve hikmetli her adamın Rabb'in emrettiği şeye göre iş yapacakları..
60	Çıkış	36	ה וַיֹּאמְרוּ אֵל-מֹשֶׁה לֵאמֹר, מְרִבִּים הָעַם לְהֵבִיא, מִדֵּי הָעֵבֶר דָּה לְמְלָאכָה, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ.	5. İsrailoğulları'nın, Rabb'in yapın diye emrettiği şeyi (makdise, takdime getirme işi) gereğinden fazla yapmaları.
61	Çıkış	36	ו וַיִּצְוּ מֹשֶׁה, וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִסְכָּה לֵאמֹר, אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכָה, לְתַרוּמַת הַקֹּדֶשׁ; וַיִּכְלֹא הָעַם, מִהֵבִיא.	6. Musa'nın, ordugahtaki erkek ve kadınlara makdisin takdimesi için artık iş yapmamalarının ilan edilmesini emretmesi .
62	Çıkış	38	כב וּבְצִלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹזֶר, לְמִטָּה יְהוּדָה, עָשָׂה, אֶת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה.	22. Uri oğlu Betsalel'in, Rabb'in Musa'ya emrettiği bütün işleri yapması.
63	Çıkış	39	א וּמִן-הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמֹן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי, עָשׂוּ בְּגָדֵי-שָׂרָד לְשֵׁרֵת בֶּקֶדָשׁ; וַיַּעֲשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {פ}	1. Makdise hizmet için, Rabb'in Musa'ya emrettiği gibi mukaddes esvaplar yapılması.
64	Çıkış	39	ה וַחֲשָׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו, מִמְּנוֹ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ, וְהָבַת תְּכֵלֶת וְאֲרָגָמֹן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר--כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {ס}	5. Makdise hizmet için yapılan esvapların, Rabb'in Musa'ya emrettiği şekilde yapıldığı.
65	Çıkış	39	ז וַיִּשֶׂם אֹתָם, עַל כַּתְּפֹת הָאֶפֶד--אֲבָנֵי זָכָרוֹן, לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {פ}	7. Makdise hizmet için yapılan esvapların, Rabb'in Musa'ya emrettiği şekilde yapıldığı.
66	Çıkış	39	כא וַיִּרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטְּבַע תִּיּוֹ אֶל-טְבַעַת הָאֶפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת, לְהִיָּתֵת עַל-חֲשָׁב הָאֶפֶד, וְלֹא-יִזַּח הַחֹשֶׁן, מֵעַל הָאֶפֶד--כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {פ}	21. Makdise hizmet için yapılan esvapların, Rabb'in Musa'ya emrettiği şekilde yapıldığı.
67	Çıkış	39	כו פָּעַם וָרַמְסוֹן פָּעַם וָרַמְסוֹן, עַל-שׁוּלֵי הַמַּעֲיֵל סָבִיב, לְשֵׁרֵת, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה. {ס}	26. Makdise hizmet için yapılan entarilerin eteklerinin, Rabb'in Musa'ya emrettiği şekilde yapıldığı.

68	Çıkış	39	כַּט וְאֶת-הָאֲבִיט שֵׁשׁ מְשֹׁרֵר, וְתַכְלֶת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי--מְעִשֵׂה רִקְמָה: כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {ס}	29. Makdise hizmet için yapılan entarilerin kuşaklarının, Rabb'ın Musa'ya emrettiği şekilde yapıldığı.
69	Çıkış	39	לֹא וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת, לְתַת עַל-הַמְצַנְפֹת מְלִמְעָלָה, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {ס}	31. Sarığın üzerine bağlamak için lacivert kordonun, Rabb'ın Musa'ya emrettiği şekilde takıldığı.
70	Çıkış	39	לֵב וְתַכְל--כָּל-עֵבֶד דָּת, מְשֹׁפֵן אֶהָל מוֹעֵד; וַיַּעֲשׂוּ, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל--כִּכֹּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה, כִּן עָשׂוּ. {פ}	32. Toplanma çadırı meskeninin bütün işlerinin, Rabb'ın Musa'ya emrettiği şekilde yapıldığı.
71	Çıkış	39	מִבְּכָל לְאֻמֹּת אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה, אֶת- מֹשֶׁה: כִּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶת כָּל- הַעֲבֹדָה.	42. İsrailoğulları'nın, makdise hizmet için yapılan giysilerin hepsini Rabb'ın Musa'ya emrettiği şekilde yaptıkları.
72	Çıkış	39	מִגַּם וַיִּרְאֵהוּ מֹשֶׁה אֶת-כָּל-הַמְּלָאכָה, וְהִנֵּה עָשׂוּ אֶת-כָּל-כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, כִּן עָשׂוּ; וַיְבָרֶךְ אֹתָם, מֹשֶׁה. {פ}	43. İsrailoğulları'nın, makdise hizmet için yapılan giysilerin hepsini, Rabb'ın Musa'ya emrettiği şekilde yaptıklarını Musa'nın görmesi.
73	Çıkış	40	טָז וַיַּעֲשׂוּ, מֹשֶׁה: כִּכֹּל לְאֻמֹּת יְהוָה, אֶת-כָּל-כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת- מֹשֶׁה. {ס}	16. Musa'nın, kâhinlik yapabilmeleri için, Rabb'ın kendisine emrettiği gibi babalarını nasıl mesh ettiyse, oğullarını da kâhinlik için mesh etmesi gerektiği.
74	Çıkış	40	יֵט וַיִּפְרֹשׂ אֶת-הָאֶהָל, עַל- הַמְּשֹׁפֵן, וַיִּשֶׂם אֶת-מִכְסֵה הָאֶהָל עָלָיו, מְלִמְעָלָה--כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {ס}	19. Çadırın örtüsünün, Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi örtüldüğü.
75	Çıkış	40	כֹּא וַיְבִיא אֶת-הָאֶרֶץ, אֶל-הַמְּשֹׁפֵן, וַיִּשֶׂם אֶת פֶּרֶךְ הַמְּסָךְ, וַיִּסְךֶה עַל אֶרֶץ הָעֵדוּת--כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {ס}	21. Bölme perdesinin gerilmesiyle şahadet sandığının, Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi gizlendiği.
76	Çıkış	40	כָּג וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֶרֶךְ לֶחֶם, לִפְנֵי יְהוָה--כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {ס}	23. Ekmeklerin sofraya, Musa tarafından, Rabb'ın kendisine emrettiği şekilde dizildiği.

77	Çıkış	40	כה ויעל הגר'ת, לפני יהוה--כאשר צונה יהוה, את-מ'שה. {ס}	25. Rabb'ın önünde kandillerin, Musa tarafından, Rabb'ın kendisine emrettiği şekilde yakıldığı.
78	Çıkış	40	כז ויקטר עליו, קטר רת סמים-- כאשר צונה יהוה, את-מ'שה. {ס}	27. Altın mezbahın üstüne, Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi hoş kokulu bir buhur yakıldığı.
79	Çıkış	40	כט ואת, מזבח הע'לה, שם, פתח משכן א'הל-מועד; ויעל עליו, את- הע'לה ואת-המנחה--כאשר צונה יהוה, את-מ'שה. {ס}	29. Ekmek takdimesinin, Rabb'ın Musa'ya emrettiği şekilde sunulduğu.
80	Çıkış	40	לב ב'ב'אם אל-א'הל מועד, ויקרבתם אל-המזבח--ירחצו: כאשר צונה יהוה, את-מ'שה. {ס}	32. İsrailoğulları'nın toplanma çadırına girdikleri ve mezbaha yaklaştıkları zaman Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi yıkandıkları.
81	Levili- ler	6	ט והנותרת ממנה, י'אכלו אהר'ן ובניו; מצות תאכל במקום קד'ש, בחצר א'הל-מועד י'אכלוה.	9. Rabb'ın Musa aracılığıyla, Harun'a ve oğullarına, yakılan takdimeyle ilgili emredip dedikleri.
82	Levili- ler	7	לו אשר צונה יהוה לתת להם, ביום משחו א'תם, מאת, בני ישראל-- חוקת עולם, לד'ר'תם.	36. Harun'un ve oğullarının mesh payının, İsrailoğulları tarafından onlara verilmesinin Rab tarafından emredildiği .
83	Levili- ler	7	לח אשר צונה יהוה את-מ'שה, בקר סיני: ביום צו'תו את-בני ישראל, להקריב את-קרבניהם ליהוה-- במדבר סיני. {פ}	38. Rabb'ın, Sina çölünde, kurbanlarını takdim etmeleri için İsrailoğulları'na emrettiği günde Rabb'ın Sina dağında Musa'ya bunu söylemesi.
84	Levili- ler	8	ד ויעש מ'שה, כאשר צונה יהוה א'תו; ותקהל, העדה, אל-פתח, א'הל מועד.	4. Kurban takdimesi gününde, Musa'nın, Rabb'ın kendisine emrettiği gibi (her işini) yapması.
85	Levili- ler	8	ה וי'אמר מ'שה, אל-העדה: זה הדבר, אשר-צונה יהוה לעשות.	5. Toplanma çadırının kapısına toplanan cemaate, Musa'nın; "Rabb'ın, yapılmasını emrettiği şey budur" demesi.

86	Levili- ler	8	ט וַיִּשֶׂם אֶת-הַמְצַנְפֶּת, עַל-רֹאשׁוֹ; וַיִּשֶׂם עַל-הַמְצַנְפֶּת אֶל-מִוֶּלֶת פְּנָיו, אֶת צִיץ הַזָּהָב בְּזָרְקֵי דָשׁ, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה.	9. Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi başının üstüne sarığı, altın levhayı ve mukaddes tâcı koyması.
87	Levili- ler	8	יג וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת-בְּנֵי אֶהֱרֹן, וַיִּלְבָּשֵׂם כְּתֹנֶת וַיַּחְגֵּר אֹתָם אֲבָנִים, וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם, מַגְבָּעוֹת--כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה.	13. Musa'nın, Harun'un oğullarını, Rabb'ın kendisine emrettiği gibi giydirmesi.
88	Levili- ler	8	יז וְאֶת-הַפֶּר וְאֶת-עֵרוֹ, וְאֶת-בְּשָׂרוֹ וְאֶת-פָּרְשׁוֹ--שָׂרֵף בְּאֵשׁ, מִחוּץ לַמִּחֲנֶה: כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה.	17. Suç takdimesi genç boğayı kesen Musa'nın, derisini, etini, gübresini, dışarıda Rabb'ın kendisine emrettiği gibi yakması.
89	Levili- ler	8	כא וְאֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת-הַכְּרָעִים, רָחַץ בְּמֵיִם; וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה אֶת-כָּל-הָאֵיל הַמְזַבְּחָה, עַל-הָאֵשׁ הַזֶּה הוּא לְרִיחַ-נִּיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה.	21. Musa'nın, takdime koçunu da kesip mezbahta, Rabb'ın kendisine emrettiği şekilde yakması.
90	Levili- ler	8	כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַחֹזֶה, וַיְנַיֶּפְהוּ תְנוּפֵה לִפְנֵי יְהוָה: מֵאֵיל הַמַּלְאִים, לִמֹּשֶׁה הִנֵּה לְמִנְהָה, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה.	29. Musa'nın, koçun döşünü, sallama takdimesi olarak Rabb'ın önünde salladığı ve Rabb'ın kendisine emrettiği gibi yaptığı.
91	Levili- ler	8	לא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אֶהֱרֹן וְאֶל-בְּנָיו, בְּשָׂלוֹ אֶת-הַבְּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְשָׂמֹת אֹכְלוּ אֹתוֹ, וְאֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסֵל הַמַּלְאִים: כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לְאֹמֶר, אֶהֱרֹן וּבְנָיו יֹאכְלוּהוּ.	31. Musa'nın, Harun'a ve oğullarına eti, toplanma çadırının kapısında haşlayıp, sepetteki ekmekle beraber yemelerini emretmesi .
92	Levili- ler	8	לד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה, בְּיוֹם הַזֶּה--צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת, לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם.	34. Rabb'ın, Harun ve oğulları için kefaret etmek üzere, tahsis günlerinde yapıldığı gibi (her şeyin) yapılmasını emretmesi .
93	Levili- ler	8	לה וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה, שְׂבַעַת יָמִים, וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-מִשְׁמַרְתֵּי יְהוָה, וְלֹא תָמוּתוּ: כִּי-כֹן, צִוִּיתִי.	35. Toplanma çadırının kapısında yedi gün gece gündüz kalacak olan Harun ve oğullarının Rabb'ın emirlerini tutmaları gerektiği.

94	Levili- ler	8	לו ויעש אהרן, ובניו--את, כל- הדברים, אשר-צוה יהוה, ביד- מ'שה. {ס}	36. Harun ve oğullarının, Rabb'ın, Musa aracılığıyla kendilerine emrettiği her şeyi yaptıkları.
95	Levili- ler	9	ה ויקחו, את אשר צוה מ'שה, אל- פני, א'הל מועד; ויקרבו, כל-העדה, ויעמדו, לפני יהוה.	5. İsrailoğulları'nın, Rabb'ın kendilerine görüneceği günde, Musa'nın emrettiği şeyleri çadırın önüne getirdikleri.
96	Levili- ler	9	ו וי'אמר מ'שה, זה הדבר אשר- צוה יהוה מעשו--וירא אליכם, כבוד יהוה.	6. Bütün cemaatin yaklaşip Rabb'ın önünde durması üzerine, Musa'nın; "Rabb'ın yapın diye emrettiği şey budur" demesi.
97	Levili- ler	9	ז וי'אמר מ'שה אל-אהרן, קרב אל-המזבח ועשה את-חטאתך ואת- ע'לתך, וכפר בעדך, ובעד העם; ועשה את-קרבו העם, וכפר בעדם, כאשר, צוה יהוה.	7. Musa'nın Harun'a; Rabb'ın kendisine emrettiği şekilde kavmin takdimesini arz edip, onlar için kefaret etmesini söylemesi.
98	Levili- ler	9	י ואת-החלב ואת-הכֵּלִי ת ואת- הי'תרת מן-הכֵּבֵד, מן-החטאת-- הקטיר, המזבחה: כאשר צוה יהוה, את-מ'שה.	10. Musa'nın, suç takdimesinden yağı, böbrekleri ve karaciğerin zarını mezbahta yakması, Rabb'ın kendisine emrettiği gibi yapması.
99	Levili- ler	9	כא ואת הקזות, ואת שוק הימין, הניף אהרן תנופה, לפני יהוה-- כאשר, צוה מ'שה.	21. Harun'un, Musa'nın kendisine emrettiği gibi, döşleri ve sağ budu, sallama takdimesi olarak Rabb'ın önünde sallaması.
100	Levili- ler	10	א ויקחו בני-אהרן נדב ואביהוא איש מחמתו, ויתנו בהן אש, וישמו עליה, קט'רת; ויקריבו לפני יהוה, אש זרה--אשר ל'א צוה, א'תם.	1. Harun'un oğullarının, Rabb'ın önüne, onlara emretmemiş olduğu yabancı bir ateşi arz etmeleri.
101	Levili- ler	10	יג ואכלתם א'תה, במקום קדוש, פי תקרב וחק-בניך הוא, מאשי יהוה: פי-כו, צוית'.	13. Musa'ya, Harun ve oğullarının, takdimelerden artan ekmekleri mezbahın yayında yemelerinin emrolunması .
102	Levili- ler	10	טו שוק התרומה וקזה התנופה, על אשי החלבים זביאו, להניף תנופה, לפני יהוה; והיה לך ולבניך אתך, לחק-עולם, כאשר, צוה יהוה.	15. Harun ve oğullarının, takdimedeki paylarının, Rabb'ın emrettiği gibi ebedi pay olarak onların olacağı.

103	Levili- ler	10	יֵחַ הֵן ל' א-הוּבָא אַת-דְּמָה, אֶל- הַקֵּן דְּשׁ פְּנִימָה; אֶכּוּל ת' אֶכְלוּ א' תָּה בְּקֵן דְּשׁ, כְּאֲשֶׁר צִוִּיתִי.	18. Musa'nın, Harun'un oğullarına; “size emrettiğim gibi onu mutlaka makdiste yiyecektiniz” demesi.
104	Levili- ler	13	בַּד וְצִוְיָהּ, הֵכֵהוּ, וְכִבְּסוּ, אֶת אֲשֶׁר- בּוֹ הִנְגַע; וְהִסְגִּירוּ שְׁבַעַת-יָמִים, שְׁנִית.	54. Kâhinin, cüzzam hastalıklı bir giysinin yıkanmasını emretmesi .
105	Levili- ler	14	ד וְצִוְיָהּ, הֵכֵהוּ, וְלִקַּח לְמִטְהַר שְׁתֵּי-צִפְרִים חַיּוֹת, טָהֳרוֹת; וְעֵץ אֲרֶז, וְשֵׁנִי תוֹלַעַת נָאֵז ב.	4. Cüzzamlı bir hasta iyileştiğinde kâhinin emredip yaptıracakları.
106	Levili- ler	14	ה וְצִוְיָהּ, הֵכֵהוּ, וְשַׁחַט, אֶת-הַצִּפּוֹר הָאֶחָת--אֶל-כְּלֵי-חֶרֶשׁ, עַל-מִים חַיִּים.	5. Cüzzamlı bir hasta iyileştiğinde kâhinin emredip yaptıracakları.
107	Levili- ler	14	לוּ וְצִוְיָהּ הֵכֵהוּ וּפְנּוּ אֶת-הַבַּיִת, בְּטָרִם יָבֵ אֶהְיֶה לְרֵאוֹת אֶת-הַנְּגַע, וְלֹא יִטְמָא, כָּל-אֲשֶׁר בְּבַיִת; וְאַחַר כֵּן יָבֵ אֶהְיֶה, לְרֵאוֹת אֶת-הַבַּיִת.	36. Kenan diyarında, evinde cüzzam hastalığı olan kişinin kâhine durumu bildirmesi ve kâhinin, evin boşaltılmasını emretmesi .
108	Levili- ler	14	מ וְצִוְיָהּ, הֵכֵהוּ, וְחִלְצוּ אֶת- הָאֲבָנִים, אֲשֶׁר בְּהֵן הִנְגַע; וְהִשְׁלִיכוּ אֶתְהֵן אֶל-מַחוּץ לְעִיר, אֶל-מְקוֹם טָמֵא.	40. Cüzzam hastalığının, evin duvarlarına yayılması durumunda kâhinin hastalık olan taşların çekilmesini emretmesi gerektiği.
109	Levili- ler	16	לִדְ וְהִתְהַזְזִי אֶת לְכֶם לְחֻקֹּת עוֹלָם, לְכַפֵּר עַל-בְּגֵי יִשְׂרָאֵל מְכַל- חַטֹּאתֵם--אֶחָת, בְּשָׁנָה; וַיַּעַשׂ, כְּאֲשֶׁר צִוְיָהּ יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה. {פ}	34. Bütün suçlardan dolayı İsrailoğulları için, yılda bir kez kefaret etmelerinin, ebedi bir kanun olduğu ve Musa'nın, Rabb'ın kendisine emrettiği gibi yaptığı.
110	Levili- ler	17	ב דְּבַר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בְּנָיו, וְאֶל- כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ, אֲלֵיהֶם: זֶה הַדְּבָר, אֲשֶׁר-צִוְיָהּ יְהוָה לֵאמֹר.	2. Rabb'ın Musa'dan, Harun'a, oğullarına ve İsrailoğulları'na; “Rabb'ın size emrettiği şey şudur: ...” diye söylemesini istememesi.

111	Levili- ler	24	ב צו את-בני ישראל, ויקחו אליך שמן זית זך כתיבת--למאור: להעלות נר, תמיד.	2. Rabb'in Musa'ya; kandil yakmak için ezilmiş zeytinin halis yağını İsrailoğulları'nın kendisine getirmelerini emretmesini söylemesi.
112	Levili- ler	24	כג וידבר מ'שה, אל-בני ישראל, ויוציאו את-המקלל אל-מחוץ למחנה, וירגמו אותו אבן; ובני- ישראל עשו, כאשר צוה יהוה את- מ'שה. {פ}	23. İsrailoğulları'nın, Rabb'in Musa'ya emrettiği gibi, lanet edeni ordugahın dışarısını çıkarıp taşladıkları.
113	Levili- ler	25	כא וצויתי את-ברכתי לכם, בשנה הששית; ועשית, את-התבואה, לשלש, השנים.	21. Rabb'in, altınca yılda İsrailoğulları üzerine bereketini emredeceği ve böylece toprağın üç yıllık mahsul vereceği.
114	Levili- ler	27	לד אלה המצוות, אשר צוה יהוה את-מ'שה--אל-בני ישראל: בהר, סיני. {ש}	34. İsrailoğulları için Rabb'in Sina dağında Musa'ya verdiği emirlerin , önceki ayetlerde sayılanlar olduğu.
115	Sayılar	1	יט כאשר צוה יהוה, את-מ'שה; ויפקדם, במדבר סיני. {ס}	19. Rab Musa'ya nasıl emrettiyse , Sina çölünde onları öyle sayması.
116	Sayılar	1	נד ויעשו, בני ישראל: ככל אשר צוה יהוה, את-מ'שה--כן עשו. {פ}	54. İsrailoğulları'nın, Rabb'in Musa'ya emrettiği şekilde her şeyi yaptıkları.
117	Sayılar	2	לג והלויים--לא התפקדו, בתוך בני ישראל: כאשר צוה יהוה, את- מ'שה.	33. Rabb'in Musa'ya emrettiği gibi Levililerin İsrailoğulları'ndan sayılmadıkları.
118	Sayılar	2	לד ויעשו, בני ישראל: ככל אשר-צוה יהוה את-מ'שה, כן-קנו לדגליהם וכן נסעו--איש למשפחת תיו, על-בית אב תיו. {פ}	34. İsrailoğulları'nın, Rabb'in Musa'ya emrettiği şekilde her şeyi yaptıkları.
119	Sayılar	3	טז ויפקד את-מ'שה, על-פי יהוה, כאשר, צוה.	16. Musa'nın, Rabb'in sözüne göre, kendisine emrolunduğu gibi Levilileri sayması.

120	Sayılar	3	מב וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֵת, כָּל-בְּכוֹר, בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל.	42. Musa'nın, Rabb'in kendisine emrettiği gibi İsrailoğulları arasında bütün ilk doğanları saydığı.
121	Sayılar	3	בא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת-כֶּסֶף הַפְּדִיִּים, לְאַהֲרֹן וְלִבְנָיו--עַל-פִּי יְהוָה: כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {פ}	51. Musa'nın, Rabb'in sözüne göre, Rabb'in kendisine emrettiği gibi, fidye paralarını Harun'la oğullarına verdiği.
122	Sayılar	4	מט עַל-פִּי יְהוָה פָּקַד אֹתָם, בְּיַד-מֹשֶׁה--אִישׁ אִישׁ עַל-עֵבֶד דָּתוֹ, וְעַל-מִשְׁאוֹ; וַיִּפְקְדוּ, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה. {פ}	49. Levililerin Rabb'in emrine göre, her biri kendi hizmetine ve yüküne göre Musa'nın eliyle sayıldıkları, Rabb'in Musa'ya emrettiği gibi, O'nun tarafından böylece sayıldıkları.
123	Sayılar	5	ב צו , אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁלְחוּ מִן-הַמִּחֲנֶה, כָּל-צָרוּעַ וְכָל-זָב; וְכֹל, טָמֵא לְנֶפֶשׁ.	2. Musa'nın; cüzzamlıyı, akıntısı olanı ve ölüden dolayı murdar olan her adamı İsrailoğulları'nın ordugahtan çıkarmalarını emretmesini Rabb'in Musa'ya söylemesi.
124	Sayılar	8	ג ויעש כֵּן, אַהֲרֹן--אֶל-מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, הַעֲלֶה נֵר תִּיהֶ: כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה.	3. Harun'un, Rabb'in Musa'ya emrettiği gibi, kandilleri şamdanın önüne ışık verecek şekilde koyması.
125	Sayılar	8	כ ויעש מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל-עַדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, לְלוּיִם: כֹּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה, לְלוּיִם--כֵּן-עָשׂוּ לָהֶם, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.	20. İsrailoğulları'nın, Rabb'in Levililer hakkında Musa'ya emrettiği her şeye göre onlara böyle yaptıkları.
126	Sayılar	8	כב וְאַחֲרֵי-כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם, לְעֵבֶד אֶת-עַבְד דָּתָם בְּאֵל מוֹעֵד, לְפָנֵי אַהֲרֹן, וְלִפְנֵי בְנָיו: כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה עַל-הַלְוִיִּם, כֵּן עָשׂוּ לָהֶם. {ס}	22. Harun ve oğullarının, Rabb'in Levililer hakkında Musa'ya emrettiği her şeye göre onlara böyle yaptıkları.

127	Sayılar	9	ה וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַפֶּסַח בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ, בֵּין הָעַרְבִים--בְּמִדְבַר סִינַי: כֹּכַל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה--כִּן עָשׂוּ, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.	5. İsrailoğulları'nın Sina çölünde, birinci ayda, ayın ondördüncü gününde, akşam üstü fishı tuttukları, Rabb'ın Musa'ya emrettiği her şeye göre İsrailoğulları'nın öyle yaptığı.
128	Sayılar	9	ח וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם, מֹשֶׁה: עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעוּ, מֵה-יְצִוָּה יְהוָה לָכֶם. {פ}	8. Musa'nın İsrailoğulları'na; “Durun, sizin için Rabb'ın ne emredeceğini işiteyim” dediği.
129	Sayılar	15	כג אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֲלֵיכֶם, בְּיַד-מֹשֶׁה: מִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, וְהִלָּאָה--לְדֹרֹתֵיכֶם.	23. İsrailoğulları'nın, Rabb'ın emrettiği günden başlayarak, o günden sonra gelecek kuşakların o emirleri tutmadıklarında kefarete olarak yapacakları işler.
130	Sayılar	15	לו וַיֵּצֵאוּ אֹתוֹ כָּל-הָעֵדָה, אֶל- מַחֲוֵץ לַמְחֻנָּה, וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ בְּאֲבָנִים, וַיָּמָת: כֹּכַל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת- מֹשֶׁה. {פ}	36. Sebt günü odun toplarken yakalanan bir adamın, Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi taşlanarak öldürülmesi.
131	Sayılar	17	יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן, קַח אֶת-הַמִּחְטָה וְתֵן-עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קֶטֶר רֵחַ, וְהוֹלֵךְ מִהֲרָה אֶל-הָעֵדָה, וְכַפַּר עֲלֵיהֶם: כִּי-יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה, הִחַל הַנֶּגֶף.	11. Musa'nın, Rabb'ın kendisine nasıl emrettiyse öyle yaptığı.
132	Sayılar	19	ב זֶאת חֻקַּת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לְאַמְרֵי: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אִין-בָּהּ מוֹם, אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ, עַל.	2. Rabb'ın, İsrailoğulları'na emrettiği şeriatın kanununa göre, boğazlanacak kızıl ineğin özellikleri.
133	Sayılar	20	ט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַמָּטָה, מִלִּפְנֵי יְהוָה, כֹּכַל אֲשֶׁר, צִוָּהוּ.	9. Musa'nın, Rabb'ın kendisine emrettiği gibi, değneği Rabb'ın önünden aldığı.
134	Sayılar	20	כז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה, כֹּכַל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה; וַיַּעֲלוּ אֶל-הַר הַקָּדֵשׁ, לְעֵינָיו כָּל- הָעֵדָה.	27. Musa'nın, Rabb'ın emrettiği gibi, Harun'un esvabını çıkarıp oğlu Eleazar'a giydirdiği.

135	Sayılar	26	ד מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה, וּמִעֲלֶיהָ, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵי צְאִים מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם.	4. Rabb'ın Musa'ya ve Mısır diyarından çıkan İsrailoğulları'na emrettiği gibi yirmi yaşında ve daha yukarı olanların toparlanması.
136	Sayılar	27	יֵאָמֵר וְאִם-אִין אַחִים, לְאָבִיו--וּבְנֵיהֶם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְשָׂארוֹ הִקְרִיב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחָתוֹ, וַיִּרְשׁ אֹתָהּ; וְהִיטָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, לְחֻקַּת מִשְׁפָּט, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {פ}	11. Miras taksimiyle ilgili Rabb'ın bildirdiği esasların, Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi, İsrailoğulları'na kanun ve hüküm olacağı.
137	Sayılar	27	יֵאָמֵר וְהִעֲמַדְתָּ אֹתוֹ, לְפָנָי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, וּלְפָנָי, כָּל-הָעֵדָה; וְצִוִּיתָהוּ אֹתוֹ, לְעֵינֵיהֶם.	19. Musa'nın, Nun oğlu Yeşu'ya herkesin gözü önünde emretmesi .
138	Sayılar	27	כֹּב וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ; וַיִּקַּח אֶת-יְהוֹשֻׁעַ, וַיַּעֲמֵדְהוּ לְפָנָי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, וּלְפָנָי, כָּל-הָעֵדָה.	22. Musa'nın, Nun oğlu Yeşu'ya herkesin gözü önünde emretmesini , Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi yaptığı.
139	Sayılar	27	כֹּג וַיִּסַּמֵּךְ אֶת-יָדָיו עָלָיו, וַיְצַוְהוּ, כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה, בְּיַד-מֹשֶׁה. {פ}	23. Rabb'ın Musa vasıtasıyla emrettiği gibi ellerini Nun oğlu Yeşu'nun üzerine koyduğu ve ona emrettiği .
140	Sayılar	28	ב צוֹ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם: אֶת-קִרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי רֵיחַ גִּיחַ חֵי, תִשְׁמְרוּ, לְהִקְרִיב לִי בְמוֹעֵדוֹ.	2. Rabb'ın Musa'ya; "İsrailoğulları'na emret ve onlara de" demesi.
141	Sayılar	29	א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה, אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כֹּכ לְאִשֶׁר-צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. {פ}	40. Rabb'ın Musa'ya emrettiği her şeye göre Musa'nın İsrailoğulları'na söylemesi.
142	Sayılar	30	ב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-רְאִשֵׁי הַמְּטוֹת, לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: זֶה הַדְּבָר, אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה.	1. Musa'nın, İsrailoğulları'nın reislerine, "Rabb'ın emrettiği şey şudur" demesi.
143	Sayılar	30	יז אֵלֶּה הַחֻקִּים, אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה, בֵּין אִישׁ, לְאִשְׁתּוֹ--בֵּין-אָב לְבָתּוֹ, בְּנִיעֲרִיָּה בֵּית אָבִיהָ. {פ}	16. Erkekle karısı hakkında, gençliğinde babasının evinde iken kızı ile babası hakkında, Rabb'ın Musa'ya emrettiği kanunların, önceki ayette sayılanlar olduğu.

144	Sayılar	31	ז וַיִּצְבְּאוּ, עַל-מִדְּיָן, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה; וַיַּהַרְגוּ, כָּל-זָכָר.	7. Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi İsrailoğulları'nın Medyen'e karşı savaşıp bütün erkekleri öldürdükleri.
145	Sayılar	31	כֹּה נִי אָמַר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל-אַנְשֵׁי הַצִּבָּא, הַבָּאִים לְמִלְחָמָה: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה.	21. Kâhin Eleazar'ın, muharebeye katılan savaşçılara; “Rabb'ın Musa'ya emrettiği şeriatın kanunu budur” demesi.
146	Sayılar	31	לֹא נִעַשׂ מֹשֶׁה, וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה.	31. Musa ile kâhin Eleazar'ın, Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi yaptıkları.
147	Sayılar	31	מֵא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה, אֶת-מְכֹס תְּרוּמַת יְהוָה, לְאֶלְעָזָר, הַכֹּהֵן--כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה.	41. Musa'nın, Rabb'ın kaldırma takdimesi olan vergiyi, kâhin Eleazar'a, Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi verdiği.
148	Sayılar	31	מִז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמִּחְצַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, אֶת-הָאִחֻז אֶחָד מִן-הַחֲמִשִּׁים--מִן-הָאָדָם, וּמִן-הַבְּהֵמָה; וַיִּתֵּן אֹתָם לְלוֹיִם, שֵׁ מְרִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁפַּחַת יְהוָה, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה.	47. Rabb'ın Musa'ya emrettiği gibi, Musa'nın kavmindeki insan ve hayvanların ellide birini Levililere vermesi.
149	Sayılar	32	כֹּה נִי אָמַר בְּנֵי-גַד וּבְנֵי רֹאדֵבֶן, אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ, כְּאֲשֶׁר אָדֹנָי מִצִּוָּה.	25. Gad ve Ruben oğullarının Musa'ya; “Kulların, efendimin emrettiği gibi yapacaklar” demeleri.
150	Sayılar	32	כֹּה וַיִּצַו לָהֶם, מֹשֶׁה, אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, וְאֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן; וְאֶת-רֹאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת, לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.	28. Musa'nın, Gad ve Ruben oğullarıyla ilgili olarak Eleazar'a, Nun oğlu Yeşu'a ve İsrailoğulları'nın atalar evleri reislerine emretmesi .
151	Sayılar	34	ב צו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, כִּי-אַתֶּם בָּאִים, אֶל-הָאָרֶץ כְּנָעַן: זֹאת הָאָרֶץ, אֲשֶׁר תִּפְּל לְכֶם בְּנַחֲלָה, אָרֶץ כְּנָעַן, לְגִבְלֵי תִיָּה.	2. Rabb'ın Musa'dan, İsrailoğulları'na emretmesini istemesi.

152	Sayılar	34	יג ויצו מ'שה, את-בני ישראל לאמר: זאת הארץ, אשר תתנחלו אתה בגורל, אשר צוה יהוה, לתת לתשעת המטות וחצי המטה.	13. Musa'nın, İsrailoğulları'na emredip ; “Dokuz buçuk sıpta vermeği Rabb'in emrettiği , kura ile miras alacağınız diyar budur” demesi.
153	Sayılar	34	כט אלה, אשר צוה יהוה, לנחל את-בני-ישראל, בארץ כנען. {פ}	29. Kenan diyarında İsrailoğulları'na mirası bölmek için Rabb'in emrettiğinin , bir önceki ayette söylenenler şeklinde olduğu.
154	Sayılar	35	ב צו, את-בני ישראל, ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם, ערים לשבת; ומגורש, לערים סביב תיהם, תתנו, ללויים.	2. Rabb'in Musa'ya; “Levililere, mülkleri olan mirastan içinde oturmak için şehirler vermelerini emretmesini ” söylemesi.
155	Sayılar	36	ב וי'אמרו, את-אד'ני צוה יהוה, לתת את-הארץ בנחלה בגורל, לבני ישראל; ואד'ני, צוה ביהוה, לתת את-נחלת צלפקד אחינו, לבנ'תיו.	2. Yusuf oğulları aşiretlerinden bir grubun; “Rab, diyarı miras olarak kura ile İsrailoğulları'na versin diye, efendime emretti ve kardeşimiz Tselofhad'ın mirasını onun kızlarına vermek efendime, Rab tarafından emrolundu ” demeleri.
156	Sayılar	36	ה ויצו מ'שה את-בני ישראל, על- פי יהוה לאמר: כן מטה בני-יוסף, דברים.	5. Musa'nın, Rabb'in sözüne göre, İsrailoğulları'na emredip “Yusuf oğullarının sıptı doğru söylüyor ...” demesi.
157	Sayılar	36	ו זה הדבר אשר-צוה יהוה, לבנות צלפקד לאמר, לטוב בעיניהם, תהיינה לנשים: אך, למשפחת מטה אביהם--תהיינה לנשים.	6. Tselofhad'ın kızları hakkında Rabb'in emredip dediği sözün; “Gözlerinde iyi olana varsınlar ...” olduğu.
158	Sayılar	36	י באשר צוה יהוה, את-מ'שה, כן עשו, בנות צלפקד.	10. Tselofhad'ın kızlarının, Rab Musa'ya nasıl emrettiyse öyle yaptıkları.

159	Sayılar	36	יג אלה המצוות והמשפטים, אשר צוה יהוה ביד-מ'שה--אל-בני ישראל: בערב ת מואב, על ירדן ירחו. {ש}	13. Erden yanında Eriha karşısında Moab ovalarında İsrailoğulları'na, Rabb'ın Musa vasıtası ile emrettiği emirlerin ve hükümlerin, önceki ayetlerde sayılanlar olduğu.
160	Tesni-ye	1	ג ויהי בארבעים שנה, בעשתי- עשר ח דש באחד לח דש; דבר מ'שה, אל-בני ישראל, ככ ל אשר צוה יהוה א'תו, אלהם.	4. Musa'nın, İsrailoğulları'na, onlar için Rabb'ın kendisine emrettiği bütün şeylere göre konuştuğu.
161	Tesni-ye	1	טז ואצוה, את-ש פטיכם, בעת ההוא, לאמר: שמ'ע בין-אחיכם ושפטם צדק, בין-איש ובין-אחיו ובין גרו.	16. Musa'nın, "kardeşleriniz arasındaki davaları dinleyin ..." diye o vakit hakimlere emredip dediği.
162	Tesni-ye	1	יח ואצוה אתכם, בעת ההוא, את כל-הדברים, אשר תעשו.	18. Musa'nın, İsrailoğulları'nın yapacakları her şeyi o vakit onlara emrettiği .
163	Tesni-ye	1	יט ונסע מח'רב, ונלך את כל- המדבר הגדול והנורא ההוא אשר ראיתם דרך הר האמ'רי, באשר צוה יהוה אל'הינו, א'תנו; ונב'א, עד קדש ברנע.	19. İsrailoğulları'nın; "Allahımız Rabb'ın bize emrettiği gibi , Amoriler dağılığı yolundan, gördüğünüz o büyük ve korkunç çölün hepsini yürüdük ve Kadeş-barnea'ya geldik" demeleri.
164	Tesni-ye	1	מא ותענו ות'אמרו אלי, חטאנו ליהוה--אנחנו בעלה ונלחמנו, ככ ל אשר-צונו יהוה אל'הינו; ותחגרו, איש את-כלי מלחמתו, ותהינו, לעל'ת ההרה.	41. İsrailoğulları'nın; "Allahımız Rabb'ın bize emrettiği her şeye göre biz çıkacağız ve cenk edeceğiz ..." demeleri.
165	Tesni-ye	2	ד ואת-העם, צו לאמר, אתם ע'ברים בגבול אחיכם בני-עשו, הי'שבים בשעיר; וייראו מכם, ונשמרתם מא'ד.	4. Musa'nın, kavme emredip söyleyecekleri.
166	Tesni-ye	2	לז רק אל-ארץ בני-עמון, ל'א קרבת: כל-יד נחל יב'ק, וערי החר, וכ'ל אשר-צוה, יהוה אל'הינו.	37. İsrailoğulları'nın, Rab Allah'ın yasakladığı (yaklaşmamayı emrettiği) hiç bir yere yaklaşmadıkları.

167	Tesni-ye	3	<p>יח וְאַצוּ אֶתְכֶם, בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם, נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ--חֲלוּצִים תַּעֲבְרוּ לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, כָּל-בְּנֵי-חֵיל.</p>	18. Musa'nın, İsrailoğulları'na emredip “Allahınız Rab, bu diyarı mülk edinmek üzere size verdi ...” demesi.
168	Tesni-ye	3	<p>כא וְאֶת-יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי, בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר: עֵינֶיךָ הֲרֹא ת, אֵת כָּל- אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה--כִּן-יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל-הַמְּלָכוֹת, אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה.</p>	21. Musa'nın Yeşu'a emredip söyledikleri.
169	Tesni-ye	3	<p>כח וְצַו אֶת-יְהוֹשֻׁעַ, וְחִזְקֵהוּ וְאַמְצֵהוּ: כִּי-הוּא יַעֲבֹר, לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה, וְהוּא יִנְחִיל אוֹתָם, אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה.</p>	28. Rabb'ın Musa'ya; “Yeşu'a emir ver, ona cesaret ver, onu kuvvetlendir; çünkü bu kavmin önünde geçecek ...” demesi.
170	Tesni-ye	4	<p>ב לא ת ספו, על-הדבר אשר אנ כי מצוה אתכם, ולא תגרעו, ממנו--לשמר, את-מצות יהוה אל היכם, אשר אנ כי, מצוה אתכם.</p>	2. Musa'nın İsrailoğulları'na, “Size emretmekte olduğun söze bir şey katmayacaksınız ve ondan eksiltmeyeceksiniz, ta ki, Allahınız Rabb'ın size emretmekte olduğum emirlerini tutasınız” demesi.
171	Tesni-ye	4	<p>ה ראה למדתי אתכם, חקים ומשפטים, כאשר צוני, יהוה אל הי: לעשות כן--בקרב הארץ, אשר אתם באים שמה לרשתה.</p>	5. Musa'nın İsrailoğulları'na, “Allahım Rabb'ın bana emrettiği gibi size kanunlar ve hükümler öğrettim ...” demesi.
172	Tesni-ye	4	<p>יג ויגד לכם את-בריתו, אשר צוה אתכם לעשות--עשרת, הדברים; ויכתבם, על-שני לחות אבנים.</p>	13. Rabb'ın İsrailoğulları'na, yapmaları için emrettiği ahdini ve on emirleri bildirmesi.
173	Tesni-ye	4	<p>יד וא תי צוה יהוה, בעת ההוא, ללמד אתכם, חקים ומשפטים: לעשת תכם א תם--בארץ, אשר אתם עברים שמה לרשתה.</p>	14. Rabb'ın Musa'ya, mülk edinmek için İsrailoğulları'nın geçeceği o memlekette onları yapsınlar diye, onlara kanunlar ve hükümler öğretmeyi, o vakit emrettiği .

174	Tesni-ye	4	כג השמרו לכם, פן-תשכחו את-ברית יהוה אל היכם, אשר כרת, עמכם; ועשיתם לכם פסל תמונת כ'ל, אשר צונו יהוה אל הייך.	23. Musa'nın, İsrailoğulları'na; “Kendinizi sakının, ta ki, Allahınız Rabb'in sizinle ettiği ahdini unutmayasınız ve Allah'ın Rabb'in size yasak ettiği (yapmamanızı emrettiği) bir şeyin suretinde kendiniz için oyma put yapmayasınız” demesi.
175	Tesni-ye	4	מ ושמרת את-חקיו ואת-מצו'תיו, אשר אנ' כי מצונך היום, אשר ייטב לך, ולבניך אחריך--ולמען תאריך ימים על-האדמה, אשר יהוה אל הייך ג'תן לך כל-הימים. {פ}	40. Rabb'in Musa'ya; “Sana emretmekte olduğum kanunlarını ve emirlerini tutacaksın” demesi.
176	Tesni-ye	5	יא שמור את-יום השבת, לקדשו, כאשר צונו, יהוה אל הייך.	12. Rabb'in Musa'ya; “Sebt gününü takdis etmek için, Allah'ın Rab sana emrettiği gibi onu tut” demesi.
177	Tesni-ye	5	יד וזכרת, פי עבד הייך בארץ מצרים, וי'צאך יהוה אל הייך משם, בג'ד חזקה ובזר'ע גטויה; על-פ'נ, צונו יהוה אל הייך, לעשות, את-יום השבת. {ס}	15. Rabb'in Musa'ya; “Allah'ın Rab Sebt gününü tutmayı sana emretti ” demesi.
178	Tesni-ye	5	טו כבד את-אביך ואת-אמך, כאשר צונו יהוה אל הייך--למען יאריכו ימייך, ולמען ייטב לך, על האדמה, אשר-יהוה אל הייך ג'תן לך. {ס}	16. Rabb'in Musa'ya; “Allah'ın Rabb'in, sana emrettiği gibi anana ve babana hürmet et” demesi.
179	Tesni-ye	5	כח ושמרתם לעשות, כאשר צונו יהוה אל הייכם אתכם: ל'א תסרו, ימין ושמ'אל.	32. Rabb'in İsrailoğulları'na; “Allahımız Rabb'in size emrettiği gibi yapmaya dikkat edeceksiniz” demesi.
180	Tesni-ye	5	כט בקל-הדרך, אשר צונו יהוה אל הייכם אתכם--תלכו: למען תחיו, וטוב לכם, והארכתם ימים, בארץ אשר תירשון.	33. Rabb'in İsrailoğulları'na; “Allahımız Rabb'in size emrettiği gibi yolların hepsinde yürüyeceksiniz, ta ki sağ kalasınız” demesi.

181	Tesni-ye	6	א נז את ה מצוה, החקים והמשפטים, אשר צוה יהוה אל היכם, ללמד אתכם--לעשות בארץ, אשר אתם עברים שמה לרשתה.	1. Rabb'ın İsrailoğulları'na; “Allahınız Rabb'in size öğretmeyi emrettiği emirler , kanunlar ve hükümler bunlardır ...” demesi.
182	Tesni-ye	6	ב למען תירא את-יהוה אל היך, לשמר את-כל-חק תיו ומצו תיו אשר אנ כי מצונו, אתה ובנך ובן-בנך, כל ימי חייך--ולמען, יארבו ימיך.	2. Rabb'ın İsrail'e; “Hayatının bütün günlerinde, sen ve oğlun ve oğlunun oğlu sana emrettiğim onun bütün kanunlarını ve emirlerini tutarak Allah'ın Rab'dan korkasın ...” demesi.
183	Tesni-ye	6	ו והיו הדברים האלה, אשר אנ כי מצונו היום--על-לבבך.	6. Rabb'ın İsrail'e; “Bugün sana emretmekte olduğum bu sözler senin yüreğinde olacaktır” demesi.
184	Tesni-ye	6	יז שמור תשמרון, את-מצונו ת יהוה אל היכם, ועד תיו וחקיו, אשר צונו.	17. Rabb'ın İsrailoğulları'na; “Rabb'ın size emrettiği emirlerini , şahadetlerini ve kanunlarını iyice tutacaksınız ...” demesi.
185	Tesni-ye	6	כ כי-ישאלך בנך מהר, לאמר: מה העדת, והחקים והמשפטים, אשר צוה יהוה אל הינו, אתכם.	20. İsrail'e, ileride oğlunun; “Allahımız Rabb'in bize emrettiği şahadetler ve kanunlar ve hükümler nedir?” diye sorduğunda oğluna neler söyleyeceğini Rabb'ın bildirmesi.
186	Tesni-ye	6	כד ויצונו יהוה, לעשות את-כל-החקים האלה, ליראה, את-יהוה אל הינו--לטוב לנו כל-הימים, לחי חנו פהיום הנה.	24. Rabb'ın, bütün kanunları tutmayı İsrailoğulları'na emretmesi .
187	Tesni-ye	6	כה וצדקה, תהיה לנו: כי-גשמר לעשות את-כל-המצוה הזאת, לפני יהוה אל הינו--כאשר צונו. {ס}	25. İsrailoğulları'nın, Allahları Rabb'ın önünde, bütün bu emirleri onlara emrettiği gibi yapmaya dikkat ederlerse onlar için salah olacağı.

188	Tesni-ye	7	<p>יא ושמרת את-ה מצוה ואת- החקים ואת-המשפטים, אשר אנכי מצוה היום--לעשותם. {פ}</p>	11. Yapılması için Rab Allah'ın emretmekte olduğu emirlerin, kanunların ve hükümlerin, tutulması gerektiği.
189	Tesni-ye	8	<p>א כל-המצוה, אשר אנכי מצוה היום--תשמרון לעשות: למען תחיון ורכבתם, ובאתם וירשתם את- הארץ, אשר-נשבע יהוה, לאב תיכם.</p>	1. İsrailoğulları'nın, Rabb'in Musa'ya, emretmekte olduğu bütün emirleri yapmak için tutmaları gerektiği.
190	Tesni-ye	8	<p>יא השמר לך, פן-תשכח את-יהוה אלהיך, לבלתי שמר מצו תיו ומשפטיו וחק תיו, אשר אנכי מצוה היום.</p>	11. İsrailoğulları'nın, Rabb'in Musa'ya, emretmekte olduğu bütün emirleri kanunları ve hükümleri tutmayarak Allahları Rabb'i unutmaktan sakınmaları gerektiği.
191	Tesni-ye	9	<p>יב ויאמר יהוה אלי, קום רד מהר מזה--כי שחת עמך, אשר הוצאת ממצרים: סרו מהר, מן-הדרך אשר צויתם--עשו להם, מסכה.</p>	12. Rabb'in Musa'ya “Kalk, buradan çabuk in; çünkü Mısır'dan çıkardığın kavmin, fesada düştü, onlara emrettiğim yoldan çabuk saptılar, kendilerine dökme put yaptılar” demesi.
192	Tesni-ye	9	<p>טז וארא, והנה חטאתם ליהוה אלהיכם--עשיתם לכם, עגל מסכה: סרתם מהר--מן-הדרך, אשר-צוה יהוה אתכם.</p>	16. Musa'nın İsrailoğulları'na; “... Rabb'in size emretmiş olduğu yoldan çabuk sapmıştınız” demesi.
193	Tesni-ye	10	<p>ה ואפן, וארד מן-ההר, ואשם את- הקלחת, בארון אשר עשיתי; ויהיו שם, באשר צונו יהוה.</p>	5. Musa'nın; “... levhaları, yapmış olduğum sandığı koydum ve onlar Rabb'in bana emrettiği gibi oradadır” demesi.
194	Tesni-ye	10	<p>יג לשמר את-מצוה יהוה, ואת- חק תיו, אשר אנכי מצוה, היום-- לטוב, לך.</p>	13. Rabb'in İsrail'e; “Ey İsrail! ... bugün iyiliğin için sana emretmekte olduğum Rabb'in emirlerini ve kanunlarını tutmaktan başka, Allahın Rab senden ne istiyor?” demesi.

195	Tesni-ye	11	ח ושמרתם, את-כל-המצוה, אשר אנכי מצוה, היום--למען תחזקו, ובאתם וירשתם את-הארץ, אשר אתם עברים שמה, לרשתה.	8. Rabb'in İsrail'e; "... bugün size emretmekte olduğum her emri tutacaksınız, ta ki, kuvvetli olasınız ..." demesi.
196	Tesni-ye	11	יג והיה, אם-שמעו תשמעו אל-מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם, היום--לאהבה את-יהוה אל היכם, ולעבדו, בכל-לבבכם, ובכל-נפשכם.	13. Rabb'in İsrail'e; "... eğer Allahınız Rabb'i sevmek ve bütün yüreğinizle ve bütün canınızla ona kulluk etmek için bugün size emretmekte olduğum emirlerimi iyice dinlersiniz ..." demesi.
197	Tesni-ye	11	כב כי אם-שמרתו תשמרו את-כל-המצוה הזאת, אשר אנכי מצוה אתכם--לעשמה: לאהבה את-יהוה אל היכם, ללכת בכל-דרכיו--ולדבקה-בו.	22. Rabb'in İsrail'e; "... size emretmekte olduğum bütün bu emri yapmak için Allahınız Rabb'i sevmek, onun bütün yollarında yürümek ve kendisine yapışmak için onu iyice tutarsınız..." demesi.
198	Tesni-ye	11	כז את-הברכה--אשר תשמעו, אל-מצותי יהוה אל היכם, אשר אנכי מצוה אתכם, היום.	27. Rabb'in İsrail'e; "... bugün size emretmekte olduğum Allahınız Rabb'in emirlerini dinlerseniz, bereket ..." demesi.
199	Tesni-ye	11	כח והקללה, אם-לא תשמעו אל-מצותי יהוה אל היכם, וסרתם מן-הדרך, אשר אנכי מצוה אתכם היום: ללכת, אחרי אל הים אחרים--אשר לא-ינדעם. {ס}	28. Rabb'in İsrail'e; "... Allahınız Rabb'in emirlerini dinlemezseniz, ve bilmediğiniz başka ilahların ardından yürümek için bugün size emretmekte olduğum yoldan saparsanız lanet ..." demesi.
200	Tesni-ye	12	יא והיה המקום, אשר-יבחר יהוה אל היכם בו לשכון שמו שם--שמה תביאו, את-כל-אשר אנכי מצוה אתכם: עול תיכם וזבחיכם, מעשר תיכם ותרמת ידכם, וכל מבחר נדריכם, אשר תדירו ליהוה.	11. İsrailoğulları'nın, Rabb'in emretmekte olduğu her şeyi getirmeleri.

201	Tesni-ye	12	יָד כִּי אִם-בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה, בְּאַחַד שְׁבָטֶיךָ--שָׁם, תַּעֲלֶה עַל הַיָּד; וְשָׁם תַּעֲשֶׂה, כֹּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצַוְנֶךָ.	14. Rabb'ın İsrail'e, yakılan takdimelerini, Rabb'ın sıptlarının birinde seçeceği yerde arz etmesini ve ona emretmekte olduğu bütün şeyleri orada yapmasını söylemesi.
202	Tesni-ye	12	כֹּא כִּי-יִרְחַק מִמֶּנָּךְ הַמָּקוֹם, אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֶל הַיָּד לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם, וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרֶךָ וּמִצֹּאֲנָב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לְךָ, כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ--וְאָכַלְתָּ. בְּשַׁעֲרֶיךָ, בְּכָל לַיְלָה, אֹת וּפְשָׁךְ.	21. Rabb'ın verdiği sığırların ve sürülerin, O'nun emrettiği gibi boğazlanması gerektiği.
203	Tesni-ye	12	כַּח שְׁמֵר וְשִׁמְעָתָ, אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצַוְנֶךָ: לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּלְבָנֶיךָ אַחֲרָיִךָ, עַד-עוֹלָם--כִּי תַעֲשֶׂה הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר, בְּעֵינֵי יְהוָה אֶל הַיָּד. {ס}	28. İsrail'in, Allah'ın kendisine emretmekte olduğu bütün bu sözleri dinleyip tutması gerektiği.
204	Tesni-ye	12	אֵת כָּל-הַדְּבָרִים, אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצַוְנֶךָ אַתְּכֶם--אֵתוֹ תִּשְׁמְרוּ, לַעֲשׂוֹת: לֹא-תֹסֵף עָלָיו, וְלֹא תִּגְרַע מִמֶּנּוּ. {פ}	32. Rabb'ın İsrail'e; “Sana emretmekte olduğum her şeyi yapmak için tutacaksın, üzerine bir şey katmayacaksın ve ondan eksiltmeyeceksin” demesi.
205	Tesni-ye	13	וְהִנְבִּיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת, כִּי דָבָר-סָרָה עַל-יְהוָה אֶל הַיָּד הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָפֵךְ דָּךְ מִבֵּית עֲבָדִים--לְהַדִּיחְךָ מִן-הַדְּרָךְ, אֲשֶׁר צִוְנֶךָ יְהוָה אֶל הַיָּד לְלָקֵחַ בָּהּ; וּבְעֵרַת הַרְעָה, מִקֶּרְבֶּךָ. {ס}	5. Rabb'ın İsrail'e yürümeyi emrettiği yol.
206	Tesni-ye	13	יֵט כִּי תִשְׁמַע, בְּקוֹל יְהוָה אֶל הַיָּד, לְשִׁמְרָתְךָ אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו, אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצַוְנֶךָ הַיּוֹם--לַעֲשׂוֹת, הַיָּשָׁר, בְּעֵינֵי יְהוָה אֶל הַיָּד. {ס}	17. Rabb'ın İsrail'e; “Rabb'ın gözünde doğru olanı yapmak için, bugün sana emretmekte olduğum, Rabb'ın bütün emirlerini tutmak üzere ... Rab öfkesi kızgınlığından dönsün ...” demesi.

207	Tesni-ye	15	ה רק אם-שמוע תשמע, בקול יהוה אל היך, לשמר לעשות את-כל-המצוה הזאת, אשר אנכי מצוה היום.	5. Rabb'ın İsrail'e; “Bugün sana emretmekte olduğum bütün bu emri yapmak üzere tutmak için Allah'ın Rabb'in sözünü iyice dinlersen, Rab seni mutlaka mübarek kılacaktır” demesi.
208	Tesni-ye	15	יא פי לא-יחדל אביון, מקרב הארץ; על-כן אנכי מצוה, לאמר, פתח תפתח את-ידך לאחיך לעניך ולאביוןך, בארץך. {ס}	11. Rabb'ın İsrail'e; “Kendi memleketinde kardeşine, hakirine, fakirine elini açacaksın, diye sana emrediyorum” demesi.
209	Tesni-ye	15	טו וזכרת, פי עבד היית בארץ מצרים, ויפדך, יהוה אל היך; על-כן אנכי מצוה, את-הדבר הזה--היום.	15. Rabb'ın İsrail'e; “Mısır diyarında köle olduğunu ve Allah'ın onu kurtardığını hatırlaması için bunların emredildiğini” söylemesi.
210	Tesni-ye	17	ג וילך, ויעבד אל הים אחרים, וישתחו, להם; ולשמש או לירח, או לכל-צבא השמים--אשר לא-צוית.	3. Rabb'ın, güneşe, aya, gökler ordusuna kulluk etmeyi, onlara secde kılmayı emretmediği.
211	Tesni-ye	18	יח נביא אקים להם מקרב אחיהם, כמור; ונתתי דברי, בפיו, ודבר אליהם, את-כל-אשר אצונו.	18. Rabb'ın Levililer arasından bir peygamber çıkaracağı, sözlerini onun ağzına koyacağı ve ona emredeceği her şeyi onlara söyleyeceği.
213	Tesni-ye	18	כ אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי, את אשר לא-צויתיו לדבר, ואשר ידבר, בשם אל הים אחרים--ומת, הנביא ההוא.	20. Rabb'ın; “Ancak bir peygamber, kendisine söylemeyi emretmediğim bir sözü küstahça benim isimle söyler, yahut başka ilahların ismiyle söylerse o peygamber ölecektir” demesi.
213	Tesni-ye	19	ז על-כן אנכי מצוה, לאמר: שלש ערים, תבדיל לך.	7. Rabb'ın; “Kendin için üç şehir ayıracaksın, diye emrediyorum” demesi.

214	Tesni-ye	19	<p>ט כִּי-תִשְׁמַר אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹתָהּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצַוְנָךְ הַיּוֹם, לֹא-תִקַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ וְלָלַכְתָּ בְּדַרְכָיו, כָּל-הַיָּמִים--וְנִסַּפְתָּ לְךָ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים, עַל הַשָּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה.</p>	9. Rabb'in; "Ve Allah'ın Rabbi sevmek, ve daima onun yollarında yürümek üzere bugün sana emretmekte olduğum bütün bu emri yapmak için tutarsan ..." demesi.
215	Tesni-ye	20	<p>יז כִּי-תִקְרָא מִחַרְיָם, הַחֲתִי וְהָאֲמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִי, הַחֲוִי, וְהַיְבוּסִי--כַּאֲשֶׁר צִוִּיךָ, יְהוָה אֱלֹהֵיךָ.</p>	17. Rabb'in; "Fakat onları, Hittîleri, Amorîleri, Kenanları, Perizzîleri, Hivîleri, Yebusîleri, Allah'ın Rabb'in sana emrettiği gibi tamamen yok edeceksin " demesi.
216	Tesni-ye	24	<p>ח הַשָּׂמֶר בְּנִגְעַת-הַצָּרְעָתָה לְשֹׁמֵר מֵאֵד, וְלַעֲשׂוֹת: כֹּכָל אֲשֶׁר-יִרְוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם--תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת.</p>	8. Rabb'in; "Cüzzam hastalığında kâhinlerin, Levililer'in size öğretecekleri her şeye göre yapmağa ve onları iyice tutmağa dikkat edin; onlara emrettiğim gibi yapmak için tutacaksınız" demesi.
217	Tesni-ye	24	<p>יח וְזָכַרְתָּ, כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם, וְיִפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ, מִשָּׁם; עַל-כֵּן אָנֹכִי מֵצַוְנָךְ, לַעֲשׂוֹת, אֶת-הַדְּבָר, הַזֶּה. {ס}</p>	18. Rabb'in; "ve Mısır'da köle olduğunu, ve Allah'ın Rabb'in seni oradan kurtardığını hatırlayacaksın; bu şeyi yapmağı bunun için sana emrediyorum " demesi.
218	Tesni-ye	24	<p>כב וְזָכַרְתָּ, כִּי-עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם; עַל-כֵּן אָנֹכִי מֵצַוְנָךְ, לַעֲשׂוֹת, אֶת-הַדְּבָר, הַזֶּה. {ס}</p>	22. Rabb'in; "ve Mısır diyarında köle olduğunu hatırlayacaksın; bu şeyi yapmağı bunun için sana emrediyorum " demesi.

219	Tesni-ye	26	<p>יִג וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֵל הַיָּם בְּעַרְתִּי הַקָּדָשׁ מִן-הַבַּיִת, וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי וְלִגֵּר לַיְתוּם וְלְאַלְמָנָה, כְּכֹל- מִצְוֹתֶיךָ, אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי: ל'א-עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ, וְל'א שְׁכַחְתִּי.</p>	13. Rabb'in; "Allah'ın Rabb'in önünde diyeceksin: Bana emrettiğin bütün emirlerine göre, mukaddes şeyleri evimden çıkardım ve hem de onları Leviliye, garibe, öksüze ve dul kadına verdim; senin emirlerinden çıkmadım ve unutmadım" denilmesini istemesi.
220	Tesni-ye	26	<p>יִד ל'א-אֶבְלֵתִי בְּאֵנִי מִמֶּנּוּ, וְל'א- בְּעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֵמָא, וְל'א-נִתְּתִי מִמֶּנּוּ, לְמָת; שְׁמַעְתִּי, בְּקוֹל יְהוָה אֵל הִי--עָשִׂיתִי, כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתַנִּי.</p>	14. Rabb'in; "Yasımda iken ondan yemedim, murdarken ondan almadım ve ölü için ondan vermedim. Allahım Rabb'in sözünü dinledim bana emrettiği her şeye göre yaptım" denilmesini istemesi.
221	Tesni-ye	26	<p>טז הַיּוֹם הַזֶּה, יְהוָה אֵל הַיָּם מִצְוֶיךָ לַעֲשׂוֹת אֶת-הַחֲקִים הָאֵלֶּה--וְאֵת- הַמִּשְׁפָּטִים; וְשִׁמְרָתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם, בְּכֹל-לִבְבְּךָ וּבְכֹל-נַפְשְׁךָ.</p>	16. Rabb'in; "Bugün Allah'ın Rab sana bu kanunları ve hükümleri yapmağı emrediyor ... " demesi.
222	Tesni-ye	27	<p>א וַיֹּצֵן מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶת- הָעָם לֵאמֹר: שְׁמַר, אֶת-כָּל- הַמִּצְוֹת, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶינָה אוֹתְכֶם, הַיּוֹם.</p>	1. Musa ile İsrail'in ihtiyarlarının kavme emredip "Bugün size emretmekte olduğum emrin hepsini tut" demeleri.
223	Tesni-ye	27	<p>ד וְהִיָּה, בְּעַבְרַתְּכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן, תִּקְיִמוּ אֶת-הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶינָה אוֹתְכֶם הַיּוֹם, בְּהַר עֵיבָל; וְשָׁתָה אוֹתָם, בְּשִׂיד.</p>	4. Musa ile İsrail'in ihtiyarlarının kavme; "Ve vaki olacak ki Erdenden geçtiğiniz zaman, bugün size emretmekte olduğum bu taşları Ebal dağında dikeceksiniz" demeleri.
224	Tesni-ye	27	<p>י וְשִׁמַּעְתָּ, בְּקוֹל יְהוָה אֵל הַיָּם; וְעָשִׂיתָ אֶת-מִצְוֹתָיו וְאֶת-חֻקָּיו, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶינָךְ הַיּוֹם. {ס}</p>	10. Musa'nın İsrail'e; "Allahın Rabb'in sözünü dinleyeceksin ve bugün sana emretmekte olduğum onun emirlerini ve kanunlarını yapacaksın" demesi.

225	Tesni-ye	27	יֵא וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת-הָעָם, בְּיוֹם הַהוּא לֵאמֹר.	11. Musa'nın o gün kavme emredip dedikleri.
226	Tesni-ye	28	א וַהֲיָה, אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיךָ, לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם--וַיִּתְּנֶךָ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ, עָלֶיךָ, עַל-כֵּן גִּוִּי הָאָרֶץ.	1. Musa'nın İsrail'e; "Bugün sana emretmekte olduğum Allahın Rabb'in bütün emirlerini tutup yapmak için, onun sözünü iyice dinlersen, Allahın Rab, dünyanın bütün milletlerine seni üstün kılacaktır" demesi.
227	Tesni-ye	28	ח וַיְצַו יְהוָה אֶתְךָ, אֶת-הַבְּרִכָּה, בְּאַסְמִיךָ, וּבְכֹל מַשְׁלַח יָדְךָ; וּבְרִכְךָ-בְּאֶרֶץ, אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לְךָ.	8. Musa'nın İsrail'e; "Ambarlarında ve elini attığın her şeyde Rab senin üzerine bereketi emredecektir ..." demesi.
228	Tesni-ye	28	יג וַיִּתְּנֶךָ יְהוָה לְרֹאשׁ, וְלֹא לְזִנְבֹה, וְהָיִיתָ רֶק לְמַעַלָּה, וְלֹא תִהְיֶה לְמַטָּה: כִּי-תִשְׁמַע אֶל-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיךָ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם--לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת.	13. Musa'nın İsrail'e; "Eğer bugün sana emretmekte olduğum Allahın Rabb'in emirlerini tutmak ve yapmak için onları dinlersen ..." demesi.
229	Tesni-ye	28	יד וְלֹא תִסּוּר, מִכָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם--יָמִין וּשְׂמֹאל: לְלֶכֶת, אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַיִם--לְעַבְדָּם. {פ}	14. Musa'nın İsrail'e; "Başka ilahları kulluk etmek için onların ardınca yürümek üzere bugün sana emretmekte olduğum bütün sözlerden sağa sola sapmazsan Rab seni kuyruk değil, baş edecek ve sadece üstün olacaksın, alt olmayacaksın" demesi.
230	Tesni-ye	28	טו וַהֲיָה, אִם-לֹא תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיךָ, לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו וְחָק תִּיּוֹ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם--וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל-הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה, וְהִשְׁיִגוּךָ.	15. Musa'nın İsrail'e; "... bugün sana emretmekte olduğum Allahın Rabb'in bütün emirlerini ve kanunlarını tutup yapmak üzere O'nun sözünü dinlemezsen, bütün şu lanetler senin üzerine gelecekler, sana erişeceklerdir" demesi.

231	Tesni-ye	28	מה וּבָאוּ עֲלֶיךָ כָּל-הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה, וּרְדִפוּךָ וְהִשְׁיִגוּךָ, עַד, הַשְּׁמֹדָךְ: כִּי-לֹא שָׁמַעְתָּ, בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיךָ-- לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְחָק תִּיּוֹ, אֲשֶׁר צִוִּיתִי.	45. Musa'nın İsrail'e; "Bütün bu lanetler senin üzerine gelecekler ve sen helak oluncaya kadar seni kovalayıp sana yetişecekler, çünkü sana emrettiği emirlerini ve kanunlarını tutmak için Allahın Rabb'ın sözünü dinlemedin" demesi.
232	Tesni-ye	29	אֲנִי נִקְרָא מִשָּׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל, נִי אָמַר אֲלֵהֶם: אַתֶּם רְאִיתֶם, אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, לְפָרַע הַיָּהוּ וְלָכָל-עַבְדָּיו, וְלָכָל-אֶרְצוֹ.	1. Rabb'ın; "Rabb'ın İsrailoğulları ile Horeb'de yapmış olduğu ahitten başka Moab diyarında onlarla yapmağı Musa'ya emrettiği ahdin sözleri bunlardır" demesi.
233	Tesni-ye	30	בּוֹ וְשָׁבַת עַד-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ, וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי, כֹּכֵל אֲשֶׁר-אָנֹכִי מִצְוֶיךָ, הַיּוֹם: אַתָּה וּבְנֵיךָ, בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ.	2. Rabb'ın; "Allahın Rabb'e döneceğin ve oğullarınla sen, bugün sana emrettiğim her şeye göre onun sözünü bütün yüreğinle, bütün canınla dinleyeceğin zaman vaki olacak ki; ..." demesi.
234	Tesni-ye	30	חַזַּק וְאַתָּה תָּשׁוּב, וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה; וְעָשִׂיתָ, אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶיךָ, הַיּוֹם.	8. Rabb'ın İsrail'e; "... bugün sana emretmekte olduğum bütün emirlerini yapacaksın" demesi.
235	Tesni-ye	30	יֵאָדָּם כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם-- לֹא-נִפְלְאָתָהּ הוּא מִמֶּךָ, וְלֹא רָחַקָהּ הוּא.	11. Rabb'ın İsrail'e; "Çünkü bugün sana emretmekte olduğum bu emir senin için güç değildir ve senden uzak değildir" demesi.
236	Tesni-ye	30	טַז אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶיךָ, הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לְלַבֵּת בְּדַרְכָּיו, וְלְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְחָק תִּיּוֹ וּמִשְׁפָּטָיו; וְחִייתָ וּרְבִיתָ-- וּבְרַכְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵיךָ, בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ.	16. Rabb'ın İsrail'e; "... bugün sana emretmekte olduğum bütün emirlerini yapacaksın" demesi.

237	Tesni-ye	31	ה ונתנם יהוה, לפניכם; ועשיתם להם--ככל-המצוה, אשר צויתי אתכם.	5. Musa'nın İsrail'e; “ve Rab önünde onları ele verecek, ve size emrettiğim emrin hepsine göre onlara yapacaksınız” demesi.
238	Tesni-ye	31	י ויצו מ'שה, אותם לאמר: מקץ שבע שנים, במ'עד שנת השמטה--בחהג הסכות.	10. Musa'nın, Levi oğullarına, kâhinlere ve İsrail'in bütün ihtiyarlarına emredip dedikleri.
239	Tesni-ye	31	יד וי'אמר יהוה אל-מ'שה, הן קרבו ימיך למות--קרא את-יהושע וְהִתְיַצְבוּ בְּאֵל הַל מוֹעֵד, וְאֶצְנַנּוּ; וַיֵּלֶךְ מ'שֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ, וַיִּתְיַצְבוּ בְּאֵל הַל מוֹעֵד.	14. Rabb'ın Musa'ya; “İşte öleceğin günlerin yaklaşıyor; Yeşu'yu çağır, ve kendisine emredeyim diye toplanma çadırında hazır olun” demesi.
240	Tesni-ye	31	כג ויצו את-יהושע בן-נון, וי'אמר חזק ואמץ--כי אתה תביא את-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם; וְאַנִּי כִי, אֶהְיֶה עִמָּךְ.	23. Rabb'ın Nun oğlu Yeşu'a; emredip dedikleri.
241	Tesni-ye	31	כה ויצו מ'שה את-הלויים, נ'שאי ארון ברית-יהוה לאמר.	25. Musa'nın, Allah'ın ahit sandığını taşıyan Levililer'e emredip dedikleri.
242	Tesni-ye	31	כט כי ידעתי, אחרי מותי כי-השחת תשחתון, וסרתם מן-הדרך, אשר צויתי אתכם; וקראת אתכם הרעה, באחרית הימים--כי-תעשו את-הרע בעיני יהוה, להכעיסו במעשה ידיכם.	29. Musa'nın Levililer'e; “Zira, biliyorum ki, ölümünden sonra büsbütün bozulacaksınız, ve size emrettiğim yoldan sapacaksınız ...” demesi.
243	Tesni-ye	32	מו וי'אמר אלהם, שימו לבבכם, לכל-הדברים, אשר אנ'כי מעיד בקכם היום: אשר תצנןם, את-בְּנֵיכֶם, לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת, אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת.	46. Musa'nın İsrailoğulları'na; “Tutup yapmak üzere oğullarınıza emredeceğiniz bu şeriatın bütün sözlerine ... yürek koyun” demesi.
244	Tesni-ye	33	ד תורה צוה-לנו, מ'שה: מורשה, קהלת יעקב.	4. Musa'nın ölümünden evvel, İsrailoğulları'nın; “Yakub cemaati için miras olarak Musa bize bir şeriat emretti ” diye hayır dua okumaları.

245	Tesni-ye	34	ט ויהושע בן-נון, מלא רוח חקמה- כי-סמך מ'שה את-ידיו, עליו; וישמעו אליו בני-ישראל ויעשו, כאשר צוה יהנה את-מ'שה.	9. İsrailoğulları'nın; Nun oğlu Yeşu'u dinlerken, Rabb'in Musa'ya emretmiş olduğu gibi yaptıkları.
246	Yeşu	1	ז רק חזק ואמץ מאד, לשמ'ר לעשות ככל-התורה--אשר צונו מ'שה עבדי, אל-תסור ממנו זמין ושמ'אול: למען תשפיל, בכל אשר תלך.	7. Rabb'in Yeşu'a; "Kulum Musa'nın sana emrettiği bütün şeriata göre yapmağa dikkat etmek için kuvvetli ol ..." demesi.
247	Yeşu	1	ט הלוא צויתוך חזק ואמץ, אל- תער'ץ ואל-תחת: כי עמך יהנה אל'היך, בכל אשר תלך. {פ}	9. Rabb'in Yeşu'a; "Sana emretmedim mi? Kuvvetli ol ve yürekli ol; korkma ve yılgınlığa düşme ..." demesi.
248	Yeşu	1	י ויצו יהושע, את-ש'טרי העם לאמ'ר.	10. Yeşu'un kavmin reislerine emredip dedikleri.
249	Yeşu	1	יא עברו בקרב המחנה, וצונו את- העם לאמ'ר, הכינו לכם, צידה: כי בעוד של'שת ימים, אתם ע'ברים את-הירדן הזה, לבוא לרשת את- הארץ, אשר יהנה אל'היכם נתן לכם לרשתה. {פ}	11. Yeşu'un, kavmin reislerine; "Ordugâhın ortasından geçin ve kavme emredip ... deyin" demesi.
250	Yeşu	1	יג זכור, את-הדבר, אשר צוה אתכם מ'שה עבד-יהנה, לאמ'ר: יהנה אל'היכם מגיח לכם, ונתן לכם את-הארץ הז'את.	13. Yeşu'un, Rubenîler'e, Gadîler'e ve Manasse'nin yarım sıptına; "Rabb'in kulu Musa'nın: Allahınız Rab size rahat verdi, ve size bu diyarı verecek diyerek size emrettiği sözü hatırlayın" demesi.
251	Yeşu	1	טז ויענו, את-יהושע לאמ'ר: כ'ל אשר-צויתנו נעשה, ואל-כל-אשר תשלחנו נלך.	16. Muhataplarının, Yeşu'a "Bize emrettiğin her şeyi yapacağız ve bizi nereye gönderirsen gideceğiz" demeleri.

252	Yeşu	1	<p>יח כל-איש אשר-ימרה את-פיך, ול'א-ישמע את-דבריך לכ'ל אשר-תצננו--יומת: רק, חזק ואמץ. {פ}</p>	18. Muhataplarının, Yeşu'a "Ona emrettiğin her şeyde kim senin emrine isyan eder ve senin sözlerini dinlemezse öldürülecektir, ancak sen kuvvetli ol, yürekli ol" demeleri.
253	Yeşu	3	<p>ג ויצונו, את-העם לאמר, כרא'תכם את ארון ברית-יהנה אל'היכם, והפ'הנים הלויים נ'שאים א'תו--נאתם, תסעו ממקומכם, והלקחם, אחריו.</p>	3. Reislerin, ordugâhın ortasından geçerek kavme emredip dedikleri.
254	Yeşu	3	<p>ח נאתה, תצונה את-הפ'הנים, נ'שאי ארון-הברית, לאמר: כב'אכם, עד-קצה מי הירדו, בירדו, תעמדו. {פ}</p>	8. Rabb'ın, Yeşu'a "Ahit sandığını taşıyan kâhinlere emredip "Erden suyuna geldiğiniz zaman duracaksınız", diyeceksin" demesi.
255	Yeşu	4	<p>ג ויצונו אותם, לאמר, שאו-לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הפ'הנים, הכין שתים-עשרה אבנים; והעברתם אותם, עמכם, והנחתם אותם, במלון אשר-תלינו בו הלילה. {ס}</p>	3. Bütün millet Erden'den tamamen geçince; Rabb'ın Yeşu'a, emredip söylemesi için dedikleri.
256	Yeşu	4	<p>ח ויעשו-כן בני-ישראל, כאשר צוה יהושע, וישאו שתי-עשרה אבנים מתוך הירדן כאשר דבר יהנה אל-יהושע, למספר שבטי בני-ישראל; ויעברום עמם אל-המלון, וינחום שם.</p>	8. Yeşu nasıl emrettiyse İsrailoğulları'nın öyle yaptığı.
257	Yeşu	4	<p>י והפ'הנים נ'שאי הארון, ע'מדים בתוך הירדן, עד ת'ם כל-הדבר אשר-צוה יהנה את-יהושע לדבר אל-העם, ככ'ל אשר-צוה מ'שה את-יהושע; וימחרו העם, ויעב'רו.</p>	10. Musa'nın Yeşu'a emrettiği her şeye göre, kavme söylemek üzere Rabb'ın, Yeşu'a emrettiği her şey bitinceye kadar, sandığı taşıyan kâhinlerin, Erden'in ortasında durdukları.
258	Yeşu	4	<p>טז צוה, את-הפ'הנים, נ'שאי ארון העדות; ויעלו, מן-הירדן.</p>	16. Rabb'ın, Yeşu'a "Şahadet sandığını taşıyan kâhinlere, Erden'den çıkmalarını emret ," demesi.

259	Yeşu	4	יז ויצו יהושע, את-הכ־הַגִּים לאמר: עלו, מן-הירדן.	17. Yeşu'un, kâhinlere; "Erden'den çıkın!" diye emretmesi .
260	Yeşu	6	י ואת-העם צוה יהושע לאמר, ל'א תריעו ול'א-תשמיעו את- קולכם, ול'א-יצא מפיכם, דבר: עד יום אמרי אליכם, הריעו-- והריע תם.	10. Yeşu'un, kavmine emredip söyledikleri.
261	Yeşu	7	יא חטא, ישראל, וגם עברו את- בריתי, אשר צויתי אותם; וגם לקחו, מן-החרם, וגם גנבו וגם כחשו, וגם שמו בכליהם.	11. Rabb'ın Yeşu'a; "İsrail suç etti, hem onlara emrettiğim ahdimi bozdular, hem tahsis olunan şeyden aldılar ..." demesi.
262	Yeşu	8	ד ויצו א תם לאמר, ראו אתם ארבים לעיר מאחרי העיר--אל- תרחיקו מן-העיר, מאד; והייתם בְלַכְּם, נכ־נים.	4. Yeşu'un, otuz bin cenk adamına emredip dedikleri.
263	Yeşu	8	ח והנה פתפשכם את-העיר, תציתו את-העיר באש--כדבר יהנה, תעשו; ראו, צויתי אתכם.	8. Yeşu'un, cenk adamlarına; "şehri ele geçirdiğiniz zaman şehre ateş salacaksınız, Rabb'ın sözüne göre yapacaksınız, işte size emir verdim" demesi.
264	Yeşu	8	כז רק הבהמה, ושלל העיר ההיא, בזו לָהֶם, ישראל--כדבר יהנה, אשר צוה את-יהושע.	27. İsrailoğulları'nın, Rabb'ın Yeşu'a emrettiği sözüne göre, o şehrin hayvanlarını ve mallarını kendileri için çapul ettikleri.
265	Yeşu	8	כט ואת-מלך העי תלה על-העץ, עד-עת הערב; וכבוא השמש צוה יהושע ויִרְדוּ את-גבלתו מן-העץ, וישליכו אותה אל-פתח שער העיר, ויקמו עליו גל-אבנים גדול, עד היום הזה. {פ}	29. Yeşu'un ay kralını yakması, onu ağaca asması, güneş battığı zaman onun leşini ağaçtan indirmelerini emretmesi .
266	Yeşu	8	לא כאשר צוה מִשֵּׁה עֶבֶד-יהנה את-בני ישראל, כפֶתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מִשֵּׁה--מִזְבַּח אֲבָנִים שְׁלֹמֹת, אֲשֶׁר ל'א-הניף עליהן ברזל; ויעלו עליו עלות ליהנה, ויזבחו שלמים.	31. Yeşu'un Ebal dağında, Musa'nın İsrailoğulları'na emrettiği , Musa'nın şeriat kitabında yazdığı gibi bir mezbah yapması.

267	Yeşu	8	<p>לג וְכַל-יִשְׂרָאֵל וּזְקַנְיוֹ וְשׂוֹטְרֵי וְשׂוֹטְרֵי עַמֵּי מִזֶּה וּמִזֶּה לְאָרוֹן בְּרִית-יְהוָה, כַּגֵּר כְּאֶזְרָח--חֲצִי אֶל- מוֹל הַר-גֵּרְזִים, וְחֲצִי אֶל-מוֹל הַר- עֵיבָל: כֹּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד- יְהוָה, לְכַרֵּךְ אֶת-הָעָם יִשְׂרָאֵל-- בְּרֵאשׁוֹנָה.</p>	33. İsrail'i mübarek kılmak için, Rabb'in kulu Musa'dan evvel emretmiş olduğu gibi, bütün İsrail'in, sandığın etrafında, yarısının Gerizim ve yarısının Ebal dağı önünde durması
268	Yeşu	8	<p>לֵה ל' א-הִיָּה נְכַר, מִכֹּל אֲשֶׁר-צִוָּה מֹשֶׁה--אֲשֶׁר ל' א-קרא יהושע, נגד כל-קהל ישראל והנשים והטף, והגר, הֵה לך בקרבם.</p>	35. Yeşu'un, İsrail'in bütün cemaatine, Musa'nın bütün emrettiklerinden okumadığı bir sözün kalmadığı.
269	Yeşu	9	<p>כֹּד וַיַּעֲבֹד אֶת-יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמְרוּ, כִּי הֲגַד הַגִּד לְעַבְדֶיךָ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֵל הַיְיָ אֶת-מֹשֶׁה עֶבְדוֹ, לְתַת לְכֶם אֶת-כָּל-הָאָרֶץ, וּלְהַשְׁמִיד אֶת- כָּל-יִשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם; וַיִּירָא מֵאֵד לְנַפְשׁוֹ תִּיגוּ מִפְּנֵיכֶם, וַיַּעֲשֶׂה אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה.</p>	24. Rabb'in, kulu Musa'ya verdiği emir.
270	Yeşu	10	<p>כֹּז וַיְהִי לַעֲת בּוֹא הַשָּׁמֶשׁ, צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיִּרְדּוּם מֵעַל הָעֵצִים, וַיִּשְׁלַכְם, אֶל-הַמַּעְרָה אֲשֶׁר נִחְבְּאוּ- שָׁם; וַיִּשְׂמוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת, עַל-פִּי הַמַּעְרָה, עַד-עֶצָם, הַיּוֹם הַזֶּה. {ס}</p>	27. Yeşu'un, mağaraya kapatılan beş kralı öldürüp bedenlerini beş ağaca asmasının ardından, güneş battığında, onların ağaçtan indirilmesini emretmesi.
271	Yeşu	10	<p>מ וַיִּפֶּה יְהוֹשֻׁעַ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ הַהִר וְהַגֵּב וְהַשְּׁפֵלָה וְהָאֲשְׁדּוֹת, וְאֵת כָּל- מַלְכֵיהֶם--ל' א השאיר, שריד; ואת כל-הנשמה, החרים, כֹּאֲשֶׁר צִוָּה, יְהוָה אֵל הַיִּשְׂרָאֵל.</p>	40. Yeşu'un, İsrail'in Allah'ı Rabb'in emrettiği gibi Cenub ve Şefela'daki herkesi kılıçtan geçirtmesi.
272	Yeşu	11	<p>יב וְאֵת-כָּל-עַרְי הַמְּלָכִים-הָאֵלֶּה וְאֵת-כָּל-מַלְכֵיהֶם לְכֹד יְהוֹשֻׁעַ, וַיִּבֶם לְפִי-חֶרֶב--הַחֲרִים אוֹתָם: כֹּאֲשֶׁר צִוָּה, מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה.</p>	12. Yeşu'un, Rabb'in Musa'ya emrettiği gibi Hatsor halkını kılıçtan geçirtmesi ve onları tamamen yok etmesi.

273	Yeşu	11	טו פֿאַשר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה עֲבֹדוּ, בְּ-צִוּוֹת מֹשֶׁה אֶת-יְהוֹשֻׁעַ; וְכוּ, עֲשֵׂה יְהוֹשֻׁעַ--ל'א-הִסִּיר דָּבָר, מִכֹּל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה.	15. Kulu Musa'ya Rabb'in emrettiği gibi, Musa'nın da Yeşu'a öyle emrettiği , Yeşu'un da öyle yaptığı, Rabb'in Musa'ya emrettiği şeylerden hiç birini eksik bırakmadığı.
274	Yeşu	11	כ כי מאת יהוה היתה לחזק את-לבם לקראת המלחמה את-ישראל, למען החרימם, לבלתי היות-להם, תחנה: כי למען השמידם, פֿאַשר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה. {ס}	20. Rabb'in Musa'ya emrettiği gibi; İsrail'e karşı cenge çıkmak için, karşı tarafın yüreğinin Rab tarafından katılaştırılması.
275	Yeşu	13	ו כל-י שבִי הָרָר מִן-הַלְבֵנוֹן עַד-מִשְׁרַפֹּת מִיָּם, כֹּל-צִיד נִים--אֲנִי כִי אֹרִישֶׁם, מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי הַפְּלֵה לְיִשְׂרָאֵל, בְּנַחֲלָה, פֿאַשר צִוִּיתִיךָ.	6. Rabb'in Yeşu'a, alınan toprakları; "Sana emrettiğim gibi onları miras olarak İsrail'e kura ile böl" demesi.
276	Yeşu	14	ב בגורל, נחלתם, פֿאַשר צִוָּה יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה, לְתַשְׁעַת הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה.	2. Paylaştırmanın, Rabb'in Musa aracılığıyla emrettiği gibi yapıldığı.
277	Yeşu	14	ה פֿאַשר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה, כֹּן עֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיִּחְלְקוּ, אֶת-הָאָרֶץ. {פ}	5. İsrailoğulları'nın, Rabb'in Musa'ya emrettiği gibi yapıp diyarı paylaşmaları.
278	Yeşu	17	ד וַתִּקְרַבְנָה לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן, וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים לְאֵמֶר, יְהוָה צִוָּה אֶת-מֹשֶׁה, לְתַת-לָנוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵינוּ; וַיִּתֵּן לָהֶם אֵל-פִי יְהוָה, נַחֲלָה, בְּתוֹךְ, אַחֵי אַבְיָהוּן.	4. Kardeşler arasında miras vermeği, Rabb'in Musa'ya emretmesi ve Rabb'in emrine göre, babalarının kardeşleri arasında onlara miras vermesi.
279	Yeşu	18	ח וַיִּקְמוּ הָאָנָשִׁים, וַיִּלְכוּ; וַיִּצְוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת-הָהָה לְכִים לְכַתֹּב אֶת-הָאָרֶץ לְאֵמֶר, לְכוּ וְהִתְהַלְכוּ בְּאָרֶץ וְכַתְּבוּ אוֹתָהּ וְשׁוּבוּ אֵלַי, וְפִי אֲשַׁלֵּיךְ לְכֶם גּוֹרֵל לִפְנֵי יְהוָה, בְּשֵׁל הָהָה.	8. Yeşu'un, adamlara, memleketi yazmalarını emretmesi .

280	Yeşu	21	ב ויִדְבְּרוּ אֲלֵיהֶם בְּשֵׁלֶה, בְּאֶרֶץ כְּנָעַן לֵאמֹר, יְהוָה צִוָּה בְּיַד-מֹשֶׁה, לְתֵת-לָנוּ עָרִים לְשָׁבֶת; וּמִגְרָשֵׁיהֶן, לְבִקְמַתָּנוּ. {פ}	2. Levililer'in; “Rab, Musa vasıtası ile bize, oturmak için şehirler ve hayvanlarımız için onların otlaklarını vermeği emretti ” demeleri.
281	Yeşu	21	ח וַיִּתְּנוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לְלוֹיִם, אֶת- הָעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת-מִגְרָשֵׁיהֶן, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה, בְּגֹרֶל. {פ}	8. İsrailoğulları'nın, Musa vasıtası ile Rabb'ın emrettiği gibi bu şehirleri ve onların otlaklarını kura ile Levililere vermeleri.
282	Yeşu	22	ב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם--אַתֶּם שְׁמַרְתֶּם, אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה; וְתִשְׁמְעוּ בְקוֹלִי, לִכְלֹ אֲשֶׁר- צִוִּיתִי אֲתֶכֶם.	2. Yeşu'un Rubenîler'e, Gadîler'e ve Manasse'nin yarım sıptına; “Siz, Rabb'ın kulu Musa'nın, size emrettiği her şeyi tuttunuz ve size emrettiğim her şeyde sözümü dinlediniz” demesi.
283	Yeşu	22	ה רַק שְׁמְרוּ מֵאֵד, לַעֲשׂוֹת אֶת- הַמִּצְוָה וְאֶת-הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד-יְהוָה, לְאַהֲבָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָלֶכֶת בְּכָל- דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו, וְלִדְבָקָה- בוֹ; וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל- נַפְשְׁכֶם.	5. Yeşu'un, devamla; “Ancak Allahınız Rabb'ı sevmek, ve onun bütün yollarında yürümek ve emirlerini tutmak ve ... ona kulluk etmek için, Rabb'ın kulu Musa'nın size emrettiği emri ve şeriatı yapmağa çok dikkat edin” demesi.
284	Yeşu	23	טז בְּעֵבְרְכֶם אֶת-בְּרִית יְהוָה אֵלֵיכֶם, אֲשֶׁר צִוָּה אֲתֶכֶם, וְהִלַּכְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם--וְחָרָה אַף-יְהוָה, בְּכֶם, וְאַבְדַּתְּם מִהֶרָה, מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם. {פ}	16. Yeşu'un, devamla; “Allahınız Rabb'ı size emrettiği ahdi bozduğunuz ve gidip başka ilahlara kulluk ettiğiniz, ve onlara eğildiğiniz zaman, Rabb'ın öfkesi size karşı alevlenecek ..” demesi.
285	Ha- kimler	2	כ וַיִּחַר-אַף יְהוָה, בְּיִשְׂרָאֵל; וַיֹּאמֶר, יַעֲזֹב אֲשֶׁר עֲבָרוּ הַגּוֹי הַזֶּה אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת-אֲבוֹתָם, וְלֹא שָׁמְעוּ, לְקוֹלִי.	20. Rabb'ın öfkesi alevlenip; “Madem ki bu millet atalarına emrettiğim ahdi bozdular ve sözümü dinlemediler...” demesi.

286	Ha- kimler	3	ד ניהיו, לנסות בם את-ישראל-- לדעת, הישמעו את-מצות יהוה, אשר-צוה את-אבותם, ביד-משה.	4. İsrail'in, Musa vasıtası ile atalarına emrolunan Rabb'in emirlerini dinleyecekler mi diye bilmek için onlarla İsrail'in denemek üzere bırakıldıkları.
287	Ha- kimler	4	ו ותשלח, ותקרא לברק בן- אבינעם, מקדש, נפתלי; ותאמר אליו הלא צוה יהוה אל-הי- ישראל, לך ומשכת בחר תבור, ולקחת עמך עשרת אלפים איש, מבני נפתלי ומבני זבלון.	6. Rab Allah'ın İsrail'e emrettikleri .
288	Ha- kimler	13	יד מכל אשר-יצא מגפו היין ל'א תאכל, ויין ושכר אל-תשת, וכל- טמאה, אל-תאכל: כל אשר- צויתיה, תשמר. {ס}	14. Rabb'in Manoah'a; “Kadın, asmadan çıkan hiç bir şeyden yemesin, şarap ve içki içmesin ve hiç murdar şey yemesin; ona emrettiğim her şeyi tutsun” demesi.
289	Ha- kimler	21	י וישלחו-שם העדה, שנים-עשר אלף איש--מבני החיל; ויצו אותם לאמר, לכו והפיתם את-יושבי יבש גלעד לפי-חרב, והגשים, והטף.	10. Mitspahıların, Rabbe çıkmayan on iki bin kişiyi, Yabeş-gilead ahalisine cenge gönderirken, emredip dedikleri.
290	Ha- kimler	21	כ ויצו (ויצו), את-בני בנימן לאמר: לכו, וארבתם בכרמים.	20. Benyamin oğullarına emredip denilenler.
291	Rut	2	ט עיניך בשדה אשר-יקצר רון, והלכת אחריהן--הלוא צויתי את- הנערים, לבלתי נגעך; וצמת, והלכת אל-הכלים, ושתי, מאשר ישאבון הנערים.	9. Boaz'ın Rut'a; “Gözlerin orakçıların biçtikleri tarlada olsun, ve onların ardınca yürü; sana ilişmesinler diye uşaklara emrettim ... ” demesi.
292	Rut	2	טו ותקם, ללקט; ויצו בעז את- נערי לאמר, גם בין העמרים תלקט--ולא תקלימוה.	15. Başak devşirmek için kalktığı zaman Boaz'ın uşaklarına emredip dedikleri.
293	Rut	3	ו ותרד, הגר; ותעש, ככל אשר- צויתה חמותה.	6. Rut'un harmana inmesi ve kaynanasının emretmiş olduğu her şeye göre işlerini yapması.

294	I. Samuel	2	כט למה תבעטו, בזבחי ובמנחתי, אשר צויתי, מעון; ותכבד את-בני, ממני, להקריאכם מראשית כל-מנחת ישראל, לעמי.	29. Bir Allah adamının Eli'ye gelip, Rabb'ın ağzından; “Meskenimde emrettiğim kurbanımı ve takdimemi niçin tepiyorsunuz ...” demesi.
295	I. Samuel	13	יג וי'אמר שמואל אל-שאול, נספלת: ל'א שמרת, את-מצות יהוה אל'היך אשר צונו, פי עתה הכין יהוה את-ממלכתך אל-ישראל, עד-עולם.	13. Samuel'in Saul'a; “Akılsızlık ettin; Allahın Rabb'ın sana emrettiği emrini tutmadın; Yoksa Rab İsrail üzerinde senin krallığını ebediyyen sabit kılacaktı” demesi.
296	I. Samuel	13	יד ועתה, ממלכתך ל'א-תקום: בקש יהוה לו איש כלבבו, ויצוהו יהוה לנגיד על-עמו--כי ל'א שמרת, את אשר-צונו יהוה. {ס}	14. Samuel'in devamlı, Saul'a; “Şimdi krallığın durmayacak, ... çünkü sen, Rabb'ın sana emrettiği şeyi tutmadın” demesi.
297	I. Samuel	17	כ וישפם דוד בב'קר, ויש'ש את-הצ'אן על-ש'מר, ויש'א וילך, כאשר צוהו ישי; ויב'א, המעגלה, והחיל הי'צא אל-המערכה, והרעו במלחמה.	20. Davud'un, babası Yesse'nin kendisine emrettiği gibi ekmeği ve buğdayı alıp kardeşlerinin yanına gitmesi.
298	I. Samuel	18	כב ויצו שאול את-עבדו, דברו אל-דוד בלט לאמר, הנה חפץ בך המלך, וכל-עבדיו אהבוך; ועתה, התחתו במלך.	22. Saul'un, kullarına, Davud'a gizlice; “Kral senden hoşlanıyor, ve bütün kulları seni seviyorlar ve şimdi krala damat ol” demelerini emretmesi .
299	I. Samuel	20	כט וי'אמר שלחני נא פי זבח משפחה לנו בעיר, והוא צוה-לי אחי, ועתה אם-מצאתי חן בעיניך, אמלטה נא ואראה את-אחי; על-כן ל'א-בא, אל-שלחן המלך. {ס}	29. Davud'un Yonatan'a; “Rica ederim beni gönder; çünkü şehirde aşiretimizin kurbanı var ve orada bulunmayı kardeşim bana emretti ... ” demesi.
300	I. Samuel	21	ג וי'אמר דוד לאחיקלך הכ'הו, המלך צוני דבר, וי'אמר אלי איש אל-נדע מאומה את-הדבר אשר-אנ'כי ש'לחך, ואשר צויתך; ואת-הנערים יודעתי, אל-מקום פל'ני אלמוני.	2. Davud'un, kâhin Ahimelek'e; “Kral bana bir iş emretti .. ” demesi.

301	I. Samuel	25	ל וְהָיָה, כִּי-יַעֲשֶׂה יְהוָה לְאֹדֹן נְיָ, כִּכְ לְ אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֶת-הַטּוֹבָה, עָלֶיךָ-- [צִוְנָךְ לְנִגִּיד, עַל-יִשְׂרָאֵל.]	30. Abigail'in Davud'a; "Ve vâki olacak ki, Rab senin hakkında söylemiş olduğu iyiliğin hepsine göre efendime yapmış ve seni İsrail üzerine emretmiş olacağı zaman ..." demesi.
302	II. Samuel	4	יב וַיִּצְוּ דָוִד אֶת-הַנְּעָרִים וַיְהַרְגוּם, וַיִּקְצְצוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם, וַיִּתְּלוּ עַל-הַבְּרֶכֶה, בְּחֶבְרוֹן; וְאֶת ר' אִשׁ אִישׁ-בַּשָּׂת לְקַחוּ, וַיִּקְבְּרוּ בְקֶבֶר-אֲבִנָּר בְּחֶבְרוֹן. {פ}	12. Davud'un uşaklara emretmesi , onların da kötü adamları öldürüp ellerini ve ayaklarını kesmeleri.
303	II. Samuel	5	כה וַיַּעַשׂ דָּוִד כֵּן, כַּאֲשֶׁר צִוְּהוּ יְהוָה; וַיֵּךְ, אֶת-פְּלִשְׁתִּים, מִגִּבְעַ, עַד-בְּאֵךְ גִּזְרֵי. {פ}	25. Rab kendisine nasıl emrettiyse Davud'un öyle yaptığı.
304	II. Samuel	6	כא וַיֵּאמֶר דָּוִד, אֶל-מִיכַל, לְפָנָי יְהוָה אֲשֶׁר בָּחַר-בִּי מֵאֲבִיךָ וּמִכָּל-בֵּיתוֹ, לְצַוֹת אֹתִי נְגִיד עַל-עַם יְהוָה עַל-יִשְׂרָאֵל; וְשִׁחַקְתִּי, לְפָנָי יְהוָה.	21. Davud'un, Saul'un kızı Mikal'a; "Rabb'in kavmı üzerine, İsrail'e emir vermek için babanın yerine, ve onun bütün ev halkı yerine beni seçmiş olan Rabb ..." demesi.
305	II. Samuel	7	ז בְּכֹל אֲשֶׁר-הִתְהַלַּקְתִּי, בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַדָּבָר דִּבַּרְתִּי אֶת-אֲחִי שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרַעוּת אֶת-עַמִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר: לְמָה לֹא-בָנִיתֶם לִי, בֵּית אֲרָזִים.	7. Rabb'in, Natan aracılığıyla Davud'a; "Bütün İsrailoğulları ile beraber yürüdüğüm yerlerin hepsinde, kavmını, İsrail'i gütmek için kendilerine emrettiğim İsrail sıptlarından birine ..." demesi.
306	II. Samuel	7	יא וְלִמְן-הַיּוֹם, אֲשֶׁר צִוִּיתִי שְׂפָטִים עַל-עַמִּי יִשְׂרָאֵל, וְהִנִּיחַתִּי לְךָ, מִכָּל-אֲבִיךָ; וְהִגִּיד לְךָ יְהוָה, כִּי-בֵּית יַעֲשֶׂה-לְךָ יְהוָה.	10. Rabb'in, Natan aracılığıyla Davud'a; "Artık kötülük oğulları, evvelki gibi, ve kavmım İsrail üzerine hakimler emrettiğim günden beri olduğu gibi onları alçaltmayacaklardır ..." demesi.
307	II. Samuel	9	יא וַיֵּאמֶר צִיבָא, אֶל-הַמֶּלֶךְ, כִּכְ לְ אֲשֶׁר צִוְּהוּ אֹדֹן נְיָ הַמֶּלֶךְ אֶת-עַבְדּוֹ, כֵּן יַעֲשֶׂה עַבְדְּךָ; וּמִפִּיבָשָׁת, אֶכַּל עַל-שְׁלַחְנִי, כְּאֲחִי, מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ.	11. Saul'un hizmetçisi Tsiba'nın krala; "Kulun, efendim kralın kuluna emrettiği her şeye göre yapacaktır" demesi.

308	II. Samuel	11	יט ויצו את-המלך, לאמר: ככלותך, את כל-דברי המלחמה-- לדבר אל-המלך.	19. Yoab'ın, Davud'a gönderdiği ulağa emredip dedikleri.
309	II. Samuel	13	כח ויצו אבשלום את-נעריו לאמר, ראו נא כטוב לב-אמנון בינו ואמרתי אליכם הכו את-אמנון והמתם אתו--אל-תיראו: הלא, פי אנכי צויתי אתכם--חזקו, והיו לבני-חיל.	28. Abşalom'un, uşaklarına emredip dedikleri.
310	II. Samuel	13	כט ויעשו נערי אבשלום, לאמנון, כאשר צוה, אבשלום; ויקמו כל-בני המלך, וירכבו איש על-פרדו-- ויגסו.	29. Abşalom'un, uşaklarının Amnon'a, Abşalom'un emrettiği gibi yaptıkları.
311	II. Samuel	14	ח וי'אמר המלך אל-האשה, לכי לביתך; ואני, אצנה עליך.	8. Kral Davud'un Tekoa'lı kadına; "Evine git ve ben senin hakkında emrederim " demesi.
312	II. Samuel	14	יט וי'אמר המלך, הניד יואב אתך בכל-זאת; ותען האשה ות'אמר חי-בפשך אדני המלך אם-אש להמין ולהשמיל, מכ'ל אשר-דבר אדני המלך--כי-עבדך יואב הוא צונני, והוא שם בפי שפחתך את כל-הדברים האלה.	19. Kral'ın kadına; "Bunun hepsinde Yoab'ın eli seninle mi?" demesi üzerine kadının; "Efendim kral, canının hayatın hakkı için, kralın söylediği hiçbir şeyden kimse sağa veya sola dönemez; çünkü kulun Yoab o bana emretti ve cariylene bütün bu sözleri o öğretti ..." diye cevap vermesi.
313	II. Samuel	17	יד וי'אמר אבשלום, וכל-איש ישראל, טובה עצת חושי הארפי, מעצת אחיתפל; {ס} ויהנה צוה, להפר את-עצת אחיתפל הטובה, לבעבור הביא יהוה אל-אבשלום, את-הרעה. {ס}	14. Abşalom'la bütün İsrail adamlarının; "Ark'lı Husay'ın öğüdü Ahitofel'in öğüdünden iyidir. Çünkü Rab Abşalom'un üzerine kötülük getirsin diye Ahitofel'in iyi öğüdünü bozmayı Rab tertiplmişti " demeleri.

314	II. Samuel	17	כג וְאַחִית פֶּל רָאָה, כִּי ל' א נַעֲשֶׂתָה עֲצָתוֹ, וַיִּחַב־ש אֶת-הַחֲמֹר וַיִּקֶּם וַיִּלְךָ אֶל-בֵּיתוֹ אֶל-עִירוֹ, וַיִּצַו אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּחֲנֹק; וַיִּמָּת, וַיִּקְבֹּר בְּקִבְרֵי אָבִיו. {ס}	23. Ahitofel'in, kendi öğüdüne göre yapılmadığını görünce eşeğine palan vurması, kalkıp şehrine, evine gitmesi, evinin işini emrettikten sonra kendini boğup ölmesi.
315	II. Samuel	18	ה וַיִּצַו הַמֶּלֶךְ אֶת-יֹאָב וְאֶת-אֲבִישַׁי וְאֶת-אֶתִי, לְאֹמֶר, לְאֹט-לִי, לְנַעַר לְאֲבִישַׁלוֹם; וְכֹל-הַעַם שָׁמְעוּ, בְּצִוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת-כָּל-הַשָּׂרִים--עַל-דְּבַר אֲבִישַׁלוֹם.	5. Kral'ın Yoab'a, Abişa'ya ve İtta'ya emredip ; “Benim hatırım için o gence, Abşalom'a yumuşak davranın” demesi ve Kral Abşalom hakkında reislerin hepsine emrederken bütün kavmin işitmesi.
316	II. Samuel	18	יב וַיִּאֶמֶר הָאִישׁ, אֶל-יֹאָב, וְלֹא (וְלֹא) אָנֹכִי שׁ קָל עַל-כַּפֵּי אֶלְפָּה כֶּסֶף, ל' א-אֲשַׁלַּח יָדַי אֶל-בֶּן-הַמֶּלֶךְ: כִּי בְּאֲזִינֵינוּ צִוָּה הַמֶּלֶךְ, אֶתְךָ וְאֶת-אֲבִישַׁי וְאֶת-אֶתִי לְאֹמֶר, שְׁמְרוּ-מִי, בְּנַעַר בְּאֲבִישַׁלוֹם.	12. Kavimden bir adamın Abşalom meşe ağacında asılı kaldığında ona dokunmadığı, çünkü kralın emrini kulaklarıyla işittiği.
317	II. Samuel	21	יד וַיִּקְבְּרוּ אֶת-עֲצָמוֹת-שְׂאוּל וַיְהוֹנָתָן-בְּנוֹ בְּאֶרֶץ בְּנֵימִן בְּצִלְעַ, בְּקִבְרֵי קִישׁ אֲבִיו, וַיַּעֲשׂוּ, כֹּל אֲשֶׁר-צִוָּה הַמֶּלֶךְ; וַיַּעֲתֵר אֶל הַיָּם לְאֶרֶץ, אַחֲרֵי-כֵן. {פ}	14. Davud'un uşaklarının Saul'un oğlu Yonata'nın kemiklerini Benyamin diyarında Tselada, babası Kiş'in kabrine gömmeleri ve kralın emrettiği her şeyi yapmaları.
318	II. Samuel	24	יט וַיַּעַל דָּוִד כְּדָבַר-גָּד, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה.	19. Gad'ın sözüne göre, Davud'un, Rabb'in emretmiş olduğu gibi çıkması.
319	I. Kral-lar	1	לה וַעֲלִיתֶם אַחֲרָיו, וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב עַל-כִּסֵּאֵי, וְהוּא יִמְלֹךְ, תַּחֲתָי; וְאַתָּה צִוִּיתִי לְהִיּוֹת נָגִיד, עַל-יִשְׂרָאֵל וְעַל-יְהוּדָה.	35. Davud'un, Süleyman için; “... gelip tahtıma oturacak, çünkü benim yerime kral olacak ve İsrail üzerine ve Yahuda üzerine onu hükümdar tayin ettim ” demesi.
320	I. Kral-lar	2	א וַיִּקְרְבוּ יְמֵי-דָוִד, לְמוֹת; וַיִּצַו אֶת-שָׁלְמֹה בְּנוֹ, לְאֹמֶר.	1. Davud'un öleceği günler yaklaştığında, oğlu Süleyman'a emredip dedikleri.

321	I. Kral- lar	2	מג ומדוע--ל'א שמרת, את שבעת יהנה; ואת-המצנה, אשר-צויתי עליך.	43. Süleyman'ın Şime'i'ye; “Rabb'ın adını ve sana verdiğim emri niçin tutmadın?” demesi.
322	I. Kral- lar	2	מו ויצו המלך, את-בניהו בן- יהודע, ויצא, ויפגע-בו וימ'ת; והממלכה נכונה, ביד-של מ'ה.	46. Kralın Yehoyada'nın oğlu Benaya'ya emretmesi.
323	I. Kral- lar	5		6. Süleyman'ın Sur kralı Hiram'a; “Şimdi, Libnan'dan bana erz ağaçları kessinler diye emret ...” demesi.
324	I. Kral- lar	5		17. Süleyman'ın, evin yapımında çalışan işçilere emretmesi ve onların da evin temelini yontulmuş taşla atmak için taş kesmeleri.
325	I. Kral- lar	8	נח להטות לבבנו, אליו--ללקח בכל-דרכיו, ולשמ'ר מצו'תיו וחקיו ומשפ'טיו, אשר צוה, את- אב'תינו.	58. Süleyman'ın; “Allahımız Rab ... kendi yollarında yürümek için ve atalarımıza emrettiği emirlerini ve kanunlarını tutmak için yüreklerimizi kendisine meylettirsin” şeklinde dua etmesi.
326	I. Kral- lar	9	ד ואתה אם-תלך לפני, כאשר הלך דוד אביך בתם-לבב ובי'שר, לעשות, ככ'ל אשר צויתך--חקי ומשפ'טי, תשמ'ר.	4. Rabb'ın Süleyman'a; “Sen, bütün sana emrettiklerime göre yapmak için baban Davud'un yürüdüğü gibi önümde yürek bütünlüğü ile ve doğrulukla yürürsen ...” demesi.
327	I. Kral- lar	11	י וצוה אליו, על-הדבר הזה, לב'לתי-לקח, אחרי אל'הים אחרים; ול'א שמ'ר, את אשר-צוה יהנה. {פ}	10. Süleyman'ın; “Başka ilahların ardınca gitme” diye emretmiş olan İsrail'in Allah'ı Rab'dan yüreğinin sapması ve Rabb'ın emrettiği şeyi tutmaması.

328	I. Kral- lar	11	יא וַיֹּאמֶר יְהוָה לְשִׁלְמֹה, יַעֲזֹב אֲשֶׁר הִיטָה-זֶה אֶת עַמּוֹךְ, וְלֹא שָׁמַרְתָּ בְּרִיתִי וְחַקֹּתַי, אֲשֶׁר צִוִּיתִי עֲלֶיךָ-- קָרַע אֶקְרַע אֶת-הַמַּמְלָכָה מֵעֲלֶיךָ, וַיִּנְתְּתֶיהָ לְעַבְדְּךָ.	11. Rabb'in Süleyman'a; "Madem ki, ... sana emrettiğim ahdimi ve kanunlarımı tutmadın mutlaka krallığı senin elinden çekip alacağım ve onu senin kuluna vereceğim ..." demesi.
329	I. Kral- lar	11	לֵךְ וְהָיָה, אִם-תִּשְׁמַע אֶת-כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ, וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי וְעָשִׂיתָ הַיִּשְׁרָאֵל בְּעֵינָי לְשִׁמּוֹר חֻקוֹתַי וּמִצְוֹתַי, כַּאֲשֶׁר עָשָׂה דָוִד עַבְדִּי--וְהָיִיתִי עִמָּךְ, וּבְנִיתִי לְךָ בֵּית-נְאֻמוֹ כַּאֲשֶׁר בְּנִיתִי לְדָוִד, וַיִּנְתְּתִי לְךָ, אֶת-יִשְׂרָאֵל.	38. Rabb'in Yeroboam'a; "Kulum Davud'un yaptığı gibi, kanunlarımı ve emirlerimi tutmak için sana emrettiğim her şeyi dinlersen ve benim yollarımda yürürsen ..." demesi.
330	I. Kral- lar	13	ט כִּי-כֵן צִוָּה אֲתִי, בְּדַבַּר יְהוָה לֵאמֹר, לֹא-תֹאכַל לֶחֶם, וְלֹא תִשְׁתֶּה-מַיִם; וְלֹא תִשׁוּב, בְּדַרְכְךָ אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ.	9. Allah adamının; "Rabb'in sözü ile bana, ekmek yememem, su içmemem ve gittiğim yoldan dönmemem emrolundu " demesi.
331	I. Kral- lar	13	כֹּא וַיִּקְרָא אֶל-אִישׁ הָאֵל הַיָּמִים, אֲשֶׁר-בָּא מִיְהוּדָה לְאֹמֶר, כֹּה, אָמַר יְהוָה: יַעֲזֹב, כִּי מָרִיתָ פִּי יְהוָה, וְלֹא שָׁמַרְתָּ אֶת-הַמִּצְוָה, אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֵל הַיָּמִים.	21. Yahuda'dan gelen Allah adamına Rabb'in; "Madem ki Rabb'in sözüne karşı geldin ve Allahın Rabb'in sana ettiği emri tutmadın ..." demesi.
332	I. Kral- lar	15	ה אֲשֶׁר עָשָׂה דָוִד אֶת-הַיִּשְׁרָאֵל, בְּעֵינָי יְהוָה; וְלֹא-אֶסָר מִכָּל אֲשֶׁר-צִוָּהוּ, כֹּל יָמֵי חַיָּו--רַק, בְּדַבַּר אֹרֵייהָ הַחַיִּי.	5. Davud'un, Rabb'in gözünde doğru olanı yapması ve hayatının bütün günlerinde, Hittî Uriya işinden başka, ona emrettiği hiç bir şeyden sapmaması.
333	I. Kral- lar	17	ד וְהָיָה, מִהַנְּחִל תִּשְׁתֶּה; וְאֶת- הַעֲרִיבִים צִוִּיתִי, לְכַלְקֶלֶךָ שָׁם.	4. Rabb'in İlyā Ahab'a; "Kerit vadisine gözlen, vaki olacak ki, vadiden su içeceksin ve orada seni beslemek için kargalara emrettim " demesi.
334	I. Kral- lar	17	ט קוּם לְךָ צִרְפַּתָּה אֲשֶׁר לְצִידוֹן, וַיִּשְׁבַּת שָׁם; הִנֵּה צִוִּיתִי שָׁם אִשָּׁה אֶלְמָנָה, לְכַלְקֶלֶךָ.	9. Rabb'in İlyā Ahab'a; "Kalk, Sayda'nın Tsarefat şehrine git, orada otur, işte seni beslemesi için orada bir dul kadına emrettim " demesi.

335	I. Kral- lar	22	לא ומלך ארם צנה את-שרי הרקב אשר-לו של שים ושנים, לאמר, לא תלקמו, את-קטן ואת-גדול: כי אם-את-מלך ישראל, לבדו.	31. Suriye kralının, cenk arabalarının otuz iki başbuğuna; “Ne küçükle, ne büyükle, ancak İsrail kralı ile cenk edin” diye emretmesi.
336	II. Kral- lar	11	ה ויצום לאמר, זה הדבר אשר תעשו: השלשית מקם, באי השבת, ושמרי, משמרת בית המלך.	5. Yehoyada'nın ve kâhinlere emredip dedikleri.
337	II. Krallar	11	ט ויעשו שרי המאיות (המאות), ככל אשר-צנה יהודע הפ'הו, ויקחו איש את-אנשיו, באי השבת עם יציאת השבת; ויבאו, אל- יהודע הפ'הו.	9. Yüzbaşılarn Yehoyada'nın emrettiği her şeye göre yapmaları.
338	II. Krallar	11	טו ויצו יהודע הפ'הו את-שרי המאיות (המאות) פקדי החיל, ויאמר אליהם הוציאו אותם אל- מבית לשדרת, ונתבא אחריה, המת בקרב: כי אמר הפ'הו, אל-תומת בית יהנה.	15. Kâhin Yehoyada'nın asker üzerine konulan yüzbaşılara emredip dedikleri.
339	II. Krallar	14	ו ואת-בני המכים, לא המית: ככתוב בספר תורת-משה אשר- צנה יהנה לאמר, לא-יומתו אבות על-בנים ובנים לא-יומתו על- אבות--כי אם-איש בקטאו, ימות (יומת).	6. Rabb'in; “Babalar oğulları için öldürülmeyecektir ve oğullar da babalar için öldürülmeyecektir, ancak herkes kendi suçu için ölecektir” diye emretmesi.
340	II. Krallar	16	טו ויצוהו (ויצוה) המלך-אחז את- אוריה הפ'הו לאמר, על המזבח הגדול הקטר את-עלת-הבקר ואת-מנחת הערב ואת-עלת המלך ואת-מנחתו ואת עלת כל-עם הארץ ומנחתם ונספיהם, וכל-דם עלה וכל-דם-זבח, עליו תזרק; ומזבח הבחשת יהיה-לי, לבקר.	15. Kral Ahaz'ın, kâhin Uriya'ya emredip dedikleri.
341	II. Krallar	16	טז ויעש, אוריה הפ'הו, ככל אשר-צנה, המלך אחז.	16. Kâhin Uriya'nın kral Ahaz'ın emrettiği her şeye göre yapması.

342	II. Krallar	17	יג ויעד יהנה בישראל וביהודה ביד כל-נביאו (נביאי) כל-חנה לאמר, שבו מדרכיכם הרעים ושמרו מצוותי חקותי, ככל-התורה, אשר צויתי את-אבתיכם--ואשר שלחתי אליכם, ביד עבדי הנביאים.	13. Rabb'ın, İsrail'e ve Yahuda'ya; “... Atalarınıza emrettiğim ve kullarım peygamberler eli ile size gönderdiğim bütün şeriata göre emirlerini ve kanunlarımı tutun ...” demesi.
343	II. Krallar	17	טו וימאסו את-חקיו, ואת-בריתו אשר פרת את-אבותם, ואת עדו תיו, אשר העיד בם; וילכו אחרי ההבל, ויהלו, ואחרי הגוים אשר סביב תם, אשר צנה יהנה אתם לבלתי עשות פהם.	15. Görenlerin, Rabb'ın söylediklerini dinlememeleri, ... çevrelerindeki milletler gibi yapmasınlar diye Rab onlara emretmişken , onların ardınca yürümeleri.
344	II. Krallar	17	כז ויצו מלך-אשור לאמר, הליכו שמה אחד מהפ הנים אשר הגליתם משם, וילכו, וישבו שם; וירם, את-משפט אל הי הארץ.	27. Aşur kralının emredip dedikleri.
345	II. Krallar	17	לד עד היום הזה הם עשים, כמשפטים הראשנים: אינם יראים, את-יהנה, ואינם עשים כחקתם וכמשפטים, וכתורה וכמצנה אשר צנה יהנה את-בני יעקב אשר-שם שמו ישראל.	34. Kendilerine putlar yapan milletlerin, Rab'dan korkmadıkları, Yakub oğullarına Rabb'ın emrettiği kendi kanunlarına ve hükümlerine göre, şeriata ve emre göre yapmadıkları ...
346	II. Krallar	17	לה ויכרת יהנה אתם, ברית, ויצום לאמר, לא תיראו אל הים אחרים; ולא-תשתחוו להם--ולא תעבדום, ולא תזבחו להם.	35. Allah'ın Yakub oğulları ile ahdetmesi ve onlara emredip demesi.
347	II. Krallar	18	ו ויזבק, ביהנה, לא-סר, מאחריי; וישמר, מצותי, אשר-צנה יהנה, את-משה.	6. Hizkiya'nın, Rabb'ın Musa'ya vermiş olduğu emirleri tutması.
348	II. Krallar	18	יב על אשר לא-שמעו, בקול יהנה אל הים, ויעברו את-בריתו, את כל-אשר צנה משה עבד יהנה; ולא שמעו, ולא עשו. {פ}	12. Aşur kralı tarafından sürülen İsrailoğulları'nın, Rabb'ın sözünü dinlememeleri, Rabb'ın kulu Musa'nın emrettiğinin hepsinden öte geçmeleri ve dinlemeyip yapmamaları.

349	II. Krallar	20	א בַּיָּמִים הֵהֵם, חָלָה חִזְקִיָּהוּ לְמוֹת; וַיָּבֹא אֵלָיו יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוּץ הַנְּבִיא, וַיֵּי אָמַר אֵלָיו כֹּה-אָמַר יְהוָה צוּ לְבֵיתְךָ--כִּי מֵת אַתָּה, וְלֹא תִחְיֶה.	1. Hizkiya'nın ölüm derecesinde hastalanması ve Amots'un oğlu peygamber İşıya'nın ona gelip; "Rab şöyle diyor: 'Evine emret, çünkü öleceksin, yaşamayacaksın' dediğini" söylemesi.
350	II. Krallar	21	ח וְלֹא אֶסִּיף, לְהַנִּיד רֶגֶל יִשְׂרָאֵל, מִן-הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָם: רַק אִם-יִשְׁמְרוּ לְעֲשׂוֹת, כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִים, וְלֹכֵל-הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-צִוִּיהָ אִתָּם עַבְדֵי מִשָּׁה.	8. Rabb'in; "Ancak onlara emretmiş olduğum her şeye göre ve kulum Musa'nın onlara emrettiği şeriatın hepsine göre yapmak üzere onları tutarlarsa, İsrail'in ayağını, atalarına vermiş olduğum memleketten dışarıda bir daha gezdirmeyeceğim" demesi.
351	II. Krallar	22	יב וַיִּצֹו הַמֶּלֶךְ אֶת-חִלְקִיָּה הַכֹּהֵן וְאֶת-אַחִיקָם בֶּן-שָׁפָן וְאֶת-עַכְבּוֹר בֶּן-מִיכָיָה וְאֶת שָׁפָן הַסֵּפֶר, וְאֶת עֲשִׂיָּה עַבְדֵי-הַמֶּלֶךְ--לְאֹמֵר.	12. Kralın kâhin Hilkiya'ya, Şafan'ın oğlu Ahikam'a, Mikaya'nın oğlu Akbor'a, kâtip Şafan'a ve kralın kulu Asaya'ya emredip dedikleri.
352	II. Krallar	23	ד וַיִּצֹו הַמֶּלֶךְ אֶת-חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת-כֹּהֵנֵי הַמִּשְׁנָה, וְאֶת-שְׂמָרֵי הַסֵּף, לְהוֹצִיא מֵהֵיכַל יְהוָה, אֶת-כָּל-הַפְּלִים הַעֲשׂוּיִם לְבַעַל וְלְאֲשֵׁרָה וְלֹכֵל צִבְאֵי הַשָּׁמַיִם; וַיִּשְׂרְפֵם מִחוּץ לִירוּשָׁלַם, בְּשַׂדְּמוֹת קִדְרוֹן, וַנִּשָּׂא אֶת-עֲפָרָם, בֵּית-אֵל.	4. Kralın büyük kâhin Hilkiya'ya ve ikinci kâhinlere ve eşik bekçilerine emretmesi.
353	II. Krallar	23	כא וַיִּצֹו הַמֶּלֶךְ, אֶת-כָּל-הָעָם לְאֹמֵר, עֲשׂוּ פֶסַח, לַיהוָה אֵל הַיְיָכֶם--כַּכְּתוּב, עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה.	21. Kralın bütün kavme emredip dedikleri.
354	I. Ta- rihler	6		49. Harun ve oğullarının, Allah'ın kulu Musa'nın emretmiş olduğu her şeye göre, Kudsülakdasın her işi için ... takdimeler arz etmeleri.
355	I. Ta- rihler	14	טז וַיַּעַשׂ דָּוִד, כְּאֲשֶׁר צִוִּיהוּ הָאֵל הַיָּם; וַיָּכּוּ אֶת-מִחְנֵה פְּלִשְׁתִּים, מִגְּבֻעוֹן וְעַד-גְּזֹרָה.	16. Davud'un, Allah'ın kendisine emrettiği gibi yapması.

356	I. Tarihler	15	טו וישאו בני-הלוים, את ארון האל הים, באשר צנה מ'שה, בדבר יהנה--בכתפם במ'טות, עליהם. {פ}	15. Levi oğullarının, Rabb'ın sözüne göre, Musa'nın emretmiş olduğu gibi, Allah'ın sandığını taşımaları.
357	I. Tarihler	16	טו זכרו לעולם, בריתו-- {ס} דבר צנה, לאלה דור. {ר}	15. Rab Allah'ın ahdi, bin nesle kadar emrettiği sözü.
358	I. Tarihler	16	מ להעלות ע'לות ליהנה על-מזבח הע'לה, תמיד--לב'קר ולע'רב; ולכל-הכתוב בתורת יהנה, אשר צנה על-ישראל.	40. Rabb'ın İsrail'e emrettiği şariat.
359	I. Tarihler	17	ו בכל אשר-התהלכתי, בכל- ישראל, הדבר דברתי את-אחד ש'פטי ישראל, אשר צויתי לרעות את-עמי לאמר: למה ל'א-בניתם לי, בית ארזים.	6. Rabb'ın, kendilerine emrettiği İsrail hakimlerinden birine; "Niçin bana erz ağacından bir ev yapmadınız? ..." demesi.
360	I. Tarihler	17	י ולמ'מים, אשר צויתי ש'פטים על-עמי ישראל, והכנעתי, את-כל- אויביך; נאגד לך, ובית יבנה-לך יהנה.	10. Rabb'ın; "Kavmım İsrail üzerine hakimler emrettiğim günlerden beri olduğu gibi, kötülük oğulları bir daha onlara cefa etmeyecekler ve bütün senin düşmanlarına baş eğdireceğim" demesi.
361	I. Tarihler	22	ו ויקרא, לשל'מ'ה בנו; ויצוהו לקנות בית, ליהנה אל'הי ישראל. {ס}	6. Davud'un, oğlu Süleyman'ı çağırması ve İsrail'in Allahu Rab için ev yapsın diye ona emretmesi .
362	I. Tarihler	22	יב אך יתן-לך יהנה ש'כל ובינה, ויצונו על-ישראל, ולשמור, את- תורת יהנה אל'היך.	12. Davud'un, oğlu Süleyman'a; "Rab sana basiret ve anlayış versin ve İsrail hakkında sana emretsin ... " demesi.
363	I. Tarihler	22	יג אז תצליח--אם-תשמור לעשות את-החקים ואת-המשפטים, אשר צנה יהנה את-מ'שה על-ישראל; חזק נאמין, אל-תיכא נאל-תחת.	13. Davud'un, oğlu Süleyman'a; "İsrail hakkında Rabb'ın Musa'ya emrettiği kanunları yapmak üzere onları tutarsan ..." demesi.
364	I. Tarihler	22	יז ויצו דויד ל'כל-שרי ישראל, לעז'ר לשל'מ'ה בנו. {ס}	17. Davud'un, İsrail'in bütün reislerine; oğlu Süleyman'a yardım etmelerini emretmesi .

365	I. Tarihler	24	יש אלה פקדנתם לעב דתם, לבוא לבית-יהנה במשפטם, ביד, אהרן אביהם: באשר צנהו, יהנה אל הי ישראל. {פ}	19. İsrail'in Allah'ı Rabb'in emretmiş olduğu şeyler.
366	II. Tarihler	7	יג הו אעצ'ר השמים ול'א-יהנה קטר, והו-אצנה על-תגב לאכול הארץ; ואם-אשלח דבר, בעמי.	13. Rabb'in Süleyman'a; "... eğer yeri yiyip bitirsin diye çekirgeye emredersem ve kavmin arasına veba gönderirsem ..." demesi.
367	II. Tarihler	7	יז ואמה אם-תלך לפני, באשר תלך דויד אביך, ולעשות, ככל אשר צויתוך; וחקי ומשפטי, תשמור.	17. Rabb'in Süleyman'a; "... bütün sana emrettiklerime göre yaparsan ve hükümlerimi ve kanunlarımı tutarsan ..." demesi.
368	II. Tarihler	18	ל ומלך ארם צנה את-שרי הרקב אשר-לו, לאמר, ל'א תלקמו, את-הקטן את-הגדול: כי אם-את-מלך ישראל, לבדו.	30. Suriye kralının, arabaların başbuğlarına; "Ne küçükle, ne büyükle, ancak İsrail kralı ile cenk edin" diye emretmesi.
369	II. Tarihler	19	ט ויצו עליהם, לאמר: כ'ה תעשוין ביראת יהנה, באמונה ובלבב שלם.	9. Yehoşafat'ın, Yeruşalim'e dönenlere emredip; "böylece Rab korkusu ile, sadakatle ve bütün yürekle davranacaksınız.." demesi.
370	II. Tarihler	23	ח ויעשו הלויים וכל-יהודה, ככל אשר-צנה יהודע הכ'הו, ויקחו איש את-אנשיו, באי השבת עם יוצאי השבת: כי לא פטר יהודע הכ'הו, את-המחלקות.	8. Levililer'le bütün Yahuda'nın, kâhin Yehoyada'nın emrettiği her şeye göre yaptıkları.
371	II. Tarihler	25	ד ואת-בניהם, ל'א המית: כי ככתוב בתורה בספר מ'שה אשר-צנה יהנה לאמר, ל'א-ימותו אבות על-בנים ובנים ל'א-ימותו על-אבות--כי איש בקטאו, ימותו.	4. Kral Amatsya'nın, kralı vuranların oğullarını öldürmemesi, Musa'nın kitabında yazılmış olduğu gibi Rabb'in emrettiği (Babalar oğullar için ölmeyecekler, oğullar da babalar için ölmeyecekler, ancak herkes kendi suçu için ölecek) şekilde yapması.

372	II. Ta- rihler	33	ח וְלֹא אֶסִּיף, לְהַסִּיר אֶת-רֶגֶל יִשְׂרָאֵל, מֵעַל הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר הֶעֱמַדְתִּי לְאַבֹתֵיכֶם: רַק אִם-יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת, אֶת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִים, לְכָל-הַתּוֹרָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים, בְּיַד-מֹשֶׁה.	8. Rabb'ın Davud'a ve Süleyman'a; “Ancak Musa vasıtası ile verilmiş olan bütün şeriati, kanunları ve hükümleri kendilerine emrettiğim her şeyi yapmak üzere tutarlarsa, atalarınıza tayin ettiğim toprak üzerinden İsrail'in ayağını bir daha kaydırmayacağım” demesi.
373	II. Ta- rihler	34	כ וַיִּצְוּ הַמֶּלֶךְ אֶת-חַלְקִיָּהוּ וְאֶת-אֲחִיקָם בֶּן-שָׁפָן וְאֶת-עֶבְדוֹן בֶּן-מִיכָה וְאֶת שָׁפָן הַסּוֹפֵר, וְאֶת עֲשִׂיָּה עֶבֶד-הַמֶּלֶךְ--לֵאמֹר.	20. Kral Yoşiya'nın Hilkiya'ya, Ahikam'a, Abdon'a, kâtip Şafan'a ve Asaya'ya emredip dedikleri.
374	Ezra	4	ג וַיִּיאָמֶר לָהֶם זְרֻבָבֶל וַיְשׁוּעַ, וַיִּשְׁאַר רֵאשֵׁי הָאֲבוֹת לְיִשְׂרָאֵל--לֵא-לְכֶם וְלָנוּ, לְבָנוֹת בַּיִת לַאלֹהִים: כִּי אֲנַחְנוּ יַחַד נִבְנֶה, לַיהוָה אֵל הַיִּשְׂרָאֵל, כְּאֲשֶׁר צִוְּנוּ, הַמֶּלֶךְ כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ-פָּרֶס.	3. Zerubbabel ve Yeşua'nın; “Allahımıza ev yapmakta bizimle görecek işiniz yoktur; ancak Fars kralı Koreş kralının bize emretmiş olduğu gibi İsrail'in Allahı Rabb'e biz kendimiz elbirlikle yapacağız ...” demeleri.
375	Ezra	8	יז וְאִנְּצִיָּה (וְאַצְנָה) אוֹתָם עַל-אֲדוּמֵי הָאֵשׁ, בְּכַסְפֵּי הַמָּקוֹם; וְאֲשִׁימָה בְּפִיהֶם דְּבָרִים לְדַבֵּר אֶל-אֲדוּמֵי אֶחָיו הַנְּתוּנִים (הַנְּתִינִים), בְּכַסְפֵּי הַמָּקוֹם--לְהִבְיָא-לָנוּ מִשְׁרָתִים, לְבַיִת אֵל הַיִּנּוּ.	17. Kral'ın, Kasifya denilen yerde baş olan İddo'nun yanına emredip gönderdikleri.
376	Ezra	9	יא אֲשֶׁר צִוִּיתִי, בְּיַד עֶבְדִּיךָ הַנְּבִיאִים לֵאמֹר--הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָתָּם בָּאִים לְרִשְׁמָהּ, אָרֶץ גְּדָה הִיא בְּגִדְתָה עִמִּי הָאָרְצוֹת: בְּתוֹעֵב תִּיהֶם, אֲשֶׁר מִלֹּאנֶיךָ מִפְּהֶיךָ אֵל-פֶּה--בְּטַמְאָתָם.	11. Allah'ın, Peygamber kulları vasıtası ile emredip dedikleri.
377	Ne- hemya	1	ז חָבֵל, חָבַלְנוּ לָךְ; וְלֹא-שָׁמְרָנוּ אֶת-הַמִּצְוֹת, וְאֶת-הַחֻקִּים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים, אֲשֶׁר צִוִּיתִי, אֶת-מֹשֶׁה עֶבְדֶּךָ.	7. Nehemya'nın Allah'a; “Sana karşı çok fesat işledik ve kulun Musa'ya emrettiğin emirleri , kanunları ... tutmadık” demesi.

378	Ne-hemya	1	ח זכר-נא, אַת-הַדְבָר, אֲשֶׁר צִוִּיתָ אַת-מ'שָׁה עֲבָדְךָ, לֵאמֹר: אַתֶּם תִּמְעְלוּ--אֲנִי, אֲפִיץ אֶתְכֶם בְּעַמִּים.	8. Nehemya'nın Allah'a; “Niyaz ederim, ... kulun Musa'ya; ‘Bana dönerseniz ve emirlerimi tutup onları yaparsanız, sürülmüş olanlarınız göklerin ucunda olsalar bile kendilerini oradan toplayacağım ve ismim orada sakin olmak üzere seçtiğim yere onları getireceğim’ diye emrettiğin sözü hatırla” demesi.
379	Ne-hemya	5	יָד גַּם מִיּוֹם אֲשֶׁר-צִוָּה אוֹתִי, לִהְיוֹת פָּתָח בְּאֶרֶץ יְהוּדָה, מִשְׁנַת עֶשְׂרִים נָעַד שְׁנַת שָׁלֹשִׁים וְשִׁתַּיִם לְאַרְתַּחְשַׁשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ, שְׁנַיִם שָׁתַיִם עֶשְׂרֵה--אֲנִי וְאֲחִי, לֶחֶם הַפֶּתַח ל' א' אֶכְלֵתִי.	14. Nehemya'nın “... Yahuda diyarına vali olmak bana emrolunduğu günden beri kral Artahşastan'ın yirminci yılından otuz ikinci yılına kadar, on iki yıl, ben ve kardeşlerim vali ekmeğini yemedik ...” demesi.
380	Ne-hemya	7	ב וְאַצִּוָּה אֶת-חַנְּנִי אֲחִי, וְאֶת-חַנְּנִיָּה שָׂר הַבִּירָה--עַל-יְרוּשָׁלַיִם: כִּי-הוּא כְּאִישׁ אֲמֵת, וְיִרְאֵ אֶת-הָאֵל הַיָּם מֵרְבִיבִים.	2. Nehemya'nın; “Kardeşim Hanani'yi ve hisar reisi Hananya'yı Yerusalam üzerine emrettim ” demesi.
381	Ne-hemya	8	א וַיֹּאסְפוּ כָל-הָעָם, כְּאִישׁ אֶחָד, אֶל-הַרְחֹב, אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר-הַמַּיִם; וַיֵּאמְרוּ, לְעֹזְרָא הַסֵּפֶר--לְהַבִּיא אֶת-סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל.	1. Bütün kavmin bir adammış gibi, su kapısının karşısındaki meydana toplanmaları ve Rabb'ın İsrail'e emretmiş olduğu Musa'nın şariat kitabını getirsin diye yazıcı Ezra'ya söylemeleri.
382	Ne-hemya	8	יָד וַיִּמְצְאוּ, כְּתוּב בַּתּוֹרָה: אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד-מֹשֶׁה, אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּסֻכּוֹת בְּחַג בַּח' דָּשׁ הַשְּׁבִיעִי.	15. Yazıcı Ezra'nın yanında toplanan İsrailoğulları'nın, Rabb'ın Musa vasıtası ile emretmiş olduğu emirleri şeriatta yazılı bulmaları.

383	Ne-hemya	9	יד וְאֵת-שַׁבַּת קִדְשָׁךְ, הוֹדַעְתָּ לָהֶם; וּמִצְוֹת וְחֻקִּים, וְתוֹרָה, צִוִּיתָ לָהֶם, בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדְּךָ.	14. Nehemya'nın Allah'a; "Mukaddes Sebt gününü onlara bildirdin ve kulun Musa vasıtası ile onlara emirler kanunlar ve bir şariat emrettin " demesi.
384	Ester	2	י ל' א-הַגִּידָה אֶסְתֵּר, אֶת-עֲמָה וְאֶת-מֹלְדָתָהּ: כִּי מְרַדְכֵי צִוָּה עָלֶיהָ, אֲשֶׁר ל' א-תְּגִיד.	10. Ester'in kavmini ve akrabasını bildirmemesi, çünkü Mordekay'ın, kendisine bildirmemesini emretmesi .
385	Ester	2	כ אין אסתר, מגדת מולדתה ואת-עמה, כאשר צוה עליה, מרדכי; ואת-מאמר מרדכי אסתר עשה, כאשר היתה באמנה אמו. {ס}	20. Ester'in, Mordekay'ın kendisine emretmiş olduğu üzere akrabasını ve kavmini bildirmemesi, çünkü Ester'in, Mordekay'ın yanında yetiştirildiği zamanda olduğu gibi onun söylediğini yapıyor olması.
386	Ester	3	ב וְכָל-עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ, כ' רעים ומשתחוים להמן--כִּי-כֹן, צִוָּה-לוֹ הַמֶּלֶךְ; וּמְרַדְכֵי--ל' א יְכַרְעוּ, וְל' א יִשְׁתַּחֲוּוּ.	2. Kralın bütün kullarının Haman'a eğilip önünde yere kapanmaları, çünkü onun hakkında kralın böyle emretmesi .
387	Ester	3	יב וַיִּקְרְאוּ ס' פְּרֵי הַמֶּלֶךְ בַּח דָּשׁ הֶרְאִישׁוּן, בְּשִׁלּוּשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ, וַיִּכְתֹּב כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה הֶמֶן אֶל אַחְשֶׁרְדָּרְפָּנִי-הַמֶּלֶךְ וְאֶל-הַפְּחוֹת אֲשֶׁר-עַל-מְדִינָה וּמְדִינָה וְאֶל-שָׂרֵי עַם וְעַם מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כָּל-שׁוֹנֵי: בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשֶׁרְ שׁ נִכְתָּב, וְנִחְתָּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ.	12. Kralın kâtipleri çağırması ve Haman'ın emrettiği her şeye göre kralın ferman yazdırması, altını kendi yüzüğü ile mühürlemesi.
388	Ester	4	ה וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לְהַתֵּךְ מִסְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר הֵעֲמִיד לְפָנֶיהָ, וַתְּצַוֵּהוּ, עַל-מְרַדְכֵי--לְדַעַת מֶה-זֶה, וְעַל-מֶה-זֶה.	5. Ester'in Hatak'ı çağırması ve onun Mordeka'ya gidip olanları anlamasını emretmesi .

389	Ester	4	ח ואת-פתשגן כתב-הדת אשר-נתן בשושן להשמדם, נתן לו--להראות את-אסתר, ולהגיד לה; <u>ולצוות עליה</u> , לבוא אל-המלך להתחנן-לו ולבקש מלפניו--על-עמה.	8. Mordekay'ın Hatak'a, kendilerini helak etmek için dağıtılan yazıyı, Ester'e gösterebilirsin, ona anlatsın ve ona emretsin diye vermesi.
390	Ester	4	י ות' אמר אסתר להתך, ותצוהו אל-מרדכי.	10. Ester'in, Hatak vasıtasıyla Mordekay'a emrettikleri .
391	Ester	4	יז ויעב'ר, מרדכי; ויעש, ככל אשר-צויתה עליו אסתר.	17. Mordekay'ın gitmesi ve Ester'in kendisine emretmiş olduğu her şeye göre yapması.
392	Ester	8	ט ויקראו ס פרי-המלך בעת-ההיא בח' דש השלישי הוא-ח' דש סיון, בשלושה ועשרים בו, ויכתב ככל-אשר-צוה מרדכי אל-היהודים ואל האחשדרפנים-והפחות ושרי המדינות אשר מה' דו ועד-כוש שבע ועשרים ומאה מדינה, מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלש'נו; ואל-היהודים--ככתבם, וכלשונם.	9. Mordekay'ın emrettiği her şeye göre kâtiplere, bütün vilayetlerin valilerine gönderilmek üzere fermanlar yazdırılması.
393	Eyub	36	לב על-כפפים כסה-אור; <u>ויצו עליה במפגיע</u> .	32. Elihu'nun; "Şimşekle ellerini örter ve hedefini vursun diye onlara emreder " demesi.
394	Eyub	37	יב והוא מסבות, מתהפך בתחבול'תו לפעלם: כ'ל אשר יצום, על-פני תבל ארצה.	12. Elihu'nun; "Ve oturlan dünyanın yüzü üzerinde, onlara emrettiği her şeyi yapsınlar diye onun sevgiyle döner" demesi.
395	Eyub	38	יב המימך, צוית' ב'קר; ידעתה שחר (ידעת השחר) מק'מו.	12. Rabb'in, kasırganın içinden Eyub'a; "Sen ömründe sabaha emrettin mi , fecrin yerini kendisine öğrettin mi?" demesi.
396	Mez-murlar	7	ז קומה יהנה, באפך--הנשא, בעברות צורכי; ועורקה אלי, משפט צוית.	6. Davud'un Rabb'e; "Hiddetle kalk, Ya Rab; hasımlarımın gazabına karşı yüksel; ve benim için uyan; hükmü sen emrettin " demesi.

397	Mez- murlar	33	ט כי הוא אמר ויהי; הוא-צוה, ניעמד.	9. Davud'un; "O söyledi ve oldu, O emretti ve sabit durdu" demesi.
398	Mez- murlar	42	ט יומם, יצוה יהוה חסדו, ובלילה, שיר ה עמי-- תפלה, לאל חיי.	8. Korah oğulları'nın; "Gündüzün Rab, inayetini emreder ..." demesi.
399	Mez- murlar	44	ה אמה-הוא מלפי אל הים; צוה, ישועות יעקב.	4. Korah oğulları'nın; "Kralım Sensin ey Allah, Yakub'un kurtuluşunu emret ..." demesi.
400	Mez- murlar	68	כט צוה אל היר, עזב: עוזה אל הים--זו, פעלת לנו.	28. Davud'un İsrail'e; "Senin kudretini Allah'ın emretti" demesi.
401	Mez- murlar	71	ג הנה לי, לצור מעון לבוא-- תמיד, צוית להשיעני: כי-סלעי ומצודתי אמה.	3. Davud'un; "Ya Rab, ... beni kurtarmayı emrettin " demesi.
402	Mez- murlar	78	ה ויקם עדות, ביצקב, ותורה, שם בישראל: אשר צוה, את-אבותינו-- להודיעם, לבניהם.	5. Asaf'ın; "Yakub da bir şariat ikame etti, .. Atalarımıza emretti ki, oğullarına onları öğretsinler" demesi.
403	Mez- murlar	78	כג ויצו שחקים ממעל; ונדלתי שמים פתח.	23. Allah'ın, yukarıdan Asüman'a emretmesi ve göklerin kapılarının açılması ve üzerlerine men yağması.
404	Mez- murlar	91	יא פי מלאכיו, יצוה-לך; לשמך, בכל-דרכיך.	11. Allah'ın; bütün yollarında Musa'yı tutsunlar diye meleklerine emretmesi .
405	Mez- murlar	105	ח זכר לעולם בריתו; דבר צוה, לאסף דור.	8. Rabb'ın bin nesle kadar emrettiği söz.
406	Mez- murlar	111	ט פדות, שלח לעמו-- צוה- לעולם בריתו; קדוש ונורא שמו.	9. Rabb'ın kavmine kurtarışı göndermesi ve ahdini ebedî olarak emretmesi , isminin Kuddûs ve korkunç olması.
407	Mez- murlar	119	ד אמה, צויתה פקדיך-- לשמך מא ד.	4. Rabb'ın, dikkatle tutulması için buyruklarını emretmesi .
408	Mez- murlar	119	קלח צוית, צדק עד תיך; נאמונה מא ד.	138. Rabb'ın, şahadetlerini adaletle ve çok sadakatle emretmesi .

409	Mez- murlar	133	ג כַּטֹּל-חַרְמוֹן-- שִׁירָד, עַל-הַרְרֵי צִיּוֹן: כִּי שֵׁם צִוְהָ יְהוָה, אֶת-הַבְּרָכָה-- חַיִּים, עַד-הָעוֹלָם.	3. Rabb'ın, Sion dağları üzerine bereketi ve ebedî hayatı emretmesi .
410	Mez- murlar	148	ה יְהִלְלוּ, אֶת-שֵׁם יְהוָה: כִּי הוּא צִוְהָ וְנִבְרָאוּ.	5. Rabb'ın ismine hamedilmesi gerektiği, çünkü O'nun emretmesiyle her şeyin yaratıldığı.
411	İşaya	5	וּנְאֻשִׁיתְהוּ בְּתָה, ל' א יֹאמֶר וְל' א יַעֲדֵר, וְעֵלָה שְׁמִיר, וְשִׁית; וְעַל הָעֵבִים אֲצַנְנָה, מִהַמְטִיר עָלָיו מָטָר.	6. Rabb'ın, bağı (İsrail evi) üzerine yağmur yağdırmasını diye bulutlarına emredecek olması.
412	İşaya	10	וּבְגוֹי חֲנֹף אֲשַׁלְחֶנּוּ, וְעַל-עַם עִבְרָתִי אֲצַנְנֶנּוּ-- לְשַׁלֵּל לְשַׁלֵּל וְלִבֹּז בְּזוֹ, וְלִשְׁמוֹ (וְלִשְׁמוֹ) מִרְמָס כָּח מֶרְ חֻצוֹת.	6. Rabb'ın Asurluyu fasık millete karşı gönderecek olması, çapul ve yağma etsin, onları sokakların çamuru gibi çiğnesin diye gazap ettiği kavme karşı ona emredecek olması.
413	İşaya	13	ג אֲנִי צִוִּיתִי, לְמַקְדָּשִׁי; גַּם קִרְאתִי גְבוּרֵי לְאִפִּי, עָלַיִי גְאֻנָתִי.	3. İşaya'nın; “Tahsis ettiğim kimselere ben emrettim , evet öfkemden ötürü yiğitlerimi, benim büyüklüğümle şenlik edenleri çağırdım” demesi.
414	İşaya	23	יֵא יְדוֹ נָטָה עַל-הַיָּם, הַרְגִּיז מִמְלַכּוֹת; יְהוָה צִוְהָ אֶל-כְּנַעַן, לְשַׁמֵּד מְצֻזָּיָה.	11. Tarşiş kızı hakkında Rabb'ın, Kenan hisarlarını harap etsin diye, onun hakkında emretmesi .
415	İşaya	34	טז דַּרְשׁוּ מֵעַל-סֶפֶר יְהוָה, וּקְרְאוּ-- אֶחָת מֵהֵנָּה ל' א נְעַדְרָה, אֲשֶׁה רְעוּתָהּ ל' א פִּקְדוֹ: כִּי-פִי הוּא צִוְהָ, וְרוּחוֹ הוּא קִבְּצָן.	16. Rabb'ın, kitabında yazan şeyleri kendi ağzıyla emretmesi .
416	İşaya	38	א בְּיָמִים הֵהֵם, חָלָה חִזְקִיָּהוּ לְמוֹת; וַיָּבֹוא אֵלָיו יִשְׁעִיָּהוּ בֶן-אֲמוּץ הַנְּבִיא, וַיֵּאמֶר אֵלָיו פֹּה-אֲמַר יְהוָה צִו לְבֵיתְךָ--כִּי מֵת אַתָּה, וְל' א תַּחֲיָה.	1. İşaya'nın, ölüm derecesinde hastalanan Hizkiya'ya gelip; “Rab; ‘Evine emret , çünkü öleceksin’ diyor” demesi.

417	İşaya	45	יֵא כֹה-אָמַר יְהוָה קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, נִי צְרוּ: הֲאֵת תִּיּוֹת שְׂאֵלוֹנִי, עַל-בְּנֵי וְעַל-פִּי עַל יְדֵי תְצוּנִי.	11. İsrail'in Kuddûs'u ve ona şekil veren Rabb'in; “Gelecek şeyleri benden sorun; oğullarım için ve ellerimin işi için bana emredin ...” demesi.
418	İşaya	45	יֵב אָנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ, וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרֵאתִי; אֲנִי, יְדֵי נְטוּי שָׁמַיִם, וְכָל- צָבָאָם, צְוִיתִי.	12. İsrail'in Kuddûs'u ve ona şekil veren Rabb'in; “Dünyayı ben yaptım ve onun üzerinde insanı yarattım, gökleri benim ellerim yaydı ve onların bütün ordusuna emrettim ...” demesi.
419	İşaya	48	הִנֵּה נֶאֱגִיד לְךָ מֵאֵז, בְּטָרֶם תְּבוֹא הַשְּׂמַעְתִּיךָ--פֶּן-תִּאמַר עֲצָבִי עָשָׂם, וּפְסָלִי וְנִסְכֵּי צָנָם.	5. Rabb'in İsrail'e; “Senin inatçı, boynunun demir, sınır ve altının tunçtan olduğunu bildiğim için, eski zamandan beri onu sana bildirdim; vaki olmadan önce sana işittirdim, yoksa; ‘onları yapan putumdur, onları emreden oyma putum ve dökme putumdur’ derdin” demesi.
420	İşaya	55	דָּהֵן עַד לְאוֹמִיִּם, בְּתַתִּיר; נֶגִיד וּמְצוּהָ, לְאֻמִּים.	4. Rabb'in; “İşte ben onu (Davud'u) şahit olarak, reis ve emir olarak ümmetlere verdim” demesi.
421	Ye-remya	1	זֵי נִי אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי, אֵל-תִּאמַר נֶעַר אָנֹכִי: כִּי עַל-כָּל-אֲשֶׁר אֲשַׁלְחֶנּוּ, תִּלְךָ, וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוְנָה, תִּדְבֹר.	7. Rabb'in Yeremya'ya; “Ben çocuğum deme; çünkü kime seni gönderirsem gideceksin ve sana emrettiğim her şeyi söyleyeceksin” demesi.
422	Ye-remya	1	יִזַּע וְאֵתָהּ, תִּאָזֵר מִתְּנִיךְ, וְקִמַּתָּ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם, אֵת כָּל-אֲשֶׁר אָנֹכִי אֲצַוְנָה; אֵל-תַּחַת, מִפְּנֵיהֶם--פֶּן- אֲחַתְּךָ, לִפְנֵיהֶם.	17. Rabb'in Yeremya'ya; “Sen belini kuşat da kalk ve sana emrettiğim her şeyi onlara söyle” demesi.

423	Ye-remya	7	כב כי ל'א-דברתי את-אבותיכם, ול'א צויתים, ביום הוציא (הוציא) אותם, מארץ מצרים--על-דברי עולה, וזבח.	22. Rabb'in; "Atalarınızı Mısır diyarından çıkardığım gün, yakılan takdime ve kurban için onlara söylemedim ve kendilerine emretmedim " demesi.
424	Ye-remya	7	כג כי אם-את-הדבר הזה צויתי אותם לאמר, שמעו בקולי--נהייתי לכם לאלהים, ואתם תהיו-לי לעם; ונהלקתם, בכל-הדרך אשר אצנה אתכם, למען, ייטב לכם.	23. Rabb'in devamla; "Sözümü dinleyin ve ben size Allah olurum ve siz de bana kavm olursunuz ve size emrettiğim her yolda yürüyün ki, size iyilik olsun" diye emredip demesi.
425	Ye-remya	7	לא ובנו במות הת'פת, אשר בגיא בן-הנח, לשרף את-בניהם ואת-בנותיהם, באש--אשר ל'א צויתי, ול'א עלתה על-לבי. {פ}	31. Rabb'in; "... oğullarını ve kızlarını ateşte yakmak için Hinnom oğlu deresindeki Tofet'te yüksek yerlerini yaptılar, bunu ben emretmedim , aklımdan da geçmedi" demesi.
426	Ye-remya	11	ד אשר צויתי את-אבותיכם ביום הוציא-אותם מארץ-מצרים מכור הברזל לאמר, שמעו בקולי ועשייתם אותם, ככל אשר-אצנה, אתכם; ונהייתם לי, לעם, ואנכי, אהיה לכם לאלהים.	4. Rabb'in Yeremya'ya; "Bu ahdin sözlerini dinlemeyen lanetli olsun, o ahdi ki, Mısır diyarından demir ocağından atalarınızı çıkardığım gün kendilerine emredip dedim " demesi.
427	Ye-remya	11	ח ול'א שמעו, ול'א-הטו את-אזנם, וילכו, איש בפשריות לבם הרע; ואביא עליהם את-כל-דברי הברית-הזאת, אשר-צויתי לעשות--ול'א עשו. {ס}	8. Rabb'in ahdi, yapsınlar diye emretmesi ancak Yeruşalim'de oturanların bunu yapmaması.
428	Ye-remya	13	ה ואלך, ואטמנהו בפרת, באשר צנה יהנה, אותי.	5. Yeremya'nın Rabb'in kendisine emrettiği gibi kuşağını Fırat'ın yanında saklaması.
429	Ye-remya	13	ו ויהי, מקץ ימים רבים; ויאמר יהנה אלי, קום לך פרתה, וקח משם את-האזור, אשר צויתך לטמנו-שם.	6. Rabb'in Yeremya'ya; "Kalk, Fırat'a git ve orada sana gizle diye emrettiğim kuşağı oradan al" demesi.

430	Ye-remya	14	יֵד נִי אָמַר יְהוָה אֵלַי, שָׁקֵר הֵנְבְּאִים נְבֹאִים בְּשִׁמִּי--לֹא שְׁלַחְתִּים וְלֹא צוֹיִתִים, וְלֹא דְבַרְתִּי אֲלֵיהֶם; חֲזוֹן שָׁקֵר וְקֶסֶם וְאוֹלוֹל (וְאֶלִּיל), וְתַרְמוֹת (וְתַרְמִית) לָכֶם, הִמָּה, מִתְנַבְּאִים לָכֶם. {ס}	14. Allah'ın adını kullanarak yalan peygamberlik edenlerin, Allah tarafından gönderilmedikleri ve Allah'ın onlara emretmediği .
431	Ye-remya	17	כִּבּוֹד וְלֹא-תוֹצִיאוּ מִשָּׂא מִבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְכֹל-מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ; וְקִדְשְׁתֶּם אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת, כַּאֲשֶׁר צוֹיִתִי אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם.	22. Rabb'in Yeremya'ya; "Sebt günü evlerinizden yük çıkarmayın ve hiç iş yapmayın ve Sebt gününü, atalarınıza emrettiğim gibi takdis edin" demesi.
432	Ye-remya	19	הֵן וּבָנוּ אֶת-בְּמֹת הַבַּעַל, לְשֵׁרֶף אֶת-בְּנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר--עָלוֹת לְבַעַל: אֲשֶׁר לֹא-צוֹיִתִי וְלֹא דְבַרְתִּי, וְלֹא עָלְתָה עַל-לִבִּי. {פ}	5. Rab emretmediği , söylemediği ve aklından geçirmedeği halde Baal'a yakılan takdime olması için kavmin yaptıkları.
433	Ye-remya	23	לִבִּי הִנְנִי עַל-נְבֹאֵי חַלְמוֹת שָׁקֵר, נְאֻם-יְהוָה, וְנִסְפְּרוּם וַיַּתְעוּ אֶת-עַמִּי, בְּשִׁקְרֵיהֶם וּבְפִחְזוֹתָם; וְאֵן כִּי לֹא-שְׁלַחְתִּים וְלֹא צוֹיִתִים, וְהוֹעִיל לֹא-יוֹעִילוּ לְעַם-יְהוָה--נְאֻם-יְהוָה.	32. Rabb'in, yalancı peygamberler için; "onları göndermediğini, onlara emretmediğini ve ..." söylemesi.
434	Ye-remya	26	בֵּן כֹּהֵן אָמַר יְהוָה, עֲמֹד בְּחֶצֶר בֵּית-יְהוָה, וּדְבַרְתָּ עַל-כָּל-עָרֵי יְהוּדָה הַבָּאִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת בֵּית-יְהוָה, אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צוֹיִתִיךָ לְדַבֵּר אֲלֵיהֶם: אַל-תִּגְרַע, דְּבַר.	2. Rabb'in; Yeremya'ya; "Rab evinin avlusunda dur ve onlara söyleyesin diye sana emrettiğim bu sözlerin hepsini Rab evinde tapınmak için gelen bütün Yahuda şehirlerine söyle, bir söz eksiltme" demesi.
435	Ye-remya	26	חֵן וַיְהִי כְכֹלֹת יְרֵמְיָהוּ, לְדַבֵּר אֶת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה, לְדַבֵּר, אֶל-כָּל-הָעָם; וַיִּתְפָּשׂוּ אֹתוֹ הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים, וְכָל-הָעָם לֵאמֹר--מֹת תָּמוּת.	8. Rabb'in emretmiş olduğu sözlerin hepsini Yeremya söyleyip bitince kavmin ona yaptıkları.
436	Ye-remya	27	דַּבַּר צוֹיִתִי אֲתָם, אֶל-אֲדֹנָיִים לֵאמֹר: כֹּה-אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת, אֵלֵי הִי יִשְׂרָאֵל, כֹּה תֹאמְרוּ, אֶל-אֲדֹנָיִים.	4. Yeremya'nın çevre krallara göndereceği uşaklara, onlara söyleyinler diye emredip dedikleri.

437	Ye-remya	29	כג יען אשר עשו נבלה בישראל, וינאפו את-גשי רעיהם, ויזכרו דבר בשמי שקר, אשר לוא צויתם; ואנ כי הוידע (היודע) נעד, נאם-יהנה. {ס}	23. Yalancı peygamberlerin, İsrail'de ahmaklık, komşuların karılarıyla zina etmeleri ve Rabb'ın kendilerine emretmediği yalan sözleri O'nun ismiyle söylemeleri.
438	Ye-remya	32	יג ואצנה, את-ברוך, לעיניהם, לאמר.	13. Yeremya'nın, Yahudilerin önünde, Baruk'a emredip dedikleri.
439	Ye-remya	32	כג ויבאו וירשו אתה, ול'א-שמעו בקולך ובתרוחך (ובתורתך) ל'א-הלכו--את כל-אשר צויתם להם לעשות, ל'א עשו; ותקרא אתם, את כל-הרעה הזאת.	23. Yeremya'nın Rabbe, Yahudilerle ilgili olarak; “Senin sözünü dinlemediler, Senin şeriatında yürümediler, yapsınlar diye emrettiğin şeylerden hiç birini yapmadılar” demesi.
440	Ye-remya	32	לה ויבנו את-במות הבעל אשר בגיא בן-הגם, להעביר את-בניהם ואת-בנותיהם למ'לה, אשר ל'א-צויתם ול'א עלתה על-לבי, לעשות התועבה הזאת--למען, החטי את-יהודה. {ס}	35. Baal'ın yüksek yerlerini bina etmelerini Rabb'ın İsrailoğulları'na emretmediği , bunu aklından geçirmedeği.
441	Ye-remya	34	כב הנני מצנה נאם-יהנה, והשב תים אל-העיר הזאת ונלקמו עליה, ולכדוה, ושרפה באש; ואת-ערי יהודה אתן שממה, מאין ישב. {פ}	22. Babil kralının üzerinden çekilmiş olan orduya Rabb'ın emredecekleri .
442	Ye-remya	35	ו וי'אמרו, ל'א נשתה-יין: כי יונדב בן-רכב אבינו, צנה עלינו לאמר, ל'א תשתו-יין אתם ובניכם, עד-עולם.	6. Rekabîlerin kendilerine içmeleri için şarap sunulması üzerine; “Şarap içmeyiz, çünkü atamız Rekab oğlu Yonadab bize; ‘Siz ve oğullarınız ebede kadar şarap içmeyeceksiniz ...’ diye emredip demişti” demeleri.
443	Ye-remya	35	ח ונשמע, בקול יהונדב בן-רכב אבינו, לכ'ל, אשר צונו: לבלתי שתות-יין, כל-ימינו--אנחנו נשינו, בנינו ובנתינו.	8. Rekabîlerin, ataları Rekab oğlu Yonadab'ın kendilerine emredip dediklerini dinledikleri.

444	Ye-remya	35	י וַנִּשָּׁב, בְּאֶהְלִים; וַנִּשְׁמַע וַנַּעַשׂ, כִּכְל' אֲשֶׁר-צִוְּנוּ יוֹנָדָב אֲבִינוּ.	10. Rekabîlerin, çadırlarda oturdukları ve ataları Rekab oğlu Yonadab'ın kendilerine emredip dediklerini dinledikleri.
445	Ye-remya	35	יָד הוֹקֵם אֶת-דְּבָרֵי יְהוֹנָדָב בֶּן-רִכְבָּב אֲשֶׁר-צִוְּהָ אֶת-בְּנָיו לְבַלְתִּי שְׁתוֹת- יַיִן, וְלֹא שָׁתוּ עַד-הַיּוֹם הַזֶּה--כִּי שָׁמְעוּ, אֶת מִצְוֹת אֲבִיהֶם; וְאֵבֶן כִּי דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם, הִשְׁכַּם וַדְּבַר--וְלֹא אֶ שָׁמַעְתֶּם, אֵלַי.	14. Rabb'ın, Yeremya'ya; Rekabîlerin, ataları Rekab oğlu Yonadab'ın şarap içmesinler diye kendilerine emrettiği sözleri tuttuklarını ve bugüne kadar hiç içmediklerini söylemesi.
446	Ye-remya	35	טוּז כִּי הִקִּימוּ, בְּנֵי יְהוֹנָדָב בֶּן-רִכְבָּב, אֶת-מִצְוֹת אֲבִיהֶם, אֲשֶׁר צִוְּנוּ; וְהָעַם הַזֶּה, לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי.	16. Rekab oğlu Yonadab oğullarının, atalarının kendilerine emrettiği emri tutup Rabb'ı dinlememelerinden dolayı, Rabb'ın onlar üzerine kötülük göndereceğini söylemesi.
447	Ye-remya	35	יָחַ וּלְבֵית הַרְכָּבִים אָמַר יִרְמְיָהוּ, כֹּה-אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, יַעַן אֲשֶׁר שָׁמַעְתֶּם, עַל- מִצְוֹת יְהוֹנָדָב אֲבִיכֶם; וַתִּשְׁמְרוּ, אֶת-כָּל-מִצְוֹתָיו, וַתַּעֲשׂוּ, כִּכְל' אֲשֶׁר-צִוְּהָ אֲתֶכֶם.	18. Ataları Yonadab'ın emrini dinleyen, onun bütün emirlerini tutan ve onlara emrettiği her şeye göre yapan Rekabîler'e Rabb'ın, verdiği ceza.
448	Ye-remya	36	ה וַיִּצְוֶה יִרְמְיָהוּ, אֶת-בָּרוּךְ לֵאמֹר: אֲנִי עֲצוּר--לֹא אוֹכֵל, לְבוֹא בֵּית יְהוָה.	5. Yeremya'nın Baruk'a emredip ; "Ben bağılıyım, Rab evine giremem" demesi.
449	Ye-remya	36	ח וַיַּעַשׂ, בָּרוּךְ בֶּן-נְרִיָה, כִּכְל' אֲשֶׁר-צִוְּהָוּ, יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא--לְקַרְא' בְּסֵפֶר דְּבָרֵי יְהוָה, בֵּית יְהוָה. {פ}	8. Baruk'un, Rab evinde kitaptan Rabb'ın sözlerini okuyarak peygamber Yeremya'nın kendisine emrettiği her şeye göre yapması.
450	Ye-remya	36	כוּ וַיִּצְוֶה הַמֶּלֶךְ אֶת-יִרְחֻמְאֵל בֶּן- הַמֶּלֶךְ וְאֶת-שְׁרָיָהוּ בֶן-עֲזַרְיָאֵל, וְאֶת- שְׁלֻמְיָהוּ בֶן-עֲבְדָאֵל, לְקַחַת אֶת-בָּרוּךְ הַסֵּפֶר, וְאֶת יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא; וַיִּסְתְּרֵם, יְהוָה. {ס}	26. Kâtip Baruk'u ve peygamber Yeremya'yı tutsunlar diye, kralın, Yerahmeel'e, Seraya'ya ve Şelemya'ya emretmesi .

451	Ye-remya	37	כא ויצנה המלך צדקיהו, ויפקדו את-ירמיהו בַּחֲצַר הַמְּטָרָה, וַנִּתְּן לוֹ כֶּבֶד-לֶחֶם לַיּוֹם מִחוּץ הַאֵי פַיִם, עַד-תֵּם כָּל-הַלֶּחֶם מִן-הָעִיר; וַיָּשָׁב יִרְמְיָהוּ, בַּחֲצַר הַמְּטָרָה.	21. Kralın Tsedeki'ya emretmesi ve Yeremya'yı muhafızlar avlusuna koymaları.
452	Ye-remya	38	י ויצנה המלך, את עבד-מלך הכושי לאמר: קח בידך מנה, של שים אנשים, והעלית את-ירמיהו הנביא מן-הבור, בטחם ימות.	10. Kralın Habeş Ebed-melek'e emredip dedikleri.
453	Ye-remya	38	כז ויב'או כל-השרים אל-ירמיהו, וישאלו אותו, ויגד להם ככל-הדברים האלה, אשר צנה המלך; ויחישו ממנו, כי לא-נשמע הדבר.	27. Bütün reislerin Yeremya'ya gelip sormaları ve kralın emretmiş olduğu bütün sözlere göre onlara Yeremya'nın anlatması.
454	Ye-remya	39	יא ויצו נבוכדנאצר מלך-בבל, על-ירמיהו, ביד נבוזראדן רב-טבחים, לאמר.	11. Babil kralı Nebukadretsar'ın, Yeremya için muhafız askerin başı Nebuzaradan'a emredip dedikleri.
455	Ye-remya	47	ז איך תשק טי, ויהנה צנה-לה: אל-אשקלון ואל-חוף הים, שם יעדה. {פ}	7. Rabb'in; "Ey sen Rabb'in kılıcı, ne vakte kadar susmayacaksın, kınına gir; rahat et de sus. Rab sana emretmişken nasıl susabilirsin?" demesi.
456	Ye-remya	50	כא על-הארץ מרתים עלה עליה, ואל-יושבי פקוד; חרב והחרם אחריהם, נאם-יהוה, ועשה, ככל אשר צויתיו. {ס}	21. Rabb'in, Yeremya'ya; "Sana emrettiğim her şeye göre yap" demesi.
457	Ye-remya	51	נט הדבר אשר-צנה ירמיהו הנביא, את-שריה בן-נריה בן-מחסינה, בלקחו את-צדקיהו מלך-יהודה; כבל, בשנת הרבעית למלכו; ושריה, שר מגוזה.	59. Yeremya Peygamber'in Tsedekiya ile beraber Neriya'nın oğlu Seraya Babil'e gittiği zaman emrettiği söz.
458	Yere. Mers.	1	י ידו פרש צר, על כל-מחמדיה: כי-ראתה גוים, באו מקדשה--אשר צויתה, לא-יב'או בקהל לך. {ס}	10. Rabb'in, kendi cemaatine girmesinler diye, kendilerine emrettiği milletler.

459	Yere. Mers.	1	יז פִּרְשָׁה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ, אִין מְנַחֵם לָהּ--צִוְּהָ יְהוָה לִיצַק ב, סְבִיבֵי צָרֶיךָ; הִיטָה יְרוּשָׁלַם לְנִדְהָ, בְּיָגִיהֶם. {ס}	17. Sion'un Yakub için emrettikleri.
460	Yere. Mers.	2	יז עָשָׂה יְהוָה אֲשֶׁר וָמָם, בְּצַע אֶמְרָתוֹ אֲשֶׁר צִוְּהָ מִימֵי-קֶדֶם--הֶרֶס, וְלֹא חָמַל; וַיִּשְׁמַח עָלֶיךָ אוֹיֵב, הַרִים קִרְוֹ צָרֶיךָ. {ס}	17. Rabb'ın niyet ettiğini yapması ve eski günlerde emrettiği sözünü yerine getirmesi, yıkması ve acımaması.
461	Yere. Mers.	3	לִי מִי זֶה אָמַר וַתְּהִי, אֲדַנִּי לֹא צִוְּהָ.	37. Rab emretmedikçe kimin bir söz söyleyip de bunun olduğu?
462	Heze- kiel	9	יֵא וְהָיָה הָאִישׁ לְבֶשׂ הַבְּדִים, אֲשֶׁר הִקְסַת בְּמִתְנִיּוֹ, מְשִׁיב דָּבָר, לֵאמֹר: עָשִׂיתִי, כִּאֲשֶׁר (כִּכֹּל אֲשֶׁר) צִוִּיתָנִי. {פ}	11. Belinde dividi olan ve ketenler giymiş adamın; “Bana emrettiğin gibi yaptım” diye haber getirmesi.
463	Heze- kiel	10	וַיְהִי, בְּצִוּוֹתוֹ אֶת-הָאִישׁ לְבֶשׂ- הַבְּדִים לֵאמֹר, קַח אֵשׁ מִבֵּינֹת לְגִלְגָל, מִבֵּינֹת לְכְרוּבִים; וְיָבֵא, וַיַּעַמְד, אֶצְלָה, הָאוֹפֶן.	6. Ketenler giymiş adama Allah'ın; “Dönen tekerlekler arasından, Kerubiler arasından ateş al” diye emretmesi.
464	Heze- kiel	12	ז וַאֲעֵשׂ כֵּן, כִּאֲשֶׁר צִוִּיתִי, כְּלִי הוֹצֵאתִי כְּכִלֵי גוֹלָה יוֹמָם, וּבְעָרֵב חֲתַרְתִּי-לִי בְקִיר בְּיָד; בְּעֶלְטָה הוֹצֵאתִי עַל-כַּתֵּף נְשֵׂאתִי, לְעֵינֵיהֶם. {פ}	7. Hezekiel'in; “Bana nasıl emrolundu ise öyle yaptım ...” demesi.
465	Heze- kiel	24	יח וְאֲדַבֵּר אֶל-הָעָם בְּבֹקֶר, וַתָּמַח אִשְׁתִּי בְעָרֵב; וַאֲעֵשׂ בְּבֹקֶר, כִּאֲשֶׁר צִוִּיתִי.	18. Hezekiel'in, Rabb'ın kendisine gelen sözlerini sabah halka söylemesi, akşam ise karısının ölmesi, ertesi sabah ise kendisine emrolunduğu gibi yapması.
466	Heze- kiel	37	ז וַנִּבְאֵתִי, כִּאֲשֶׁר צִוִּיתִי; וַיְהִי-קוֹל כְּהִנְבָאִי, וְהָיָה-רֵעַשׁ, וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת, עִצָּם אֶל-עֲצָמוֹ.	7. Hezekiel'in, kendisine emrolunduğu gibi peygamberlik yapması.
467	Heze- kiel	37	י וְהִנֵּבֵאתִי, כִּאֲשֶׁר צִוִּיתִי; וַתְּבוֹא בָהֶם הַרוּחַ וַיִּחְיוּ, וַיַּעֲמְדוּ עַל- רַגְלֵיהֶם--חִיל, גְּדוֹל מֵאֵד-מֵאֵד.	10. Hezekiel'in, Rabb'ın kendisine emrettiği gibi peygamberlik etmesi.

468	Amos	2	יב ותשקו את-הגזרים, יין; ועל- הנביאים צויתם לאמר, לא תנבאו.	12. Rabb'in İsrailoğulları'na; "Siz Nezîrlere şarap içirdiniz ve 'Peygamberlik etmeyin' diye peygamberlere emrettiniz " demesi.
469	Amos	6	יא כי-הנה יהנה מצונה, והפה הבית הגדול רסיסים; והבית הקטן, בקעים.	11. Rabb'in, büyük evin yıkılmasını, küçük evin de çatlaklarla harap olmasını emretmesi .
470	Amos	9	ג ואם-יחבאו בר'אש הפרמל, משם אחפש ולקחתיים; ואם-יסתרו מנגד עיני, בקרקע הים--משם אצנה את- הנחש, ונשכם.	3. Rabb'in İsrailoğulları için; "Karmel'in tepesine gizlenseler de, onları arayıp oradan alacağım ve gözümün önünden uzak, denizin dibine saklansalar da oradan yılana emredeceğim ve onları sokacak" demesi.
471	Amos	9	ד ואם-ילכו בשבי לפני א'יביהם, משם אצנה את-החרב והקגחם; ושמתי עיני עליהם לרעה, ולא לטובה.	4. Rabb'in İsrailoğulları için; "ve düşmanların önünde sürgün gitseler de, oradan kılıca emredeceğim ve onları öldürecek ..." demesi.
472	Amos	9	ט כי-הנה אנ'כי מצונה, והנעותי בכל-הגוים את-בית ישראל, כאשר ינזע בכברה, ולא-יפול צרור ארץ.	9. Rabb'in İsrailoğulları için; "Ben emredeceğim ve bütün milletler arasında kalburda buğday elenir gibi İsrail evini eleyeceğim ve bir tane bile yere düşmeyecek" demesi.
473	Na- hum	1	יד אצנה עליך יהנה, ל'א-ינרע משמך עוד; מבית אל'היך אכרית פסל ומסכה, אשים קברך--כי קלות. {פ}	14. Rabb'in İsrail'in adından zürriyet olmasın diye İsrail için emretmesi .
474	Zeker- ya	1	ו אך דברי וחסי, אשר צויתי את- עבדי הנביאים, הלא השיגו, אב'תיכם; נישובו ני'אמרו, כאשר זמם יהנה צבאות לעשות לנו, כדרכינו וקמעללינו, פן עשה אטנו. {ס}	6. Rabb'in İsrailoğulları'na; "Peygamber kullarıma emretmiş olduğum sözlerim ve kanunlarım atalarınıza erişmedi mi?" demesi.

475	Mala- ki	4	<p>כב זכרו, תורת מ'שה עבדי, אשר צויתי אותו בה'רב על-כל-ישראל, חקים ומשפטים.</p>	<p>4. Rabb'ın İsrailoğulları'na; “Kulum Musa'nın şariatını, kanunlarını ve hükümlerini anın, o şariat ki Horeb'de bütün İsrail için ben O'na emrettim” demesi.</p>
TOPLAM 29 bölümde 475 ayet				

EK TABLO: 2

KUR'AN'DA VSY/وصى KÖKÜ (KONULAR)	
MUSHAF TERTİBİNE GÖRE AYETLER	
SURE	AYET NUMARASI VE AYETİN KONUSU
KİTAP	AYETİN ORJİNALİ
	AYET NUMARASI VE KONUSU
1 2.Bakara	<p>وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمْ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ {132}</p> <p>كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ {180}</p> <p>مَا فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَاقًا أَوْ إِذْ فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ {182} غُفُورٌ</p> <p>وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ {240}</p>
	<p>(2/132) İbrahim'e (as) teslim ol, denince Alemlerin Rabbine teslim olduğu, (kendi teslim olduğu) bu dini İbrahim'in (as) oğullarına vasiyet ettiği, Yakûb'un (as) da (oğullarına bu dini vasiyet ettiği.)</p> <p>(2/180) Ölüm gelen kişiye, eğer bir hayır bırakacaksa, ana babaya, akrabaya, örfе uygun olarak vasiyette bulunması gerektiği.</p> <p>(2/182) Vasiyet edenin haksızlık etmiş veya günah işlemiş olmasından endişe duyup da tarafların arasını düzeltene bir vebal olmadığı.</p> <p>(2/240) Karılarını geride bırakarak vefat eden kocaların, (ölmeden önce) eşlerinin evden çıkarılmaksızın bir sene kadar geçimlerinin sağlanmasını emretmeleri gerektiği.</p>

2	<p>4.Nisâ يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِن كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثَلَاثًا مِّمَّا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَتْهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنِ أَبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفَعًا فَرِيضَةٌ مِّنَ اللَّهِ إِنْ أَلَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا {11}</p> <p>وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَّمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ إِنْ لَّمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورِثُ كِلَايَةَ أَوْ امْرَأَةً وَوَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِن كَانُوا أَكْثَرَ مِن ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ {12}</p>	<p>(4/11) Allah'ın miras taksimini erkeğe, iki dişi payı kadar verilmesi ve ... şeklinde emretmesi. Ölenin yakınlarına dağıtılacak mirasın, onun borçları ödendikten ve vasiyet ettiği "vasiyeti" yerine getirildikten sonra taksim edilebileceği.</p> <p>(4/12) Kocanın payına, karısının -çocuğu yoksa- bıraktığının, borçları ödendikten ve vasiyet ettiği vasiyeti yerine getirildikten sonra yarısının, çocuk varsa dörtte birinin düştüğü.</p> <p>Eşinden çocuk sahibi olmayan kadına, kocasının bıraktığından -borçları ödendikten ve vasiyet ettiği vasiyeti yerine getirildikten sonra- dörtte bir payın, çocuk varsa, sekizde bir payın olduğu.</p>
---	--	---

3	4.Nisâ (Devam)	<p>وَاللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا {131}</p>	<p>Öldüğünde usul ve furu'u olmayan kişinin (kelâle) mirasının, kardeşlerine düşen payın, borçları ödendikten ve vasiyet ettiği vasiyeti yerine getirildikten sonra (kardeşleri tarafından) hak edilişi.</p> <p>Miras taksiminde konan ilkelerin, Allah tarafından bir emir olduğu.</p> <p>(4/131) Bizden önce kitap verilenlere ve bize, Allah'ı düşünerek günahlardan sakınmamız (<i>ittikâ</i>) ve nankörlük etmememizin emredildiği.</p>
4	5.Mâide	<p>يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اِثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ مَوْتٍ تَحْسِبُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذًا لَمِنَ الْأَثِمِينَ {106}</p>	<p>(5/106) Ölüm geldiğinde vasiyet anında yapılacaklar.</p>

9	36.Yâsîn	فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ {50}	(36/50) Kafirlerin çekişip dururken onları bir çılgılığın (sayha) yakalayivermesi ve vasiyet edecek güç dahi bulamamaları.
10	42.Şûrâ	شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ {13}	(42/13) Allah'ın Nûh'a emrettiği din, Allah'ın İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya (as) emrettiği din.
11	46.Ahkâf	وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ كُرْهًا وَحَمَلْتَهُ أُمًّا كُرْهًا وَوَضَعْتَهُ وَقِصَالَهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ثُبَّتْ إِلَيْكَ وَالِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ	(46/15) İnsana, ana-babasına fazlasıyla iyilikle (ihsan) davranmasının emredildiği .
12	51.Zâriyât	أَتَوَاصَوْا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ {153}	(51/53) Allah'ın Hz. Peygamber'den önce gönderdiği elçilere de, “büyücü”, “deli” diyenlerin, bu düşünce tarzını birbirlerine vasiyet mi ettikleri.
13	90.Beled	ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ	(90/17) Birbirlerine sabrı ve merhameti tavsiye edenler .
14	103.Asr	وَالْعَصْرِ {1} إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ {2} وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ 3}}	(103/3) Birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler .

ÖZET

Müftüoğlu, Ömer, Eski Ahit ve Kur'an'da VSY Kökünün Semantik Açından İncelenmesi, Doktora Tezi, Danışman: Prof.Dr. Salih Akdemir, VII+329 s.

VSY/ وصى (İbranice versiyonuyla TSaVa / וָצַו) kökünün vahiy geleneğini oluşturan kutsal metinlerde art-süremli semantik incelenmesi yapılırken, ilgili kökün Eski Ahit ve Kur'an'da kullanıldığı, Yeni Ahit'te (İncillerde) kullanılmadığı görülmüştür. Yeni Ahit'te "emretmek" anlamını karşılamak için kullanılan kök, FeQaD köküdür.

VSY/ وصى (İbranice versiyonuyla TSaVa / וָצַו) kökü, her iki kutsal kitapta da "emretmek" temel anlamında kullanılmıştır. Eski Ahit'te geçen 475 türevden 473 tanesinin "emretmek, emir" anlamına gelmesi, kökün ilk ve temel anlamının bu olduğunu ortaya koymaktadır. Kur'an'da bu kök anlam devam etmiş olmakla birlikte, daha özelleşerek, kişinin hayattayken, öldükten sonra yapılması için varislerine vasiyet etmesi anlamında daha çok kullanıldığı görülmektedir. "Vasiyet etmek" anlamı, Eski Ahit'teki ayetlerde de karşılaşılan bir anlamdır. Eski Ahit'te 1 yerde TSaVa / וָצַV köklü kelimelerin "vasiyet etmek" anlamında kullanıldığı görülmüştür.

Kur'an'daki kullanımlar incelenirken, VSY/ وصى köklü kelimelerin "emretmek, emir" anlamında kullanıldığı ayetlerde, fâil de Allah'ın bizzat Kendisi iken, meal yazarların "vasiyet etti, vasiyet" şeklinde çeviri yaptıkları görülmüştür. Türkçede vasiyet etmek; öldükten sonra yapılması için varislere siparişte bulunmak, öldükten sonra uyulması için mirasçılara emretmek, demektir. Kasıtlı olması mümkün olmayan bu çeviriler, büyük bir dikkatsizliğin ve bilgisizliğin sonucunda yapılabilmektedir. Sebebi ne olursa olsun, ölümsüz olan bir Varlığın, "vasiyet ettiğini" söylemek, kabulü mümkün olmayacak bir sözdür. Meallerin yeni baskılarında, yazarların bu hatalarını düzeltmeleri gerekir.

Art-süremli semantik bir metodla çalışılan tezde, bu detaylara ulaşılabilmıştır.

SUMMARY

Müftüoğlu, Ömer, The Rresearch of VSY Root From Semantic View in Old Testament and Qur'an, Doctorate Thesis, Advisor: Prof. Dr. Salih Akdemir, VII+329 p.

While the diachronic semantic research of VSY/ وصى (TSaVa / וָצַו in the Hebrew language) root in holy texts which constitute divine inspiration tradition is made, it is seen that related root is used in the Old Testament and Qur'an but not used in the New Testament (Bibles). In the New Testament the root FeQaD is used in the meaning "to order".

VSY/ وصى (TSaVa / וָצַו in the Hebrew language) root has the basic meaning "to order" in both of the holy books. The fact that 473 of 475 versions in the Old Testament has the meaning "to order, order" reveals the first and basic meaning of the root is that. In addition to the fact that this basic meaning is placed in the Qur'an, becoming more special the root mostly means a person's wishes which should be fulfilled by his/her inheritors after his/her death. This second meaning is also met in the verses of Old Testament. It is seen that versions of TSaVa / וָצַו root is used 1 times in the second meaning in the Old Testament.

While the usages in Qur'an are researched, it is seen that translators of Qur'an translated this root as the last request of a dying person, although it is used in the meaning "to order" and the doer of this action is God, himself. In Turkish, this word means one's telling or ordering his/her inheritors what to do after his/her death. These translations can not be done on purpose. Such mistakes might be done as a result of a big carelessness and ignorance. However; whatever the reason is, telling that an immortal being tells his last request is unacceptable. Therefore translators should correct these mistakes in the new editions of the translations.

In the thesis which is studied with a diachronic semantic method, these details are reached.